

YILLIK BAĞIMSIZ DENETİM RAPORLARININ BORSA PERFORMANSINA ETKİSİ

**Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi
İşletme Anabilim Dalı
Muhasebe ve Finansman Bilim Dalı**

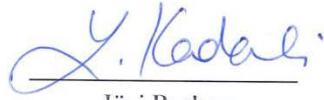
Göksal Selahatdin KELTEN

Danışman: Prof. Dr. Hakan SARITAŞ

**DENİZLİ
Temmuz 2018**

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

İŞLETME Anabilim Dalı, Muhasebe ve Finansman Bilim Dalı öğrencisi GÖKSAL SELAHATDİN KELTEN tarafından Prof. Dr. Hakan SARITAŞ yönetiminde hazırlanan "YILLIK BAĞIMSIZ DENETİM RAPORLARININ BORSA PERFORMANSINA ETKİSİ" başlıklı tez aşağıdaki jüri üyeleri tarafından 25.07.2018 tarihinde yapılan tez savunma sınavında başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı

Prof. Dr. Yusuf KADERLİ

Prof. Dr. Hakan SARITAŞ

Jüri Üyesi

Prof. Dr. Hakan AYGÖREN

Jüri Üyesi

16/08/2018 tarih ve 34/03 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Mehmet Vefa NALBANT

Müdür

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

Göksal Selahatdin KELTEN

ÖN SÖZ

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde, değerli bilgilerini benimle paylaşan, bana faydalı olabilmek için kıymetli zamanını ayıran, güler yüzünü ve samimiyetini benden esirgemeyen ve gelecekteki mesleki hayatımda da değerli bilgi ve tecrübelerinden faydalanacağımı düşündüğüm kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Hakan SARITAş’a teşekkürlerimi sunarım. Çalışmada bilgi, birikim ve tecrübeleri ile konu, kaynak, yöntem açısından bana yol gösteren ve kıymetli zamanını benden esirgemeyen sayın Prof. Dr. Hakan AYGÖREN’e teşekkür ve saygılarımı sunarım. Yine kıymetli vakitlerini ayırarak çalışmanın tamamlanmasında değerli görüşlerini benden esirgemeyen sayın Prof. Dr. Yusuf KADERLİ’ye ve çalışma boyunca yardımını hiç esirgemeyen sayın Dr. Öğr. . Umut UYAR’a teşekkürü borç bilirim.

Çalışma sürecinde maddi manevi destekleriyle beni yalnız bırakmayan ve değerli düşüncelerini benimle paylaşan Dr. Öğr. . Fatih AKÇAY’a, Dr. Öğr. . Mehmet UTKU’ya, Arş. Gör. Abdullah ZİL’e, Arş. Gör. Bilal GÖDE’ye, Arş. Gör. Gülin Zeynep ZTAş’a, Arş. Gör. Habib KüçüKşAHİN’e, Arş. Gör. Tayfun ZTAş’a, Öğr. Gör. İbrahim Korkmaz KAHRAMAN’a ve emeği geçen herkese teşekkür ederim.

Son olarak bu günlere gelmemde en büyük emeğin sahibi aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

YILLIK BAĞIMSIZ DENETİM RAPORLARININ BORSA PERFORMANSINA ETKİSİ

KELTEN, Göksal Selahatdin
Yüksek Lisans Tezi
İşletme ABD
Muhasebe ve Finansman Programı
Tez Yöneticisi: Prof. Dr. Hakan SARITAŞ

Temmuz 2018, 136 Sayfa

Günümüz dünyasında yaşanan endüstrideki gelişmeler, teknolojik yenilikler, lojistik ve ulaştırmadaki kolaylıklar ülke sınırlarını ekonomik anlamda yavaş yavaş yok etmekte ve dünya bir bütün haline gelmektedir. Ülkeler arasında sermaye akımları yaşanmakta, finansal piyasalar yakınlaşmakta, işletmelerin ölçekleri genişlemekte, ortaklık yapıları farklılaşmaktadır. Bu gelişmelere bağlı olarak da ekonomik anlamda karar almak karmaşıklaşmakta ve zorlaşmaktadır.

Sürdürülebilir ekonomik kalkınma için gerekli olan rasyonel davranışın finansal piyasalarda sağlanabilmesi için bireysel ve kurumsal yatırımcıların karar alma sürecinde kullandıkları her tür bilginin doğru, dürüst ve gerçeği yansıtıyor olması gerekmektedir. İşletmeler tarafından hazırlanarak ilgili paydaşların kullanımına sunulan finansal ve finansal olmayan her tür bilgi doğrudan ya da dolaylı olarak finansal piyasaları ve yatırımcıları etkilemektedir. Özellikle işletmelerin hazırladıkları finansal tablolaradaki bilgiler yatırımcı kararlarını ve finansal piyasaların etkinliğini etkileyen ana unsurlardandır. Bu yüzden bu bilgilerin doğruluğu, güvenilirliği ve gerçeği yansıtıp yansıtmadığı ile ilgili şüphenin olmaması için finansal tabloların işletmelerden bağımsız bir kurum tarafından denetlenmesine ve onaylanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Günümüzde bu görevi yerine getiren mekanizmalar bağımsız denetim kuruluşlarıdır. Bağımsız denetçiler, işletmelerin hazırlamış olduğu finansal bilgilerin herhangi bir aksaklık, düzensizlik, hata ve hile içerip içermediğini önceden belirlenmiş kriterlere göre değerlendirmektedirler. Denetlenen finansal tablolarda herhangi bir eksiklik ve hata olmaması durumunda “olumlu” görüş, eksiklik olması durumunda ise eksikliklerin niteliğine göre “şartlı” ya da “olumsuz” görüş oluşturulmakta; herhangi bir kanıya ulaşılamama durumunda ise “görüş bildirmekten kaçınıldığı” denetim sonunda hazırlanan raporda belirtilmektedir.

Gerek işletme içi gerekse işletme dışı taraflar alacakları ekonomik kararlarda denetim raporlarında belirtilen başta denetim görüşü, kilit denetim konuları, süreklilik ve sürdürülebilirlik vb. konularla ilgili bilgileri dikkate almaktadırlar. Bu yüzden bağımsız denetimin önemi giredek artmaktadır. Bu bağlamda, Almanya’da ve Türkiye’de denetim raporlarının finansal piyasalara ve yatırımcılara etkisi bu çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bağımsız Denetim, Finansal Tablolar, DAX30, BİST100, UDS

ABSTRACT

THE EFFECT OF ANNUAL INDEPENDENT AUDIT REPORTS ON STOCK MARKET PERFORMANCE

KELTEN, Göksal Selahatdin

Master Thesis

Business Administration Department

Accounting and Finance Programme

Thesis Supervisor: Prof. Dr. Hakan SARITAŞ

July 2018, 136Pages

In the modern world, industrial developments, technological innovations, convenience in logistics and transportation gradually destroys the borders of the countries economically, and the world becomes a whole. There are capital flows between countries, financial markets are getting closer, the scale of enterprises is expanding, and the owner structures of companies are differentiating. Depending on these evolutions, decision making in the economic sense becomes complicated and difficult.

In order to ensure that the rational behaviour required for sustainable economic development can be achieved at financial markets, all information that individual and institutional investors use in the decision-making process must be accurate, true and fair. Any financial or non-financial information prepared by the companies and made available to the related parties directly or indirectly affects financial markets and investors. In particular, the information on the financial statements prepared by the companies are the main factors that play a role in investor decisions and the effectiveness of the financial markets. Therefore, in order to ensure that, whether this information reflects the truth accurately and fairly, the financial statements need to be audited and approved by an independent entity. Today, the mechanisms that fulfil this task are independent audit institutions. Independent auditors assess whether the financial information that the entity has prepared contains any imperfections, irregularities, errors, and misstatements according to predetermined criteria. If there are no deficiencies or mistakes in the audited financial statements, auditors declare “unqualified” opinion, if there are deficiencies, according to the quality of the deficiencies “qualified” or “adverse” opinion; and if there is no way to reach a result in that case “disclaimer” opinion in the report prepared at the end of the audit process.

Whether internal or external parties of the company or who will make an economic decision about the company, they take into consideration audit report information, foremost audit opinions, key audit matters, going concern, and sustainability, etc. Therefore, there is a significant increase in the importance of independent auditing. In this context, the impact of audit reports on financial markets and investors in Germany and Turkey is creating the focus of this study.

Keywords: Independent Auditing, Financial Statements, DAX30, BIST100, UDS

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
BİLİMSEL ETİK SAYFASI	i
ÖN SÖZ	ii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
TABLolar DİZİNİ	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

DENETİM İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR VE BAĞIMSIZ DENETİM

1.1. Denetim Kavramı	4
1.2. Muhasebe ve Denetim İlişkisi	5
1.3. Muhasebe Denetiminin Gelişimi	7
1.4. Denetim Türleri	9
1.4.1. Kapsamına Göre Denetim	10
1.4.1.1. Genel Denetim	10
1.4.1.2. Özel Denetim	10
1.4.2. Yapılış Nedenine Göre Bağımsız Denetim	10
1.4.2.1. Zorunlu Denetim	10
1.4.2.2. İsteğe Bağlı Denetim	11
1.4.3. Yapılış Zamanına Göre Denetimin Sınıflandırılması	11
1.4.3.1. Sürekli Bağımsız Denetim (Devamlı Denetim)	11
1.4.3.2. Sınırlı Bağımsız Denetim (Ara Dönem Denetimi)	11
1.4.3.3. Son Denetim	12
1.4.4. Denetçinin Statüsüne Göre Denetimin Sınıflandırılması	12
1.4.4.1. Kamu Denetimi	12
1.4.4.2. İç Denetim	13
1.4.4.3. Bağımsız (Dış) Denetim	13
1.4.4.3.1. Bağımsız Denetçinin Özellikleri	13
1.4.4.3.2. Bağımsız Denetiminin Özellikleri	14
1.4.5. Yapılma Amacına Göre Denetimin Sınıflandırılması	15
1.4.5.1. Finansal Tabloların Denetimi	15
1.4.5.2. Uygunluk Denetimi	16
1.4.5.3. Faaliyet Denetimi	17
1.4.5.4. Özel Amaçlı Denetim	17
1.5. Denetim Standartları	17
1.5.1. Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları	18
1.5.2. Uluslararası Denetim Standartları	19
1.6. Bağımsız Denetim Süreci	21
1.6.1. Müşterinin Kabulü ve Denetim Sözleşmesinin Yapılması	23
1.6.2. Müşterinin ve Bulunduğu Sektörün Analiz Edilmesi	24
1.6.3. Önemlilik Derecesi ve Denetim Riskinin Belirlenmesi	25

1.6.4. İç Kontrol Sisteminin Analiz Edilerek Kontrol Riskinin Belirlenmesi.....	27
1.6.4.1. İç Kontrol Sistemi.....	27
1.6.4.2. İç Kontrol Sistemi İnceleme Yöntemleri.....	28
1.6.5. Maddi Doğruluk Testlerinin Yapılması	30
1.6.6. Analitik Testlerin Yapılması	32
1.6.7. Denetimin Tamamlanması ve Raporlanması	33
1.6.7.1. Olumlu Görüş Bildiren Raporlar	34
1.6.7.2. Şartlı (Sınırlı Olumlu) Görüş Bildiren Raporlar.....	35
1.6.7.3. Olumsuz Görüş Bildiren Raporlar	36
1.6.7.4. Görüş Bildirmekten Kaçınan Raporlar	36
1.7. Denetimde Kullanılan Teknikler.....	37
1.8. Denetimde Kullanılan Kanıtlar	37

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE BAĞIMSIZ DENETİM VE BAĞIMSIZ DENETİMİN FİNANSAL PİYASALARA ETKİSİ

2.1. Türkiye’de Bağımsız Denetim	40
2.1.1. Türkiye’de Bağımsız Denetimin Gelişimi	40
2.1.2. Türkiye’de Bağımsız Denetimin Uygulanışı.....	43
2.1.3. Kamu Gözetimi Kurumu (KGK).....	45
2.1.4. Bağımsız Denetime Tabi Olan Kurum ve Kuruluşlar	46
2.1.5. Bağımsız Denetime Yetkili Kuruluşlar ve Denetçiler.....	50
2.1.5.1. Denetim Kuruluşlarının Yetkilendirilmesi	50
2.1.5.2. Denetçilerin Yetkilendirilmesi	51
2.1.5.3. Denetçilik Sınavı	53
2.1.5.4. Denetim Kuruluşlarının ve Denetçilerin Yükümlülükleri	53
2.1.6. Türkiye’de Hazırlanacak Denetim Raporlarının Biçimi	55
2.1.7. Türkiye’de Denetim Sektörünün SWOT Analizi.....	60
2.2. Bağımsız Denetim ve Finansal Piyasa İlişkisi	60
2.2.1. Finansal Piyasalarda Bağımsız Denetimin Gerekliliği.....	62
2.2.2. Bağımsız Denetimin Amacı ve Hedefleri	63
2.2.3. Bağımsız Denetimin Finansal Piyasalara Katkısı	64
2.2.4. Bağımsız Denetim ile Finansal Piyasa İlişkisini İnceleyen Çalışmalar	66

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YILLIK BAĞIMSIZ DENETİM RAPORLARININ BORSA PERFORMANSINA ETKİSİ BİST VE DAX UYGULAMASI

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	70
3.2. Araştırmanın Kapsamı ve Veri Seti	71
3.3. Araştırmanın Yöntemi.....	71
3.4. Analizde Test Edilen Hipotezler	76
3.5. Türkiye Borsasının Analizi	77
3.5.1. Birinci Hipotezin BİST100’de Test Edilmesi	77
3.5.2. İkinci Hipotezin BİST100’de Test Edilmesi	82
3.5.3. Üçüncü Hipotezin BİST100’de Test Edilmesi.....	87
3.6. Almanya Borsasının Analizi	92
SONUÇ VE ÖNERİLER	114
KAYNAKLAR	118

EKLER.....	126
ÖZ GEÇMİŞ	137

SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ

AAA	Amerikan Muhasebeciler Birliği American Accounting Association
AAR	Ortalama Anormal Getiri Average Abnormal Return
AICPA	Amerikan Yeminli Serbest Muhasebeciler Enstitüsü American Institute of Certified Public Accountants
AR	Anormal Getiri Abnormal Return
BDD	Bağımsız Denetim Derneği
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
BDS	Bağımsız Denetim Standartları
BDY	Bağımsız Denetim Yönetmeliği
BİST	Borsa İstanbul
CAAR	Kümülatif Ortalama Anormal Getiri Cumulative Average Abnormal Return
CAR	Kümülatif Anormal Getiri Cumulative Abnormal Return
EPDK	Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu
GAAP	Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri Generally Accepted Accounting Principles
GAAS	Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları General Accepted Auditing Standards
IAASB	Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu International Auditing and Assurance Standards Board
IAESB	Uluslararası Muhasebe Eğitim Standartları Kurulu International Accounting Education Standards Board
IAS-UMS	Uluslararası Muhasebe Standartları International Accounting Standards
IESBA	Muhasebeciler için Uluslararası Etik Standartları Kurulu International Ethics Standards Board for Accountants
IFAC	Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu International Federation of Accountants
IFRS	Uluslararası Finansal Raporlama Standartları International Financial Reporting Standards
IPSASB	Uluslararası Kamu Sektörü Muhasebe Standartları Kurulu International Public Sector Accounting Standards Board

ISA-UDS	Uluslararası Denetim Standartları International Auditing Standards
İMKB	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
KAP	Kamuyu Aydınlatma Platformu
KAYİK	Kamu Yararını İlgilendiren Kuruluşlar
KGK	Kamu Gözetimi Kurumu
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
PCAOB	Amerika Kamu Gözetimi Kurumu Public Company Accounting Oversight Board
SBDS	Sınırlı Bağımsız Denetim Standardı
SEC	Amerika Sermaye Piyasası Kurulu Securities and Exchange Commission
SMMM	Serbest Muhasebeci Mali Müşavir
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
SPKn	Sermaye Piyasası Kanunu
TDK	Türk Dil Kurumu
TDS	Türkiye Denetim Standartları
TFRS	Türkiye Finansal Raporlama Standartları
TMS	Türkiye Muhasebe Standartları
TMSK	Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu
TMUD	Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği
TMUDESK	Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu
TTK	Türk Ticaret Kanunu
TUDESK	Türkiye Denetim Standartları Kurulu
TÜRMÖB	Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği
VUK	Vergi Usul Kanunu
YMM	Yeminli Mali Müşavir
YÖK	Yükseköğretim Kurulu

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Finansal Bilgilerin Özellikleri.....	5
Şekil 2. Muhasebe-Denetim İlişkisi	6
Şekil 3. Denetim Türleri	9
Şekil 4. Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları	18
Şekil 5. IAASB Tarafından Yayımlanan Standartların Kapsadığı Hizmetler.....	20
Şekil 6. Bağımsız Denetim Süreci.....	22
Şekil 7. İş Akış Şeması Örneği (Üretim Döngüsü)	29
Şekil 8. İş Akış Şemaları Arasındaki İlişki	29
Şekil 9. Analitik İnceleme Yönteminde Yol Haritası.....	32
Şekil 10. Denetim Kanıtları.....	37
Şekil 11. KGK Teşkilat Yapısı.....	44
Şekil 12. Finansal Tablolara İlişkin Denetim Raporu Örneği	57

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Muhasebe ile Denetimin Karşılaştırılması	6
Tablo 2. Denetimin Tarihsel Gelişimi	8
Tablo 3. Denetçinin Statüsüne Göre Denetimin Sınıflandırılması	12
Tablo 4. Bağımsız Denetimin Özellikleri	15
Tablo 5. IFAC Bünyesindeki Standart Yapıcı Kurullar	20
Tablo 6. İşletme Riskleri	24
Tablo 7. İç Denetim ve Bağımsız Denetimin Karşılaştırılması	28
Tablo 8. Maddi Doğruluğu Araştırmaya Yönelik Denetim İşlemleri	31
Tablo 9. Türkiye’de Yetkilendirilen ve Tescil Edilen Denetçi Sayısı	51
Tablo 10. Analize Dâhil Edilen İşletme Sayıları	70
Tablo 11. Türkiye Piyasası 2014 Yılı Sonuçları	76
Tablo 12. Türkiye Piyasası 2015 Yılı Sonuçları	78
Tablo 13. Türkiye Piyasası 2016 Yılı Sonuçları	79
Tablo 14. Türkiye Piyasası 2017 Yılı Sonuçları	80
Tablo 15. Türkiye Piyasası 2018 Yılı Sonuçları	81
Tablo 16. Türkiye Piyasasında 2014 Yılı “Olumlu” Raporların Etkileri	82
Tablo 17. Türkiye Piyasasında 2015 Yılı “Olumlu” Raporların Etkileri	83
Tablo 18. Türkiye Piyasasında 2016 Yılı “Olumlu” Raporların Etkileri	84
Tablo 19. Türkiye Piyasasında 2017 Yılı “Olumlu” Raporların Etkileri	85
Tablo 20. Türkiye Piyasasında 2018 Yılı “Olumlu” Raporların Etkileri	86
Tablo 21. Türkiye Piyasasında 2014 Yılı “Olumlu” Harici Raporların Etkileri	87
Tablo 22. Türkiye Piyasasında 2015 Yılı “Olumlu” Harici Raporların Etkileri	88
Tablo 23. Türkiye Piyasasında 2016 Yılı “Olumlu” Harici Raporların Etkileri	89
Tablo 24. Türkiye Piyasasında 2017 Yılı “Olumlu” Harici Raporların Etkileri	90
Tablo 25. Türkiye Piyasasında 2018 Yılı “Olumlu” Harici Raporların Etkileri	91
Tablo 26. Almanya Piyasası 2014 Yılı Sonuçları	92
Tablo 27. Almanya Piyasası 2015 Yılı Sonuçları	93
Tablo 28. Almanya Piyasası 2016 Yılı Sonuçları	94
Tablo 29. Almanya Piyasası 2017 Yılı Sonuçları	95
Tablo 30. Almanya Piyasası 2018 Yılı Sonuçları	96
Tablo 31. BİST100 Bileşenlerinin 2014 Yılı Analiz Sonuçları	97
Tablo 32. DAX30 Bileşenlerinin 2014 Yılı Analiz Sonuçları	99
Tablo 33. BİST100 Bileşenlerinin 2015 Yılı Analiz Sonuçları	100
Tablo 34. DAX30 Bileşenlerinin 2015 Yılı Analiz Sonuçları	103
Tablo 35. BİST100 Bileşenlerinin 2016 Yılı Analiz Sonuçları	103
Tablo 36. DAX30 Bileşenlerinin 2016 Yılı Analiz Sonuçları	106
Tablo 37. BİST100 Bileşenlerinin 2017 Yılı Analiz Sonuçları	107
Tablo 38. DAX30 Bileşenlerinin 2017 Yılı Analiz Sonuçları	109
Tablo 39. BİST100 Bileşenlerinin 2018 Yılı Analiz Sonuçları	110
Tablo 40. DAX30 Bileşenlerinin 2018 Yılı Analiz Sonuçları	112

GİRİŞ

Finansal işlemlerin gerçekleştiği ve ekonomik kararların alındığı her ortamda denetimin gerekliliğinden söz etmek mümkündür. Bu yüzden denetimin tarihsel gelişimi iktisadi olayların gelişimiyle çok yakın benzerlik göstermektedir. Özellikle 18. yüzyılın sonlarından itibaren endüstrinin hızlı bir gelişim içine girmesi, bilgi kaynaklarının artması, teknoloji alanında yaşanan değişimler, lojistik alanındaki gelişmeler, yeni pazar ve kaynak arayışlarına bağlı olarak ülkeler arasındaki sınırlar, ekonomik anlamda yavaş yavaş yok olmuş ve dünya bir bütün olarak tek bir pazara dönüşmüştür. Küreselleşme olarak adlandırılan bu değişim, ülkeler arası sermaye akımlarına neden olmakta ve finansal piyasaları birbirine daha da yakınlaştırmaktadır. Bu gelişmelere bağlı olarak piyasalarda gerçekleşen işlemler karmaşıklaşmakta ve piyasa katılımcılarının doğru ve güvenilir bilgi ihtiyaçları hızla artmaktadır. Geniş ölçekli ve çok uluslu işletmelerin doğması, şirket yapılarının anonim şirket halini almaya başlaması ve işletmeleri yönetenler ile sermaye sahiplerinin farklılaşması ile birlikte iktisadi anlamda karar almak karmaşıklaşmakta ve zorlaşmaktadır. Özellikle paydaşların doğrudan bilgi kaynağına ulaşarak inceleme şansı ortadan kalkmaktadır. Başkaları tarafından hazırlanan bilgiler kullanılarak alınan iktisadi kararlar ise her zaman sağlıklı ve başarılı olamamaktadır. Bu nedenle piyasalarda kullanılacak finansal bilgilerin doğruluğu ve güvenilirliği için bu bilgilerin bağımsız bir mekanizma tarafından denetlenmesine ve onaylanmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Bağımsız denetçi, denetlenen işletmenin yapmış olduğu muhasebe kayıtlarının ve hazırlamış olduğu finansal bilgilerin herhangi bir aksaklık, düzensizlik, hata ve hile içerip içermediğini denetim sonunda hazırlanan raporda sunmaktadır. Finansal tablolarda herhangi bir eksiklik ve hata olması durumunda, bu eksikliklerin niteliğine göre bağımsız denetçi, “olumlu” haricinde bir görüş bildirmekte, herhangi bir kanıya ulaşamama durumunda ise “görüş bildirmekten kaçındığını” denetim raporunda belirtmektedir.

Genel olarak fon arz edenler ile fon talep edenleri buluşturan platformlar olarak ifade edilen finansal piyasalarda katılımcıların doğru karar verebilmeleri için işletmeler tarafından hazırlanan bilgilerin doğru, güvenilir ve gerçeği yansıtmaya yönelik olması önemlidir. Önceki dönemlerde finansal piyasaların ana aktörleri olan fon arz edenler ile fon talep edenler büyük ölçüde ülke sınırlarını aşamazlarken, küreselleşen dünyada her iki birim

de kendileri için en uygun piyasada işlem yapma imkânı bulabilmektedirler. Finansal piyasaların birbirine yakınlaşması nedeniyle, karar alıcı birimler tarafından kullanılacak bilgiler anlaşılabilir olmalıdır. Bu nedenle, finansal tabloların hazırlanması ve raporlanması ile ilgili birlik sağlanabilmesi için küresel anlamda belirli kurum ve kuruluşlar tarafından muhasebe işlemleri, finansal tablolar ve denetim ile ilgili standartlar geliştirilmektedir.

Finansal piyasalardaki her yeni bilgi bireysel ve kurumsal yatırımcıların kararlarını etkilemektedir. İşletmeler ile ilgili piyasaya gelen her bir yeni bilgi doğrultusunda mevcut ve potansiyel yatırımcılar kararlarını ve yatırımlarını gözden geçirmektedir. Bağımsız denetim raporları da yatırımcılar için yeni bir bilgi kaynağı olarak değerlendirilebilmektedir. Şöyle ki, denetim her ne kadar geçmiş verileri incelese de finansal tablo kullanıcıları bu verilerden yararlanarak gelecek ile ilgili kararlar almaktadırlar. Bu anlamda işletme ile ilgili bağımsız denetim raporlarında belirtilen denetim görüşü, kilit denetim konuları, işletme ile ilgili süreklilik, sürdürülebilirlik, devamlılık vb. konular yatırımcıların dikkate aldıkları bilgiler olarak sıralanabilir. Gerek işletme içi gerekse işletme dışı tarafların gelecek ile ilgili verecekleri kararların daha etkin ve isabetli olabilmesi için bağımsız denetimin önemi artmaktadır.

Finansal piyasalarda her yeni bilgi yatırımcılar tarafından finansal araçların fiyatlarına yansıtılmaktadır. Bağımsız denetim raporları yeni bir bilgi olarak kabul edildiğinde, bu bilginin de yatırımcılar tarafından fiyatlara yansıtılması gerekmektedir. Bu bağlamda, Almanya ve Türkiye piyasasında denetim raporu ilanlarının hisselerin fiyat ve getirilerine nasıl yansıdığı ve yatırımcılar tarafından nasıl algılandığı bu çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Bu amaç doğrultusunda, bu piyasalarda işlem gören işletmelerin son beş yıllık bağımsız denetim raporları ve hisse senetlerinin günlük fiyat hareketleri incelenmiştir. Denetim raporu ilanının öncesinde ya da sonrasında herhangi bir anormal getiri olup olmadığının analiz edilmesinin yanı sıra, denetim görüşlerine göre bu anormal getirilerin istatistiksel olarak anlamlılık düzeyleri araştırılmıştır. Bu çerçevede çalışmanın birinci bölümünde; genel olarak denetim ile ilgili temel kavramlardan bahsedildikten sonra bağımsız denetim üzerinde durulmuş, bağımsız denetim süreci, uygulanan teknikler ve kullanılan kanıtlar vb. konular ele alınmıştır. İkinci bölümde ise; Türkiye özelinde bağımsız denetim incelenmiş, Türkiye’de bağımsız denetimin gelişiminden, hâlihazırdaki uygulananından, denetim

standartlarından bahsedilmiştir. Yine bu bölümde finansal piyasalar için bağımsız denetimin gerekliliği, bağımsız denetimin yararları ve finansal piyasalar ile bağımsız denetim arasındaki ilişkiye değinilmiştir. Son olarak üçüncü bölümde; Almanya ve Türkiye borsaları analiz edilmiş ve bulgular yorumlanarak sonuca bağlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

DENETİM İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR VE BAĞIMSIZ DENETİM

1.1. Denetim Kavramı

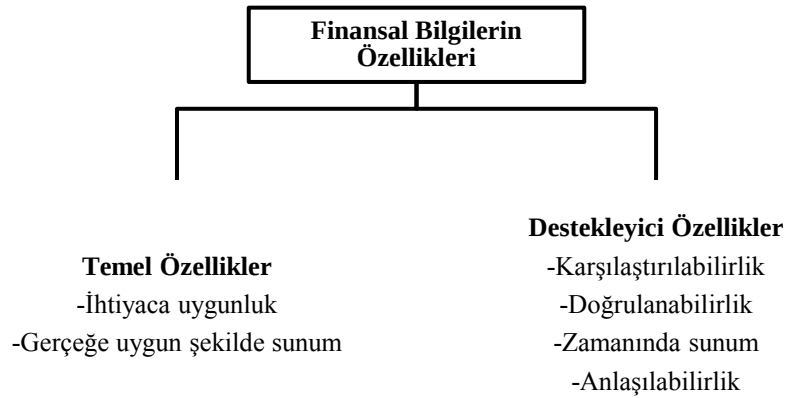
Denetim kavramı en temelde; olması gereken ile hâlihazırda olanın karşılaştırılması, bir işin kuralına uygun yapıp yapılmadığının saptanması anlamına gelmektedir. Arapçadan dilimize geçen “murakabe” kelimesi de denetim ile aynı anlama gelen bir başka terimdir. Türk Dil Kurumu (TDK) İktisat Terimleri Sözlüğünde ise *“kamu ya da özel bir kuruluşa ilişkin bilgilerin önceden belirlenmiş ölçütlere uygunluğunun saptanması ve rapor edilmesi amacı ile bir uzman birim tarafından kanıt toplama ve değerlendirme süreci”* şeklinde açıklanmaktadır¹. Yine TDK kaynakları incelendiğinde denetleme eylemini gerçekleştiren, denetlemeyle görevli kimse “denetçi” veya “murakıp” olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda kullanılan bir başka kelime çifti de “teftiş-müfettiştir”. Tanımdan da anlaşılacağı üzere denetim önceden belirlenen kurallara uyulup uyulmadığını ortaya koyan bir eylemdir ve bu eylemi yerine getirmeye vazifeli kişi de denetçi olarak adlandırılır.

Denetim, hemen hemen her alanda önemli bir kavram olmakla birlikte ekonomik sistem içinde yer alan birimlerin şeffaflaşmasında finansal piyasalar için ayrı bir öneme sahiptir. Bu kapsamda denetim, muhasebe ve finansal tabloların önceden belirlenen kural ve kaidelere uygun hale getirilmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla denetim, yetkili ve bağımsız bir mercii tarafından denetlenen belgelerin sundukları bilgilerin önceden belirlenen kriterlere uygunluk derecesini raporlayabilmek için yeterli kanıt toplanarak incelenmesidir (Arens vd., 2014: 4). Amerikan Muhasebeciler Birliği (American Accounting Association) (AAA) tarafından 1973’te yapılan tanımlamaya göre, denetlenen kuruluşa ait ekonomik işlemler ve olaylarla ilgili beyan edilen bilgilerin, önceden belirlenmiş kriterlere uygunluk derecesini, toplanan kanıtların objektif bir şekilde değerlendirilmesi sonucunda elde edilen bulguları ilgili kullanıcılara rapor olarak sunan sistematik bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır (Porter vd., 2003: 3).

¹ Türk Dil Kurumu. (2018). *İktisat Terimleri Sözlüğü*, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5b5dc1cf750cf4.77239446 (01.01.2018).

1.2. Muhasebe ve Denetim İlişkisi

Muhasebe, bir organizasyonun ekonomik değer ifade eden işlemlerini kaydeden, sınıflandıran ve raporlayarak ilgili taraflara aktaran, dolayısıyla organizasyon ile ilgili tarafların iletişimini sağlayan bilgi sistemidir. Muhasebe sürecinin çıktısı olan finansal tabloların kullanıcıları işletme içi grup ve işletme dışı grup şeklinde ikiye ayrılmaktadır (Kimmel vd., 2011: 5). Şirket yönetimi; şirketin sahipleri ve şirket personeli işletme içi çevre kabul edilirken, ilgili şirkete yatırım yapmayı düşünenler, banka ve kredi kuruluşları, devlet otoriteleri, sivil toplum örgütleri ve bilumum işletme ile ilgili gruplar işletme dışı çevre olarak kabul edilmektedir (Duman, 2011: 100-102). Muhasebenin amacı, güncel mali bilgileri işletme içi ve dışı karar alıcıların işine yarayacak şekilde derleyip düzenlemektir (Güredin, 1988: 13). Hazırlanan finansal bilgilerin kullanıcılara yararlı olabilmesi için ihtiyaca ve gerçeğe uygun, karşılaştırılabilir, doğrulanabilir, anlaşılabilir ve zamanında sunulmuş olması gerekmektedir.²

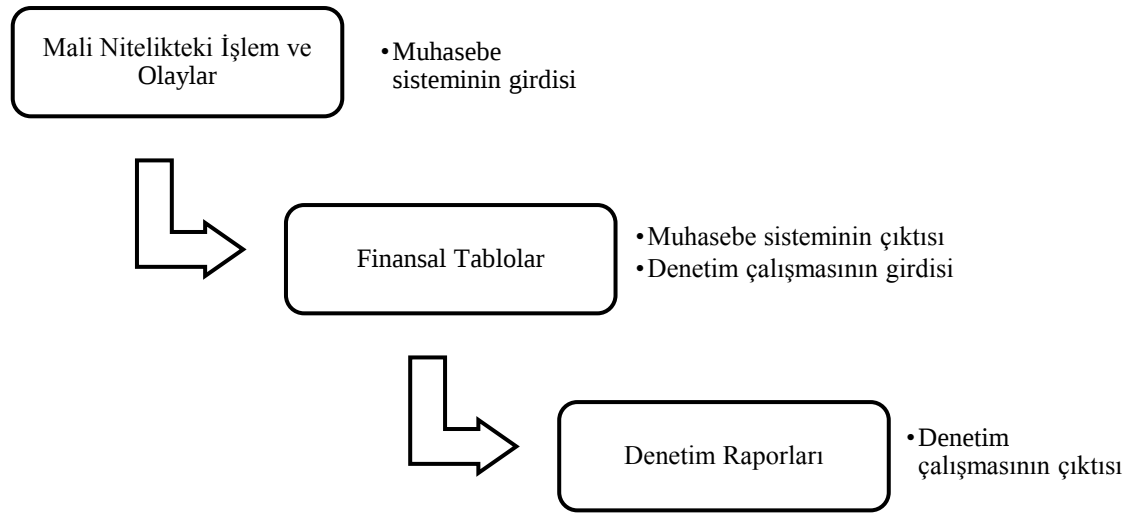
Şekil 1. Finansal Bilgilerin Özellikleri

Kaynak: Örtten vd., 2017: 4

Gerek organizasyon içi gerekse organizasyon dışı finansal tablo kullanıcılarının doğru ve isabetli karar alabilmeleri için muhasebe sisteminin çıktısı olan finansal tablolara ihtiyaç duyulmaktadır. Organizasyon içi grup mali verilere kolaylıkla ulaşabilirken, organizasyon dışı taraflar bu bilgelere organizasyon tarafından hazırlanan ve kamuya duyurulan faaliyet raporları ve finansal tablolar ile ulaşabilmektedirler (Duman, 2011: 99). İşletme ile ilgili finansal verilerin kaynağına işletme dışı gruplar doğrudan ulaşamadıkları için bu bilgilerin güvenilirliği ön plana çıkmaktadır.

² Kamu Gözetimi Kurumu. (2018). *Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve*, <http://kgk.gov.tr/DynamicContentDetail/7890/TMS/TFRS-2018-Seti> (01.01.2018).

Organizasyon dışındaki ilgili grupların çıkarlarını korumak için bu belgelerin doğruluğunun, güvenilirliğinin ve gerçeğe uygunluğunun denetimi bağımsız denetim çalışmaları ile sağlamaktadır. Şekil 2’de de gösterildiği gibi mali nitelikteki işlemler muhasebe sisteminin girdisini oluştururken, muhasebe sisteminin çıktısı olan finansal tablolar, denetimin girdisini oluşturmaktadır (Erdoğan, 2004: 9).

Şekil 2. Muhasebe-Denetim İlişkisi

Kaynak: Erdoğan, 2004: 9’daki ifadeler tarafımızca görsel hale getirilmiştir.

Denetim çalışmaları amaç, yaklaşım, çalışma yönü, zaman ve çalışmayı yapan kişi bakımından muhasebe çalışmalarından farklılaşmaktadır. Bu farklılıklar Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1. Muhasebe ile Denetimin Karşılaştırılması

	Muhasebe	Denetim
Amaç	İşletmeye ait ekonomik olayları toplama, kaydetme, sınıflandırma ve özetleme	Yapılan kayıtların doğruluk ve güvenilirliğini saptama
Yaklaşım	Gerçekleşen işlemleri muhasebe sistemine girme (inşa edici)	Muhasebe çalışmalarını tahlil etme (araştırmacı, analiz edici)
Çalışma yönü	Çalışmalar ileriye doğru yapılır (belge-kayıt-mali tablo)	Çalışmalar genelde geriye doğru yapılır (mali tablo-kayıt-belge)
Çalışma zamanı	Önce muhasebe kayıtları yapılır	Muhasebe kayıtlarını inceler
Yapan kişi	Muhasebeciler	Denetçiler

Kaynak: Gürbüz, 1995: 33

Özetle: muhasebe mali nitelikteki işlemleri ve olayları kayıt altına aldıktan sonra sınıflandırarak ve özetleyerek rapor ederken, bağımsız denetim; genel kabul görmüş denetim standartlarını temel alarak, muhasebe sisteminin çıktılarının genel kabul görmüş muhasebe prensiplerine uygunluğu ve doğruluğunu incelemektedir (Karacan ve Uygun, 2016: 9). Bu araştırma sonucunda bir kanıya ulaşabilmek için yeterli nitelik ve nicelikte kanıt toplanarak test edilmesini ve elde edilen sonuçların değerlendirilerek rapora bağlanmasını ifade etmektedir (Porter vd., 2003: 8). *“Muhasebe bir yazı yazma faaliyeti iken, denetim editörlük faaliyetini yansıtmaktadır.”* (Güredin, 1988: 13).

1.3. Muhasebe Denetiminin Gelişimi

Latince kökenli bir kelime olan “denetim” (audit); dinlemek, duymak, işitmek anlamına gelmektedir ve yaklaşık iki bin yıl öncesine ait tablet kalıntılarından elde edinilen bulgulara göre ilk olarak Mısır, Roma ve Yunan medeniyetlerinde kamu harcamalarının denetlenmesi ve kontrol edilmesi için kullanıldığı anlaşılmaktadır (Porter vd., 2003: 3). Eski Mısır ve Roma uygarlıklarında her kurumda yapılan tahsilat ve ödemeler, sesli bir şekilde okunduğundan ve bir uzmanın da bu okunanları dinleyerek uygun olup olmadığına karar verdiği için denetim kavramı, işitme anlamında kullanılmaktadır (Gürbüz, 1995: 1).

Her finansal olayın bulunduğu yerde bir denetim olmak zorunda olduğu için denetimin tarihsel gelişimi iktisadi olayların gelişimiyle paralellik göstermektedir (Haftacı, 2016: 1). Denetimin kamusal alandaki uygulamaları çok eskiye dayanmakla birlikte, ticari alanda kullanılmaya başlanması 18. yüzyılın sonlarına rast gelmektedir (Kavut vd., 2009: 43). Çünkü bu dönemde meydana gelen sanayi devrimi ile işletmeler yatırımlarını finanse edebilmek için büyük miktarda sermayeye ihtiyaç duymaları ve bu ihtiyaçlarını gelişmiş batı ekonomilerindeki canlı sermaye pazarından gidermeye çalışmaları sermaye piyasalarında doğru ve güvenilir bilgi talebini hızla arttırmıştır (Sakin, 2008: 45). Ayrıca sanayi devriminin etkisi ile endüstri hızlı bir gelişim içine girmiş ve kıtalar arası ticaret hız kazanmaya başlamıştır (Khan, 1995: 5). Ekonomi alanındaki bu önemli değişimle daha önceleri bir meslek olarak önemsenmeyen muhasebe denetimi de giderek önem kazanmaya başlamıştır. Geniş ölçekli iş hayatının doğması ve şirket yapılarının anonim şirket halini almaya başlaması işletme sahipleri ile işletme yönetiminin birbirinden ayrılması muhasebe denetimini zorunlu hale getirmiştir (Haftacı, 2016: 2). Kamu maliyesinin tarihi ve ticari gelişmeler ışığında muhasebe

denetimi alanındaki önemli gelişmeleri kronolojik olarak Tablo 2’de gösterildiği gibi dönemlere ayırmak mümkündür.

Tablo 2. Denetimin Tarihsel Gelişimi

Dönem	Denetim Yaklaşımı	Denetimin Amacı	İlgili Taraflar
Sanayi devrimi öncesi	-Denetim bir meslek olarak kabul edilmemektedir -%100’lük bir inceleme	-Yolsuzlukların ve yanıltmaların ortaya çıkartılması	İşletme sahipleri
Sanayi devrimi-1900’lü yıllar	-“Belge Denetimi” -%100’lük bir inceleme	-Muhasebe kayıt ve belgelerinde hata ve hilenin tespiti - Yanıltmaların bulunması	Ortaklar ve işletmeye borç verenler
1900-1930	-“Finansal Tablo Denetimi” -%100’lük bir inceleme ve örneklemeyle başvurma	-Finansal tabloların tamamının bir bütün olarak ele alınması -Bilanço ve Gelir Tablosu doğruluğunun onaylanması	Ortaklar, işletmeye borç verenler ve devlet
1930-2000’li yıllar	-“Sisteme Dayalı Denetim ve Yönetim Denetimi” -Örnekleme yoluyla denetim	-İşletmelerin iç kontrol yapılarının ve bilgi teknolojilerinin denetime dahil edilerek incelenmesi -Finansal tablolar hakkında görüş oluşturulması	Ortaklar, işletmeye borç verenler, devlet, sendikalar, parlamento, tüketiciler ve diğer gruplar
2000 sonrası	-“Risk Odaklı Denetim” -Örnekleme yoluyla denetim	-Büyük skandallar neticesinde işletmelerin risk seviyelerinin belirlenmesi -Finansal tablolar hakkında görüş oluşturulması	Ortaklar, işletmeye borç verenler, devlet, sendikalar, parlamento, tüketiciler ve diğer gruplar

Kaynak: Haftacı, 2016: 2; Güredin, 1988: 7

Denetimin gelişimi incelendiğinde “denetçi = auditor” kavramının ilk olarak 1289 yılında İngiltere’de kullanılmaya başlandığı ve ilk denetim örgütünün 1581’de Venedik’te kurulduğu görülmektedir. 1845’te ise İskoçya’da çıkarılan bir yasa ile demiryolu şirketlerine bilançolarını denetlettirme zorunluluğu getirilmesi modern anlamda muhasebe denetiminin başlangıcı kabul edilmektedir. 1850 yılında da İskoçya Edinburgh’ta örgütlenen meslek mensuplarının 1854’te fermanla kurdukları İskoçya Fermanlı Muhasebeciler Enstitüsü, 1880’de yeni bir ferman ile İngiltere ve Galler Fermanlı Muhasipler Enstitüsü haline getirilmiştir (Gürbüz, 1995: 20). Ayrıca İngiltere’de 1900 yılında çıkartılan yeni bir yasa ile sınırlı sorumlu şirketlere denetim zorunluluğu getirilmiştir (Çarıkçıoğlu, 1995).

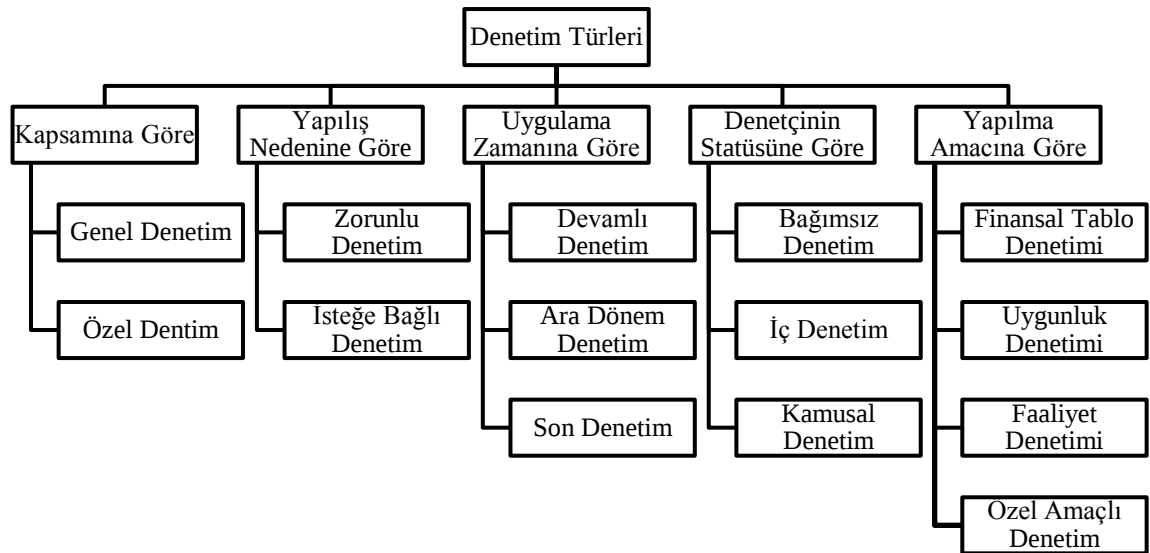
Diğer yandan Amerika kıtasındaki gelişmeler incelendiğinde ise, İngiltere’den Amerika’ya göç eden muhasebeciler 1880 yılında Quebec kentinde Kanada Fermanlı

Muhasipler Enstitüsünü kurdukları görülmektedir (Gürbüz, 1995: 21). 1896'da muhasebe mesleği ile ilgili yasal düzenlemeler yapılmış ve Sertifikalı Kamu Muhasebecisi (CPA-Certified Public Accountants) kavramı oluşturulmuştur (Çarıkçıoğlu, 1995). 1934 yılında Sermaye Piyasası Kanunu (Securities Exchange Act), ile Sermaye Piyasası Kurulu (Securities and Exchange Commission-SEC) kurulmuştur (Pirgaip, 2004: 10). 1936 yılında da Amerikan Yeminli Serbest Muhasebeciler Enstitüsü (American Institute of Certified Public Accountants - AICPA) kurularak “Mali Tabloların Bağımsız Kamu Muhasebecilerince İncelenmesi” (Examination of Financial Statement by Independent Public Accountants) adlı komitesi çalışmalara başlamıştır (Uzay vd., 2009: 2).

1896'da Almanya'da, 1925'de İsviçre'de, 1927'de Fransa'da, 1945'te Arjantin'de, 1946'da Brezilya'da, 1955'te Hindistan'da ve zaman içerisinde diğer ülkelerde de muhasebe mesleği ile ilgili çeşitli çalışmalar ve düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır (Gürbüz, 1995: 21).

1.4. Denetim Türleri

Denetimi farklı kriterlere göre sınıflara ayırmak mümkündür. Şekil 3'te gösterildiği üzere denetim; amacına, nedenine, kapsamına, zamanına ve yapan denetçinin statüsüne göre çeşitli sınıflara ayrılmaktadır (Gürbüz, 1995: 11).

Şekil 3. Denetim Türleri

Kaynak: Gürbüz, 1995: 11, “Muhasebe Denetiminin Türleri” başlığındaki bilgilerden hareketle tarafımızca hazırlanmıştır

1.4.1. Kapsamına Göre Denetim

Kapsamına göre denetim, Şekil 3'te de görüldüğü üzere genel denetim ve özel denetim olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

1.4.1.1. Genel Denetim

Bir işletmenin her türlü işlem, belge ve muhasebe kayıtlarının tamamını kapsayan incelemelerdir. Finansal tablolar işletmenin muhasebe kayıtlarının tamamının özeti niteliğinde olduğundan ve finansal tablo denetiminde denetçi işletmeyi bir bütün olarak değerlendirdiğinden genel denetim olarak kabul edilebilir (Gürbüz, 1995: 14).

1.4.1.2. Özel Denetim

Muhasebenin tamamını kapsamayan, sadece belli bir alanının incelendiği ve sadece bu konuda görüş bildirilen denetimlerdir. Sadece satışlar hesabının ayrıntılı bir şekilde incelenmesi kapsamının sınırlı olması nedeniyle özel denetime örnek verilebilir (Gürbüz, 1995: 14).

1.4.2. Yapılış Nedenine Göre Bağımsız Denetim

Denetim, yapılma nedenine göre zorunlu denetim ve isteğe bağlı denetim olarak iki ana başlıkta incelenmektedir. Bağımsız denetimde hizmeti alan taraf tabi olduğu mevzuat gereği denetim yaptırma zorunluluğu olan işletmeler ya da kendi istekleri doğrultusunda, denetim yaptırma zorunluluğu bulunmayan kurum ve kuruluşlar bağımsız denetim şirketlerinin müşterileri olabilir (Ayrancı, 2010: 21).

1.4.2.1. Zorunlu Denetim

Zorunlu denetim, düzenleyici otoriteler tarafından belirlenen ve ilgili mevzuat gereği yaptırılması işletme tercihine bağlı olmaksızın zorunlu olan, aksi bir durumda cezai yaptırımı olan bir yükümlülüktür (Ulusoy, 2006: 14). Bu tür denetimin nasıl, ne zaman ve kimler tarafından yerine getirileceği mevzuatta açıkça belirlenmiştir (Karacan ve Uygun, 2016: 49). Denetim mesleğinin gelişmiş olduğu ülkelerde üzerinde en fazla durulan zorunlu denetim türü, finansal tabloların denetimidir (Gürbüz, 1995: 15).

1.4.2.2. İsteğe Bağlı Denetim

İsteğe bağlı denetim, yasal bir zorunluluğu olmadığı halde çeşitli sebeplerden dolayı ilgili kurum ve kuruluşun kendi talebi üzerine yapılan denetim çalışmasıdır. İsteğe bağlı denetimin kapsam ve sınırları denetim yaptırmak isteyen şirket tarafından belirlenir (Karacan ve Uygun, 2016: 49).

1.4.3. Yapılış Zamanına Göre Denetimin Sınıflandırılması

Denetim, yapılma zamanına göre sürekli denetim, sınırlı denetim ve son denetim şeklinde üç ana başlıkta incelenmektedir.

1.4.3.1. Sürekli Bağımsız Denetim (Devamlı Denetim)

Denetim yaptırması zorunlu olan şirketlerin yılsonu finansal tablolarının denetimden geçmesi sürekli denetimdir. Sürekli denetim, her yıl yapılmakta ve gerekli tüm denetim teknikleri uygulanmaktadır.³ Gerekli tüm teknikleri kapsadığından bu denetim sonucunda oluşturulan raporların yüksek güvenilirlik seviyesine sahip olması beklenir (Karacan ve Uygun, 2016: 51).

1.4.3.2. Sınırlı Bağımsız Denetim (Ara Dönem Denetimi)

Sınırlı denetim, sürekli denetim yaptıran işletmelerin hazırladıkları ara dönem finansal tabloların bilgi toplama ve analitik inceleme teknikleri kullanılarak sürekli denetim programlarına uyumlu bir şekilde denetlenmesini ifade etmektedir. Bu tür denetimlerde sürekli denetimde olduğu gibi finansal bilgilerin önemli bir yanlışlık içermediğine ilişkin makul güvence vermek amaçlanmadığından tüm denetim teknikleri uygulanmak zorunda değildir. 10.07.2014 tarih ve 29056 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Sınırlı Bağımsız Denetim Standardı (SBDS) 2410'da “*Bir sınırlı denetim, öncelikle finans ve muhasebe konularından sorumlu kişiler olmak üzere ilgili kişilerin sorgulanması ile analitik prosedürlerin ve diğer sınırlı denetim prosedürlerinin uygulanmasından oluşur. Sınırlı denetim, ara dönem finansal bilgileri etkileyen önemli hususları denetçinin dikkatine sunar, ancak bir bağımsız denetimin gerektirdiği tüm*

³ Sermaye Piyasası Kurulu. (1996). *Seri:X, No:16 sayılı Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Hakkında Tebliğ*, 04/03/1996 tarih ve 22570 sayılı T.C. Resmi Gazete.

kanıtları sağlamaz.” ifadesi yer almaktadır.⁴ Sınırlı denetim ara dönemlerde yapıldığı için kanıt toplamaya ve toplanan kanıtların uygunluğunu test etmeye çok fazla zaman olmayabilir. Bu nedenle denetçi, bazı denetim teknikleri uygulama fırsatı bulamayacağından hazırlanan rapor makul güvence sağlamayabilir (Karacan ve Uygun, 2016: 50)

1.4.3.3. Son Denetim

Tam denetim ya da nihai denetim olarak da adlandırılan son denetim, hesap dönemi kapandıktan sonra yapılan denetimi ifade etmektedir (Gürbüz, 1995: 16).

1.4.4. Denetçinin Statüsüne Göre Denetimin Sınıflandırılması

Denetim görevini yerine getiren kişi denetçi olarak adlandırılmaktadır. Statüsüne göre denetçiler kamu denetçisi, iç denetçi ve dış denetçi olarak üç gruba ayrılmaktadır. Bu denetçilerin yaptıkları denetim birbirinden farklılık göstermektedir ve Kamusal denetim, İç denetim ve Dış (Bağımsız) denetim şeklinde sınıflandırılmaktadır (Erdoğan, 2004: 8-9).

Tablo 3. Denetçinin Statüsüne Göre Denetimin Sınıflandırılması

Denetçinin Statüsü	Denetim Alanları	İlgili Taraflar
Kamu Denetçisi	Uygunluk Denetimi	Devlet ve Kamu Kurumları
İç Denetçi	Uygunluk Denetimi, Faaliyet Denetimi	Yönetim
Dış (Bağımsız) Denetçi	Finansal Tablo Denetimi, Uygunluk Denetimi, Faaliyet Denetimi	Yönetim, Yatırımcılar, Kredi Verenler, Devlet

Kaynak: Yılcı ve Yıldız, 2001: 69

1.4.4.1. Kamu Denetimi

Bakanlık ve diğer kamu örgütlerine bağlı, devlet otoriteleri adına denetim yapan kişi kamu denetçisi, bu uzmanlar tarafından kamu haklarının korunması amacıyla yasal hükümlere dayalı olarak yerine getirilen denetim de kamu denetimi olarak adlandırılmaktadır (Gürbüz, 1995: 17). Kamusal kurum ve kuruluşlarda faaliyet ve uygunluk denetimini, özel sektör işletmelerinde ise vergi denetimini yerine getirmek,

⁴ Kamu Gözetimi Kurumu. (2014). *Sınırlı Bağımsız Denetim Standardı 2410 Ara Dönem Finansal Bilgilerin, İşletmenin Yıllık Finansal Tablolarının Bağımsız Denetimini Yürüten Denetçi Tarafından Sınırlı Bağımsız Denetimi*, 10/07/2014 tarih ve 29056 sayılı T.C. Resmi Gazete.

denetlenen kurum ve kuruluşların yürürlükteki mevzuata uygun hareket edip etmediklerini araştırmak kamu denetçilerinin yetkisindedir (Erdoğan, 2004: 9).

1.4.4.2. İç Denetim

Özel veya kamu kuruluşlarında, o kuruluştan ücretini alarak bulunduğu kurumun yönetimi adına denetim yapan uzman kişiler iç denetçi, yapılan denetim de iç denetim olarak adlandırılmaktadır. Tablo 3'ten görüldüğü üzere iç denetçiler uygunluk ve faaliyet denetimi yapmaya yetkilidirler. Yönetimin kararları için iç denetimden gelen raporlar önem arz etmektedir (Erdoğan, 2004: 8-9).

1.4.4.3. Bağımsız (Dış) Denetim

Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tarafından yapılan tanımlamaya göre bağımsız denetim kuruluşlarının bağımsız denetimle görevlendirdiği her kademdeki denetim elemanlarına bağımsız denetçi denilmektedir.⁵ Bağımsız denetçiler, iç denetçilerin aksine denetledikleri kurumun bir çalışanı değildirler ancak denetim masrafları denetlenen kurum tarafından karşılanmaktadır. Denetlenen kurumun dışından kabul edildiği için yapılan denetim bağımsız ya da dış denetim olarak isimlendirilir (Erdoğan, 2004: 8). Bağımsız denetimin en yaygın uygulama alanı finansal tabloların denetimidir ve bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

1.4.4.3.1. Bağımsız Denetçinin Özellikleri

Önceki başlıklarda değinildiği üzere denetim çalışmalarını yapan, mesleki bilgi, tecrübe ve yeterliliğe sahip kimselere denetçi denilmektedir. Bağımsız denetim çalışmasının ve hazırlanan raporun güvenilir olması için denetçinin bir takım mesleki ve ahlaki nitelikleri taşıması gerekmektedir. Uluslararası standartlarda da değinilen bu nitelikler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (Gürbüz, 1995: 17);

- Denetçi, müşteri işletmeden her hususta tam bağımsız olmalıdır.

Bağımsız denetçinin taşıması gereken niteliklerin en başında bağımsızlık gelmektedir. Denetçinin bağımsızlığına gölge düşerse yapılan denetim çalışması objektif olmayacak, sonunda hazırlanan raporun güvenilirliği azalacaktır. Ayrıca

⁵ Sermaye Piyasası Kurulu. (2006). *Seri:X, No:22 sayılı Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ*, 12/06/2006 tarih ve 26196(M) sayılı T.C. Resmi Gazete.

denetçinin görüşünü dürüstçe açıklayabilmesi için işletme ile arasında herhangi bir menfaat ilişkisinin bulunmaması gerekmektedir.

- Denetçinin mesleki eğitimini tamamlamış ve alanı ile ilgili bilgilere hâkim olması gerekir.

Bağımsız denetimin kalitesi ve hazırlanacak raporun isabetli olması denetimi yapan kişiden çok fazla etkilenmektedir. Bu yüzden denetçilerin alana hâkim olmaları, işlemler ve hesaplamalar arasında mantıksal bağlantı kurmaları, analitik düşünceleri ve şüpheli olmaları gerekmektedir.

- Denetimi gerçekleştiren kişi veya kişiler yaptıkları işin öneminin farkında olmalı, çalışma boyunca dikkatli davranmalı ve yapılan denetime gerekli mesleki özeni göstermelidirler.
- Denetçi etik kurallara uymalı, kişisel ve ahlaki nitelikler taşımalıdır.

Etik kurallar ve ahlaki değerler sadece denetçi olmanın değil her meslek erbabının uyması gereken ve önem vermesi gereken kurallardır. Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (International Federation of Accountants) (IFAC) bünyesinde bulunan dört kuruldaki biri olan Muhasebeciler için Uluslararası Etik Standartları Kurulu (International Ethics Standards Board for Accountants) (IESBA) meslek ile ilgili etik değerleri oluşturmaya devam etmektedir.

1.4.4.3.2. Bağımsız Denetiminin Özellikleri

En genel tanımıyla denetim, *“belli bir ekonomik birim veya döneme ait rakamlarla ifade edilebilir bilgilerin önceden tespit edilmiş kıstaslara uygunluk derecesini belirlemek ve bu konuda bir rapor vermek amacıyla bağımsız bir uzman tarafından yapılan delil toplama ve değerlendirme sürecidir”* (Gürbüz, 1995: 5) şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu tanım incelendiğinde denetimin en belirgin özellikleri Tablo 4’te gösterildiği gibi sıralanabilir.

Tablo 4. Bağımsız Denetimin Özellikleri

Denetimin Özelliği	Açıklama
Denetim iktisadi bir birim için yapılır.	İktisadi birimler; genelde şirketler olmak üzere, devlet, özel ve tüzel kişiler, bazen işletmenin bir bölümüdür.
Denetim bir karşılaştırma işidir.	Yönetim tarafından hazırlanarak rakam ve sayılarla beyan edilen bilgilerin önceden belirlenmiş kıstas ve kriterlere uyup uymadığı mukayese edilir.
Denetim alanında uzman kişilerce yerine getirilir.	Denetçiler, alanlarında yeterli bilgi ve beceri sahibi olmalarının yanı sıra karşılaştıkları yeni gelişmelerde profesyonel davranabilme yeteneğine de sahip olmalıdırlar.
Denetimde kanıtlar toplanır ve test edilir.	Denetimin amacına ulaşması için gerek işletme içinden gerekse işletme dışından yeterli miktar ve kalitede kanıt toplanmalı ve test edilmeli gerektiğinde bu iş tekrarlanmalıdır.
Denetim bir süreçtir.	Denetçinin bir kanıya varıp rapor hazırlaması için yeterli zaman ve zeminin hazırlanması gerekir. Aksi takdirde sağlıklı bir denetim olmayabilir.
Denetim sonucu rapor edilir.	Sürecin sonunda denetçi ulaştığı kanıyı işletme yönetimine rapor etmek için belge düzenler.

Kaynak: Haftacı, 2016: 3; Porter vd., 2003: 3'te yer alan ifadelerden hareketle tarafımızca hazırlanmıştır

1.4.5. Yapılma Amacına Göre Denetimin Sınıflandırılması

Denetimin amacı daha önce de bahsedildiği üzere işletmeye ait bilgilerin belli kriterlere uygunluğunun araştırılmasıdır. Ancak yapılacak olan denetimin amacı, incelenecek olan bilgi ve kıstasların biçim ve kapsamını etkilemektedir. Anlamlı bir denetim için incelenecek bilgilerin kriterlere uygun olması gerekmektedir (Gülbüz, 1995: 11). Amaçlarına göre denetim; finansal tablo denetimi, uygunluk denetimi, faaliyet denetimi, özel amaçlı denetim şeklinde dört başlıkta incelenmektedir (Karacan ve Uygun, 2016: 43).

1.4.5.1. Finansal Tabloların Denetimi

Finansal tabloların denetimi, işletme tarafından hazırlanmış olan mali tabloların belirlenen kriterlere göre düzenlenip düzenlenmediğini ve bu tabloların önemli hata ya da yanlışlar içerip içermediklerini belirlemek için yapılan denetimlerdir (Arens vd., 2014: 14). Bu tür denetimlerde işletmeye ait mali tabloların doğru, dürüst, genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine ve yasal düzenlemelere uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığı incelenir (Gülbüz, 1995: 11). Finansal tablo denetiminde amaç, hazırlanmış olan belgelerin yanlış beyandan arındırılmış olduğuna dair makul güvence sağlayarak bilgi asimetrisinin azaltılmasını ve ilgili grupların çıkarlarının korunmasını sağlamaktır (Cengiz vd., 2017: 172). Bir işletmeye ait tam bir finansal tablolar seti aşağıdaki tablo ve bilgileri içerir (Gökçen vd., 2011: 104):

- Bilanço,
- Gelir tablosu,
- Özkaynak değişim tablosu,
- Nakit akım tablosu,
- Dipnot ve açıklayıcı notlar,
- İşletmenin geriye dönük muhasebe politikası uyguladığında karşılaştırılabilir en erken döneme ait finansal durum tablosu.

Türkiye’de denetim ile ilgili ilk düzenlemeleri yapan SPK tarafından 1996’da çıkartılan Seri: X, No:16 sayılı Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Hakkında Tebliğde bağımsız denetim, “ortaklıkların ve sermaye piyasası kurumlarının kamuya açıklanacak veya SPK tarafından istenecek *mali tablolarının*, genel kabul görmüş muhasebe, ilke ve standartlarına uygunluğu ile bilgilerin doğruluğunun ve gerçeği dürüst bir biçimde yansıtip yansıtmadığının, denetçiler tarafından denetim ilke ve kurallarına göre, defter, kayıt ve belgeler üzerinden incelenmesi ve tespit edilen sonuçların rapora bağlanması” şeklinde tanımlanmaktadır.

1.4.1.2. Uygunluk Denetimi

Uygunluk denetimi, işletmenin gerçekleştirdiği faaliyetlerin spesifik prosedürler, kurallar, yönetmelikler ve mevzuata uygunluğunun denetlenmesidir (Arens vd., 2014: 13). Muhasebe sisteminin uygunluk denetiminde işlemlerin belgelere dayalı olarak, muhasebe ilkeleri doğrultusunda defterlere kaydedilip kaydedilmediği ve mali tablolara aktarımlarının doğru yapılıp yapılmadığı araştırılmaktadır (Güredin, 1988: 98). Uygunluk denetiminde karşılaştırma konusu çalışanlar tarafından yapılan kayıt ve işlemler; karşılaştırma kriterleri ise işletmenin ana sözleşmesi, kanun, tüzük, yönetmelikler ve üçüncü taraflarla yapılmış olan sözleşmelerdir (Gürbüz, 1995: 12). Uygunluk denetimini yapan kişinin bağımsız denetçi olma şartı olmadığından işletme içi kişiler de uygunluk denetimi yapabilmektedirler. Türkiye’de faaliyet gösteren bankaların rasyolarının Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK) mevzuatına uygunluğunun denetlenmesi ya da kredili satışların yönetim tarafından belirlenen prosedüre uygun olup olmadığının iç denetçiler tarafından tespiti bu denetime örnek teşkil etmektedir (Karacan ve Uygun, 2016: 44).

1.4.1.3. Faaliyet Denetimi

Faaliyet denetimi ya da diğer adıyla operasyonel denetim, bir işletmenin veya kurumun tamamının ya da bir bölümünün verimlilik ve etkinlik açısından değerlendirilmesidir. Bir faaliyet denetimi tamamlandıktan sonra denetime konu olan bölümün çalışma usul ve yöntemlerinin ne derecede verimli olduğu ve daha verimli olabilmesi için neler yapılabileceği üzerine değerlendirmeler yapılır. Böylece işletmeler gerekli adımları atarak operasyonel olarak etkinlik seviyelerini arttırabilme imkânı bulabilmektedirler (Arens vd., 2014: 13). Son yıllarda iflas eden büyük şirketler sebebiyle faaliyet denetimi daha fazla önem kazanmaya başlamıştır. Çünkü finansal tabloların denetlenmesi o işletmenin faaliyet ve verimliliğinin de denetlenmiş olması anlamına gelmediğinden, işletmenin etkinliğine de dikkat edilmesi gerekmektedir (Can ve Uyar, 2010: 1). Bu yüzden faaliyet denetiminde işletmenin verimlilik, karlılık ve ekonomikliği araştırılarak işletme performansı belirlenmeye çalışılmalıdır (Karacan ve Uygun, 2016: 45).

1.4.1.4. Özel Amaçlı Denetim

Özel amaçlı denetimler, belirli bir konuda belirli bir karar birimine ayrıntılı bilgi sağlamak ve önerilerde bulunmak amacıyla yapılan incelemelerdir (Gürbüz, 1995: 13). İşletmelerin sınırsız kabul edilen ömürleri boyunca karşılaştıkları bazı özel durumlarda yapılmaktadır (Yurdakul, 2005: 13). Bu tür durumlara ilgili mevzuatta halka arz, işletme birleşme ve bölünme işlemleri, devir, tasfiye durumları örnek olarak gösterilmektedir.⁶ Diğer denetim türlerine göre sık karşılaşılan bir denetim türü değildir.

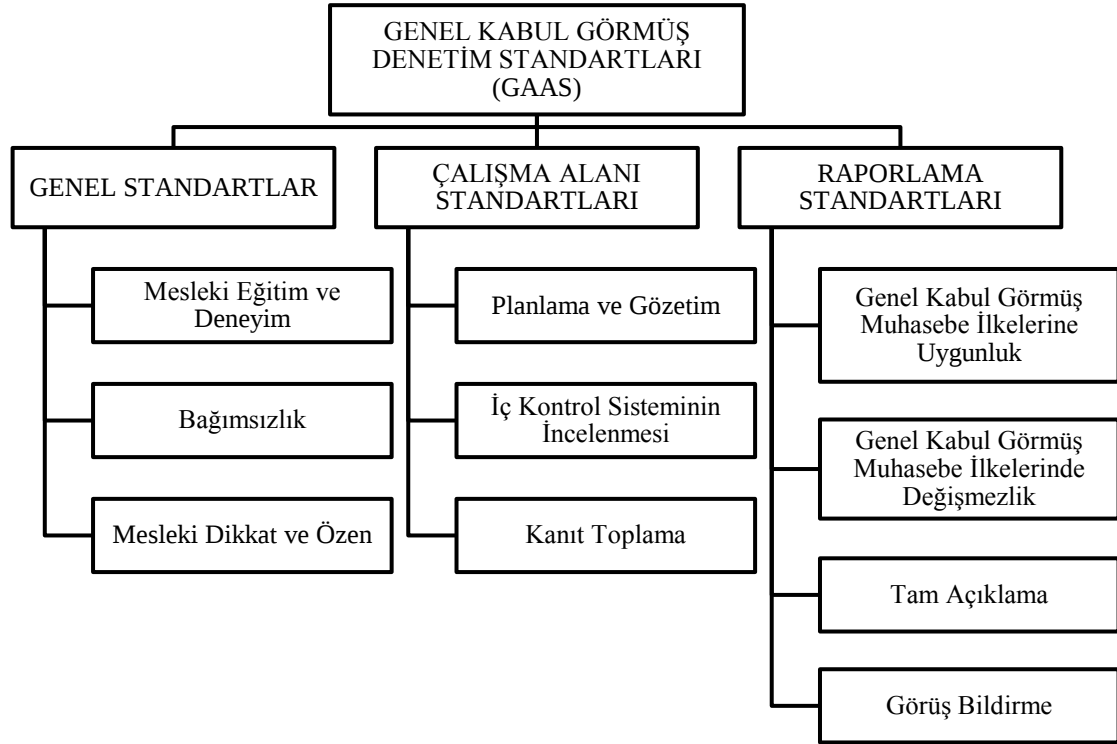
1.5. Denetim Standartları

Denetim çalışmalarının ilgili taraflara faydalı olabilmesi için, denetim ile ilgili geliştirilen bir takım ilke ve standartlara uygun yapılması gerekir. Denetim raporlarının sağladığı bilgilerin güvenilirliği, yapılan denetimin bu standartlara uygunluk derecesine bağlıdır.

⁶ Sermaye Piyasası Kurulu. (1996). *Seri:X, No:16 sayılı Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Hakkında Tebliğ*, 04/03/1996 tarih ve 22570 sayılı T.C. Resmi Gazete.

1.5.1. Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları

Denetim ile ilgili ilk standartlar AICPA tarafından 1947 yılında ortaya konmuş ve pek çok ülke de bu standartları benimseyip kabul etmiştir. AICPA tarafından ortaya konulan standartlar toplam on adet olup üç ana başlıkta toplanmaktadır (Arens vd., 2014: 32; Haftacı, 2016: 24). Bu standartlar incelendiğinde ilk bakışta çok genel olduğu dikkat çekse de zaman zaman AICPA açıklayıcı ve aydınlatıcı nitelikte ilke ve prensipler oluşturmakta ve bunlar SAS (Statement on Auditing Standard) koduyla yayınlanmaktadır. Bu alt ilkeler de standart olarak adlandırılrsa da asla Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları (GAAS) olarak nitelendirilemezler. GAAS, birçok ülke tarafından kabul edilmekle birlikte en yaygın kullanıldığı coğrafi bölge Amerika kıtasıdır (Karacan ve Uygun, 2016: 85).

Şekil 4. Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları

Kaynak: Karacan ve Uygun, 2016: 71

Bu standartlar kısaca aşağıdaki gibi açıklanabilir (Gürbüz, 1995: 34);

- Mesleki eğitim ve deneyim standardı; denetimi gerçekleştirecek denetçinin yeterli bilgi, eğitim ve tecrübeye sahip olmasını,
- Bağımsızlık standardı; yine denetçilerin her hususta bağımsız olmasını,

- Mesleki dikkat ve özen standardı da denetimi gerçekleştiren kişi veya kişilerin yaptıkları işin ehemmiyetine binaen dikkatli davranmalarını ve yapılan denetime özenilmesini,
- Planlama ve gözetim standardı; yapılan denetimin titiz ve ayrıntılı bir şekilde planlanmasını ve bu planın ve denetime yardımcı elemanların izlenmesini,
- İç kontrol sisteminin incelenmesi standardı; denetim yapılan kurumun hâlihazırdaki kontrol sisteminin gözden geçirilerek değerlemesinin yapılmasını,
- Kanıt toplama standardı; bir kanıya ulaşmadan önceki aşamalarda yeterli miktarda ve kalitede kanıtın derlendikten sonra bir karara varılmasını,
- Genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygunluk standardı; denetim çalışması neticesinde hazırlanan raporda, incelenen belgelerin genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygun olarak düzenlenip düzenlenmediğinin belirtilmesini,
- Genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinde değişmezlik standardı; uygulanan muhasebe ilkelerinin önceki dönemle uyumlu olup olmadığının raporda belirtilmesini,
- Tam açıklama standardı; hazırlanan raporda bulunan mali bilgilerin açık ve anlaşılır olması gerektiğini,
- Görüş bildirme standardı; hazırlanan raporda yapılan çalışmaların bir neticeye bağlanmasını, şayet bir karara varılamıyorsa bunun nedenlerinin açıkça belirtilmesini ifade etmektedir.

1.5.2. Uluslararası Denetim Standartları

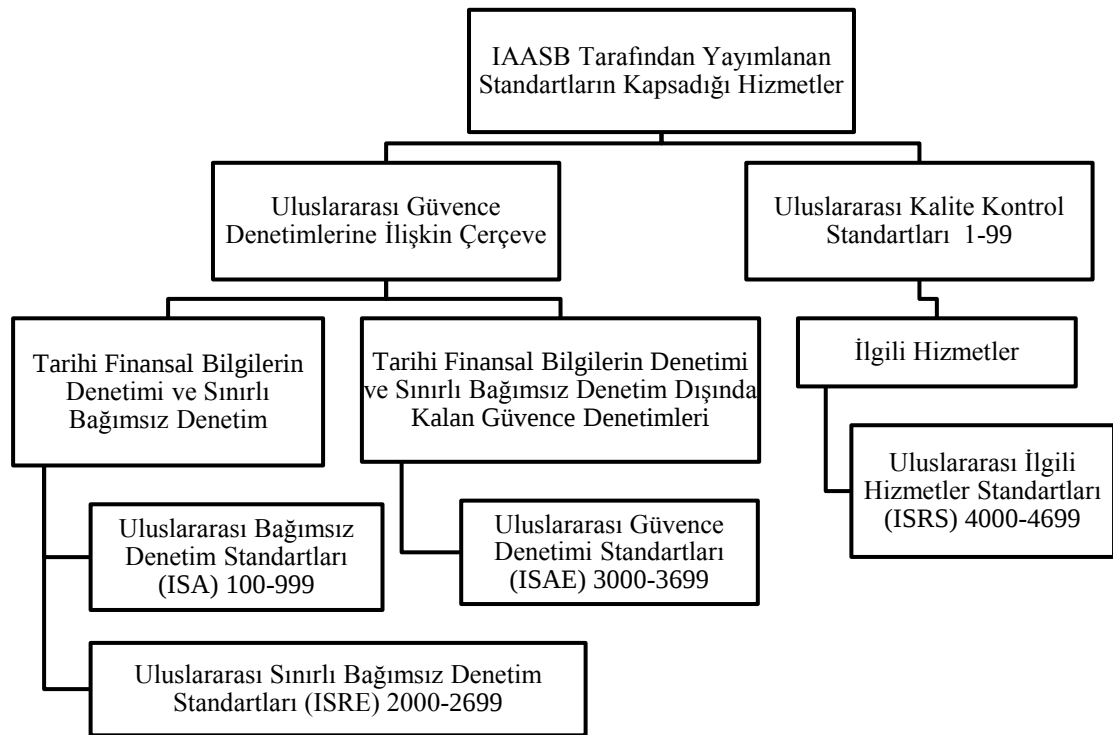
Günümüzde uluslararası alanda muhasebe ile ilgili genel geçer yetkili organ, 127 ülkenin üyesi olduğu ve toplam 2,5 milyondan fazla muhasebeciyi temsil eden, Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC) olarak kabul edilmektedir. IFAC bünyesinde standart yapıcı dört farklı kurul barındırmaktadır. Bu kurullar ve çıkardıkları standartlar Tablo 5’te gösterildiği gibidir (Karacan ve Uygun, 2016: 86).

Tablo 5. IFAC Bünyesindeki Standart Yapıcı Kurullar

Kurul	
Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu	International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB)
Muhasebeciler için Uluslararası Etik Standartları Kurulu	International Ethics Standards Board for Accountants (IESBA)
Uluslararası Muhasebe Eğitim Standartları Kurulu	International Accounting Education Standards Board (IAESB)
Uluslararası Kamu Sektörü Muhasebe Standartları Kurulu	International Public Sector Accounting Standards Board (IPSASB)

Kaynak: IFAC, www.ifac.org (01.01.2018)

IFAC çatısı altında bulunan kurullardan biri olan IAASB bağımsız denetim, sınırlı bağımsız denetim, diğer güvence denetimleri ve ilgili hizmetlere ilişkin standartlar yayımlamakta olup, söz konusu standartlar Şekil 5'te gösterilmektedir.

Şekil 5. IAASB Tarafından Yayımlanan Standartların Kapsadığı Hizmetler

Kaynak: Kamu Gözetimi Kurumu,

http://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/PDF%20linkleri/Bilgi_Notu_15_12_2017.pdf
(01.01.2018)

IAASB tarafından çıkarılmakta olan ve ülkelerdeki yetkili makamlar tarafından o ülkenin mevzuatına uygun hale getirilerek kullanılan Uluslararası Bağımsız Denetim Standartları Ek 1'de verilmiştir.

1.6. Bağımsız Denetim Süreci

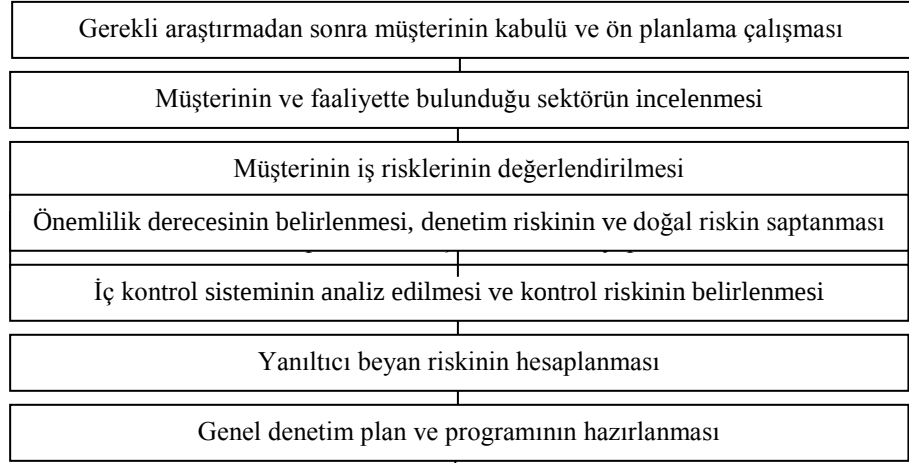
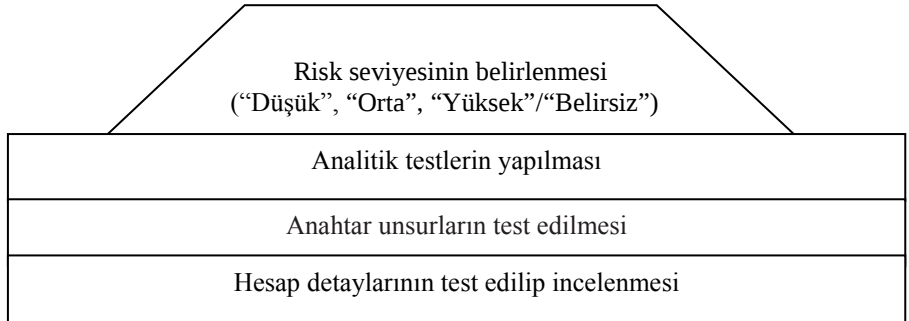
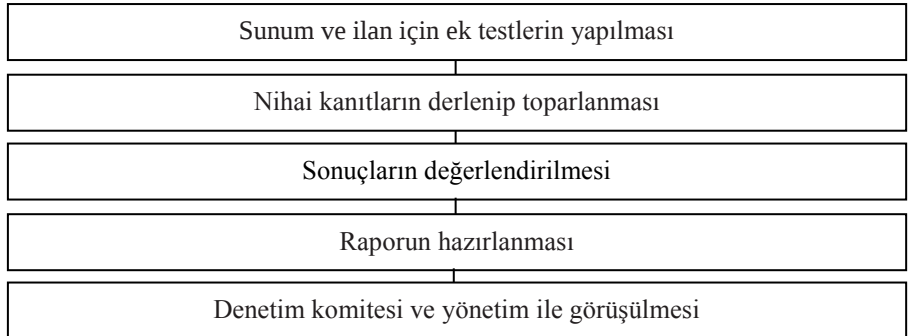
Bağımsız denetim, rakamlar ile ifade edilen bilgilerin önceden belirlenen kriterlere uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığının belirlenmesi ve bu hususta bir rapor oluşturmak amacıyla yapılan inceleme sürecidir (Gürbüz, 1995: 5). Bu süreç, denetim yapılacak müşterinin seçilmesi ve işin denetim firması tarafından kabul edilmesinden başlayıp birbiri ardınca sıralanmış birçok adım izlendikten sonra yapılan incelemeler sonucunda varılan görüşün rapor olarak sunulması ile sona erer (Güredin, 1988: 65; Anıl, 2010: 38).

Türkiye’de yürürlükte olan Bağımsız Denetim Yönetmeliği’nin (BDY) 19. maddesinde bağımsız denetim her bir hesap dönemi için, işletmenin iş teklifiyle başlayan, Türkiye Denetim Standartlarına (TDS) göre planlanıp programlanarak yürütülen ve denetim sonucunun raporlanmasıyla sona eren bir süreç olarak tanımlanmaktadır.

İlgili yönetmelikte yapılan tanımlamadan da anlaşılacağı üzere bağımsız denetim bir süreçtir ve denetim çalışmaları dört ana aşamadan oluşmaktadır. Her aşama da kendi içinde alt aşamalar barındırmaktadır. Bu aşamalar sırasıyla şu şekildedir (Arens vd., 2014: 163):

- Müşterinin Kabulü ve Planlama Aşaması: Denetimin, risk tabanlı denetim prosedürlerini temel alarak planlanması ve yönteminin tasarlanmasıdır.
- Kontrol Aşaması: Kaydedilmiş işlemlerin maddi doğruluk testlerinin ve kontrollerinin yapılmasıdır.
- Analitik İnceleme Aşaması: Analitik testlerin yapılması ve hesap detaylarının test edilip incelenmesidir.
- Raporlama Aşaması: Denetimin tamamlanarak rapor olarak sunulmasıdır.⁷

⁷ Bazı kaynaklarda Kontrol Aşaması ve Analitik İnceleme Aşaması tek bir başlık altında ele alınmaktadır. Bu durumda denetim süreci; planlama aşaması, uygulama aşaması ve tamamlama aşaması şeklinde üç ana başlıkta incelenmektedir.

I. AŞAMA**II. AŞAMA****III. AŞAMA****IV. AŞAMA**

Şekil 6. Bağımsız Denetim Süreci
Kaynak: Arens vd., 2010

1.6.1. Müşterinin Kabulü ve Denetim Sözleşmesinin Yapılması

Yapılacak denetim çalışmasının planlanabilmesi için öncelikle işin denetim firması tarafından alınıp kabul edilmiş olması gerekmektedir. Denetim firmaları müşterilerini kabul etmeden önce başvuruda bulunan işletme hakkında genel bir araştırma yaptıktan sonra müşterilerini kabul etmek zorundadır. Denetim firmaları çeşitli Uluslararası Denetim Standartlarında (ISA) şart koşulan bu araştırmayı yapmadan müşteriye kabul edemezler. Ayrıca bu ön araştırmanın yapılmadan müşterinin kabul edilmesi durumunda denetim firmasının üstleneceği denetim riskleri oldukça yükselmektedir (Güredin, 1988: 66).

Denetim firması ile müşteri arasındaki iş ilişkisi müşterinin denetim firmasından bir denetim teklifi talebinde bulunması ile başlar. Denetim firması başvuruyu değerlendirebilmek için gerekli çalışmalarını yapar ve hâlihazırda sahip olduğu personel ve donanımlar ile başarılı bir şekilde sonuçlandıramayacağını düşündüğü denetim çalışmasını kabul etmeyebilir (Erdoğan vd. 2012: 50). Denetim firması kendi bünyesinden kaynaklanan sebeplerin yanı sıra müşteriden kaynaklı sebeplerden dolayı da denetim teklifinde bulunmayabilir. Zira denetim firmaları başvuru yapan tüm müşterileri kabul etmek zorunda değildir (Güredin, 1988: 66).

Denetim firması, başvuruda bulunan müşteriye geri dönüş yapmadan önce yaptığı araştırmalarında özellikle incelemesi gereken konular aşağıdaki gibidir (Kaval, 2008: 66);

- Önceki denetim firması ile ilişkilerin kesilme sebebini,
- Önceki denetim raporlarındaki beyan edilen görüşleri ve önceki denetçinin işletme hakkındaki fikirlerini,
- Müşterinin kabul edilmesi durumunda denetim firmasına olan iş yükü vb. hususlar iyi araştırılmalı, elde edilen bilgiler neticesinde müşterinin risklilik derecesi belirlenerek denetimini başarılı bir şekilde tamamlayabileceğini düşündüğü müşterilerine yazılı bir sözleşme yapma teklifinde bulunmalıdır.

Denetim firması tarafından hazırlanacak sözleşmede bulunması gereken asgari unsurlar (BDY, 2012: m.29);

- Yapılacak denetim çalışmasının amacı, kapsamı, dönemi ve nedenleri,

- Yapılacak denetimin konusu ve kıstası,
- Her iki tarafın sorumlulukları,
- Yapılacak denetim çalışmasında yer alan denetçilerin ve bunların yedeklerinin, unvanları ve ücret ayrıntıları,
- Yapılacak denetim çalışması için gereken toplam ücret ayrıntıları,
- Yapılacak denetim çalışmasının yaklaşık başlangıç ve bitiş tarihleri ile raporun muhtemel teslim tarihidir.

ISA'lara uygun olarak hazırlanan ve asgari şartları sağlayan denetim sözleşmesinin taraflarca imzalanmasının ardından denetim süreci başlamış olur (Kaval, 2008: 67).

1.6.2. Müşterinin ve Bulunduğu Sektörün Analiz Edilmesi

Müşteri kabul edildikten sonra yapılması gereken ilk iş müşterinin ve faaliyette bulunduğu sektörün derinlemesine analiz edilmesidir. Bu kapsamda, işletmenin büyüklüğü, organizasyonun örgütsel yapısı, uygulanmakta olan muhasebe politikaları, iç kontrol sisteminin yapısı, ortaklar, iştirakler ve yönetim şekli, ana faaliyet alanı, sektörün yapısı, dağıtım kanalları, sektördeki fırsatlar ve tehditler vb. ulaşılabilecek tüm bilgiler toparlanarak işletmenin risklerinin belirlenmesi gerekmektedir (Güredin, 1988: 74). İşletme ile ilgili Tablo 6'da sayılan risklerin belirlenmesi ve *önemlilik* derecelerinin saptanması işletmenin *sürekliliğinin* analizi için önem arz etmektedir (Kaval, 2008: 111).

Tablo 6. İşletme Riskleri

1. Çevre ve Sektör Riski Politik Risk Doğal Afet ve Savaş Riski Genel Ekonomik Riskler Rakiplerin Davranışları Sektör Riski Piyasa Riski (Tüketici Tercihleri Değişimleri)	2. İşletme Yönetim Riski Ürün Portföyü İştirak Portföyü Yatırım Riski Kuruluş Yeri Bilgi Yönetimi
3. Üretim Riski Ürün Geliştirme Ürün Tamamlama Tedarik Satış Lojistik Çevre Yönetimi	4. Personel Riski Personel Tedariki Personel Eğitimi Personel Devir Hızı Kilit Personel
5. Bilgi Teknoloji Riski Sayısal Bilgilerin Güvenilirliği Sayısal Bilgilerin Kullanılabilirlik Düzeyi	6. Finansal Riskler Likidite Riski Döviz Kuru Riski Faiz Oranı Riski
7. Diğer Riskler	

Vergi ve Vergi Denetim Riski Personel ve İşe İlişkin Doğal Afet ve İş Riskleri	Piyasa Riski (Menkul Kıymet Fiyat Değişimi) Kredi Riski
--	---

Kaynak: Kaval, 2008: 100

1.6.3. Önemlilik Derecesi ve Denetim Riskinin Belirlenmesi

Bağımsız denetimin tanımı incelendiğinde denetim sürecinin bir takım *analitik inceleme ve analizler* içermesi karşımıza çıkan önemli ifadelerden biridir. Denetim ile görevlendirilmiş ekibin bu analitik prosedürleri yapabilmeleri için bir ön hazırlık yapmaları gerekmektedir. Bu ön hazırlık aşamasında da incelenecek finansal tabloları oluşturan bilgi, belge ve kalemlerin önemlilik derecelerinin belirlenmesi gerekmektedir.

Bağımsız denetimde bir kalemin *önemlilik* derecesi (*materiality*), o kalemin nitelik ve niceliği ile ilgilidir. Şayet o kaleminde sunulması gereken bilginin *eksik* ya da *hatalı* olması durumunda bu bilgiyi kullanarak karar verenlerin kararlarında önemli ölçüde değişiklik oluyorsa bu kalem önemli bir kalemdir (Erdoğan vd. 2012: 21). Önemlilik derecesi, yapılan her denetim için farklı olabilmektedir. Örneğin toplamda 1 milyon dolarlık bir değişiklik küçük hacimli bir işletmenin finansal tabloları için önem arz ederken (*material*); çok çok büyük hacimli işletmeler için önemsiz (*immaterial*) olabilmektedir (Arens ve Leobbecke, 1980: 236). Her ne kadar önemliliğin bir tanımı yapılsa ve önemlilik ile ilgili denetim standartları düzenlense de önemliliğin nisbi bir kavram olduğu unutulmamalıdır. Ancak denetçinin belirlediği önemlilik derecesi, altında açıklanabilir bir mantık barındırmalıdır. Örneğin hesap hareketliliğinin fazla olduğu kasa hesabında hata ve yolsuzluk olasılığı, hesap hareketliliğinin daha az olduğu peşin ödenen sigorta gideri hesabından daha fazla olacağından, risk daha fazla ve riske bağlı olarak önemlilik derecesinin de daha fazla kabul edilmesi herkes tarafından anlaşılabilir bir durumdur (Güredin, 1988: 107). Önemlilik derecesinin belirlenmesi tamamen denetimi yapanın inisiyatifinde olduğu için denetçinin kendisini finansal tablo kullanıcılarının yerine koymasında fayda vardır. Önem derecesi yüksek olan kalemlerden daha fazla kanıt toplanıp incelenmesi yapılan denetimin daha sağlıklı sonuçlar vermesi için önem arz etmektedir (Ercinler, 2014: 47).

Günümüzde yapılmakta olan bağımsız denetimlerde, işletmenin yıl içerisinde yapmış olduğu bütün muhasebe kayıtlarının incelenmesi pek mümkün olmamaktadır. Bu yüzden bağımsız denetim firmaları, müşterilerini analiz ettikten sonra onların muhasebe kalemlerinin önem derecelerine göre örneklem belirleyerek çalışmalarını

sürdürmektedirler. Bütün kayıtların incelenememesinden dolayı her denetim kendi içinde bir *denetim riski (audit risk)* barındırmaktadır.

Denetim riski: Denetlenen işletmenin mali tablolarında önemli ölçüde yanlışlıklar bulunmasına rağmen denetçi görüşünün “*olumlu (unqualified)* ve *gerçeğe uygun (fair)*” şeklinde olma olasılığıdır (Arens ve Leobbecke, 1980: 241).

$$\text{Denetim riski} = \text{Doğal Risk} \times \text{Kontrol Riski} \times \text{Bulma Riski} \quad (1)$$

Eşitlikte (1) görüldüğü üzere gerçekleştirilen denetimde toplam risk; doğal risk (inherent risk), kontrol riski (control risk) ve bulma riskinin (detection risk) bileşimidir (Hogan ve Wilkins, 2008: 221). Burada *doğal risk*, iç kontrol sisteminin bulunmadığı bir ortamda bazı muhasebe kalemlerinin yapısı gereği yanlışlık içermeye riskini ifade eder. *Kontrol riski* ise, iç kontrol sisteminin hesaplarda bulunan doğal riskleri tespit edememe riskidir. İç kontrol sistemi muhasebe kayıtlarındaki yanlışlıkları bulur ve düzeltilmesini sağlar. Başarılı bir iç kontrol sistemi ile kontrol riski arasında ters yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Doğal risk ile kontrol riskinin bileşimi *yanıltıcı beyan* olarak adlandırılır. Yanıltıcı beyan bilinçli bir şekilde yapılırsa *hile*, bilmeden ve/veya farkında olmadan yapılırsa *hata* olarak adlandırılır. Denetçinin ortaya çıkarmak istediği toplam hata miktarı yanıltıcı beyan kadardır. Bu yanıltıcı beyanları denetçinin tespit edememe olasılığı da *bulma riski*’ni oluşturmaktadır (Arens ve Leobbecke, 1980: 242; Kaval, 2008: 111-113; Erdoğan vd. 2012: 30-31).

$$\text{Denetim riski} = \text{Doğal Risk} \times \text{Kontrol Riski} \times \text{Bulma Riski} \quad (2)$$

$$\text{Denetim riski} = \underbrace{\text{Doğal Risk} \times \text{Kontrol Riski}}_{\text{Yanıltıcı Beyan Riski}} \times \text{Bulma Riski} \quad (3)$$

Denetim riski ile yanıltıcı beyan riski ve bulma riski arasında ters yönlü bir ilişki vardır. Denetim yapılacak firmada eğer yanıltıcı beyan riski yüksekse toplam risk seviyesinin düşürülebilmesi için bulma riskinin düşürülmesi gerekir (Hogan ve Wilkins, 2008: 221). Bulma riskinin düşürülebilmesi için de örneklem ve kanıt sayısının artırılması ve uygulanan tekniklerin çoğaltılması gerekmektedir.

1.6.4. İç Kontrol Sisteminin Analiz Edilerek Kontrol Riskinin Belirlenmesi

Eşitlik 1’de açıklandığı üzere yapılacak her denetim bir risk barındırmaktadır. Bu risk, hesap ve işlemlerin doğal yapısından, iç kontrol sisteminden ya da yapılan denetimden kaynaklanabilir. Denetim riskini doğru hesaplayabilmek için doğal risk ve kontrol riskinin doğru tespit edilmesi gerekir. Bu yüzden denetim ekibi, denetim standartlarının da zorunlu olarak yapılmasını istediği, müşterinin iç kontrol yapısı hakkında notlar almak, anketler yapmak ya da iş akış şemaları hazırlamak suretiyle iç kontrol sistemi hakkında bilgiler edinir. Edinilen bilgiler ışığında denetçi, iç kontrolün görevlerini ne derecede yerine getirdiğini ayrıntılı bir şekilde belirlemek için Kontrol Testleri uygular (Haftacı, 2016: 109). İç kontrol sisteminin amacına uygun işleyip işlemediğinin kontrol edilmesi “*işlem testi*” ya da “*uygunluk testi*” olarak adlandırılır (Gürbüz, 1995: 69-74).

İşlem Testi kendi içinde Sistem Testleri ve Fonksiyon Testleri olmak üzere ikiye ayrılır. Sistem testleri; iç kontrol yapısının yeterliliğini araştırırken, fonksiyon testleri; hâlihazırdaki iç kontrolün yapısal olarak yeterli olduğu varsayılsa dahi, tasarlandığı gibi işleyip işlemediğinin belirlenmesine yönelik yapılan testlerdir (Kaval, 2008: 144). Seçilen işlemlerin test edilmesi sonrasında iç kontrolün işlerliği anlaşılacak kontrol riski belirlenir. İç kontrol sisteminin güçlü olduğu ve iyi bir şekilde yürütüldüğü işletmelerde kontrol riski düşük; iç kontrolün etkinliğinin düşük olduğu işletmelerde ise kontrol riski yüksek olur. Kontrol riski düşük olan işletmelerde yapılan denetimin süresi kısalmış, maliyetleri düşerken; yüksek olan işletmelerde bu süre uzar ve denetim maliyeti yükselir (Haftacı, 2016: 76; Karacan ve Uygun, 2016: 129). Bu yüzden iç kontrol sistemi ve iç kontrol mekanizmasının fonksiyonu işletmeler için önemli bir unsurdur.

1.6.4.1. İç Kontrol Sistemi

İşletmeler büyüdükçe, faaliyetleri genişledikçe, kaydedilen işlem sayısı arttıkça ve işlemlerin yapısı karmaşıktıkça yönetimin, işletmenin bütün faaliyetlerini, hesap hareketlerini, işlem aşamalarını direkt olarak kontrol etmesi imkânsız hale gelmektedir. Bu kontrol ve denetimleri yapabilmek için 1940’lı yıllardan itibaren işletmelerde iç kontrol ve iç denetim mekanizmaları geliştirilmeye başlanmıştır. İç kontrol sistemleri işletmenin etkinliğini arttırmak, işletmenin varlıklarını korumak ve her tür kayıpları engellemek ve muhasebe sistemini yakından takip ederek hata ve hileyi önlemek

amacıyla işletme içi denetim ve kontrolleri yaparak yönetimin fonksiyonlarını yerine getirmesine yardımcı olan sistemlerdir. Ayrıca, iç kontrol sistemi bağımsız denetim için de önem arz etmektedir. Çünkü hazırlanan finansal tablolara güvenilirliğin göstergesi işletmenin iç kontrol sistemi olarak algılanmaktadır (Gülbüz, 1995: 45).

Tablo 7. İç Denetim ve Bağımsız Denetimin Karşılaştırılması

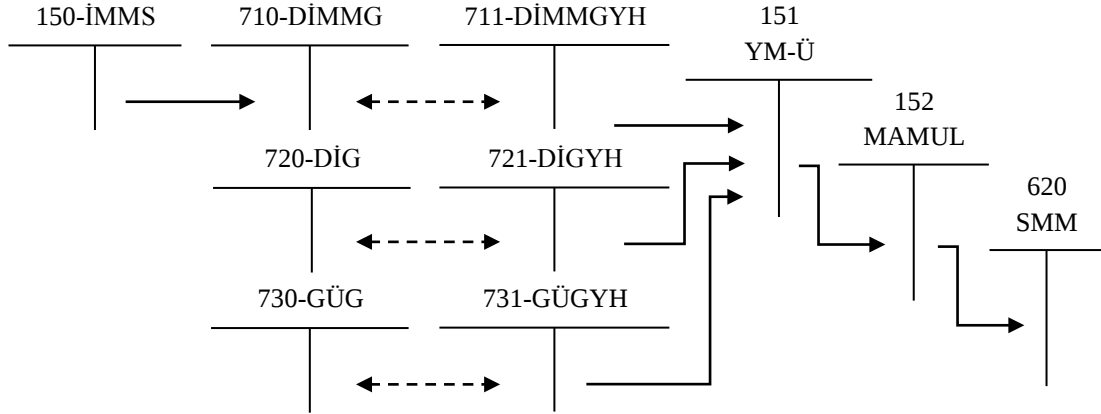
Özellik	İç Denetim	Bağımsız Denetim
Görevlendirilmesi	İşletme yönetimi tarafından görevlendirilir.	Üçüncü kişiler özellikle ortaklar tarafından görevlendirilir.
Amaç	İşletme yönetimine hizmet eder.	Üçüncü kişilere güvenilir finansal bilgiler sağlamak.
Görev kapsamı	Yönetim tarafından belirlenir.	Genelde finansal tabloları denetler.
Muhatap	Yönetim	Ortaklar ve diğer üçüncü kişiler.
Yetki kaynağı	Yönetim	Yasal düzenlemeler.
Sorumluluk	Yönetime karşı sorumludur.	Kusurlu olduklarında yasalar önünde suçludur.
Bağımsızlık	İşletmenin çalışanıdır.	İşletmeden bağımsızdır.
Çalışma süresi ve ayrıntı	Yıl boyunca işletmede inceleme yapma fırsatı olduğu için daha ayrıntılı incelemeye zaman ayrılabilir.	Genelde dönem sonunda yıllık finansal tabloların denetimini yaptıklarından iç denetim kadar zamanları olmayabilir.

Kaynak: Gülbüz, 1995: 57

1.6.4.2. İç Kontrol Sistemi İnceleme Yöntemleri

Muhasebe verilerinde karşılaşılan yanlışlıklar genelde bilgisizlik, dikkatsizlik, ihmal vb. sebeplerle kasıtsız yapılan hatalar, yapılan yolsuzlukları gizleme, vergi kaçırma ve işletmeyi olduğundan daha iyi göstermek için başvuru hileli kayıtlardan kaynaklanmaktadır (Gülbüz, 1995: 61). Bağımsız denetçi iç muhasebe sistemi kontrol yapısını ve işleyişini inceleyerek varsa bu tür hata ve hileleri tespit etmeye çalışır. Bu amaçla işletmenin iç kontrol sistemini kendi içinde daha küçük bölümlere ayırır ve her bölüme ilgili uzmanları görevlendirir. Birbiri ile yakın ilişkili olan hesaplar ve işlemler aynı bölümde toplanır (Güredin, 1988: 182). Bu bölümlendirmeler mali tablolar baz alınarak; bilanço kalemleri ve gelir tablosu kalemleri şeklinde departmanlar, bölümler ya da şubeler baz alınarak veya işletme fonksiyonları ya da işlem döngüleri baz alınarak; hasılat döngüsü, harcama döngüsü, üretim döngüsü, finansman döngüsü, personel ve ücret döngüsü, stok ve üretim döngüsü vb. şeklinde iş/işlem akış şemaları

hazırlanarak yapılabilmektedir (Gürbüz, 1995: 67). Hazırlanacak işlem döngüleri işletmenin faaliyet konusuna uygun olmalıdır. İşlem adımları işletmeden işletmeye değişebilmektedir. Üretim işletmesinin işlem döngüsü ile ticari işletmelerin ya da hizmet üreten işletmelerin işlem döngüleri farklı olabilmektedir. Üretim döngüsü için hazırlanabilecek genel bir işlem döngüsü Şekil 7’de gösterilmektedir.

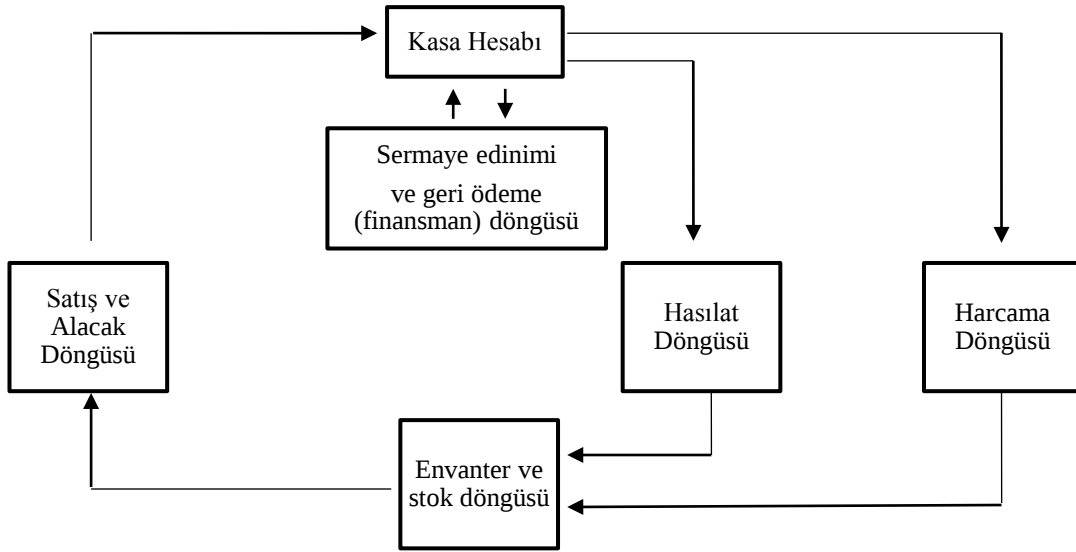

Şekil 7. İş Akış Şeması Örneği (Üretim Döngüsü)

Kaynak: Büyükmirza, 2009: 88-89

(İMMS: İlk madde ve malzeme stoku, DİMMG: Direkt ilk madde ve malzeme gideri, DİG: Direk işçilik gideri, GÜG: Genel üretim gideri, DİMMGYH: Direkt ilk madde ve malzeme gideri yansıtma hesabı, DİGYH: Direkt işçi gideri yansıtma hesabı, GÜGYH Genel üretim gideri yansıtma hesabı, YM-Ü: Yarı mamuller-üretim, SMM: Satılan mamul maliyeti).

Denetçi hazırlayacağı raporda küçük bölümlere ayırarak denetlediği işletmeyi bir bütün olarak düşünerek görüş bildireceği için hazırlamış olduğu iş akış şemaları arasındaki bağlantı ve ilişkileri hiçbir zaman unutmamalıdır.

Şekil 8. İş Akış Şemaları Arasındaki İlişki

Kaynak: Arens vd., 2014: 153

İç kontrol sistemi hakkında ön planlama aşamasında edinilen bilgilere ek olarak, işlem ve uygunluk testleri sonrasında kontrol riski belirlenir. Kontrol riski de belirlendikten sonra planlama aşamasında sona gelinir ve artık ayrıntılı denetim plan ve prosedürü yazılı bir şekilde hazırlanarak yapılacak denetimin personeli, zamanı ve yöntemi belirlenir (Gürbüz, 1995: 172; Güredin 1988: 72).

1.6.5. Maddi Doğruluk Testlerinin Yapılması

Kontrol testlerinden sonraki aşama doğruluk testlerinin yapılmasıdır. Doğruluk testleri, denetimin hedeflerinden birisi olan yönetimin iddia ettiği savların doğruluğunun test edilmesidir. Sistem ve Fonksiyon testlerinden hareketle işletmenin kontrol sisteminin yapısal ve fonksiyonel durumu anlaşılmış olur. Fakat sistem ve kontrol testlerinin uygulanmış olması mali tablolardaki bilgilerin tam anlamıyla doğru ve gerçeği yansıttığı anlamına gelmemektedir. Denetçi sistem ve kontrol testlerinden belli bir kanıya ulaşır fakat ulaşmış olduğu kanıdan emin olabilmesi için mali tablolardaki bilgileri daha ayrıntılı testler uygulayarak analiz etmesi gerekmektedir. Bu noktadan hareketle denetçi maddi doğruluk testleri ve analitik testler uygulamaktadır (Kaval, 2008: 145).

Maddi doğruluk testleri, muhasebe tarafından kaydedilen işlemlerin tam, doğru, cari dönemle ilişkili ve kaydedilen hesabın doğru olup olmadığını belirlemeye yönelik yapılan testlerdir. Satışlar hesabına kaydedilen bir işlemin gerçekten satış işlemi olup

olmadığının araştırılması ya da maddi duran varlıkların gerçekten var olup olmadığının tespiti maddi doğruluk testine örnek teşkil etmektedir (Erdoğan vd. 2012: 70; Güredin, 1988: 123).

Maddi doğruluk testlerinde işlem ve hesaplar çeşitli yönleri ile değerlendirilmektedir (Güredin, 1988: 33). Bunlar;

- Fiziken *var olup olmadığının* araştırılması,
- Yapılan *değerlemelerin* doğru olup olmadığının araştırılması,
- Kayıtların *doğru yapılıp yapılmadığının* araştırılması,
- Yapılan *sınıflandırmaların* doğruluğunun ve uygunluğunun araştırılması,
- *Kapanış* kayıtlarının doğruluğunun araştırılması,
- Yapılan *açıklamaların* gerçekliliğinin araştırılması şeklinde sıralanmaktadır.

Tablo 8. Maddi Doğruluğu Araştırmaya Yönelik Denetim İşlemleri

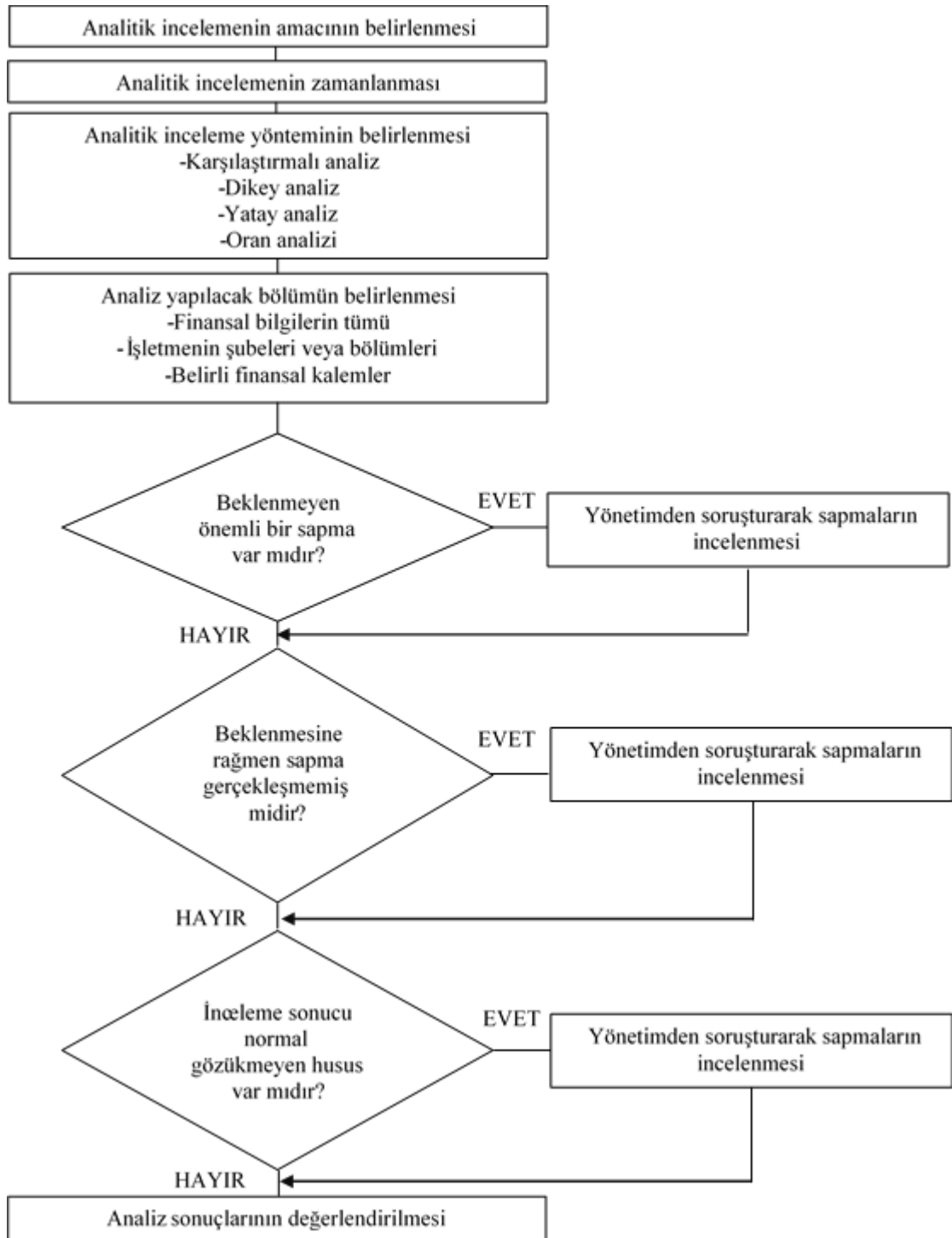
Nitelik	Örnek	Amaç	İşlem
Var olma	Stoklar	Stokların varlığını saptamak	Fiziki sayım sırasında hazır bulunarak sayımı gözlemlemek
Değerleme	Alacaklar	Alacakların değerlemesinin uygunluğunu saptamak	Alacakların yaşlandırılması ile ilgili yaş cetvelini inceleyerek müşterinin şüpheli alacak karşılığının bakiyesini kontrol etmek
Doğruluk	Büyük defter hesapları	Büyük defter kayıtlarının doğruluğunu saptamak	Yevmiye defterinden büyük deftere yapılan kayıtların izlenmesi
Sınıflandırma	Sabit varlık alımı	Yıl içinde yapılan sabit varlık alımlarının sınıflandırma uygunluğu	Yıl içindeki sabit varlık alımlarına ait fatura ve diğer belgelerin incelenmesi
Kapanış	Satışlar	Yıl içinde yapılan satışların kapanışlarının ait olduğu döneme kaydedildiğinin ve satılan varlıkların sahipliliğinin araştırılması	Yıl sonundan bir önceki ve bir sonraki haftalardaki yollama kâğıtlarını inceleme, yollama kâğıtlarını satış faturalarında izleme ve satışların büyük defter hesabını inceleme
Açıklama	Politikalar	Önemli muhasebe politikalarının açıklığını araştırma	Finansal tablolardaki ek açıklayıcı notları gözden geçirerek tam açıklama kuralına uyulup uyulmadığını araştırma

Kaynak: Güredin, 1988: 33

Denetçi maddi doğruluk testleri sonucunda mali tabloların hatalı bilgi içerip içermeme olasılığı ile ilgili bir tahminde bulunur ve bu olasılığa göre uygulayacak olduğu analitik testlere karar verir (Karacan ve Uygun, 2016: 233). Hatalı bilgi olasılığı yüksek olan işletmelerde düşük olana göre daha fazla teknik uygulayarak denetim riski düşürülmeye ve isabetli bir görüş bildirilmeye çalışılır.

1.6.6. Analitik Testlerin Yapılması

Analitik inceleme, denetlenen işletmenin mali tablolarında bulunan finansal ve finansal olmayan bilgiler arasındaki rasyonel ilişkiler incelenerek elde edilen bilgilerin denetçi tarafından geliştirilen beklentilerle karşılaştırılmasıdır (Kaval, 2008: 146; Karacan ve Uygun, 2016: 238; Erdoğan vd. 2012: 70). Şekil 9’da yol haritası gösterilen Analitik Testlerin amacı, veriler arasında ilişkiler kurarak mali bilgilerde kabul edilemeyecek sapmalar olup olmadığını, varsa bunların nedenlerini bulup ortaya çıkarmaktır (Güredin, 1988: 76). Analitik testler, karşılaştırmalı tablolar, dikey yüzdeler, eğilim yüzdeleri, oran incelemesi, ussallık testleri şeklinde yapılmaktadır (Haftacı, 2016: 131).

Şekil 9. Analitik İnceleme Yönteminde Yol Haritası
Kaynak: Güredin, 1988: 77

1.6.7. Denetimin Tamamlanması ve Raporlanması

Analitik testler de yapıldıktan sonra artık denetimin son aşaması olan denetimin tamamlanması ve raporlanması safhasına geçilir (Güredin, 1988: 45; Gürbüz, 1995: 221). Bu evrede, incelenen denetim kanıtları derlenip toplanarak, yapılan testlerin

bulguları değerlendirilir. Denetçi gerek görürse görüşünü bildirmeden önce son ek testler uygulayabilir (Arens vd., 2014: 753). Yazılı olarak hazırlanan, denetçinin yapmış olduğu çalışmaların kapsamını ve bu çalışmalar sonucu oluşan kanaatini içeren raporlar, denetçi ile çıkar grupları arasında iletişimi sağlayan tek ve en önemli araçtır (Gürbüz, 1995: 221).

Yapılan denetim çalışmalarının en önemli kısmı hazırlanan rapor ve hazırlanan raporlarda da en önemli noktayı bildirilen görüş oluşturmaktadır (Güredin, 1988: 47). Bağımsız Denetim Standardı (BDS) 700’de denetim ile ilgili yer alan “*elde edilen denetim kanıtlarından çıkarılan sonuçların değerlendirilmesine dayanarak finansal tablolara ilişkin görüş oluşturmak ve yazılı bir rapor aracılığıyla açık bir biçimde bu görüşü ifade etmektir*” ifadesi raporun önemini ortaya koymaktadır. Denetçi görüşünü hiçbir baskı altında olmadan tamamen bağımsız ve sorumluluklarının farkında olarak objektif bir şekilde açıklamalıdır. Eğer bir görüşe varılamıyorsa bunun nedenleri anlaşılır bir şekilde belirtilmelidir. Finansal tablolar denetimi sonunda hazırlanan raporlar denetçi görüşüne göre dörde ayrılmaktadır (Tahinakis vd., 2010: 87);

- Olumlu görüş bildiren raporlar,
- Şartlı (Sınırlı olumlu görüş) görüş bildiren raporlar,
- Olumsuz görüş bildiren raporlar,
- Görüş bildirmekten kaçınan raporlar.

1.6.7.1. Olumlu Görüş Bildiren Raporlar

Olumlu görüş, finansal tabloların tüm önemli yönleriyle, geçerli finansal raporlama çerçevesine uygun olarak hazırlandığı durumlarda verilen görüştür (BDS 700, 2013). Denetçi, yürüttüğü denetim sonunda finansal tabloları bir bütün olarak değerlendirir ve bu tabloların aşağıdaki özellikleri taşıdığı kanısına ulaştığı durumlarda olumlu görüş bildirir. Bu özellikler (Güredin, 1988: 36);

- Finansal tabloların genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygun olduğu,
- Muhasebe ilke ve politikalarının tutarlı ve devamlı şekilde uygulandığı,
- İşletmenin tüm gerekli bilgileri tam ve açık bir şekilde kullanıcılara aktardığı,
- Finansal tablolarda önemli aksaklık ve düzensizlik bulundurmadağı şeklinde sıralanmaktadır.

Türkiye’de yapılan denetim sonucunda denetçi, olumlu görüş bildirecekse yazısında, TDS uyarınca yapılan denetimde, TMS ve diğer gereklilikler bakımından herhangi bir aykırılığa rastlanmadığını, denetlenen kurumun finansal tablolarının doğru olduğunu, malvarlığı ile finansal duruma ve kârlılığa ilişkin resmin gerçeğe uygun olduğunu ve tabloların bunu dürüst bir şekilde yansıttığını belirtmesi gerekmektedir. Hazırlanan görüşün açık ve herkesin anlayabileceği bir dille yazılması istenmektedir (TTK, 2011: m.403).

Bağımsız Denetim Yönetmeliği’ne göre denetçi, denetimini yaptığı finansal raporlarda ayrı ayrı veya toplu olarak denetim kıstasına göre önemli sayılabilecek herhangi bir uyumsuzluğa veya aykırılığa rastlamadığı durumlarda olumlu görüş vereceği ifade edilmektedir (BDY, 2012: m.30). Genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinden sapmalar, denetim sürecinde meydana gelen kısıtlamalar ve gelecek ile ilgili belirsizlikler olumlu denetim görüşünü engelleyen hususlardır. Bu tür aksaklıklar bulunan finansal tablolarda verilecek olan görüş, aksaklığın önem derecesine bağlıdır. Aksaklıklar finansal tablo kullanıcılarının kararlarını etkilemeyecek derecede önemsiz ise yine olumlu görüş verilirken bu bilgiler kullanıcıların kararlarına olan etkisi önemli ise olumlu görüş bildirmek yanlış bir karar olacaktır (Güredin, 1988: 49).

1.6.7.2. Şartlı (Sınırlı Olumlu) Görüş Bildiren Raporlar

Denetlenen finansal tablolar önemli hata, aksaklık ve düzensizlik içeriyorsa bu eksikliklerin niteliğine göre şartlı olumlu ya da olumsuz görüş bildiren raporlar hazırlanır (Güredin, 1988: 36). Eğer finansal tablolarda ayrı ayrı veya toplu olarak denetim kıstasına göre önemli uyumsuzluklar veya aykırılıkların bulunduğu ya da yeterli ve uygun denetim kanıtı toplanamadığı, ancak bunların denetimin genelini etkilemediği durumlarda sınırlı olumlu görüş verilmektedir (BDY, 2012: m.30).

Hazırlanan finansal tablolarda önemli aksaklıkların bulunması, fakat bu aksaklıkların bir bütün olarak finansal tabloların dürüstlüğünü ve güvenilirliğini zedeleyecek şekilde olmaması halinde şartlı görüş verilir (Güredin, 1988: 49). Finansal tablolardaki aksaklıkların açıklanan görüşe etkisi kapsamlı ve büyük olmamalıdır. Bu tür aksaklıklar şirket yetkilileri tarafından düzeltilebilecek aksaklıklardır. Denetçi, raporda belirttiği şartlı (sınırlı olumlu) görüşünün sınırlama konusunu, kapsamını ve

gerekli düzeltmelerin şirket tarafından nasıl yapılabilceğini raporda açıkça belirtmelidir (TTK, 2011: m.403).

1.6.7.3. Olumsuz Görüş Bildiren Raporlar

Yönetimin hazırlamış olduğu finansal tablolardaki aksaklıklar bir bütün olarak ele alındığında finansal tabloların dürüstlüğünü ve güvenilirliğini zedeleyecek şekilde ve bu tabloları kullanarak karar verecek olan kullanıcıların doğru karar vermelerini imkânsız kılacak nitelik ve nicelikteyse olumsuz görüş ya da görüş bildirmeden kaçınma gerçekleşecektir (Güredin, 1988: 49). Yeterli ve uygun denetim kanıtı toplanarak incelendikten sonra, tespit edilen uyumsuzlukların veya aykırılıkların ayrı ayrı veya toplu olarak önemli olduğu ve denetim konusunun genelini etkilediği durumlarda denetçi olumsuz görüş bildirmek suretiyle raporunu yazılı bir şekilde hazırlar (BDY, 2012: m.30). Yapılan denetim çalışmasında Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri konusunda, tam açıklama ve devamlılık ile ilgili yeterince önemli bir aksaklık tespit edilirse olumsuz görüş verilmelidir (Aygören ve Uyar, 2007: 33). Türkiye’de yapılan denetim sonucu olumsuz görüş bildirilen durumlarda yönetim kurulu, görüş yazısının tesliminden itibaren dört iş günü içinde, genel kurulu toplantıya çağırarak yeni bir yönetim kurulu oluşturması ve bu kurulun altı ay içinde, kanuna, esas sözleşmeye ve standartlara uygun finansal tablolar hazırlayarak genel kurula sunması gerekmektedir (TTK, 2011: m.403).

1.6.7.4. Görüş Bildirmekten Kaçınan Raporlar

Denetlenen işletmenin muhasebe kayıtları, belgeleri, işlemleri, defterlerinin mevzuata ve standartlara uygun şekilde denetlenmeye ve bir sonuca varılmasına olanak vermeyecek şekilde belirsizlik barındırması ya da şirket tarafından denetçinin yetki ve çalışma alanının önemli derecede kısıtlanması durumunda denetçi, gerekçelerini açıklamak kaydıyla görüş bildirmekten kaçınabilmektedir (TTK, 2011: m.403). Denetimin genelini etkileyen önemli hususlarda denetim görüşü oluşturabilmek için yeterli ve uygun denetim kanıtının elde edilememesi ya da yeterli kanıt toplanmasına rağmen sonradan görüş oluşturmayı engelleyen belirsizliklerin ortaya çıkması denetçinin görüş bildirmekten kaçınan bir rapor hazırlamasına neden olan sebeplerdir (BDY, 2012: m.30).

1.7. Denetimde Kullanılan Teknikler

Denetimin zaman içerisindeki gelişimine bakıldığında denetlenen işlem ve hacimlerin artmasıyla ve bilgi teknolojilerindeki gelişmelere paralel olarak denetim tekniklerinde de zaman içerisinde bir takım değişimler görülmektedir. Örneğin sanayi devriminden önce tüm bilgi, belge ve işlemler denetlenirken, günümüzde bütün işlemlerin denetlenmesi neredeyse imkânsız olduğu için örnekleme yöntemi kullanılarak denetim görevi yerine getirilmektedir.

Günümüzde uygulanmakta olan denetim, genel anlamda inceleme yönü açısından geriye doğru denetim ya da ileriye doğru denetim olarak adlandırılır. Geriye doğru denetimde; inceleme finansal tablolardan başlayarak ilgili muhasebe kayıtlarına oradan da ilgili belgelerin incelenmesi şeklinde, ileriye doğru denetim ise; incelemenin muhasebe belgelerinden başlayarak muhasebe kayıtlarının ve finansal tabloların incelenmesi şeklindedir (Güredin, 1988: 99-100). Bu incelemelerde kullanılacak kanıtlar denetçi tarafından aşağıdaki yöntemler kullanılarak elde edilir. Bu yöntemler aşağıdaki gibidir (Gürbüz, 1995: 96; Güredin, 1988: 123):

- Fiziki inceleme,
- Belgelerin gözden geçirilmesi,
- Kayıt sistemini izleme,
- Yeniden hesaplama,
- Aritmetik inceleme,
- Karşılaştırmalar ve Oran analizi,
- Gözlem,
- Soruşturma,
- Uzman kişiden yararlanma,
- Üçüncü kişilerden teyit alma vb.

1.8. Denetimde Kullanılan Kanıtlar

Genel anlamda denetim finansal tabloların dürüstlüğü hakkında bir görüşe varabilmek için bir kanıt toplama ve toplanan kanıtların değerlendirme süreci olarak ifade edilmektedir (Güredin, 1988: 97). Bağımsız denetimde kanıt; denetçinin incelediği konu ile ilgili bir yargıya ulaşabilmek için kullandığı her nevi bilgi, belge ve işlemdir. Denetim ile ilgili hem genel kabul görmüş standartlar hem de uluslararası standartlarda

kanıtların uygun ve yeterli olmasına dikkat çekilmektedir. İncelenecek kanıtların sayı ve kalite bakımından yeterliliği denetçinin mesleki bilgi, tecrübe ve yeteneklerinden etkilenmekte ve bir subjektiflik içermektedir. Ancak toplanan kanıtların geçerliliği, güvenilirliği başka kanıtlarla desteklenmesi hazırlanacak raporun işlevini yerine getirebilmesi için önemli bir konudur (Gürebüz, 1995: 95). Denetimde kullanılan kanıtların güvenilirliği kanıt ile ilgili aşağıdaki özelliklerden etkilenmektedir. Bunlar (Haftacı, 2016: 103);

- Kullanılan kanıtın kaynağı,
- İç kontrol sisteminin etkinliği,
- Kanıtın konu ile ilgili olması,
- Kanıtın zamanlaması,
- Kanıtın nesnelliğidir.

Toplanacak kanıt sayısı incelenen bölümün ya da hesabın önemlilik ve risk derecesi, hesap hareketliliği ve büyüklüğü gibi unsurlara bağlı olarak değişmektedir (Haftacı, 2016: 104; Güredin, 1988: 109).

Denetim Kanıtları

Muhasebe Kayıt Ortamı

- Yevmiye Defteri
- Büyük Defter ve Yardımcı Defterler
- Muhasebe Hesap Planı ve Açıklamalar
- Çalışma tabloları, hesaplamalar, doğrulamalar gibi enformel kayıt ve hatırlatıcı notlar

Destekleyici Kanıtlar

- Çekler, faturalar, sözleşmeler
- Doğrulamalar
- Soruşturma, fiziki gözden geçirme, teftiş, gözlem sonucu elde edilen bilgiler
- Denetçi tarafından elde edilen ya da geliştirilen bilgiler

Yeterli miktar
ve nitelikte
denetim kanıtı
toplanmalıdır.

Şekil 10. Denetim Kanıtları

Kaynak: Güredin, 1988: 98

Denetimde kullanılan kanıtların çeşitli açılardan sınıflandırılması mümkündür. Kanıtın kaynağı ve elde edilme yöntemi bu sınıflandırmalara örnek teşkil etmektedir. Kaynak olarak kanıtlar işletme içinden ya da işletme dışından temin edilebilmektedir. İşletme dışından elde edilen kanıt işletme içinden elde edilene göre daha güvenilir bir kanıt sayılmaktadır. Ayrıca denetçinin doğrudan kaynağa ulaşabilir olması da kanıtın

güvenilirlik seviyesini arttırıcı bir unsur olarak kabul edilmektedir. Elde edilme yöntemi olarak da muhasebe “kayıt ortamından elde edilen asıl kanıtlar” ve bu kanıtları doğrulayıcı nitelikteki “destekleyici kanıtlar” şeklinde iki farklı sınıflandırma yapmak mümkündür (Güredin, 1988: 97). Denetimde kullanılan her bir kanıt bir önceki başlıkta (denetim yöntemleri) ifade edilen yöntemler ile toplanmaktadır. Örneğin fiziki incelemeler sonucu fiziki kanıt, uygulanan analitik incelemeler sonucu analitik kanıtlar elde edilir.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE BAĞIMSIZ DENETİM VE BAĞIMSIZ DENETİMİN FİNANSAL PİYASALARA ETKİSİ

2.1. Türkiye’de Bağımsız Denetim

Bu bölümde öncelikle Türkiye’de muhasebenin ve denetimin gelişimi ele alındıktan sonra günümüzde bağımsız denetimin uygulanışı, denetim zorunluluğu olan kurum ve kuruluşlar, denetim yapmaya yetkili kurum ve kuruluşlar, bağımsız denetçiler ve Kamu Gözetimi Kurumu (KGK) hakkında bilgi verilecektir.

2.1.1. Türkiye’de Bağımsız Denetimin Gelişimi

Kurtuluş Savaşı’nın kazanılmasının ardından Türkiye yeniden kalkınmaya başlamış ve faaliyette bulunan işletme sayısı giderek artmıştır. İlk zamanlarda oldukça başlangıç seviyesinde olan muhasebe, Kamu İktisadi Teşebbüsleri’nin (KİT) kurulması ve özel işletme sayısındaki artış sayesinde önem kazanmaya başlamıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra birçok alanda olduğu gibi vergide de bir takım düzenlemeler yapılmış ve kanun ile yasal zemine oturtulmuştur. 755 sayılı Kazanç Vergisi Kanunu bu düzenlemelerden biridir. Aşar Vergisi’nin (Osmanlı’da tarım ürünleri üzerinden alınan onda bir oranındaki vergi) kaldırılmasından sonra 1926-1934 yılları arasında defterdarlar veya vergi dairesi müdürleri bu kanundan aldıkları yetki ile muhasebecilere mükellefleri denetleme yetkisi verdiği görülmektedir.⁸ Kamu adına ilk denetim örneğini teşkil eden bu durum, Türkiye’de denetimin gelişimi açısından diğer ülkelerde olduğu gibi ilk uygulamaların kamu kesiminde olduğunun göstergesi olarak kabul edilebilir.

Daha önceki bölümlerde açıklandığı üzere muhasebe ile bağımsız denetim birbirinden ayrı bir şekilde düşünülemez. Bu yüzden henüz muhasebe sistemi gelişmemiş olan bir ülkede bağımsız denetimin gelişebilmesi mümkün değildir. Türkiye’de muhasebenin gelişimi izlenen politika, girişimci eksikliği, sermaye yetersizliği, alanında kalifiye eleman eksikliği gibi sebeplerden etkilenmiş ve mesleğin olgunlaşması bir hayli zaman almıştır. Muhasebe alanındaki olgunlaşmaya, özel sektörün gelişimine ve diğer gelişmelere paralel olarak Türkiye’nin modern anlamda bağımsız denetim ile tanışması 1970’li yıllara rast gelmektedir.

⁸ Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği. (2018). Tarihçemiz, <http://tmud.org.tr/DocumentPage.aspx?MenuID=14> (28.01.2018).

1970’li yıllarda uluslararası finansman olanaklarından yararlanmak isteyen Türk firmalardan muhasebe denetimi yaptırmaları istenmiştir. Ayrıca daha sonraki yıllarda Türkiye’de yatırım yapmak isteyen yabancı şirketlerin muhasebe denetimi talep etmeleri ile yavaş yavaş bağımsız denetim faaliyetleri gelişmeye başlamıştır. Konu ile ilgili olarak Prof. Dr. Mustafa Aysan ile yapılan bir görüşmede Sayın Aysan’ın “...1960’lardan sonra yabancı özel firmalar Türkiye’ye yatırım yapmaya başladılar. Yurtdışındaki ana şirket bağımsız denetim öngördüğü için ihtiyaç böyle başladı. Türk şirketleri de yabancı bankalardan kredi almak için benzer bir onay ihtiyacı içerisinde idiler...” cümleleri Türkiye’de bağımsız denetimin başlangıcını özetler niteliktedir (Uzay vd., 2009: 3-5).

Türkiye’de bağımsız denetimin gelişimi yukarıdaki açıklamalara ek olarak mali piyasaların gelişimiyle de paralellik göstermektedir. Hatta en önemli etmeni mali piyasalarda faaliyet gösteren banka ve diğer kurumların taleplerinin oluşturduğu söylenebilir (Bezirci ve Karasioğlu, 2011: 576). Mali piyasaların gelişimiyle birlikte denetim, devlet otoritelerinin ilgi alanına girmiş, piyasaların düzenlemesi ve denetlenmesi için 1981’de 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu (SPKn) çıkartılmıştır (Arıkan, 2010: 7). Bağımsız denetim alanında düzenleme yapma yetkisi de SPKn’nun 16, 22/d ve 22/e maddeleri uyarınca SPK’ya verilmiştir. SPK tarafından yapılan ilk düzenleme 13.12.1987 tarih ve 19663 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Sermaye Piyasasında Bağımsız Dış Denetleme Hakkında Yönetmelik’tir. Ayrıca 1987 ve 1988 yıllarında yürürlüğe giren Tebliğlerde bağımsız denetime ilişkin temel ilke ve esasların SPK tarafından düzenlendiği görülmektedir (Pirgaip, 2004: 10). İlk bağımsız dış denetim yaptırma zorunluluğu da yine 1987 yılında bankalara getirilmiştir (Kutukız ve Öncü, 2009: 133). Yapılan düzenlemelerden sonra ülkemizde 8’i uluslararası olmak üzere toplam 35 adet yetki almış denetim firması kurulmuştur (Uzay vd., 2009: 4). Ayrıca 3 Kasım 1988 tarihinde 33 meslek mensubunun katılımı ile Bağımsız Denetim Derneği (BDD) kurularak mesleki örgütlenme sağlanmaya çalışılmıştır.⁹

Bir mesleğin toplam içindeki işlevi ve saygınlığı o mesleğin örgütlenebilmesi ile ilişkilendirilmektedir. Bu örgütlenme ya sivil girişimler ile ya da yasal düzenlemeler ile mümkün olmaktadır. Türkiye’de 1932 yılından itibaren muhasebe mesleğinin

⁹ Bağımsız Denetim Derneği. (2017). Hakkımızda, <http://www.bdd.org.tr/default.asp?PG=TRHAK> (05.12.2017).

düzenlenmesi amacıyla çeşitli yasal ve sivil girişimlerde bulunulmuştur. Bu girişimler neticesinde, 1972 yılında kurulan Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği (TMUD) (Türkiye Eksper Muhasipler ve İşletme Organizatörleri Derneği) ve 1989 yılında 3568 sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik (SMMM ve YMM) Kanunu'nun kabul edilmesiyle kurulan Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB) muhasebe meslek erbabının en önemli örgütlerindendir. Gerek alanında uzman, yetişmiş meslek erbabının az olmasından gerekse Türkiye'nin devletçi bir politika izlemesinden TMUD çok fazla başarıya ulaşamamış olsa da 1990'lı yıllara gelindiğinde hem yetişkin muhasebecilerin çoğalması hem de serbest piyasa ekonomisine geçilmiş olması sayesinde TÜRMOB'un başarılı olduğu söylenilebilir (Güvemli, 2013: 140).

TMUD'un, 1977 yılında oluşturulan Uluslararası Muhasebeciler Federasyonunun (IFAC) kurucu üyeleri arasında yer alması ve yine aynı yıl içerisinde Uluslararası Muhasebe Standartlarının tercüme ettirilerek İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü Dergisinde yayınlanmaya başlaması bağımsız denetimin Türkiye'de gelişimi açısından bir "kilometre taşı" olarak nitelendirilebilir (Sanlı ve Özbirecikli, 2012: 18). Bu çeviriler daha sonra TMUD tarafından derleme kitap halinde yayımlanmıştır (Pekdemir, 2011: 119-120).

TÜRMOB, Türkiye'de muhasebe ve denetimin gelişmesine büyük katkılar sağlamıştır. 1994 yılında ulusal muhasebe ve denetim standartlarını yayınlamak üzere Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu'nu (TМУDESK) oluşturması en önemli katkılarından biri olarak gösterilebilir (Sekizsu, 2017: 10; Uzay vd., 2009: 6).

01.01.1994'ten itibaren Türkiye'de Tekdüzen Muhasebe Sistemi kullanılmaya başlanmıştır (Kalaycı vd., 2005: 174). Tek düzen hesap planının oluşturulması, Şekil 1'de gösterilen finansal bilgilerin niteliklerinden olan ihtiyaca uygunluk, gerçeğe uygun sunum, karşılaştırılabilirlik, zamanında sunum ve anlaşılabilirlik açısından oldukça önemli bir gelişmedir.

1999 yılına gelindiğinde SPKn'da yapılan değişiklik ile Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) kurulmuş, yine aynı yıl içinde TÜRMOB bünyesinde Türkiye Denetim Standartları Kurulu (TUDESK) oluşturulmuştur (Sanlı ve Özbirecikli, 2012: 9; Sekizsu, 2017: 10; Uzay vd., 2009: 6).

TMSK yapmış olduğu çalışmaları 2000 ve 2010 yıllarında toplu bir şekilde yayınlamasının yanı sıra Türkçe'ye çevrilmesini sağladığı uluslararası standartları, Türkiye standartları olarak Resmî Gazetede 2011 yılına kadar yayımlamaya devam etmiştir. 2 Kasım 2011 tarihli Resmî Gazetede yayımlanan 660 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin (KHK) 32 inci maddesinin 3 üncü fıkrası ile TMSK ortadan kaldırılmış (Pekdemir, 2011: 120); yerine Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) oluşturulmuştur (Sekizsu, 2017: 10). İlgili KHK uyarınca, Uluslararası Muhasebe Standartlarıyla (UMS) uyumlu Türkiye Muhasebe Standartlarını (TMS) oluşturmak ve yayımlamak ve Uluslararası Denetim Standartlarıyla (UDS) uyumlu Türkiye Denetim Standartlarını (TDS) oluşturmak ve yayımlamak görev ve yetkisi KGK'ya verilmiştir.¹⁰ Böylece Türkiye'de muhasebe ve denetim tek bir çatı altında toplanmış, alanla ilgili tek yetkili organ KGK kılınmıştır.

Son yıllarda Türkiye'de yaşanan en önemli gelişmelerden bir diğeri de 56 yıl yürürlükte kalan, 6762 sayılı, 1957 tarihli Türk Ticaret Kanunu (TTK) yerine 2011 yılında 6102 sayılı yeni TTK'nın yürürlüğe girmesidir. Uluslararası Muhasebe Standartlarına ilişkin hiç bir düzenleme hatta içinde böyle bir kavram dahi bulunmayan 6762 sayılı eski TTK yerine tamamen uluslararası standartları benimseyen 6102 sayılı yeni TTK'nın yürürlüğe girmesi, finansal tabloların hazırlanmasında ve denetiminde yeni bir dönemin başlangıç noktasını oluşturmuştur (Durmuş ve Aytulun, 2016: 13).

2.1.2. Türkiye'de Bağımsız Denetimin Uygulanışı

Türkiye'de uygulanmakta olan TMS/IFRS standartlarının geçmişi 1972'de Avustralya'da düzenlenen Dünya Muhasebe Kongresi'ne dayanmaktadır (Pekdemir, 2011: 119). Muhasebe denetiminin Türkiye'de randımanlı bir şekilde uygulanmaya başlanması epeyce uzun bir zaman almıştır. Türkiye'de denetimle ilgili ilk düzenlemeler SPK mevzuatında yapılmış, bağımsız denetim yaptırma zorunluluğu ilk olarak 1987'de bankalara getirilmiş ve bağımsız denetim meslek olarak 3568 sayılı SMMM ve YMM Kanunu ile 1989'da tanınmıştır (DPT, 2004: 113; Kutukız ve Öncü, 2009: 133).

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren vergi ve ticaret ile ilgili kanunlar çıkarılmaya ve düzenlenmeye başlansa da 1980'lerin sonlarına kadar denetim ile ilgili herhangi bir yasal düzenleme yapılmamıştır. Gerek Vergi Usul Kanunu (VUK) gerek

¹⁰ Türkiye Denetim Standartlarının yayınlanma tarihleri EK 2'de gösterilmektedir.

TTK incelendiğinde defter tutma ve mali tablo hazırlama ile ilgili bir takım muhasebe hükümleriyle karşılaşılsa da bağımsız denetim ile ilgili hiçbir düzenleme bulunmaması ve yasal bir standart koyucunun olmaması muhasebe ve denetim alanında çok başlı bir yapının oluşmasına ve birçok sektör ve kesimlerce denetimin farklı algılanarak uygulamaların birbirinden farklılaşmasına neden olmuştur. Bu çok başlı yapı 2011 yılında, günümüz ihtiyaçlarına artık cevap veremeyen 6762 sayılı TTK'nın yerine 6102 sayılı TTK getirilmesiyle ortadan kaldırılmıştır (TTK, 2011: m.88; Uzun ve Bayat, 2016: 1506; Çelik, 2012: 49). 6762 TTK'nın yürürlüğe girmesiyle hem muhasebe/raporlama standartlarını hem de denetim standartlarını belirleme ve yayımlama yetkisi ise KGK'ya verilmiştir.

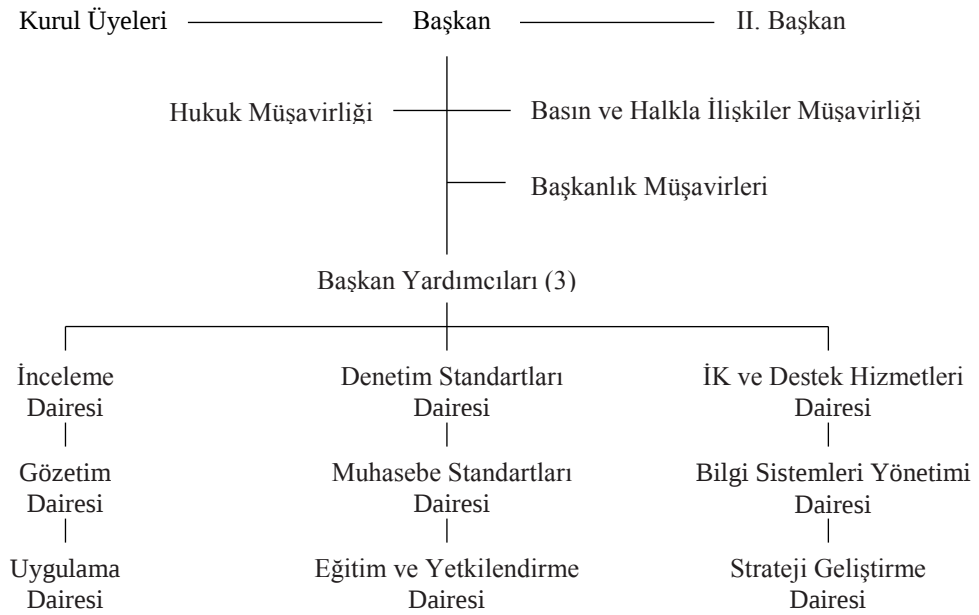
Standartlar açısından yetkili tek organ her ne kadar KGK olsa da birçok farklı mevzuatta bağımsız denetim ile ilgili düzenlemeler yer almaktadır. Türkiye'de halen yürürlükte olan denetim ile ilgili mevzuatları kronolojik olarak aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Bezirci ve Karasioğlu: 578; Fırat ve Şahin, 2013: 2);

- TTK Mevzuatı (2011),
- KGK Mevzuatı (2011),
- Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu (EPDK) Mevzuatı (2001),
- Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurulu (BDDK) Mevzuatı (1999),
- Sigorta Denetleme Mevzuatı (1994),
- 3568 sayılı SMMM ve YMM Mevzuatı (1989),
- SPK Mevzuatı (1987).

Mali tablo hazırlama ve raporlama yükümlülüğü bulunan şirketler tabi oldukları mevzuata göre, yukarıda belirtilen mevzuatlardan herhangi birine tabi olmayan diğer tüm şirketler de VUK ve Tek Düzen Hesap Planı çerçevesinde finansal tablolarını düzenlemektedirler (DPT, 2004: 113). Bu yüzden bu şirketleri denetleyen kurumlar işletmenin tabi olduğu kurallara dikkat etmek zorundadır. İlgili yönetmeliklerde açıklık bulunmayan hallerde ise 3568 sayılı SMMM ve YMM Kanunu ve bu kanunla ilgili yönetmelik ve tebliğlerde belirtilen esaslara göre denetim çalışmalarını sürdürmeleri gerekmektedir (Uzun vd., 2009:12).

2.1.3. Kamu Gözetimi Kurumu (KGK)

1990'lı yıllarda Amerika ve bazı Avrupa ülkelerinde bir takım finansal skandallar ortaya çıkmıştır. Üst düzey yöneticilerin ve bağımsız denetim firmalarının da sorumlu tutulduğu bu skandallar, bağımsız denetim alanında bir takım düzenlemeleri beraberinde getirmiştir. Amerika'da, Sarbanes Oxley Yasası ve Avrupa ülkelerinde, 8. Direktif olarak adlandırılan düzenlemeler yaşanan muhasebe skandalları sonrasında yürürlüğe giren ve genel olarak kamu yararını hedef alan gelişmelerdir. Yine bu amaç doğrultusunda, Amerika'da Kamu Gözetim Kurumu (PCAOB) ve Avrupa ülkelerinde de benzer organlar oluşturulmuştur (KGK Stratejik Plan 2016-2020: 7). Amerika ve Avrupa'daki gibi Türkiye'de de kamu yararının korunmasını sağlamak için KGK kurulmuştur. Kamu tüzel kişiliğine haiz ve idari özerkliğe sahip olan KGK'nın teşkilat yapısı Şekil 11'de gösterilmektedir.

Şekil 11. KGK Teşkilat Yapısı

Kaynak: KGK Stratejik Plan 2016-2020: 13

http://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/PDF%20linkleri/STRATEJIK_PLAN_18_10_sonweb.pdf (01.03.2018)

KGK'nın görev ve yetkileri 660 sayılı KHK, 9. madde'de (2011);

- Uluslararası standartlarla uyumlu Türkiye Muhasebe Standartlarını oluşturmak ve yayımlamak,

- Türkiye Muhasebe Standartlarının uygulamasına yönelik ikincil düzenlemeleri yapmak,
- Uluslararası standartlarla uyumlu Türkiye Bağımsız Denetim Standartlarını oluşturmak ve yayımlamak,
- Bağımsız denetçiler ve bağımsız denetim kuruluşlarının kuruluş şartlarını ve çalışma esaslarını belirlemek, yetkilendirmek ve bunların gözetim ve denetimini yapmak,
- Uluslararası alanda Türkiye'yi temsil etmek şeklinde belirtilmektedir.

2.1.4. Bağımsız Denetime Tabi Olan Kurum ve Kuruluşlar

Bağımsız Denetim Yönetmeliği'ne göre Türkiye'de; Kamu Yararını İlgilendiren Kuruluşlar (KAYİK) ve faaliyet alanları, işletme büyüklükleri, çalışan sayısı ve benzeri ölçütlere göre Bakanlar Kurulu tarafından belirlenen işletmeler, denetim yaptırma zorunluluğu olan işletmelerdir (BDY, 2012: m.11). Halka açık şirketler, bankalar, sigorta, reasürans ve emeklilik şirketleri, faktöring şirketleri, finansman şirketleri, finansal kiralama şirketleri, varlık yönetim şirketleri, emeklilik fonları, SPK'da tanımlanmış olan ihracatçılar, sermaye piyasası kurumları ve faaliyet alanları, işlem hacimleri, istihdam ettikleri çalışan sayısı ve benzeri ölçütlere göre önemli ölçüde kamuoyunu ilgilendiren kuruluşlar KAYİK olarak adlandırılmaktadır (BDY, 2012: m.4; 660 KHK, 2011: m.2).

Türkiye'de denetim yaptırmak zorunda olan işletmeleri belirlenme yetkisi 2011'de yürürlüğe giren 6102 TTK'nın 397/4. maddesi ile Bakanlar Kurulu'na verilmiştir (Moray, 2013: 141). Bağımsız denetime tabi şirketler Bakanlar Kurulu Kararı (BKK) ile 2013 yılında çıkartılan ve 2014, 2015, 2016 yıllarında değişikliğe uğrayan Bağımsız Denetime Tabi Olacak Şirketlerin Belirlenmesine Dair Karar'ın üçüncü ve dördüncü maddelerinde açıkça belirtilmiştir. Bunlar;

- *“Tek başına veya bağlı ortaklıkları ve iştirakleriyle birlikte*
 - *Aktif toplamı kırk milyon ve üstü Türk Lirası*
 - *Yıllık net satış hasılatı seksen milyon ve üstü Türk Lirası*
 - *İki yüz ve üstü çalışan sayısı ölçütlerinden en az ikisini art arda iki hesap dönemi sağlayan şirketler,*

- *SPKn uyarınca SPK'nın düzenleme ve denetimine tabi şirketlerden;*
 - *Yatırım kuruluşları,*
 - *Kolektif yatırım kuruluşları,*
 - *Portföy yönetim şirketleri,*
 - *İpotek finansmanı kuruluşları,*
 - *Varlık kiralama şirketleri,*
 - *Merkezi takas kuruluşları,*
 - *Merkezi saklama kuruluşları,*
 - *Veri depolama kuruluşları,*
 - *Derecelendirme kuruluşları,*
 - *Değerleme kuruluşları,*
 - *Sermaye piyasası araçları bir borsada ve/veya teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem gören anonim şirketler,*
 - *Nitelikli yatırımcılara satılmak üzere pay hariç sermaye piyasası aracı ihraç eden anonim şirketler,*
- *19.10.2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca BDDK'nın düzenleme ve denetimine tabi şirketlerden;*
 - *Bankalar,*
 - *Derecelendirme kuruluşları,*
 - *Finansal holding şirketleri,*
 - *Finansal kiralama şirketleri,*
 - *Faktoring şirketleri,*
 - *Finansman şirketleri,*
 - *Varlık yönetim şirketleri,*
 - *Finansal holding şirketleri üzerinde 5411 sayılı Kanun'da tanımlandığı şekliyle nitelikli paya sahip olan şirketler,*
- *03.06.2007 tarihli ve 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu ile 28.03.2001 tarihli ve 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu kapsamında faaliyet göstermekte olan sigorta, reasürans ve emeklilik şirketleri,*

- *Borsa İstanbul'da faaliyet göstermesine izin verilen; yetkili müesseseler, kıymetli madenler aracı kurumları, kıymetli maden üretimi veya ticareti ile iştigal eden anonim şirketler,*
- *10.02.2005 tarihli ve 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu hükümleri uyarınca anonim şirket halinde kurulan tarım ürünleri lisanslı depo şirketleri ile 11.08.1982 tarihli ve 2699 sayılı Umumi Mağazalar Kanunu hükümleri uyarınca anonim şirket şeklinde kurulan şirketler,*
- *Ulusal karasal, uydu ve kablolu televizyon sahibi medya hizmet sağlayıcı şirketler,*
- *Sermayesinin en az % 25'i kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına, sendikalara, derneklere, vakıflara, kooperatiflere ve bunların üst kuruluşlarına ait olan şirketlerden;*
 - *Aktif toplamı otuz milyon ve üstü Türk Lirası*
 - *Yıllık net satış hasılatı kırk milyon ve üstü Türk Lirası*
 - *Yüz yirmi beş ve üstü çalışan sayısı ölçütlerinden en az ikisini art arda iki hesap dönemi sağlayan şirketler,*
- *Yurt çapında günlük olarak gazete yayımlayan şirketlerden;*
 - *Aktif toplamı kırk milyon ve üstü Türk Lirası*
 - *Yıllık net satış hasılatı altmış milyon ve üstü Türk Lirası*
 - *Yüz yetmiş beş ve üstü çalışan sayısı ölçütlerinden en az ikisini art arda iki hesap dönemi sağlayan şirketler,*
- *Kaynak tahsisi içermeyen yetkilendirme sahibi şirketler ile çağrı merkezi şirketleri hariç olmak üzere, 15.01.2004 tarihli ve 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu, 05.11.2008 tarihli ve 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1525 inci maddesi kapsamında Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu denetimine tabi olan şirketlerden;*
 - *Aktif toplamı otuz milyon ve üstü Türk Lirası*
 - *Yıllık net satış hasılatı altmış milyon ve üstü Türk Lirası*
 - *İki yüz ve üstü çalışan sayısı ölçütlerinden en az ikisini art arda iki hesap dönemi sağlayan şirketler,*

- 20.02.2001 tarihli ve 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu, 18.04.2001 tarihli ve 4646 sayılı Doğalgaz Piyasası Kanunu, 04.12.2003 tarihli ve 5015 sayılı Petrol Piyasası Kanunu ve 2/3/2005 tarihli ve 5307 sayılı Sıvılaştırılmış Petrol Gazları (LPG) Piyasası Kanunu ve Elektrik Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun uyarınca EPDK düzenlemelerine tabi olarak faaliyet gösteren lisans, sertifika veya yetki belgesi sahibi şirketlerden (24.11.1994 tarihli 4046 sayılı Kanun hükümlerine tabi Kamu İktisadi Teşebbüsleri hariç)
 - Aktif toplamı otuz milyon ve üstü Türk Lirası
 - Yıllık net satış hasılatı altmış milyon ve üstü Türk Lirası
 - İki yüz ve üstü çalışan sayısı ölçütlerinden en az ikisini art arda iki hesap dönemi sağlayan şirketler,
- Sermaye piyasası araçları bir borsada ve/veya teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem görmeyen ancak SPKn kapsamında halka açık sayılan şirketlerden;
 - Aktif toplamı on beş milyon ve üstü Türk Lirası
 - Yıllık net satış hasılatı yirmi milyon ve üstü Türk Lirası
 - Elli ve üstü çalışan sayısı ölçütlerinden en az ikisini art arda iki hesap dönemi sağlayan şirketler,
- Gayri faal olan veya faaliyetleri geçici olarak durdurulan veya iptal edilmiş olan (gerekli ana sözleşme değişiklikleri ve benzeri prosedür işlemleri henüz gerçekleştirilmemiş olanlar dahil) iştirak ve şirketler hariç olmak üzere, Tasarruf Mevduatı ve Sigorta Fonu'nun iştirakleri ile mülga 4389 sayılı Bankalar Kanunu ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu kapsamında Fon tarafından denetimi ve yönetimi devralınan şirketlerden;
 - Aktif toplamı otuz milyon ve üstü Türk Lirası
 - Yıllık net satış hasılatı altmış milyon ve üstü Türk Lirası
 - İki yüz ve üstü çalışan sayısı ölçütlerinden en az ikisini art arda iki hesap dönemi sağlayan şirketler,
- 08.06.1984 tarihli 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararname kapsamında faaliyet gösteren Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve bağlı ortaklıkları ile sermayesinin en az % 50'si belediyelere ait olan şirketlerden;

- o *Aktif toplamı otuz milyon ve üstü Türk Lirası*
- o *Yıllık net satış hasılatı kırk milyon ve üstü Türk Lirası*
- o *Yüz yirmi beş ve üstü çalışan sayısı ölçütlerinden en az ikisini art arda iki hesap dönemi sağlayan şirketler, denetim yaptırmak zorunda olan şirketlerdir”.*

Uzun vadede bütün işletmelerin bağımsız denetim kapsamına alınması planlanan Türkiye’de mevcut durumda BBK’da sayılan bu işletmeler denetim yaptırmak zorundalardır.

2.1.5. Bağımsız Denetime Yetkili Kuruluşlar ve Denetçiler

Türkiye’de denetim yapma yetkisi sadece KGK tarafından yetkilendirilmiş denetim kuruluşları veya denetçilere aittir.¹¹ Denetim kuruluşları ve denetçilerin yetkilerini kullanabilmeleri de KGK’nın bu kurum ve kişileri tescil ve ilanıyla başlamaktadır (BDY, 2012: m.11).

2.1.5.1. Denetim Kuruluşlarının Yetkilendirilmesi

Türkiye’de bağımsız denetim faaliyetinde bulunmak isteyen kurumların KGK’dan yetki almaları gerekmektedir. Ancak KGK’ya yetki başvurusunda bulunabilmesi için bu kurumların, aşağıda belirtilen şartları sağlaması gerekmektedir. Bu şartlara göre (BDY, 2012: m.13);

- Öncelikle başvuru yapan kurumun, payları/hisseleri nama yazılı sermaye şirketi olması ve unvanında “bağımsız denetim” ifadesinin bulunması,
- Faaliyet konusunun bağımsız denetime veya bununla birlikte 3568 sayılı SMMM ve YMM Kanunu kapsamındaki mesleki alanla münhasır olması,
- Esas sözleşmesinin veya şirket sözleşmesinin denetime ilişkin mevzuat hükümlerine aykırı hususlar içermemesi,
- Denetim rehberleri dâhil olmak üzere, esasları KGK tarafından belirlenen kalite kontrol sistemine ilişkin politika ve süreçlerini yazılı olarak oluşturmuş olması,
- Sermayesinin ve oy haklarının yarısından fazlasının denetçilerine ait olması ve ortaklarının tamamının meslek mensubu olması,

¹¹ Kamu Gözetimi Kurumu. (2018). Bağımsız Denetim Kuruluşları, <http://denkur.kgk.gov.tr/> (02.03.2018).

- Denetçilerinin Bağımsız Denetçi Belgesine sahip tam zamanlı ve en az bir raporlama dönemi için istihdam edilmiş olması,
- Denetim kadrosunun, asgari olarak, yönetmelikte belirtilen denetim ekiplerini oluşturabilecek nitelik ve genişlikte olması ve bunların içinde KGK tarafından belirlenmiş gerekli şartları sağlayan en az iki sorumlu denetçinin bulunması,
- Yönetim üyelerinin tamamen meslek mensubu kişiler olması ve bunların da yüzde yetmiş beşi geçmemek üzere çoğunluğunun bünyesindeki denetçi kadrosundan olması,
- Denetçilerinin, ortaklarının ve kilit yöneticilerinin sadece kuruma ait olması, başka bir denetim kuruluşunda veya gerçek kişi yanında ya da tüzel kişilikte ortak, kilit yönetici veya denetçi olmaması, kendi adına bağımsız denetim faaliyetinde bulunmaması,
- KGK tarafından uygun görülecek düzeyde organizasyon, mekân, teknik donanım, belge ve kayıt düzenine sahip olması,
- Faaliyet izninin daha önce KGK tarafından (Yetkilendirme şartlarının taşınmadığının sonradan anlaşılması veya şartların sonradan kaybedilmesi dışında) herhangi bir sebepten dolayı iptal edilmemiş olması,
- Tüzel kişiliğin ve ortaklarının olumsuz bir itibara sahip olmaması ve ortaklarda denetim mesleğinin gerektirdiği şeref ve haysiyete uymayan bir durumunun bulunmaması gerekmektedir.

Bu şartları sağlayan kuruluşlar KGK'ya başvuruda bulunurlar. KGK tarafından yapılan incelemeler sonunda gerekli şartları sağladığına karar verilen kurumlar en geç doksan gün içinde, gerekli harç ve ücretleri ödeyerek sicil kaydını yaptırarak Bağımsız Denetim Kuruluşu Belgesi alabilmektedirler. Ayrıca bu kurumlar devir, bölünme, birleşme, tür değişikliği işlemlerinde KGK'dan izin almak zorundadırlar (BDY, 2012: m.13). KGK tarafından yetkilendirilen kurumların ayrıntılı bilgilerine KGK'nın internet sitesinden ulaşılabilir.

2.1.5.2. Denetçilerin Yetkilendirilmesi

Türkiye'de denetim faaliyetinde bulunmak isteyen kişilerin KGK tarafından yetkilendirilmiş olması gerekmektedir. KGK tarafından yetkilendirilmiş denetçiler Bağımsız Denetçi Belgesi'ne sahip olan kişilerdir. Bağımsız Denetim Yönetmeliğine göre bu belgeyi almak isteyen kişilerin;

- Hukuk, iktisat, maliye, işletme, muhasebe, bankacılık, kamu yönetimi ve siyasal bilgiler dallarında eğitim veren fakülte ve yüksekokullardan veya Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından denkliği sayılmış yabancı yükseköğretim kurumlarından en az lisans seviyesinde mezun olması veya bu öğretim dallarından mezun olmayan lisans mezunlarının belirtilen bilim dallarından en az lisansüstü seviyesinde diploma almış olması ve uygulama eğitimini tamamlamış olması,
- KGK tarafından yapılan denetçi sınavından başarılı olması,
- Türkiye’de yerleşik, medeni hakları kullanma ehliyetine sahip meslek mensubu kişiler olması,
- Kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına ya da affa uğramış olsa bile devletin güvenliğine karşı, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından mahkûmiyeti olmaması, bağımsız denetim mesleğinin gerektirdiği şeref ve haysiyete uymayan bir durumunun bulunmaması, olumsuz bir itibara sahip olmaması,
- Belgesinin daha önce KGK tarafından (yetkilendirme şartlarının taşınmadığının sonradan anlaşılması veya şartların sonradan kaybedilmesi haricinde) herhangi bir nedenle iptal edilmemiş olması gerekmektedir.

Yönetmelikte belirtilen bu şartları sağlayan meslek mensubu kişiler KGK’ya başvuruda bulunurlar. KGK tarafından gerekli incelemeler yapıldıktan sonra şartları sağlayan kişilere gerekli harç ve ücretleri ödemeleri durumunda sicil kaydı yapılarak Bağımsız Denetçi Belgesi, denetçi kimliği ve denetçi mührü verilir. Başvurular görev alınan denetim kuruluşu aracılığıyla yapılacağı gibi şahsen başvuruda bulunmak da mümkündür (BDY, 2012: m.14). 31.12.2017 itibarıyla KGK tarafından yetkilendirilen ve tescil edilen denetçi sayıları Tablo 9’da gösterilmektedir.

Tablo 9. Türkiye’de Yetkilendirilen ve Tescil Edilen Denetçi Sayısı

Meslek Mensubiyeti	Yetki Verilenler	Tescil Edilenler	Tescil Talebinde Bulunmayanlar
YMM	3.018	2.707	311
SMMM	14.588	12.959	1.629
Toplam	17.606	15.666	1.940

Kaynak: Kamu Gözetimi Kurumu, <http://kgk.gov.tr> (02.03.2018)

2.1.5.3. Denetçilik Sınavı

Denetçi adaylarının, denetim alanında teorik ve uygulamaya ilişkin bilgilerini ölçmeye yönelik KGK tarafından yapılan/yaptırılan denetçilik sınavından başarılı olmaları gerekmektedir. Sınava girebilmek için mezuniyet ve BDY’de belirtilen diğer şartların sağlanması gerekmektedir.

Denetçilik sınavında adayların sorumlu oldukları alanlar (BDY, 2012: m.16);

- Genel muhasebe, maliyet ve yönetim muhasebesi, TMS bilgisi, yıllık ve konsolide finansal tabloların hazırlanmasına ilişkin mevzuatta yer alan düzenlemeler ve standartlar hakkındaki bilgiler,
- Kurumsal Yönetim İlkeleri ve Finansal Yönetim ile ilgili bilgi düzeyler,
- TDS bilgisi, mesleki etik kurallar, bağımsızlık, risk yönetimi, iç kontrol ve denetimle ilgili diğer mevzuatlar,
- Genel Hukuk mevzuatı, Sermaye Piyasası, Bankacılık, Sigortacılık ve Özel Emeklilik mevzuatlarıdır.

Denetçilik sınavında adayların yukarıda sayılan bilgileri ölçülüp değerlendirilmekte ve alınan sonuçlar ilan tarihinden itibaren 3 yıl geçerli olmaktadır.

2.1.5.4. Denetim Kuruluşlarının ve Denetçilerin Yükümlülükleri

Bağımsız Denetim Yönetmeliği’nde denetim kuruluşlarının ve denetçilerin yükümlülükleri belirtilmiştir. Yönetmeliğe göre denetçiler yaptıkları denetimleri, kalite ve güvenilirliği sağlanmak amacıyla asgari şartları KGK tarafından belirlenen kalite kontrol sistemi içinde yürütmelidirler (BDY, 2012: m.19-20). Denetçilerin bütün denetim süresinde dürüst ve tarafsız olmaları, mesleki bilgi ve beceriye sahip olmaları ve çalışmalarını TDS’ye uygun bir şekilde özenerek yapmaları ve denetledikleri kurumların sırlarını ifşa etmemeleri, mesleğe uygun davranış sergilemeleri, denetim mesleğinin itibarını zedeleyici fiil ve davranışlardan kaçınarak mesleki etik ilkelere uymaları gerekmektedir (BDY, 2012: m.21). Denetim kuruluşu ve denetçiler, esasen ve şeklen bağımsız bir şekilde denetimi gerçekleştirmelidirler.¹² Denetim kuruluşları veya

¹² Esasta bağımsızlık: denetçinin dürüstlük, tarafsızlık ve mesleki şüphecilik içinde hareket etmesini teminen, mesleki muhakemesini olumsuz etkilerden kaçınarak görüş açıklamasıdır. Şekilde bağımsızlık: denetim kuruluşunun, denetçinin veya bir denetim ekibi üyesinin; konuya ilişkin tüm durum ve şartları

denetçiler denetim sırasında ortaya çıkan bağımsızlığa yönelik tehditleri, bunlara yönelik alınan önlemleri ve bu konuda yapılan tüm değerlendirmeleri yazılı olarak kayda almak, saklamak ve bağımsızlığın zedelendiği veya ortadan kalktığı halleri KGK'ya bildirmek zorundadırlar. Denetim kuruluşu ve denetçiler, denetlenen işletmeye, 3568 sayılı SMMM ve YMM Kanunu çerçevesinde tasdik, vergi danışmanlığı ve vergi denetimi dışında, danışmanlık veya başka bir hizmet verememektedirler (BDY, 2012: m.22).

Denetim kuruluşları ve denetçiler kurumsal tanıtıcı bilgiler içeren broşürler hazırlayıp dağıtmak, kendileri veya denetlenen işletmeler için eleman aramaya yönelik ilanlar vermek, bilimsel nitelikte yayın yapmak ya da mesleki konularda seminer, konferans gibi toplantılar düzenlemek veya eğitim vermek haricinde doğrudan veya dolaylı olarak reklam yapamazlar, reklam sayılabilecek faaliyetlerde bulunamazlar. Ticaret unvanlarında, tabela veya basılı kâğıtlarında mesleki ve akademik unvanları dışında herhangi bir unvan veya sıfat kullanmaları yasaktır (BDY, 2012: m.23).

Denetim kuruluşları ve denetçilerin, haksız rekabette bulunmaları yasaktır ve başka kurum ile denetim hizmet ilişkisi devam eden bir işletme ile aynı dönem içinde denetim ilişkisine giremezler (BDY, 2012: m.24). Denetçiler, teorik bilgilerini ve mesleki becerilerini yeterli bir seviyede tutulabilmek, mesleki alandaki değişiklikleri takip edebilmek ve mesleki gelişimlerini sürdürebilmek için sürekli eğitime tabi tutulurlar (BDY, 2012: m.25).

KAYİK denetimi yapmış denetim kuruluşları ilgili hesap dönemi kapanışına müteakip dördüncü ayın sonuna kadar yönetim organı başkanı tarafından imzalanmış; hukuki yapıları, ortaklık yapıları, kilit yöneticileri, sorumlu denetçileri vb. hakkında ve denetledikleri KAYİK'ler hakkında bilgi içeren yıllık şeffaflık raporunu KGK'ya bildirmeli ve internet sitelerinde yayımlamalıdır (BDY, 2012: m.36). Şeffaflık raporlarında amaç bu kurumlara olan güveni arttırmaktır. Bu yüzden denetim firmalarının aldıkları toplam denetim ücretlerinin ne kadarının KAYİK'ler ve diğer kuruluşlardan aldıkları ücretleri oranlarla açıklamalıdır.¹³ Denetim kuruluşları ve

değerlendiren makul ve bilgi sahibi üçüncü kişilerde, dürüstlük, tarafsızlık ve mesleki şüphecilikten ödün verdiği intibayı oluşturabilecek durum ve davranışlardan sakınmasıdır (BDY, 2012: m.22).

¹³ Avrupa Parlamentosu ve Konseyi. (2014). *16 Nisan 2014 tarihli ve 537/1024 EU Sayılı Düzenlemesi*. 27/5/2014 tarih ve L 158/77 sayılı Avrupa Birliği Resmi Gazetesi, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0537&qid=1457688615166&from=EN> (05.02.2018).

denetçiler hukuken, hazırladıkları denetim raporlarının TDS'ye aykırı olması durumunda ve bu raporlardaki bildirilen bilgi ve görüşlerin yanlış, eksik ve yanıltıcı olması durumunda oluşacak zararlardan ayrı ayrı sorumludurlar. Denetime yardımcı elemanların sorumlulukları gözetiminde çalıştıkları denetim kuruluşları ve denetçilere aittir. KGK tarafından mevzuata aykırılıkları tespit edilen denetim kuruluşları ve denetçiler hakkında idari yaptırımlar uygulanmaktadır (BDY, 2012: m.44).

2.1.6. Türkiye’de Hazırlanacak Denetim Raporlarının Biçimi

2011 yılında yürürlüğe giren 6102 sayılı TTK'nın 403. maddesinde Türkiye’de yapılan bir bağımsız denetim neticesinde hazırlanacak olan raporun içermesi gereken unsurlar yer almaktadır. İlgili maddede bu unsurlar; denetimin konusu, türü, kapsamı, niteliği, sonuçlarını kapsaması, açık anlaşılır basit bir dille yazılması ve önceki yıl ile karşılaştırma yapılması şeklinde zikredilmektedir (TTK, 2011: m.403). Ayrıca genel kabul görmüş denetim standartlarında da raporlamayla ilgili standartlar bulunmaktadır. Denetim raporları bu standartlara da uygun olmalıdır. Bu standartlara uygun olarak hazırlanmayan raporların güvenilirlik seviyesi düşecek ve üçüncü kişilere sağlayacağı fayda azalacak, hatta çeşitli karışıklıklara sebep olabilecektir. Bu standartlara göre denetim çalışması neticesinde hazırlanan rapor incelenen belgelerin genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygun olarak düzenlenip düzenlenmediğini, uygulanan muhasebe ilkelerinin önceki dönemle uyumlu olup olmadığını, incelenen finansal tablolardaki mali bilgilerin açık ve anlaşılır olup olmadığını içermelidir. Ayrıca yapılan denetim çalışmaları bir neticeye bağlanmalı, şayet bir karara varılamıyorsa bunun nedenlerinin açıkça belirtilmesi gerekmektedir. Uluslararası denetim standartlarından 700, 701, 705, 706, 710, 720 numaralı standartlar da raporlama ile ilgili standartlar olup, yapılan denetim çalışmaları sonunda oluşturulacak raporlar bu standartlar ışığında hazırlanmalıdır.

Denetim ile ilgili standartlar, karşılaşılan ihtiyaçlar ve yaşanan gelişmeler sonucunda zaman zaman güncellenmekte, başka bir standart ile değiştirilmekte ya da tamamen uygulamadan kaldırılmaktadır. Denetim kurumları ve denetçiler bu tür gelişmeleri yakından takip etmeli, yaptıkları denetimler ve hazırladıkları raporlar hem içerik açısından hem de biçimsel açıdan güncel standartlara uygun olmalıdır.

Dünyada yaşanan bazı denetim skandalları ve finansal krizlerden sonra denetim raporlarının kalitesi, ürettiği değer ve ihtiyaca uygunluğu küresel anlamda tartışma

konusu olmuş, finansal tablo kullanıcıları yapılan denetim ve hazırlanan raporlardan daha fazla bilgi talep etmeye başlamışlardır (Yanık ve Karataş, 2017: 2-3). Bu yüzden raporlama ile ilgili standartlarda da bir takım güncellemeler yapılmış, hazırlanacak raporun içeriğine ve biçimine bazı yenilikler getirilmiştir. Türkiye’de de misyon olarak “finansal raporların uluslararası standartlarla uyumlu olarak düzenlenmesini ve denetlenmesini sağlayacak standartlar koymayı” misyon edinen KGK bu tür gelişmeleri takip etmekte ve zaman zaman TDS’lerde güncellemeler yapmaktadır.

KGK tarafından güncellenen standartlardan bazıları BDS 700¹⁴-701¹⁵-705¹⁶ ve 706¹⁷’dır. Bu standartlara bakıldığında BDS 700, denetim sonunda düzenlenecek raporların şekil ve içeriğini; BDS 701, denetçinin, kilit denetim konularının bildirilmesine ilişkin sorumlulukları; BDS 705 ve BDS 706 ise raporda olumlu görüş dışında bir görüş verilmesi veya rapora “Dikkat Çekilen Hususlar” paragrafı veya “Diğer Hususlar” paragrafı eklenmesi durumunda rapor şekli ve içeriği hakkında bilgi veren standartlardır. Bu standartlarda yapılan güncellemelerin hepsi 1 Ocak 2017 ve sonrasında başlayacak dönemlerde uygulanmak üzere T.C. Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Tüm güncellemelerde denetim raporlarının karşılaştırılabilirliği ve tutarlılığı ile denetçi raporunda sunulan bilgilerin ihtiyaca uygunluğunu arttırarak raporların değerini ve güvenilirliğini yükseltmek amaçlanmaktadır.

Türkiye’de yapılan denetimler sonucu oluşturulacak raporların biçimsel ayrıntıları BDS 700’de açıklanmaktadır. Buna göre;

- Hazırlanan raporların başlığında “*Bağımsız Denetçi Raporu*” ifadesi açıkça yazılmalıdır.
- Hazırlanan raporda ilgili muhatap belirtilmelidir.
- Raporların ilk bölümünü “*Görüş*” başlığı oluşturmalıdır.
- Görüş başlığı altında;
 - o Denetlenen işletme belirtilmeli,
 - o “Finansal tabloların denetlenmiş” olduğu ifadesi yer almalı,
 - o Her bir finansal tablonun başlığı yer almalı,

¹⁴ Finansal Tablolara İlişkin Görüş Oluşturma ve Raporlama.

¹⁵ Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi.

¹⁶ Bağımsız Denetçi Raporunda Olumlu Görüş Dışında Bir Görüş Verilmesi.

¹⁷ Bağımsız Denetçi Raporunda Yer Alan Dikkat Çekilen Hususlar ve Diğer Hususlar Paragrafları.

- o Önemli muhasebe politikalarının özeti de dâhil olmak üzere, dipnotlara atıfta bulunulmalı,
- o Her bir finansal tablonun tarihi veya dönemi açıkça belirtilmelidir.
- Görüş bölümünün hemen ardında “*Görüşün Dayanağı*” başlıklı bir bölüm yer almalıdır. Bu bölümde;
 - o Yapılan denetimin BDS’lere uygun olarak yürütüldüğü belirtilmeli,
 - o Denetçinin BDS’ler kapsamındaki sorumluluklarına atıfta bulunulmalı,
 - o Denetçinin etik hükümlere uyduğu, işletmeden bağımsız olduğu ve sorumluluklarını bu hükümlere uygun olarak yerine getirdiği belirtilerek “*Denetçiler için Etik Kurallara*” atıfta bulunulmalı,
 - o Denetim sırasında elde edilen kanıtların görüşe dayanak oluşturmak için yeterli ve uygun olup olmadığı belirtilmelidir.
- *İşletmenin sürekliliği* ile ilgili herhangi bir açıklama gerekiyorsa BDS 570’e uygun bir şekilde yapılmalıdır.
- BDS 701’e uygun bir şekilde “*Kilit denetim konuları*” belirtilmelidir.
- “*Yönetimin Finansal Tablolara İlişkin Sorumlulukları*” başlıklı bir bölüm bulunmalıdır.
- “*Bağımsız Denetçinin Finansal Tabloların Bağımsız Denetimine İlişkin Sorumlulukları*” başlıklı bir bölüm yer almalı ve bu bölümde;
 - o Denetçinin amaçlarının, bir bütün olarak finansal tabloların hata veya hile kaynaklı önemli yanlışlık içerip içermediğine ilişkin makul güvencenin elde edilmesi ve görüş içeren bir denetim raporunun düzenlenmesi olduğu,
 - o BDS’lere uygun yürütülen bir denetim sonucunda verilen makul güvencenin; yüksek bir güvence olduğu ancak, var olan önemli bir yanlışlığın her zaman tespit edileceğini garanti etmediği,
 - o Finansal tablolardaki yanlışlıkların hata veya hile kaynaklı olabileceği,
 - o BDS’lere uygun olarak yürütülen bir denetimin gereği olarak, denetim boyunca denetçinin mesleki muhakemesini kullandığı ve mesleki şüpheciliğini sürdürdüğü, vb. hususlar belirtilmelidir.
- Tüm denetim raporlarında sorumlu denetçinin adı, imzası, adres bilgileri ve tarih yer almalıdır.

BAĞIMSIZ DENETÇİ RAPORU

ABC Şirketi Genel Kuruluna [veya Uygun Olan Muhatap]

A) Finansal Tabloların Bağımsız Denetimi¹⁸

1) Görüş

ABC Şirketinin (Şirket) 31 Aralık 20XY tarihli finansal durum tablosu ile aynı tarihte sona eren hesap dönemine ait; kâr veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosu, özkaynak değişim tablosu ve nakit akış tablosu ile önemli muhasebe politikalarının özeti de dâhil olmak üzere finansal tablo dipnotlarından oluşan finansal tablolarını denetlemiş bulunuyoruz.

Görüşümüze göre ilişikteki finansal tablolar, Şirketin 31 Aralık 20XY tarihi itibarıyla finansal durumunu ve aynı tarihte sona eren hesap dönemine ait finansal performansını ve nakit akışlarını, Türkiye Muhasebe Standartlarına (TMS'lere) uygun olarak tüm önemli yönleriyle gerçeğe uygun bir biçimde sunmaktadır.

2) Görüşün Dayanağı

Yaptığımız bağımsız denetim, KGK tarafından yayımlanan TDS'lerin bir parçası olan BDS'lere uygun olarak yürütülmüştür. Bu Standartlar kapsamındaki sorumluluklarımız, raporumuzun Bağımsız Denetçinin Finansal Tabloların Bağımsız Denetimine İlişkin Sorumlulukları bölümünde ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. KGK tarafından yayımlanan Bağımsız Denetçiler için Etik Kurallar ile finansal tabloların bağımsız denetimiyle ilgili mevzuatta yer alan etik hükümlere uygun olarak Şirket'ten bağımsız olduğumuzu beyan ederiz. Etik Kurallar ve mevzuat kapsamındaki etiğe ilişkin diğer sorumluluklar da tarafımızca yerine getirilmiştir. Bağımsız denetim sırasında elde ettiğimiz bağımsız denetim kanıtlarının, görüşümüzün oluşturulması için yeterli ve uygun bir dayanak oluşturduğuna inanıyoruz.

3) Kilit Denetim Konuları

Kilit denetim konuları, mesleki muhakememize göre cari döneme ait finansal tabloların bağımsız denetiminde en çok önem arz eden konulardır. Kilit denetim konuları, bir bütün olarak finansal tabloların bağımsız denetimi çerçevesinde ve finansal tablolara ilişkin görüşümüzün oluşturulmasında ele alınmış olup, bu konular hakkında ayrı bir görüş bildirmiyoruz.

[Her bir kilit denetim konusunun BDS 701'e uygun olarak açıklanması]

4) Yönetimin ve Üst Yönetimden Sorumlu Olanların Finansal Tablolara İlişkin Sorumlulukları¹⁹

Şirket yönetimi; finansal tabloların TMS'lere uygun olarak hazırlanmasından, gerçeğe uygun bir biçimde sunumundan ve hata veya hile kaynaklı önemli yanlışlık içermeyecek şekilde hazırlanması için gerekli gördüğü iç kontrolden sorumludur.

Finansal tabloları hazırlarken yönetim; Şirketin sürekliliğini devam ettirme kabiliyetinin değerlendirilmesinden, gerektiğinde süreklilikle ilgili hususları açıklamaktan ve Şirketi tasfiye etme ya da ticari faaliyeti sona erdirmeye niyeti ya da mecburiyeti bulunmadığı sürece işletmenin sürekliliği esasını kullanmaktan sorumludur.

Üst yönetimden sorumlu olanlar, Şirketin finansal raporlama sürecinin gözetiminden sorumludur.

5) Bağımsız Denetçinin Finansal Tabloların Bağımsız Denetimine İlişkin Sorumlulukları

Bir bağımsız denetimde, biz bağımsız denetçilerin sorumlulukları şunlardır:

Amacımız, bir bütün olarak finansal tabloların hata veya hile kaynaklı önemli yanlışlık içerip içermediğine ilişkin makul güvence elde etmek ve görüşümüzü içeren bir bağımsız denetçi raporu düzenlemektir. BDS'lere uygun olarak yürütülen bir bağımsız denetim sonucunda verilen makul güvence; yüksek bir güvence seviyesidir ancak, var olan önemli bir yanlışlığın her zaman tespit edileceğini garanti etmez. Yanlışlıklar hata veya hile kaynaklı olabilir. Yanlışlıkların, tek başına veya toplu olarak, finansal tablo kullanıcılarının bu tablolara istinaden alacakları ekonomik kararları

¹⁸ “Mevzuattan Kaynaklanan Diğer Yükümlülükler” başlığının gerekmediği durumlarda, “Finansal Tabloların Bağımsız Denetimi” başlığı kullanılmadan “Görüş” başlığı kullanılır (BDS 700, 2017).

¹⁹ Finansal tabloların hazırlanmasından sorumlu olanlar ile finansal raporlama sürecinin gözetiminden sorumlu olanların aynı kişiler olması durumunda, “Yönetimin ve Üst Yönetimden Sorumlu Olanların Finansal Tablolara İlişkin Sorumlulukları” bölümünün başlığı “Yönetimin Finansal Tablolara İlişkin Sorumlulukları” olarak değiştirilmelidir. Ayrıca bölümün sonunda gözetim sorumluluklarına atıfta bulunulmasına gerek yoktur (BDS 700, 2017).

etkilemesi makul ölçüde bekleniyorsa bu yanlışlıklar önemli olarak kabul edilir.

BDS'lere uygun olarak yürütülen bir bağımsız denetimin gereği olarak, bağımsız denetim boyunca mesleki muhakememizi kullanmakta ve mesleki şüpheciliğimizi sürdürmekteyiz. Tarafımızca ayrıca:

- Finansal tablolardaki hata veya hile kaynaklı "önemli yanlışlık" riskleri belirlenmekte ve değerlendirilmekte; bu risklere karşılık veren denetim prosedürleri tasarlanmakta ve uygulanmakta ve görüşümüze dayanak teşkil edecek yeterli ve uygun denetim kanıtı elde edilmektedir. (Hile; muvazaa, sahtekârlık, kasıtlı ihmal, gerçeğe aykırı beyan veya iç kontrol ihlali fiillerini içerebildiğinden, hile kaynaklı önemli bir yanlışlığı tespit edememe riski, hata kaynaklı önemli bir yanlışlığı tespit edememe riskinden yüksektir.)
- Şirketin iç kontrolünün etkinliğine ilişkin bir görüş bildirmek amacıyla değil ama duruma uygun denetim prosedürlerini tasarlamak amacıyla denetimle ilgili iç kontrol değerlendirilmektedir.
- Yönetim tarafından kullanılan muhasebe politikalarının uygunluğu ile yapılan muhasebe tahminlerinin ve ilgili açıklamaların makul olup olmadığı değerlendirilmektedir.
- Elde edilen denetim kanıtlarına dayanarak, Şirketin sürekliliğini devam ettirme kabiliyetine ilişkin ciddi şüphe oluşturabilecek olay veya şartlarla ilgili önemli bir belirsizliğin mevcut olup olmadığı hakkında ve yönetimin işletmenin sürekliliği esasını kullanmasının uygunluğu hakkında sonuca varılmaktadır. Önemli bir belirsizliğin mevcut olduğu sonucuna varmamız hâlinde, raporumuzda, finansal tablolardaki ilgili açıklamalara dikkat çekmemiz ya da bu açıklamaların yetersiz olması durumunda olumlu görüş dışında bir görüş vermemiz gerekmektedir. Vardığımız sonuçlar, bağımsız denetçi raporu tarihine kadar elde edilen denetim kanıtlarına dayanmaktadır. Bununla birlikte, gelecekteki olay veya şartlar Şirketin sürekliliğini sona erdirebilir.
- Finansal tabloların, açıklamalar dâhil olmak üzere, genel sunumu, yapısı ve içeriği ile bu tabloların, temelini oluşturan işlem ve olayları gerçeğe uygun sunumu sağlayacak şekilde yansıtmayı yansıtmadığı değerlendirilmektedir.

Diğer hususların yanı sıra, denetim sırasında tespit ettiğimiz önemli iç kontrol eksiklikleri dâhil olmak üzere, bağımsız denetimin planlanan kapsamı ve zamanlaması ile önemli denetim bulgularını üst yönetimden sorumlu olanlara bildirmekteyiz.

Bağımsızlığa ilişkin etik hükümlere uygunluk sağladığımızı üst yönetimden sorumlu olanlara bildirmiş bulunmaktayız. Ayrıca bağımsızlık üzerinde etkisi olduğu düşünülebilecek tüm ilişkiler ve diğer hususları ve -varsa- ilgili önlemleri üst yönetimden sorumlu olanlara iletmış bulunmaktayız.

Üst yönetimden sorumlu olanlara bildirilen konular arasından, cari döneme ait finansal tabloların bağımsız denetiminde en çok önem arz eden konuları yani kilit denetim konularını belirlemekteyiz. Mevzuatın konunun kamuya açıklanmasına izin vermediği durumlarda veya konuyu kamuya açıklamanın doğuracağı olumsuz sonuçların, kamuya açıklamanın doğuracağı kamu yararını aşacağından makul şekilde beklendiği oldukça istisnai durumlarda, ilgili hususun bağımsız denetçi raporumuzda bildirilmemesine karar verebiliriz.

B) Mevzuattan Kaynaklanan Diğer Yükümlülükler

[Bağımsız denetçi raporunun bu bölümünün şekli ve içeriği, denetçinin mevzuatta belirlenen diğer raporlama sorumluluklarının niteliğine bağlı olarak değişecektir.]

1) [Denetçi, TTK'nın 398 inci maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca hazırladığı, şirketin riskin erken saptanması sistemi ve komitesinin uygulamaları hakkındaki raporunu, raporun başlığı ile tarih ve sayısını belirterek, yönetim kuruluna sunduğunu bu bölümde ifade eder.]

2) [Şirketin defter tutma düzeni ve finansal tablolarının kanun ile esas sözleşmenin finansal raporlamaya ilişkin hükümlerine uygun olup olmadığına ilişkin denetçi değerlendirmesine bu maddede yer verilir.]

3) [Yönetim kurulunun denetçi tarafından denetim kapsamında istenen açıklamaları yapıp yapmadığı ve talep edilen belgeleri verip vermediği hususlarına ilişkin ifadeye bu maddede yer verilir.]

4) [...]

[Mevzuatta ayrı bir rapor sunulması istenmiyorsa, öngörülen diğer raporlama yükümlülükleri maddeler itibarıyla bu bölümde belirtilir. Ayrıca, denetçi bu bölümde ayrı olarak sunulan raporların tarih ve sayısı hakkında da bilgi verebilir.]

Bu bağımsız denetimi yürütüp sonuçlandıran sorumlu denetçi [adı, soyadı]'dır.

[Bağımsız Denetçi Raporu Tarihi]

[Bağımsız Denetçinin İmzası]²⁰

[Sorumlu Denetçinin Adı, Soyadı]

[Bağımsız Denetçinin Adresi]

²⁰ Bağımsız denetçinin mührü ve varsa mevzuatın gerektirdiği diğer hususlara bu bölümde yer verilir (BDS 700, 2017:).

Şekil 12. Finansal Tablolara İlişkin Denetim Raporu Örneği²¹

Kaynak: BDS 700, 2017

2.1.7. Türkiye’de Denetim Sektörünün SWOT Analizi

Küreselleşen dünyamızda güvenilir bilgiye olan ihtiyacın gün geçtikçe artması denetim mesleğinin yaygınlaşarak daha da önemli hale gelmesini sağlamaktadır. Türkiye’de fazla geçmişe sahip olmasa da bağımsız denetimin öneminin giderek anlaşılması sektör için olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Ayrıca Türkiye’de denetim yaptırma zorunluluğu olan işletmelerin kapsamının genişletilmesi ve nihai olarak Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler de (KOBİ) dâhil bütün işletmelerin denetimden geçirilmesinin hedeflenmesi yine sektör için bir fırsat olarak değerlendirilebilir. Ayrıca bağımsız denetim sektörü Türkiye için yeni bir istihdam kaynağı olduğundan işsizlik oranına olumlu anlamda katkısı olması muhtemel bir gelişmedir.

Uluslararası standartlar ile uyumlu TMS/IFRS ve TDS’lerin oluşturulması, KGK’nın kurulması, BDDK, SPK, EPDK gibi kurumların olması, sektörde çalışan yüksek nitelikli işgücü, denetim sektörünün güçlü yanlarını oluştururken; Avrupa Birliği uyum süreci bir fırsat; bağımsız denetimin kamuoyunda yanlış algılanması, beklenti farklılıkları, raporlama ve denetlenme kültürünün yeterince oturmamış olması, bazı işletme ve sektörlerde denetim riskinin yüksek olması sektörü tehdit eden unsurlar olarak göstermek mümkündür (DPT, 2004: 114; KGK, Stratejik Plan 2016-2020: 22).

2.2. Bağımsız Denetim ve Finansal Piyasa İlişkisi

Genel olarak piyasalar temelde reel piyasalar ve finansal piyasalar olarak ikiye ayrılmaktadır. Reel piyasalar; mal veya hizmet arz edenler ile talep edenlerin karşılaştığı piyasalarken, finansal piyasalar; fon arz edenler ile fon talep edenlerin bir araya geldikleri piyasalardır (Odabaşı ve Ergen, 2016: 1). Diğer bir ifadeyle finansal piyasalar; fon ihtiyacı olanlar ile fon sahiplerinin hisse senedi, tahvil, bono vb. finansal araçları alıp satmak suretiyle fon transferini gerçekleştirdikleri platformlar olarak tanımlanmaktadır (TCMB, 2015: 2). Her iki piyasada da alıcı ve satıcı olmasına rağmen alım-satım konu olan varlığın niteliği farklılaşmaktadır (Aydın, 2004: 3). Ancak, her

²¹ “Borsada İşlem Gören Bir İşletmenin Gerçeğe Uygun Sunum Çerçevesine Uygun Olarak Hazırlanmış Olan Finansal Tablolarına İlişkin Denetim Raporu Örneği” BDS 700’deki orijinal haliyle alınmıştır.

iki piyasada da katılımcıların bir araya gelebilmeleri için etkin ve güvenli bir ortama ihtiyaç duyulmaktadır (Duman, 2011: 95).

Sanayi devrimi, endüstrileşme hareketleri ve ekonomik hayattaki gelişmelere bağlı olarak muhasebe işlemlerinin gittikçe karmaşıklaşması nedeniyle muhasebe kayıtlarının hatalı ve hileli olma olasılığının artması ve bu bilgileri kullanarak karar verenlerin çoğalması mali tabloların bağımsız bir uzman tarafından denetlenme ihtiyacını doğurmuştur (Gürbüz, 1995: 25). İşletme ile işletme tarafından hazırlanan finansal bilgileri kullanan paydaşlar arasında güven sorunu olmamalıdır. Bu nedenle, hazırlanan finansal tablolarda sunulan bilgilerin kavramsal çerçevede ve Şekil 1’de açıklanan özellikleri taşıyıp taşımadıklarını anlayabilmek için bağımsız ve tarafsız bir organizasyonun denetimine ihtiyaç duyulmaktadır (Bezirci ve Karasioğlu, 2011: 572). Çünkü güvenilir olmayan bilgi, hem kaynakların etkin ve verimli kullanımı olumsuz etkilemekte hem de ilgili tarafların zarar etmesine sebebiyet vermektedir (Arslan, 2015: 73).

İşletmeden bilgi bekleyen paydaşlardan en önemlileri yatırımcılar ve borç verenler kabul edilmektedir (Durak ve Gürel, 2014: 96). Bununla birlikte piyasadaki pek çok paydaş;²²

- Sermayede payı temsil eden yatırımları satın almaya, elde tutmaya veya satmaya karar verme,
- Yönetimin yeterliliğini ve sorumluluğunu değerlendirme,
- İşletmenin, çalışanların ücret ve diğer menfaatlerini sağlayabilecek güçte olup olmadığını değerlendirme,
- İşletmeye borç verilen fonların emniyette olup olmadığını belirleme,
- Vergi politikalarını belirleme,
- Dağıtılabilir kâr ve temettü tutarlarını belirleme,
- Ulusal gelir istatistiklerini hazırlama ve kullanma,
- İşletmelerin faaliyetlerini yasal açıdan düzenleme ve benzeri amaçlarla ekonomik kararlar alırken işletmelerin hazırladıkları finansal tabloları kullanmaktadırlar.

²² Kamu Gözetimi Kurumu. (2018). TMS/TFRS 2018 Seti, *Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve*, <http://kgk.gov.tr/DynamicContentDetail/7890/TMS/TFRS-2018-Seti> (01.01.2018).

Piyasaların işlerliğini kusursuzlaştırabilmek için özellikle kamu yararını ilgilendiren kurumlara yönelik sürdürülebilir bir yasal ve bağımsız denetim hizmeti yürütülmesine ihtiyaç duyulmaktadır.²³ Bu anlamda bağımsız denetim raporları, piyasalarda etkin ve güvenilir bir ortam oluşabilmesi açısından, özellikle finansal piyasalar için hayati öneme sahiptir.

2.2.1. Finansal Piyasalarda Bağımsız Denetimin Gerekliliği

Dünyadaki küreselleşme, artan rekabet ortamı ve bilgi teknolojilerindeki gelişmeler her alanda etkinlik ve verimlilik kavramlarını gündeme getirmektedir (Özer vd., 2010: 233). Özellikle tasarruf açığı olan ülkelerde ekonomik kalkınma ve istikrarın sağlanabilmesi için mevcut kaynakların etkin ve verimli şekilde kullanılması gerekmektedir. Finansal piyasaların en temel işlevi, fonların görece daha verimli yatırımlara aktarılmasını sağlamaktır. Bu, ancak katılımcıların alternatif yatırım fırsatlarını değerlendirerek doğru karar vermeleri ile mümkün olmaktadır. Katılımcıların kararlarını doğru bir şekilde verebilmeleri için de piyasadaki asimetrik bilgi probleminin giderilmesi gerekmektedir (Mishkin, 2001: 1). Asimetrik bilgi problemi, tarafların bir bilgiye aynı derecede sahip olmamaları, fon arz edenler ile talep edenler arasındaki bilginin farklı olması şekline ifade edilmektedir. Genelde fon talep eden taraf, fonların kullanılacağı projeler hakkında fon arz eden tarafa göre daha fazla bilgiye sahip olmaları sebebiyle daha avantajlı oldukları söylenebilir (Şen, 2006: 1).

18. yüzyılın sonlarına doğru sanayi devriminin etkisi ile endüstrinin hızlı bir şekilde gelişim göstermesi, uluslararası ticaretin yaygınlaşması, iş hayatında geniş ölçekli ve çok uluslu şirketlerin doğması ve bir şirketin birden çok kıta ve ülkede faaliyet göstermeye başlaması gibi bir takım gelişmelere sebep olmuştur. İşletmelerin gerek hacim olarak gerekse lokasyon olarak büyümesi ve genişlemesi ile birlikte sahiplik ile yönetim birbirinden ayrılmaya başlamış, sahipler tarafından bütün organizasyonun kontrol edilmesi ve denetlenmesi mümkün olmaktan büyük ölçüde çıkmıştır (Erdoğan, 2015: 16; Porter, 2003: 11). Sahiplik ile yönetimin birbirinden ayrışması beraberinde temsilcilik problemini doğurmuştur (Nikbakht vd., 2017: 113). Temsilcilik problemi, işletme sahipleri tarafından işin başına getirilen ve kontrolü elinde bulunduran yöneticilerin, işletme sahiplerini aldatıp aldatmadıklarından, işleri tam ve

²³ Avrupa Parlamentosu ve Konseyi. (2014). 16 Nisan 2014 tarihli ve 537/1024 EU Sayılı Düzenlemesi 27/5/2014 tarih ve L 158/77 sayılı Avrupa Birliği Resmi Gazetesi. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0537&qid=1457688615166&from=EN> (05.02.2018).

doğru yapıp yapmadıklarından ve işletme sahiplerinin çıkarlarını gözetip gözetmediklerinden emin olunamama durumudur. Bir başka ifadeyle, zaman zaman işletme sahiplerinin çıkarları ile yöneticilerin çıkarları çatışabilmektedir (Kalkan, 2015: 1). Özellikle işlerin yolunda gitmediği zamanlarda yönetimi elinde bulunduran kişiler, muhasebedeki esneklikten yararlanarak işletme performansını kendi çıkarları için olduğundan daha iyi gösterme eğiliminde bulunabilmektedirler (Erdoğan, 2015: 19). Bu tür durumlarda yöneticiler ile işletme sahipleri arasındaki bilgi düzeyi giderek açılmakta ve asimetrik bilgi problemi büyümektedir. Asil - vekil ilişkisinin düzenlenebilmesi, temsilcilik probleminin giderilmesi, asimetrik bilginin ortadan kaldırılması ve çıkar çatışmasının önlenmesi için yöneticilerin yaptıkları işlemlerin bağımsız bir organizasyon tarafından denetlenmesi gerekmektedir.

2.2.2. Bağımsız Denetimin Amacı ve Hedefleri

İşletmeden bağımsız olduğu varsayılan bağımsız denetçi, işletmenin mali bilgilerinin, doğru ve gerçeğe uygun (true and fair) olup olmadığını tetkik etme görevini üstlenmektedir (White ve Hollingsworth, 1999: 91). Bu amaç çerçevesinde denetçi, kamuya açıklanacak finansal tabloların genel kabul görmüş muhasebe standartlarına uygunluğu ile bu bilgilerin doğruluğunun ve gerçeği dürüst bir biçimde yansıtip yansıtmadığını, genel kabul görmüş denetim standartları ışığında araştırmakta ve elde ettiği sonuçları da rapor halinde açıklanmaktadır. Burada denetimin birincil amacı finansal tablolar hakkında bir kanaate ulaşılarak bu kanaatin raporlanmasıdır. Bu amacı gerçekleştirirken hata ve hilelerin tespit edilmesi, önlenmesi ve yönetime tavsiyelerde bulunulması ise denetim çalışmasının ikincil amacı olarak karşımıza çıkmaktadır (Gürbüz, 1995: 28-29).

Aslında bu eylem işletme yönetiminin mali tablolar ile kamuya sunduğu savların bir nevi doğruluk ve dürüstlük derecesinin tespitidir. Denetçi bu savların aşağıda belirtilen özelliklerini test etmektedir. Bunlar (Haftacı, 2016: 24; Karacan ve Uygun 2016: 141);

- Savların gerçekçiliği, geçerliliği ve doğruluğu,
- Tam olup olmadığı ya da eksik bilgi içerip içermediği,
- Dönemselliği,

- Finansal tablolarda gözüken hak ve yükümlülüklerin işletmeye aidiyeti ve hesap sınıflandırmalarının doğruluğu,
- Sunulan bilgilerin anlaşılabilir ve açık olup olmadığıdır.

Finansal bilgilerin denetiminde bağımsız denetçilere önemli görevler düşmektedir. Çünkü geçmiş dönemlerle ilgili kayıtların gerçeği yansıtıp yansıtmadığı, gelecekle ilgili tahminlerin bilgi temeline dayanıp dayanmadığı ancak objektif biri tarafından anlaşılabilir. Bu tür bilgiler doğrudan şirketin kâr ve zararını etkileyebilmekte, bu da işletme ile ilgili tarafların kararlarında önemli ölçüde etkili olmaktadır (Mert ve Güler, 2015: 41). Bu yüzden denetçinin titiz bir çalışma sürdürmesi ve mesleğinin sorumluluklarının farkında olması gerekmektedir.

2.2.3. Bağımsız Denetimin Finansal Piyasalara Katkısı

Bağımsız denetim, işletme ile ilgili bütün taraflar için yararlı bir eylem olmasının yanı sıra en çok yararının denetimi yapılan işletmeye olduğu söylenebilir. Bağımsız denetim “finansal tablolar denetimi” şeklinde algılsa da aslında iyi bir bağımsız denetim işletmenin sonsuz kabul edilen ömrünü devam ettirebilmesine önemli katkılar sağlamaktadır. Ayrıca bağımsız denetim sürecinde organizasyonu yakından tanıma fırsatı bulan, işletmeden tamamen bağımsız, alanında uzman bir denetçi işletmenin iç denetim, muhasebe ve diğer yönetim bilişim sistemlerinin geliştirilebilmesi için alınacak kararlarda yönetimin işini kolaylaştıracak faydalı tavsiyelerde bulunabilmektedir (Porter, 2003: 12; Gürbüz, 1995: 31).

Bağımsız denetim, işletmenin muhasebe kayıtlarındaki hile ve hataları tespit ederek yönetimin ve çalışanların sahtekârlık yapma eğilimi üzerinde azaltıcı bir etkide bulunur. Ayrıca denetimden geçmiş mali tabloların güvenilirliği artacağından işletmenin kredibilitesi yükselecek ve kaynak bulma imkânı genişleyecektir (Güredin, 1988: 16).

İşletmelerin finansal tablolarında raporladıkları bilgilerin kalitesi işletmeyi başta itibar olmak üzere birçok farklı yönden etkilemektedir. Şeffaf bir işletme, şeffaf olmayana göre daha avantajlı durumdadır. Finansal piyasalarda bilginin gerçeği yansıtması ya da yansıtmaması işletmeler için bir sermaye maliyeti unsurudur. İşletmeye borç verenler ve yatırım yapanlar finansal tabloları kullanarak karar aldıkları için bu finansal tabloların sağladığı bilgilerin gerçeği yansıtmama/yansıtmama riski işletmenin ödeyeceği risk primini etkilemektedir. Çünkü finansal piyasalarda her risk

bir maliyet unsuru olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla işletme tarafından hazırlanan finansal bilgilerin belirli bir seviyede güvenilirliğinin teyit edilmesi bilgi asimetrisini azaltacak ve bu sayede işletmenin ödeyeceği risk primini azaltarak sermaye maliyetinin düşmesini sağlayacaktır (Sakin, 2008: 47).

Bağımsız denetimin, işletme ortaklarının ya da bu işletmeye yatırım yapmayı planlayan bireysel ve kurumsal yatırımcıların çıkarlarını koruyucu bir görevi vardır. İrili ufaklı paylara sahip ortaklar ya da potansiyel yatırımcılar sermayelerinden belirli bir miktar tasarruf ederek vadesi sonsuz kabul edilen hisse senedi satın almaktadırlar. Bu yüzden işletmenin sağlamış olduğu mali bilgilerin doğruluğu ve gerçeği dürüstçe yansıtıp yansıtmadığının tespiti bu yatırımcıların çıkarlarını koruyabilmeleri için büyük fayda sağlamaktadır.

Finansal piyasalar ülkelerin gelişimini doğrudan etkilemektedir. Kaliteli bir denetimin, finansal tabloların bütünlüğünü, güvenilirliğini ve etkinliğini arttırarak finansal piyasaların düzenli, etkin ve entegre çalışmasını sağlayıcı bir rolü vardır.²⁴ Finansal piyasa bünyesinde sistematik ve sistematik olmayan pek çok risk bulunmaktadır. Yatırımcılar açısından, işletmelerin raporladıkları bilgilerin gerçeği yansıtma/yansıtmama olasılığı bir risk teşkil etmektedir. Finansal piyasalarda her bir risk seviyesine göre fiyatlandırıldığından fon arz edenler aldıkları bilgiye güvenmezlerse borç vermek veya yatırım yapmak için daha yüksek getiri talep edeceklerdir. Bu da işletmelerin kaynak maliyetlerini arttıracaktır. İşletmelerin kaynak maliyetlerinin yükselmesi de bu işletmelerin ve bulundukları ülkelerin uluslararası rekabet gücünün zayıflamasına neden olacaktır²⁵ (Sakin, 2008: 48).

Finansal piyasalar ülkelerin kalkınmasında önemli bir unsurdur ve bu piyasaların gelişebilmesi için güvenilir ve şeffaf bir ortam sağlanmalıdır. Aksi halde şeffaf olmayan bir ortamda fon arz eden birimler ile fon talep eden birimlerin bir araya gelebilmeleri ve gerekli fon akışının gerçekleşebilmesi mümkün değildir. Finansal piyasalarda güvenli bir ortam oluşturma en etkin yolu bağımsız denetim olarak karşımıza çıkmaktadır (Odabaşı ve Ergen, 2016: 1). Ayrıca piyasaların gelişebilmesi için kaliteli bir bağımsız

²⁴ Avrupa Parlamentosu ve Konseyi. (2014). *16 Nisan 2014 tarihli ve 537/1024 EU Sayılı Düzenlemesi*, 27/5/2014 tarih ve L 158/77 sayılı Avrupa Birliği Resmi Gazetesi, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0537&qid=1457688615166&from=EN> (05.02.2018).

²⁵ Elliott, R. K. (1998). "Accounting in the 21st Century", http://newman.baruch.cuny.edu/digital/saxe/saxe_1998/elliott_98.htm (15.12.2017).

denetim şarttır (Ulusoy, 2006: 33). Bu faydalar göz önüne alındığında, firmaların sundukları finansal raporların kalitesi başta işletme olmak üzere, ortaklar, potansiyel yatırımcılar, ilgili üçüncü kişiler ve ekonomik kalkınma için önem arz ettiğinden bağımsız denetime gerekli önemin verilmesi ve işletmelerin kaliteli finansal raporlar üretmeleri gerekmektedir (Cohen, 2013: 10).

2.2.4. Bağımsız Denetim ile Finansal Piyasa İlişkisini İnceleyen Çalışmalar

Literatürde bağımsız denetim konusunu inceleyen birçok çalışma mevcuttur. Bu çalışmalarda bağımsız denetim farklı yönleri ile ele alınarak incelenmektedir. Özellikle 2000’li yıllarda yaşanan muhasebe skandallarından sonra bağımsız denetimin kalitesi, bağımsız denetim standartları, bağımsız denetimin bağımsızlığı, bağımsız denetim raporları, bağımsız denetimin finansal piyasalara ve yatırımcılara etkisi, uygulanan muhasebe ilkelerinin hisse senedi üzerine etkisi, denetim raporlarının hisse senedi getirilerine etkisi vb. başlıklar bu çalışmalarda ele alınan konular olmuştur.

Muhasebe ve denetim standartlarının, bağımsız denetim raporlarının finansal piyasalara, hisse senedi getirilerine, sermaye maliyetlerine vb. etkisi ve denetim raporlarının yatırımcı tarafından algılanışı birçok araştırmacı tarafından farklı piyasalarda analiz edilmeye çalışılmıştır. Semba (2002) Şanghay Menkul Kıymetler Borsası’nda, hisse senedi fiyatlarını belirlemede IAS (Uluslararası Muhasebe Standartları) ve Çin-GAAP’i (Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri) karşılaştırmıştır. Sonuç olarak, Çin-GAAP’e göre düzenlenen finansal bilgilerin hisse senedi fiyatları ile daha fazla ilişkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ittonen (2009) yapmış olduğu çalışmada, denetim raporu ilan tarihlerinde hisse senedi anormal getirilerindeki oynaklığı ve sistematik riskteki değişimi ele almıştır. Denetim raporlarında sunulan bilgiler ile piyasadaki asimetrik bilgi problemi, temsilcilik problemi ve çıkar çatışması arasındaki ilişki, ilgili çalışma kapsamında incelenen diğer konulardır. Russell 3000 endeksinde yer alan işletmelerin incelendiği ampirik bulgular neticesinde, bağımsız denetim raporlarının ilanından sonra oynaklığın ve sistematik riskin arttığı, bu oynaklık ve sistematik riskteki değişimlerin de anormal getiriler üzerinde etkili olduğu yönünde istatistiksel olarak anlamlı sonuçlar elde edildiği belirtilmiştir.

Ma vd. (2009) geliştirmekte olan Çin, Hindistan, Hong Kong, Endonezya, Malezya, Filipinler, Singapur, Güney Kore, Tayvan ve Tayland piyasalarında “satın

alma ve birleşme” duyurularının satın alan işletmeye ait hisse getirisine etkisini araştırmışlardır. Vaka analizi yönteminin kullanıldığı çalışmada üç farklı olay penceresinde (0+1), (-1+1), (-2+2) anormal getiriler hesaplanmış ve istatistiksel olarak anlamlı, pozitif kümülatif anormal getiriler tespit edilmiştir.

Ianniello ve Galloppo (2015) işletmenin sürekliliği ile ilgili belirsizlik içeren veya işletmenin finansal sıkıntı içerisinde olması ile ilgili bir paragraf barındıran bağımsız denetim raporlarına yatırımcıların tepkisini incelemişlerdir. Vaka analizi yöntemi kullanılan çalışma, birçok çalışmada olduğu gibi bağımsız denetim raporlarının ilan tarihine odaklanılarak anormal getiriler hesaplanmıştır. Yapılan analiz neticesinde bağımsız denetim raporlarının yatırımcıların almış oldukları yatırım kararlarında anlamlı bir bilgi kaynağı olduğu, özellikle işletme ile ilgili herhangi bir aksaklık belirtilen denetim görüşlerinin hisse senedi fiyatlarını negatif etkilediği, devam eden bir belirsizlik veya finansal sıkıntı bulunan ancak “olumlu” görüş bulunan raporların hisse senedi fiyatlarını pozitif olarak etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Houqe vd. (2017) çalışmalarında, Hindistan'da listelenen şirketlerden 7303 (firm-year) örneklemini inceleyerek denetim kalitesinin kazanç yönetimi ve özsermaye maliyeti üzerindeki etkisini analiz etmişler; istihdam edilen denetçi kalitesi ile özsermaye maliyeti arasında negatif yönlü bir ilişkinin olduğunu öne sürmüşlerdir. Houqe (2018) dünyada Uluslararası Finansal Raporlama Standartları'na geçişin ekonomik ve finansal raporlama açısından sonuçlarını değerlendirdiği literatür inceleme çalışmasında IFRS'in uygulanmasının piyasadaki bilgi asimetrisinin azaltılmasında, kullanıcıların bilgi kalitesinin artırılmasında, şeffaflığın ve karşılaştırılabilirliğin yükselmesinde ve sermaye piyasalarının gelişiminde pozitif etkilerinin olduğunu ifade etmiştir.

Hisse senedi getirilerinin analiz edilmesinde oldukça yaygın bir kullanıma sahip vaka analizi yöntemi, Türkiye’de de yapılan çalışmalarda sıklıkla kullanılmıştır. İlk halka arzdan hisse senedi bölünmelerine, şirket birleşme ve devralmalarından temettü dağıtımlarına kadar pek çok farklı vakaların incelendiği çalışmalar mevcuttur. Ancak, yapılan literatür taramasından sonra Türkiye’de bağımsız denetimin finansal piyasalara ve hisse senedi getirilerine etkisini ve denetim raporlarının yatırımcı tarafından algılanışını inceleyen çalışmaların sınırlı olduğu görülmüştür. Aygören ve Uyar (2007) tarafından yapılan bağımsız denetim raporlarında bildirilen görüşün İMKB 100

endeksine olan etkisini araştırdıkları çalışmaları konu ile ilgili yapılan başlıca çalışmalar arasındadır. Borsada işlem gören 101 işletmenin 2004 ve 2005 denetim raporlarının incelendiği ve vaka analiz yönteminin kullanıldığı çalışmada olay penceresi -10+10 olarak belirlenmiş ve bu zaman diliminde her bir işletme için piyasa modeli kullanılarak anormal getiriler hesaplamışlardır. Yapılan analiz neticesinde İMKB'nin yarı kuvvetli etkinliğe sahip olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Sakarya (2011) yapmış olduğu çalışmada 2009 yılında Kurumsal Yönetim Endeksi (İMKB-XKURY) kapsamına alınan 11 işletmenin derecelendirme notunun ilanının hisse senedi getirilerine etkisini vaka çalışması yöntemi ile incelemiş ve kurumsal yönetim derecelendirme notu ile hisse senedi getirisi arasında pozitif bir ilişki tespit etmiştir. Olay öncesi ve sonrasında bu işletmelerin hisse senetlerinden anormal getirilerin elde edilebileceğini belirterek, piyasanın yarı güçlü formda bile etkin olmadığını öne sürmüştür. Uyar ve Küçükkaplan (2011) finansal tablolar ile ilgili tespit edilen hata ve hilelerin yatırımcıları nasıl etkilediğini ve hisse senedi getirilerine etkisini araştırdıkları çalışmada 2005 – 2010 döneminde yayınlanan haftalık SPK bültenlerini incelemişler, bültenlerde yayımlanan hata ve hile bildirimlerinin hisse senedi getirilerini etkilemediği sonucuna ulaşmışlardır.

Kara (2015) yapmış olduğu çalışmayla Borsa İstanbul'da (BİST) denetim görüşlerinin hisse senedi getirileri üzerindeki etkisini araştırmayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda BİST'te işlem gören finans sektörü dışındaki 88 işletmenin 2009-2014 yıllarına ait bilgileri kullanılmıştır. Bu işletmelere ait hisselerin denetim raporu ilan tarihi öncesinde ve sonrasında anormal getirileri hesaplanmıştır. Yapılan analiz sonucunda hisse senedi getirisi ile denetim raporu ilanı arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuş, ilan öncesi ve sonrasında ilgili hisselerden anormal getirilerin elde edilebileceği tespit edilerek, piyasanın yarı güçlü formda bile etkin olmadığı vurgulanmıştır. Sekizsu (2017) çalışmasında BİST'te işlem gören işletmelerin bağımsız denetim raporlarında verilen görüşlerin, denetim firmalarıyla, kullanılan denetim standartlarıyla ve işletmelerin bulundukları sektörle bir ilişkisinin olup olmadığını ve bağımsız denetim raporlarının SPK ve TDS tebliğlerine uygunluk derecelerini belirlemek amacıyla, 380 işletmenin 2013 ve 2014 yıllarındaki bağımsız denetim raporlarını incelemiştir. Kategorik bir şekilde düzenlenen veriler non-parametrik testlerden Kruskal Wallis ve Çoklu Karşılaştırma testi uygulanan çalışmada denetim görüşlerinin denetimi gerçekleştiren firmalara göre farklılaştığı belirtilmekte ancak

faaliyet gösterilen sektöre göre herhangi bir farklılaşmanın bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Türkiye’de bağımsız denetim ile ilgili yapılan diğer çalışmalardan biri de Öncü vd. tarafından 2014 yılında gerçekleştirilmiştir. Türkiye’de 2007-2014 yılları arasında, bağımsız denetim ve ilişkili alanlarda yayınlanan makale ve tezlerde hangi konuların ne ölçüde ele alındığının tespitine yönelik yapılan çalışmada ulusal dergilerde yayınlanan 245 makale ve Türkiye’de yazılmış 320 tez analiz edilmiştir. Çalışma neticesinde “Bağımsız Denetim Mesleği” konusunda çalışma yapıldığı, en çok makalenin “Mali Çözüm”, “Muhasebe ve Bilim Dünyası” ve “Vergi Dünyası” dergilerinde yayınlandığı, en çok tezin ise Marmara Üniversitesi bünyesinde yazıldığı ulaşılan sonuçlar arasındadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YILLIK BAĞIMSIZ DENETİM RAPORLARININ BORSA PERFORMANSINA ETKİSİ BİST VE DAX UYGULAMASI

Finansal piyasalarda yatırımcılar, piyasaya gelen her yeni bilgiyi fiyatlandırarak tasarruflarını değerlendirdikleri portföylerini tekrar tekrar gözden geçirirler. Bu yüzden işletmeler tarafından kamuya açıklanan her yeni bildirim yatırımcılar için önem arz etmektedir. Bağımsız denetim raporları da bazı araştırmacılar tarafından yatırımcılar için yeni bir bilgi olarak kabul edilmekte ve değerlendirilmektedir. Kamuya açıklanan finansal tabloların denetimden geçmiş olması, belirli bir seviyede güvenilirliğinin bağımsız bir organ tarafından teyit edilmesi bağımsız denetim raporlarını yatırımcılar için önemli hale getirmektedir.

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmada bağımsız denetim raporlarının hisse getirileri ve yatırımcı davranışları üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymak amaçlanmıştır. Bağımsız denetim raporlarının finansal piyasalara etkisi ve yatırımcılar tarafından algılanışı gelişmiş ve gelişmekte olan piyasalardan Almanya ve Türkiye borsalarında ayrı ayrı araştırılmıştır. Bu iki piyasada denetim raporlarının yatırımcılar tarafından algılanmasında herhangi bir farklılık olması durumunda, bu farklılığın hangi sebeplerden kaynaklanabileceği irdelenmeye çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda denetim raporlarının hisse senetlerinin getirilerini etkileyip etkilemedikleri “Vaka Analizi” yöntemi (Event Study Analysis) kullanılarak test edilmiştir.²⁶ Uluslararası arenada güncel bir konu olan bağımsız denetimin, gelişmiş ve gelişmekte olan farklı iki piyasada

²⁶ “Event Study Analysis” Türkçe literatürde “Vaka Analizi” ve “Olay Çalışması Yöntemi” şeklindedir. Bu çalışmada “vaka” ve “olay” terimleri aynı anlamda kullanılmaktadır.

analiz edilerek iki piyasa arasındaki getiri düzeyi ve yatırımcı davranışı gibi çeşitli farklılıkların ortaya konulması yapılan çalışmanın önemini ortaya koymaktadır.

3.2. Araştırmanın Kapsamı ve Veri Seti

Bağımsız denetim raporlarının finansal piyasalara etkisini ve yatırımcılar tarafından algılanışını belirlemeyi amaçlayan analize, verisine ulaşılabilen Türkiye piyasasında BİST100 endeksinde yer alan işletmeler, Almanya piyasasında ise DAX30 endeksinde yer alan işletmeler dâhil edilmiştir. Son 5 (beş) yıllık periyodu içeren analizde yıllar itibariyle incelenen işletme sayıları Tablo 10'da gösterilmektedir.

Araştırmaya konu olan işletmeler, hisse senetlerinin borsada işlem görmesi nedeniyle denetim yaptırmak zorunda olan ve finansal tabloları denetimden geçen işletmelerdir. Bu çerçevede incelenen işletmeler için hazırlanan denetim raporlarındaki denetçi görüşleri, denetim raporlarının ilan tarihleri ve bu tarihlerde işletmeye ait hisse senedinin borsa fiyat bilgisi araştırmada önem arz eden bilgilerdir.

Tablo 10. Analize Dâhil Edilen İşletme Sayıları

	2013	2014	2015	2016	2017
BİST100	97	97	94	94	95
DAX30	28	28	29	29	30

Kaynak: Veri Seti kullanılarak tarafımızca oluşturulmuştur

Analizde, işletmelerin denetim raporları, bu raporların kamuya ilan tarihleri, bu işletmelere ait hisse senetlerinin günlük kapanış fiyatları ve BİST100 ve DAX30 endekslerinin kapanış fiyatları kullanılmıştır. Türkiye borsasında işlem gören işletmelerin denetim raporlarına ve ilan tarihlerine Kamuyu Aydınlatma Platformu'ndan (KAP), Almanya borsasında işlem gören işletmelerin denetim raporlarına ve ilan tarihlerine ise ilgili işletmelerin internet sayfalarından ulaşılmıştır.²⁷ Hisse senetleri ve endekslerin kapanış fiyatları da Bloomberg Veri Terminali'nden temin edilmiştir.

3.3. Araştırmanın Yöntemi

²⁷ Borsa açılmadan önce (saat 00:00 ile borsa açılana kadarki sürede) ilan edilen raporların ilan tarihi bir önceki işlem günü olarak kabul edilmiştir.

Çalışmada “Vaka Analizi” ve “Kukla Değişken” yöntemleri kullanılmıştır. Tipik bir vaka analizi çalışması, belirli bir olayın, şirketin değerini nasıl etkilediği ya da nasıl etkilemesi gerektiği soruları ile başlamaktadır. Literatürde yapılan çalışmaların pek çoğu hisse senedi getirilerine odaklansa da halka açık şirket tahvilleri ve ayrıcalıklı hisse senetlerinin getirilerini de inceleyen çalışmalar mevcuttur. Vaka Analizi, menkul kıymet piyasalarında piyasaya gelen her yeni bilginin yatırımcılar tarafından özümserenerek fiyatlandırıldığı varsayımını temel almaktadır (Thompson, 1995: 969-970).

Uzun bir geçmişe sahip olan Vaka Analizi, işletme ile ilgili bir olayın veya duyurunun, ilgili işletmenin hisse senedi fiyatında “anormal bir davranışa” neden olup olmadığını belirlemek amacıyla geliştirilmiştir (Aygören ve Uyar, 2007: 36). İlk olarak 1933 yılında Dolley tarafından, hisse senedi bölünmelerinin etkilerini belirlemek için kullanılan (Basdas ve Oran, 2014: 197) yöntem, bazı olay ve duyuruların hisse senedi fiyatlarındaki ortalama etkisini değerlendirmek için oldukça yaygın kullanıma sahiptir (Peterson, 1989: 36; Krivin vd., 2003: 2). Hisse senedinin t günündeki gerçekleşen getirisi ile beklenen getirisi arasındaki fark “*Anormal Getiri*” (*Abnormal Return*) (AR) olarak ifade edilmekte ve “*anormal davranış*” AR ile ölçülmektedir. Bir olayın belirli bir zaman dilimindeki (t ile k arasındaki) toplam etkisi ise, o zaman dilimdeki hesaplanan AR’ların kümüle edilmesiyle hesaplanan “*Kümülatif Anormal Getiri*” (*Cumulative Abnormal Return*) (CAR) ile belirlenmeye çalışılmaktadır. Bir vaka analizinde üç zaman dilimi yer almaktadır. Bunlar sırasıyla tahmin penceresi (*estimation window*), vaka penceresi (*the event window*) ve vaka sonrası pencere (*postevent window*) şeklindedir (Benninga, 2014: 332).

Bu çalışmada incelenen “vaka” ya da “olay”; yıllık bağımsız denetim raporlarının ilanıdır. Olay tarihi ise bu raporların kamuya ilan edilme tarihleri olarak belirlenmiştir.²⁸ Olayın (yıllık bağımsız denetim raporlarının ilan) hisse senedi getirileri üzerindeki etkisinin inceleneceği zaman dilimi ise olay tarihinden (-10,+10) gün olarak kararlaştırılmıştır. Yani analize dâhil edilen her bir işletmenin hisse senedi için, bağımsız denetim raporu ilan tarihinin on gün öncesinden başlanarak, ilan tarihinin on gün sonrasına kadar toplam 21 gün için AR ve CAR değerleri hesaplanmıştır.

²⁸ Her bir işletmenin denetim raporu tarihi birbirinden farklılık göstermektedir.

Anormal getirilerin hesaplanabilmesi için öncelikle (-10,+10) zaman diliminde her bir hisse senedinin gerçekleşen ve beklenen getirilerinin hesaplanması gerekmektedir. Analize dâhil edilen her bir hisse senedinin gerçekleşen getirisi ve beklenen getirisi sırasıyla Eşitlik (4) ve (6) kullanılarak hesaplanmıştır.

$$R_{i,t} = \left[\frac{P_{i,t} - P_{i,(t-1)}}{P_{i,(t-1)}} \right] \quad (4)$$

$R_{i,t}$ = “i” hissesinin “t” zamanındaki günlük gerçekleşen getirisi

$P_{i,t}$ = “i” hissesinin “t” zamanındaki günlük kapanış fiyatı

$P_{i,(t-1)}$ = “i” hissesinin “t-1” zamanındaki günlük kapanış fiyatı

Her bir hisse senedinin gerçekleşen getirisi günlük kapanış fiyatları kullanılarak hesaplandıktan sonra beklenen getirileri *Piyasa Modeli (Market Model)* kullanılarak tahmin edilmiştir.²⁹ Piyasa Modelinin kullanılabilmesi için piyasa endeksinin gerçekleşen getirilerine ihtiyaç duyulmaktadır. BİST100 ve DAX30 endeksinin getirileri eşitlik (5) kullanılarak hesaplanmıştır.

$$R_{(m,t)} = \left[\frac{I_{i,t} - I_{i,(t-1)}}{I_{i,(t-1)}} \right] \quad (5)$$

$R_{(m,t)}$ = Piyasanın günlük getirisi

$I_{i,t}$ = “i” endeksinin “t” zamanındaki günlük kapanış değeri

$I_{i,(t-1)}$ = “i” endeksinin “t-1” zamanındaki günlük kapanış değeri

Türkiye ve Almanya piyasalarının günlük getirileri hesaplandıktan sonra bu piyasalarda işlem gören hisse senetlerinin beklenen getirileri hesaplanabilmektedir. Ancak Vaka Analizinde hisse senedinin beklenen getirisini hesaplayabilmek için geçmiş kaç günlük getiri verisinin kullanılacağına yani “tahmin penceresi”ne (*estimation window*) karar verilmelidir. Piyasanın geçmiş dönemdeki getirileri ile “i” hissesinin geçmiş dönemdeki getirileri arasındaki ilişkinin belirlenerek rakamsallaştırıldığı bu

²⁹ Hisse senedinin beklenen getirilerinin hesaplanmasında “Simple Market Model”, “Capital Asset Pricing Model (CAPM) (Sharpe-Litner-Black)”, “Arbitrage Pricing Theory (APT)”, “Fama-French Three Factor Model” ya da “Fama-Macbeth Model” gibi çeşitli modeller kullanılmaktadır. (Detaylı bilgi için bkz. Basdas, U. ve Oran, A., 2014: 170, “Event studies in Turkey”).

modelin sağlıklı bir tahminleme yapabilmesi için en az 126 gözlemin bulunması gerekmektedir (Benninga, 2014: 333). Bu yüzden bu çalışmada, incelenen vaka penceresi (-10,+10) ile bir önceki faaliyet yılı vaka penceresi arasında kalan süre tahmin penceresi olarak kabul edilmiştir.

$$\hat{R}_{i,t} = \alpha_i + \beta_i \times R_{m,t} + \varepsilon_{it} \quad (6)$$

$\hat{R}_{i,t}$: “i” hissesinin “t” zamanındaki günlük beklenen getirisi

α_i : “i” hissesinin alfa (sabit) değeri

β_i : “i” hissesinin sistematik risk değeri

$R_{m,t}$: Piyasa endeksinin “t” zamanındaki günlük gerçekleşen getirisi

ε_{it} : Modelin hata terimi

Her bir hisse senedinin beklenen getirisi hesaplandıktan sonra Eşitlik (7) kullanılarak her bir hisse senedinin olay penceresi boyunca anormal getirilerini hesaplamak mümkündür.

$$\begin{aligned} AR_{i,t} &= R_{i,t} - \hat{R}_{i,t} \\ &= \left[\frac{P_{i,t} - P_{i,(t-1)}}{P_{i,(t-1)}} \right] - (\alpha_i + \beta_i \times R_{m,t}) \end{aligned} \quad (7)$$

Anormal getirilerin hesaplanmasından sonra Eşitlik (8) kullanılarak pencere boyunca günlük olarak CAR değerleri elde edilmiştir.

$$CAR_{i,n} = \sum_{t=-10}^n AR_{i,t} \quad (8)$$

$CAR_{i,n}$: “i” hissesinin “n.” günde kümülatif anormal getirisi

$AR_{i,t}$: “i” hissesinin “t” zamanındaki anormal getirisi

Her bir hisse senedi için AR hesaplanması yapıldıktan sonra denetim raporu ilanlarının, piyasaya genel olarak ortalamada herhangi bir anlamlı etkisinin olup olmadığının test edilebilmesi için her yıl analize dâhil edilen hisse senetlerinin anormal getirilerinin ortalaması alınarak “Ortalama Anormal Getiri” (Average Abnormal

Return) (AAR) hesaplanmıştır. Hesaplanan AAR'ler kullanılarak da yine her yıl için “*Kümülatif Ortalama Anormal Getiriler*” (*Cumulative Average Abnormal Return*) (CAAR) hesaplanmıştır. Elde edilen AAR'ler ve CAAR'ler kullanılarak araştırma için oluşturulan hipotezler test edilmiştir.

Oluşturulan hipotezler her iki piyasa için (BİST100, DAX30) test edildikten sonra her bir şirket tek tek ele alınarak denetim raporu ilanlarının hisse senedi getirileri üzerine etkisi detaylı bir şekilde incelenmeye çalışılmış; hisselerin α_i sabiti ve β_i eğim katsayısı üzerinde bir etkisi olup olmadığı üzerinde durulmuştur. Bu amaç doğrultusunda “*Piyasa Modeli*” kullanılarak elde edilen getiri modellerine her bir yıl için işletmelerin denetim raporu ilan tarihinden öncesine 0 sonrasına 1 olacak şekilde “*Kukla Değişken*” dâhil edilmiştir. Eşitlikten (9) de anlaşılaacağı üzere bu işlem analiz edilen her bir yıl için tekrarlanmış, elde edilen istatistiksel olarak anlamlı sonuçlar raporlanmıştır. Regresyon tahminleri sonucunda hesaplanan γ_i katsayısının istatistiksel olarak anlamlı olması, ilan edilen denetim raporunun hisse senedi getirisinin sabitinde bir etkiye sahip olduğu anlamına gelirken; δ_i katsayısının istatistiksel olarak anlamlı hesaplanması ise, hisse senedinin getiri doğrusunun eğiminde bir kırılmaya yol açtığı anlamına gelmektedir. Bu haliyle yöntem, şirketlerin denetim raporu açıklamalarının hisse senedi getirileri üzerinde bir etkisinin olup olmadığını tespit etmenin yanı sıra, getirilerin ne kadar etkilendiğini de sayısal olarak ortaya koyabilmektedir.

$$R_{it} = \alpha_i + \beta_i R_{mt} + \gamma_i D_{it} + \delta_i (D_{it} R_{mt}) + \varepsilon_{it} \quad (9)$$

R_{it} : “i” hissesinin “t” zamanındaki günlük getirisi,

α_i : “i” hissesi için piyasa modeli sabiti,

β_i : “i” hissesi piyasa modeli eğim katsayısı,

R_{mt} : Piyasa endeksinin “t” zamanındaki günlük getirisi,

D_{it} : “i” işletmesi “t” yılı bağımsız denetim raporu açıklama tarihi kuklası,

γ_i : “i” işletmesi için sabit kuklası katsayısı,

δ_i : “i” işletmesi için eğim kuklası katsayısı,

ε_{it} : “i” işletmesi “t” yılı model hata terimi.

3.4. Analizde Test Edilen Hipotezler

Çalışmanın bu bölümünde bağımsız denetim raporlarının hisse senedi getirilerinde herhangi bir etkiye sahip olup olmadığını ölçebilmek için aşağıdaki hipotezler geliştirilmiştir. Daha önce bahsedildiği gibi analiz edilen olay penceresi yıllık bağımsız denetim raporları ilan tarihi ve ± 10 gün olarak belirlenmiştir.

İlk olarak denetim raporu ilanlarının, piyasaya genel olarak ortalamada herhangi bir anlamlı etkisinin olup olmadığının test edilebilmesi için;

İlk hipotez; analiz (olay) penceresinde ortalama anormal getiriler ve kümülatif ortalama anormal getiriler sıfırdır.

$$H_0: AAR_{i,t} = 0, CAAR_{i,t} = 0$$

$$H_1: AAR_{i,t} \neq 0, CAAR_{i,t} \neq 0 \text{ hipotezi oluşturulmuştur.}$$

Birinci hipotezde, denetim raporu ilanlarının piyasa katılımcıları tarafından algılanışı genel olarak test edilmek istenmektedir. Fakat birinci bölümde açıklandığı üzere denetim raporlarında, “olumlu görüş”; “şartlı görüş”; “olumsuz görüş” ya da “görüş bildirmekten kaçınma” şeklinde dört farklı görüş bulunabilmektedir. Bu nedenle işletmelerin denetim raporunda belirtilen görüşün “olumlu” olmasının yatırımcılar üzerindeki etkisinin test edilebilmesi için Hipotez 2, “olumlu” dışında bir görüş olması durumunda denetim raporlarının yatırımcılar üzerindeki etkisinin test edilebilmesi için ise Hipotez 3, oluşturulmuştur.

Çalışmada test edilen ikinci hipotez; “Olumlu” denetim görüşüne sahip işletmelerin ortalama anormal getirileri ve kümülatif ortalama anormal getirileri sıfırdır, hipotezidir.

$$H_0: AAR_{olumlu} = 0, CAAR_{olumlu} = 0$$

$$H_1: AAR_{olumlu} \neq 0, CAAR_{olumlu} \neq 0$$

Oluşturulan bir diğer hipotez ise “Olumlu” dışında denetim görüşüne sahip işletmelerin ortalama anormal getirileri ve kümülatif ortalama anormal getirileri sıfırdır, hipotezidir.

$$H_0: AAR_{olumsuz,şartlı,kaçınma} = 0, CAAR_{olumsuz,şartlı,kaçınma} = 0$$

$$H_1: AAR_{olumsuz,şartlı,kaçınma} \neq 0, CAAR_{olumsuz,şartlı,kaçınma} \neq 0$$

3.5. Türkiye Borsasının Analizi

Türkiye borsasında işlem gören işletmeler genel itibariyle 1 Ocak-31 Aralık periyodunu faaliyet yılı olarak kabul etmektedirler. Bu yüzden dönem sonu denetim raporları genellikle bir sonraki yılın ilk üç ayı içerisinde yayımlanmaktadır. Ancak, Tablo Ek 3'te de görülebileceği gibi spor ile ilgili şirketler (BJKAS, FENER ve GSRAY) 1 Haziran-31 Mayıs periyodunu; KİPA TİCARET A.Ş. ise 1 Mart - 28 Şubat periyodunu bir faaliyet yılı kabul etmekte ve mali raporlarını hazırlamaktadırlar.

3.5.1. Birinci Hipotezin BİST100'de Test Edilmesi

Birinci hipotezin analiz edilmesi için, denetim raporlarının kamuya açıklandığı tarihin 10 gün öncesi ile 10 gün sonrasını kapsayan zaman diliminde günlük AR ve CAR hesaplanmış ve hesaplanan değerlerin istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı tek örneklem t testi ile belirlenmiştir. Tek örneklem t testi, verilerin belirli bir sayıya karşı test edilmesinde kullanılmaktadır. Her yıl için ayrı ayrı yapılan analizde günler itibariyle AAR ve CAAR değerlerinin sıfırdan farklı olup olmadığı test edilmiştir.

Tablo 11. Türkiye Piyasası 2014 Yılı Sonuçları

Günler	AAR (N=97)				CAAR (N=97)			
	Ortalama	Standart Sapma	t isticistiği	Sig. (2-tailed)	Ortalama	Standart Sapma	t isticistiği	Sig. (2-tailed)
-10	-0,003	0,018	-1,821	0,072*	-0,003	0,018	-1,822	0,072*
-9	-0,002	0,017	-0,923	0,358	-0,005	0,026	-1,870	0,065*
-8	-0,001	0,019	-0,358	0,721	-0,006	0,030	-1,837	0,069*
-7	-0,001	0,018	-0,748	0,456	-0,007	0,033	-2,058	0,042**
-6	-0,002	0,012	-1,410	0,162	-0,009	0,038	-2,292	0,024**
-5	0,001	0,019	0,482	0,631	-0,008	0,043	-1,792	0,076*
-4	0,001	0,020	0,313	0,755	-0,007	0,049	-1,460	0,147
-3	0,000	0,025	0,078	0,938	-0,007	0,056	-1,239	0,218
-2	0,000	0,017	-0,241	0,810	-0,007	0,058	-1,261	0,210
-1	0,001	0,018	0,820	0,415	-0,006	0,060	-0,971	0,334
0	0,002	0,019	0,839	0,404	-0,004	0,065	-0,654	0,515
1	0,000	0,022	-0,141	0,888	-0,005	0,071	-0,643	0,522
2	-0,004	0,019	-1,972	0,051*	-0,008	0,074	-1,130	0,261
3	-0,005	0,020	-2,445	0,016**	-0,013	0,078	-1,682	0,096*
4	-0,004	0,014	-2,827	0,006***	-0,017	0,081	-2,091	0,039**
5	-0,003	0,024	-1,289	0,201	-0,020	0,094	-2,128	0,036**
6	-0,001	0,025	-0,339	0,735	-0,021	0,110	-1,907	0,059*
7	-0,002	0,024	-0,862	0,391	-0,023	0,124	-1,842	0,069*
8	-0,003	0,028	-1,006	0,317	-0,026	0,142	-1,814	0,073*
9	-0,008	0,024	-3,142	0,002***	-0,034	0,161	-2,065	0,042**

10	0,002	0,021	0,847	0,399	-0,032	0,150	-2,107	0,038**
----	-------	-------	-------	-------	--------	-------	---------------	----------------

*, **, *** sırasıyla %10, %5 ve %1 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı değerlerdir.

Tablo 11’de 2014 yılı içinde açıklanan denetim raporları için elde edilen sonuçlar gösterilmektedir.³⁰ Bu sonuçlara göre, Borsa İstanbul’da 2013 faaliyet yılı için yapılan ve 2014 yılında açıklanan denetim raporlarının ilan tarihinden 10 gün önce istatistiksel olarak %10 anlamlılık düzeyinde bir ortalama anormal getiri söz konusudur. 2014 yılı kümülatif anormal getiriler incelendiğinde ise, denetim raporları ilan tarihinden sırasıyla; on, dokuz, sekiz, yedi altı ve beş gün öncesinde istatistiksel olarak anlamlı bir getiri gözlemlenmektedir. Ancak, istatistiksel olarak anlamlı çıkan bu getirilerin tamamı negatif değerlere sahiptir. Yani 2014 yılında denetim raporu ilan tarihinden önceki on günlük zaman diliminde Borsa İstanbul’da analize dâhil edilen hisse senetlerine yatırım yapan bireysel ve kurumsal yatırımcıların istatistiksel olarak herhangi bir ortalama pozitif anormal getiri elde etmeleri mümkün gözükmemektedir.

Denetim raporu ilan tarihinde istatistiksel olarak anlamlı herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Ancak ilan tarihinden sonraki ikinci, üçüncü, dördüncü ve dokuzuncu günlerde anormal getirilerde istatistiksel olarak anlamlı bulgular bulunmaktadır. Kümülatif anormal getirilerde ise yine ilan tarihinden sonraki bulgularda üçüncü günden başlayarak onuncu güne kadar istatistiksel olarak anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. İlan tarihinden önceki bulgulardaki gibi ilan tarihinden sonraki bulgularda da istatistiksel olarak anlamlı çıkan anormal getiriler yine negatif değere sahiptirler. Tablo 11 daha dikkatli incelendiğinde ilan tarihinden beş gün öncesinden başlayarak ilan tarihinden sonraki birinci güne kadar anormal getiriler pozitif gözükse de kümülatif değerlere bakıldığında ortalama anormal getiriler negatife dönmektedir.

Tablo 12’de 2015 yılı içinde ilan edilen denetim raporlarına ait analiz sonuçları gösterilmektedir.³¹ Bu sonuçlara göre, Borsa İstanbul’da 2014 faaliyet yılı denetim raporları açıklanma tarihinden 10 gün önceki dönemde istatistiksel olarak anlamlı olan ortalama anormal getiri sadece ilandan sekiz gün öncesine aittir. Denetim raporu ilan tarihinde istatistiksel olarak anlamlı herhangi bir bulguya rastlanılmamıştır. Ancak ilan tarihinden sonraki birinci, üçüncü, dokuzuncu ve onuncu günlerde (sırasıyla (-0,008),

³⁰ Futbol kulüpleri (BJKAS, FENER, GSRAY) ve KIPA A.Ş. faaliyet dönemi olarak 1 Ocak – 31Aralık dışında olduğundan bu işletmelerin denetim raporları 2013 içerisinde açıklanmıştır.

³¹ Futbol kulüpleri (BJKAS, FENER, GSRAY) ve KIPA A.Ş. faaliyet dönemi olarak 1 Ocak – 31Aralık dışında olduğundan bu işletmelerin denetim raporları 2014 yılı içerisinde açıklanmıştır.

(0,006), (0,005), (-0,003)) istatistiksel olarak anlamlı ortalama anormal getiriler bulunmaktadır. Kümülatif ortalama anormal getirilerde ise istatistiksel olarak anlamlı herhangi bir değere rastlanmamıştır.

Tablo 12. Türkiye Piyasası 2015 Yılı Sonuçları

Günler	AAR (N=97)				CAAR (N=97)			
	Ortalama	Standart Sapma	t istatistiği	Sig. (2-tailed)	Ortalama	Standart Sapma	t istatistiği	Sig. (2-tailed)
-10	0,002	0,026	0,904	0,368	0,002	0,026	0,903	0,369
-9	-0,002	0,018	-0,956	0,341	0,001	0,026	0,227	0,821
-8	-0,003	0,017	-1,815	0,073*	-0,003	0,030	-0,835	0,406
-7	-0,002	0,016	-1,099	0,275	-0,004	0,033	-1,285	0,202
-6	0,003	0,022	1,193	0,236	-0,002	0,032	-0,520	0,604
-5	0,002	0,018	1,058	0,292	0,000	0,036	0,080	0,936
-4	0,002	0,020	1,135	0,259	0,003	0,037	0,705	0,482
-3	0,000	0,018	-0,183	0,855	0,002	0,042	0,542	0,589
-2	-0,003	0,019	-1,392	0,167	0,000	0,041	-0,100	0,920
-1	0,000	0,016	-0,236	0,814	-0,001	0,044	-0,181	0,857
0	0,000	0,026	0,123	0,903	0,000	0,057	-0,085	0,933
1	-0,008	0,028	-2,683	0,009***	-0,008	0,062	-1,277	0,205
2	-0,002	0,027	-0,857	0,394	-0,010	0,068	-1,500	0,137
3	0,006	0,027	2,192	0,031**	-0,004	0,075	-0,572	0,568
4	-0,002	0,018	-1,300	0,197	-0,007	0,077	-0,860	0,392
5	-0,002	0,017	-1,044	0,299	-0,009	0,077	-1,092	0,277
6	-0,002	0,018	-1,144	0,255	-0,011	0,079	-1,326	0,188
7	-0,002	0,016	-1,223	0,224	-0,013	0,076	-1,630	0,106
8	0,000	0,026	0,174	0,863	-0,012	0,079	-1,513	0,133
9	0,005	0,029	1,783	0,078*	-0,007	0,088	-0,766	0,445
10	-0,003	0,018	-1,835	0,070*	-0,010	0,088	-1,135	0,259

*, **, *** sırasıyla %10, %5 ve %1 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı değerlerdir.

2015 faaliyet yılı için hazırlanan ve 2016 yılı içerisinde kamu ile paylaşılan denetim raporlarının analizinden elde edilen sonuçların gösterildiği Tablo 13'e göre, Borsa İstanbul'da 2015 yılı denetim raporları açıklanma tarihinden on gün önceki dönemde eksi dokuzuncu (-0,004); eksi beşinci (0,003) ve eksi dördüncü (-0,003) günlerde istatistiksel olarak anlamlı ortalama anormal getiriler gözlemlenmektedir. İlan tarihinde ise 2013 ve 2014 faaliyet yılı denetim raporlarında olduğu gibi yine anormal getiri istatistiksel olarak anlamlı çıkmamıştır. İlan tarihinden sonraki ilk iki günde istatistiksel olarak anlamlı, negatif ortalama anormal getiri bulunmaktadır. Kümülatif ortalama anormal getiriler incelendiğinde ilan tarihinden önceki on gün içerisinde

sadece eksi yedinci gün istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç bulunmakta; ilan tarihinde anlamlı bir sonuç bulunmamakta; ilan tarihini izleyen on günlük periyotta ise her gün anlamlı negatif ortalamaya sahip kümülatif getiri tespit edilmiştir.

Tablo 13. Türkiye Piyasası 2016 Yılı Sonuçları

Günler	AAR (N=94)				CAAR (N=94)			
	Ortalama	Standart Sapma	t isticistiği	Sig. (2-tailed)	Ortalama	Standart Sapma	t isticistiği	Sig. (2-tailed)
-10	0,002	0,018	1,139	0,257	0,002	0,018	1,137	0,258
-9	-0,004	0,014	-2,480	0,015**	-0,001	0,018	-0,785	0,435
-8	-0,001	0,014	-0,880	0,381	-0,003	0,024	-1,128	0,262
-7	-0,002	0,014	-1,431	0,156	-0,005	0,029	-1,667	0,099*
-6	0,001	0,013	0,621	0,536	-0,004	0,031	-1,274	0,206
-5	0,003	0,017	1,662	0,100*	-0,001	0,034	-0,345	0,731
-4	-0,003	0,012	-2,808	0,006***	-0,005	0,036	-1,242	0,217
-3	0,001	0,018	0,585	0,560	-0,004	0,043	-0,800	0,426
-2	-0,002	0,013	-1,529	0,130	-0,006	0,044	-1,220	0,226
-1	0,001	0,022	0,411	0,682	-0,005	0,049	-0,904	0,369
0	-0,002	0,015	-1,200	0,233	-0,006	0,052	-1,214	0,228
1	-0,005	0,028	-1,919	0,058*	-0,012	0,057	-2,025	0,046**
2	-0,004	0,018	-1,869	0,065*	-0,016	0,062	-2,441	0,017**
3	-0,002	0,015	-1,178	0,242	-0,017	0,061	-2,746	0,007***
4	0,000	0,015	0,172	0,864	-0,017	0,063	-2,617	0,010***
5	-0,001	0,016	-0,747	0,457	-0,018	0,066	-2,701	0,008***
6	-0,002	0,017	-1,187	0,238	-0,020	0,071	-2,796	0,006***
7	-0,001	0,014	-0,659	0,512	-0,021	0,073	-2,818	0,006***
8	0,001	0,025	0,490	0,625	-0,020	0,074	-2,615	0,010***
9	0,001	0,017	0,524	0,601	-0,019	0,079	-2,356	0,021**
10	-0,001	0,015	-0,943	0,348	-0,021	0,081	-2,469	0,015**

*, **, *** sırasıyla %10, %5 ve %1 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı değerlerdir.

2016 faaliyet dönemi bağımsız denetim raporları analiz sonuçlarının gösterildiği Tablo 14'te ilan tarihinden on, sekiz ve yedi gün öncesi ile ilan tarihinden beş, altı ve yedi gün sonrasında istatistiksel olarak anlamlı ortalama anormal getiriler gözlemlenmektedir. Fakat bu getirilerden ilan tarihinden önce olanlar (-0,004), (-0,004), (-0,005) negatif iken; ilan tarihinden sonra olanlar (0,003), (0,003), (0,007) pozitifdir. İlan tarihinde ise önceki yıllarında olduğu gibi yine istatistiksel olarak anlamlı herhangi bir anormal getiri söz konusu değildir.

Kümülatif ortalama anormal getiriler incelendiğinde ilan tarihinden önceki on günü, ilan tarihini ve ilan tarihinden sonraki dört günü de kapsayan toplam 15 gün

boyunca istatistiksel olarak anlamlı sonuçlar bulunmaktadır. İstatistiksel olarak anlamlı olan bu sonuçların tamamı negatif değerlee sahiptir.

Tablo 14. Türkiye Piyasası 2017 Sonuçları

Günler	AAR (N=94)				CAAR (N=94)			
	Ortalama	Standart Sapma	t isticistiği	Sig. (2-tailed)	Ortalama	Standart Sapma	t isticistiği	Sig. (2-tailed)
-10	-0,004	0,017	-2,326	0,022**	-0,004	0,017	-2,327	0,022**
-9	-0,002	0,014	-1,166	0,246	-0,006	0,024	-2,353	0,021**
-8	-0,004	0,015	-2,301	0,024**	-0,009	0,027	-3,362	0,001***
-7	-0,005	0,015	-3,188	0,002***	-0,014	0,030	-4,642	0,000***
-6	0,001	0,019	0,501	0,617	-0,013	0,034	-3,830	0,000***
-5	0,002	0,016	1,019	0,311	-0,012	0,036	-3,176	0,002***
-4	-0,003	0,017	-1,604	0,112	-0,015	0,040	-3,575	0,001***
-3	0,004	0,023	1,542	0,126	-0,011	0,044	-2,411	0,018**
-2	-0,001	0,017	-0,641	0,523	-0,012	0,049	-2,429	0,017**
-1	-0,001	0,015	-0,483	0,630	-0,013	0,049	-2,557	0,012**
0	0,001	0,018	0,464	0,644	-0,012	0,053	-2,193	0,031**
1	-0,001	0,041	-0,320	0,750	-0,013	0,067	-1,950	0,054*
2	0,000	0,020	0,006	0,995	-0,013	0,073	-1,773	0,079*
3	0,000	0,016	-0,097	0,923	-0,014	0,076	-1,732	0,087*
4	-0,001	0,015	-0,345	0,731	-0,014	0,077	-1,787	0,077*
5	0,003	0,016	1,833	0,070*	-0,011	0,081	-1,331	0,186
6	0,003	0,016	1,834	0,070*	-0,008	0,081	-0,960	0,339
7	0,007	0,028	2,348	0,021**	-0,001	0,088	-0,153	0,879
8	0,001	0,022	0,640	0,524	0,000	0,088	0,004	0,997
9	0,000	0,017	0,007	0,995	0,000	0,088	0,005	0,996
10	0,002	0,017	0,987	0,326	0,002	0,092	0,186	0,852

*, **, *** sırasıyla %10, %5 ve %1 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı değerlerdir.

Tablo 15'te 2018 yılı içinde ilan edilen denetim raporlarına ait istatistiksel sonuçlar yer almaktadır. Bu sonuçlara göre, Borsa İstanbul'da 2017 faaliyet yılı bağımsız denetim raporları açıklanma tarihinde ve on gün önceki dönemde istatistiksel olarak anlamlı olan herhangi bir ortalama anormal getiri ve kümülatif anormal getiriden söz etmek mümkün değildir. Ancak, denetim raporu ilan tarihinden sonra birinci, üçüncü ve onuncu günlerde (sırasıyla (-0,006), (0,004) ve (0,006)) istatistiksel olarak anlamlı ortalama anormal getiriler bulunmaktadır. Kümülatif ortalama anormal getirilerde ise analiz edilen periyotta istatistiksel olarak anlamlı herhangi bir sonuç bulunmamaktadır.

Tablo 15. Türkiye Piyasası 2018 Sonuçları

Günler	AAR (N=95)				CAAR (N=95)			
	Ortalama	Standart Sapma	t	Sig. (2-tailed)	Ortalama	Standart Sapma	t	Sig. (2-tailed)
-10	0,000	0,020	-0,206	0,837	0,000	0,020	-0,205	0,838
-9	-0,002	0,025	-0,772	0,442	-0,002	0,030	-0,782	0,436
-8	0,000	0,025	-0,167	0,868	-0,003	0,030	-0,914	0,363
-7	-0,001	0,021	-0,666	0,507	-0,004	0,030	-1,388	0,168
-6	-0,001	0,019	-0,543	0,589	-0,005	0,031	-1,641	0,104
-5	0,001	0,014	0,945	0,347	-0,004	0,034	-1,113	0,269
-4	0,000	0,020	0,007	0,994	-0,004	0,035	-1,067	0,289
-3	0,002	0,021	0,790	0,432	-0,002	0,040	-0,522	0,603
-2	-0,002	0,017	-1,283	0,203	-0,004	0,043	-0,999	0,320
-1	0,003	0,024	1,136	0,259	-0,002	0,045	-0,344	0,732
0	0,000	0,020	0,246	0,806	-0,001	0,050	-0,214	0,831
1	-0,006	0,032	-1,834	0,070*	-0,007	0,054	-1,260	0,211
2	-0,002	0,020	-0,819	0,415	-0,009	0,060	-1,412	0,161
3	0,004	0,021	2,065	0,042**	-0,004	0,069	-0,596	0,553
4	-0,002	0,017	-0,927	0,356	-0,006	0,073	-0,777	0,439
5	0,001	0,018	0,734	0,465	-0,005	0,076	-0,578	0,565
6	0,000	0,016	-0,242	0,810	-0,005	0,079	-0,606	0,546
7	0,000	0,022	-0,192	0,848	-0,005	0,087	-0,598	0,552
8	0,000	0,015	0,157	0,876	-0,005	0,090	-0,550	0,584
9	0,003	0,024	1,035	0,303	-0,003	0,092	-0,270	0,787
10	0,006	0,027	2,259	0,026**	0,004	0,101	0,357	0,722

*, **, *** sırasıyla %10, %5 ve %1 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı değerlerdir

3.5.2. İkinci Hipotezin BİST100’de Test Edilmesi

Oluşturulan ikinci hipotez (“*Olumlu*” denetim görüşüne sahip işletmelerin ortalama anormal getirileri ve kümülatif ortalama anormal getirileri sıfırdır.) ile “*olumlu*” denetim görüşüne sahip işletmelerin ortalama anormal getirileri ve kümülatif ortalama anormal getirilerinin bu raporların kamuya açıklandığı tarihin on gün öncesi ile on gün sonrasını kapsayan zaman diliminde sıfırdan farklı olup olmadığını test etmek amaçlanmıştır. Birinci hipotezde denetim görüşüne bakılmaksızın tüm

işletmelere yapılan analiz burada sadece yıllar itibariyle sırasıyla 87, 89, 86, 88 ve 85 “olumlu” görüşe sahip işletmeler için yapılmıştır. Tablo 16’da 2014 yılı içinde ilan edilen ve “olumlu” denetim görüşüne sahip işletmelere ait istatistiksel sonuçlar yer almaktadır. 2014 yılında açıklanan 87 “olumlu” görüşe sahip işletmenin analiz sonuçları, Tablo 16’dan görüleceği üzere, birinci hipotezin 2013 sonuçları ile büyük benzerlik göstermektedir.

Tablo 16. Türkiye Piyasasında 2014 Yılı “Olumlu” Raporların Etkileri

Günler	AAR (N=87)				CAAR (N=87)			
	Ortalama	Standart Sapma	t	Sig. (2-tailed)	Ortalama	Standart Sapma	t	Sig. (2-tailed)
-10	-0,003	0,019	-1,673	0,098*	-0,003	0,019	-1,673	0,098*
-9	-0,002	0,018	-0,966	0,337	-0,005	0,027	-1,786	0,078*
-8	0,000	0,019	-0,097	0,923	-0,005	0,031	-1,616	0,110
-7	-0,003	0,017	-1,629	0,107	-0,008	0,034	-2,284	0,025**
-6	-0,002	0,013	-1,451	0,150	-0,010	0,038	-2,502	0,014**
-5	0,000	0,018	0,128	0,898	-0,010	0,043	-2,196	0,031**
-4	0,000	0,019	-0,164	0,870	-0,010	0,045	-2,140	0,035**
-3	0,002	0,026	0,649	0,518	-0,009	0,056	-1,439	0,154
-2	0,000	0,017	-0,042	0,967	-0,009	0,059	-1,362	0,177
-1	0,002	0,018	1,204	0,232	-0,006	0,062	-0,942	0,349
0	0,001	0,018	0,488	0,627	-0,005	0,066	-0,755	0,452
1	0,001	0,023	0,227	0,821	-0,005	0,073	-0,615	0,540
2	-0,004	0,020	-1,741	0,085*	-0,008	0,075	-1,049	0,297
3	-0,006	0,020	-2,779	0,007***	-0,014	0,080	-1,681	0,096*
4	-0,005	0,014	-3,077	0,003***	-0,019	0,083	-2,136	0,036**
5	-0,003	0,025	-1,298	0,198	-0,023	0,097	-2,157	0,034**
6	-0,001	0,026	-0,269	0,788	-0,023	0,114	-1,901	0,061*
7	-0,002	0,025	-0,888	0,377	-0,026	0,130	-1,838	0,070*
8	-0,003	0,030	-1,068	0,288	-0,029	0,149	-1,820	0,072*
9	-0,008	0,025	-3,047	0,003***	-0,037	0,169	-2,055	0,043**
10	0,002	0,022	0,840	0,403	-0,035	0,157	-2,097	0,039**

*, **, *** sırasıyla %10, %5 ve %1 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı değerlerdir.

2015 yılında açıklanan 89 işletmenin bağımsız denetim raporunda “olumlu” görüş bildirilmiştir. Bu işletmelerin analiz sonuçları Tablo 17’de gösterilmektedir. 2014 yılında olduğu gibi 2015 yılı analiz sonuçları da birinci hipotezin 2015 sonuçları ile yaklaşık yüzde seksen benzerlik göstermektedir. Anormal getirilerde eksi altıncı, artı birinci, artı üçüncü, artı dokuzuncu ve artı onuncu günlerde istatistiksel olarak anlamlı sonuçlar bulunmaktayken kümülatif anormal getirilerde istatistiksel olarak anlamlı hiçbir sonuca rastlanılmamıştır. Anlamlı olan anormal getirilerden, denetim raporu ilan

tarihinden önceki altıncı, sonraki üçüncü ve dokuzuncu günlerdeki ortalama anormal getiriler pozitif, diğer günlerdeki anlamlı olan ortalama anormal getiriler negatiftir.

Tablo 17. Türkiye Piyasasında 2015 Yılı “Olumlu” Raporların Etkileri

Günler	AAR (N=89)				CAAR (N=89)			
	Ortalama	Standart Sapma	t	Sig. (2-tailed)	Ortalama	Standart Sapma	t	Sig. (2-tailed)
-10	0,002	0,026	0,866	0,389	0,002	0,026	0,866	0,389
-9	-0,002	0,018	-1,265	0,209	0,000	0,026	-0,006	0,996
-8	-0,003	0,017	-1,512	0,134	-0,003	0,031	-0,848	0,399
-7	-0,002	0,016	-1,377	0,172	-0,005	0,034	-1,423	0,158
-6	0,004	0,021	1,670	0,099*	-0,001	0,033	-0,394	0,695
-5	0,001	0,018	0,555	0,580	0,000	0,037	-0,072	0,943
-4	0,002	0,021	1,120	0,266	0,002	0,038	0,543	0,589
-3	-0,001	0,019	-0,287	0,775	0,002	0,043	0,357	0,722
-2	-0,003	0,020	-1,486	0,141	-0,001	0,042	-0,324	0,747
-1	0,000	0,017	0,233	0,817	-0,001	0,046	-0,216	0,830
0	0,001	0,026	0,284	0,777	0,000	0,058	-0,039	0,969
1	-0,007	0,028	-2,239	0,028**	-0,007	0,064	-1,034	0,304
2	-0,002	0,028	-0,584	0,561	-0,009	0,070	-1,178	0,242
3	0,007	0,028	2,242	0,027**	-0,002	0,077	-0,254	0,800
4	-0,003	0,018	-1,316	0,192	-0,005	0,079	-0,555	0,580
5	-0,002	0,017	-0,850	0,398	-0,006	0,078	-0,747	0,457
6	-0,002	0,018	-0,841	0,403	-0,008	0,080	-0,917	0,362
7	-0,002	0,017	-1,374	0,173	-0,010	0,078	-1,237	0,220
8	0,000	0,027	0,165	0,869	-0,010	0,081	-1,132	0,261
9	0,006	0,030	1,869	0,065*	-0,004	0,090	-0,390	0,697
10	-0,004	0,018	-1,968	0,052*	-0,007	0,090	-0,785	0,435

*, **, *** sırasıyla %10, %5 ve %1 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı değerlerdir.

İkinci hipotezin 2016 yılı içerisinde açıklanan ve 2015 faaliyet yılı denetim raporlarına ait analiz sonuçlarının gösterildiği Tablo 18 incelendiğinde, açıklanan denetim raporlarında “olumlu” görüş bildirilen 86 işletme olduğu görülmektedir. Bu işletmelerin anormal getirilerine bakıldığında, raporun açıklanma tarihinden on gün önceki ve on gün sonraki dönemde eksi dokuzuncu, eksi dördüncü, artı birinci ve artı ikinci günlerde gözlemlenen istatistiksel olarak anlamlı ortalama anormal getirilerin tamamı negatif değerlere sahiptir. Kümülatif ortalama anormal getiriler incelendiğinde

ilan tarihinden önce ve ilan tarihinde istatistiksel olarak anlamlı hiç bir sonuç bulunmamaktadır. Ancak, ilan tarihini izleyen ikinci günden başlayarak dokuz gün boyunca istatistiksel olarak anlamlı değerler tespit edilmiştir. Bu sonuçların da tamamı ortalama anormal getirilerde olduğu gibi negatif değerlere sahiptir.

Tablo 18. Türkiye Piyasasında 2016 Yılı “Olumlu” Raporların Etkileri

Günler	AAR (N=86)				CAAR (N=86)			
	Ortalama	Standart Sapma	t istatistiği	Sig. (2-tailed)	Ortalama	Standart Sapma	t istatistiği	Sig. (2-tailed)
-10	0,003	0,019	1,291	0,200	0,003	0,019	1,291	0,200
-9	-0,004	0,015	-2,461	0,016**	-0,001	0,019	-0,621	0,537
-8	-0,001	0,015	-0,741	0,460	-0,002	0,025	-0,917	0,362
-7	-0,002	0,015	-1,101	0,274	-0,004	0,030	-1,319	0,191
-6	0,001	0,013	0,830	0,409	-0,003	0,032	-0,879	0,382
-5	0,003	0,017	1,373	0,173	-0,001	0,035	-0,132	0,895
-4	-0,003	0,012	-2,417	0,018**	-0,004	0,037	-0,911	0,365
-3	0,002	0,019	0,807	0,422	-0,002	0,044	-0,427	0,670
-2	-0,001	0,013	-1,090	0,279	-0,004	0,045	-0,731	0,467
-1	0,001	0,023	0,603	0,548	-0,002	0,050	-0,378	0,706
0	-0,002	0,016	-0,983	0,328	-0,004	0,052	-0,656	0,514
1	-0,006	0,029	-1,860	0,066*	-0,009	0,058	-1,509	0,135
2	-0,004	0,019	-1,830	0,071*	-0,013	0,063	-1,955	0,054*
3	-0,002	0,016	-0,926	0,357	-0,015	0,062	-2,206	0,030**
4	0,001	0,015	0,380	0,705	-0,014	0,064	-2,059	0,043**
5	-0,002	0,016	-0,884	0,379	-0,016	0,066	-2,203	0,030**
6	-0,003	0,018	-1,336	0,185	-0,018	0,072	-2,356	0,021**
7	-0,001	0,015	-0,718	0,475	-0,019	0,075	-2,407	0,018**
8	0,002	0,026	0,562	0,575	-0,018	0,076	-2,186	0,032**
9	0,001	0,018	0,379	0,706	-0,017	0,081	-1,966	0,053*
10	-0,001	0,015	-0,636	0,527	-0,018	0,083	-2,035	0,045**

*, **, *** sırasıyla %10, %5 ve %1 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı değerlerdir.

Borsa İstanbul’da 2017 yılında açıklanan denetim raporlarında “olumlu” görüş bildirilen 88 işletmenin analiz sonuçları Tablo 19’da gösterilmektedir. Bu işletmelerin ortalama anormal getirilerine bakıldığında, raporun açıklanma tarihinden on gün, sekiz gün ve yedi gün öncesi ile rapor ilanından sonra beşinci ve yedinci günlerde istatistiksel olarak anlamlı getiriler söz konusudur. Bu getirilerden rapor ilan tarihinden önce olanlar negatif iken sonrasında olanlar pozitif değerlere sahiptir. Kümülatif getiriler incelendiğinde ise denetim raporunun ilan tarihinin on gün öncesinden başlayarak ilan

tarihinden sonra dördüncü güne kadar toplam 15 gün istatistiksel olarak anlamlı negatif sonuçlar bulunmaktadır.

Tablo 19. Türkiye Piyasasında 2017 Yılı “Olumlu” Raporların Etkileri

Günler	AAR (N=88)				CAAR (N=88)			
	Ortalama	Standart Sapma	t istatistiği	Sig. (2-tailed)	Ortalama	Standart Sapma	t istatistiği	Sig. (2-tailed)
-10	-0,004	0,018	-2,148	0,034**	-0,004	0,018	-2,148	0,034**
-9	-0,001	0,014	-0,856	0,394	-0,005	0,025	-2,050	0,043**
-8	-0,004	0,016	-2,154	0,034**	-0,009	0,028	-3,044	0,003***
-7	-0,005	0,016	-3,019	0,003***	-0,014	0,031	-4,286	0,000***
-6	0,001	0,019	0,609	0,544	-0,013	0,035	-3,430	0,001***
-5	0,001	0,015	0,713	0,478	-0,012	0,037	-2,966	0,004***
-4	-0,003	0,018	-1,346	0,182	-0,014	0,040	-3,271	0,002***
-3	0,004	0,023	1,465	0,147	-0,010	0,045	-2,165	0,033**
-2	-0,002	0,016	-1,283	0,203	-0,013	0,050	-2,368	0,020**
-1	-0,001	0,015	-0,761	0,449	-0,014	0,050	-2,592	0,011**
0	0,001	0,019	0,413	0,681	-0,013	0,054	-2,247	0,027**
1	-0,002	0,042	-0,371	0,711	-0,015	0,068	-2,013	0,047**
2	0,000	0,021	-0,158	0,875	-0,015	0,075	-1,874	0,064*
3	-0,001	0,017	-0,373	0,710	-0,016	0,078	-1,892	0,062*
4	0,000	0,016	-0,280	0,780	-0,016	0,078	-1,929	0,057*
5	0,003	0,016	1,960	0,053*	-0,013	0,083	-1,438	0,154
6	0,003	0,015	1,558	0,123	-0,010	0,083	-1,143	0,256
7	0,005	0,019	2,223	0,029**	-0,006	0,086	-0,603	0,548
8	0,002	0,022	0,660	0,511	-0,004	0,086	-0,431	0,668
9	0,000	0,016	0,275	0,784	-0,004	0,088	-0,373	0,710
10	0,001	0,017	0,810	0,420	-0,002	0,092	-0,206	0,837

*, **, *** sırasıyla %10, %5 ve %1 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı değerlerdir.

2018 yılında açıklanan denetim raporlarında “olumlu” görüş bildirilen 85 işletmenin analiz sonuçlarının gösterildiği Tablo 20 incelendiğinde, ilan tarihinden sonra üçüncü ve onuncu günlerde istatistiksel olarak anlamlı pozitif ortalama anormal getiriler gözlemlenmektedir. Bu yıl için yapılan ve tüm görüşlerin (95) dahil edildiği birinci analizde istatistiksel olarak anlamlı herhangi bir kümülatif ortalama anormal getiriden söz etmek mümkün değilken, sadece “olumlu” görüşe sahip 85 işletmenin analiz sonuçlarına göre ilan tarihinden önce yedinci, altıncı, beşinci ve dördüncü

günlerde istatistiksel olarak anlamlı negatif ortalama kümülatif getiriler gözlemlenmiştir.

Tablo 20. Türkiye Piyasasında 2018 Yılı “Olumlu” Raporların Etkileri

Günler	AAR (N=85)				CAAR (N=85)			
	Ortalama	Standart Sapma	t istatistiği	Sig. (2-tailed)	Ortalama	Standart Sapma	t istatistiği	Sig. (2-tailed)
-10	0,000	0,020	-0,095	0,924	0,000	0,020	-0,095	0,924
-9	-0,002	0,024	-0,646	0,520	-0,002	0,030	-0,590	0,557
-8	-0,002	0,022	-0,771	0,443	-0,004	0,028	-1,215	0,228
-7	-0,002	0,020	-0,737	0,463	-0,005	0,029	-1,724	0,088*
-6	-0,003	0,017	-1,337	0,185	-0,008	0,030	-2,433	0,017**
-5	0,001	0,014	0,720	0,474	-0,007	0,032	-1,968	0,052*
-4	0,000	0,020	-0,154	0,878	-0,007	0,034	-1,952	0,054*
-3	0,003	0,019	1,411	0,162	-0,004	0,038	-1,048	0,298
-2	-0,002	0,018	-1,198	0,234	-0,007	0,041	-1,473	0,144
-1	0,004	0,025	1,528	0,130	-0,002	0,044	-0,525	0,601
0	0,000	0,020	0,119	0,906	-0,002	0,047	-0,439	0,662
1	-0,006	0,033	-1,588	0,116	-0,008	0,054	-1,350	0,181
2	-0,002	0,020	-0,722	0,472	-0,009	0,059	-1,476	0,144
3	0,005	0,021	1,955	0,054*	-0,005	0,068	-0,663	0,509
4	-0,002	0,015	-1,415	0,161	-0,007	0,071	-0,937	0,352
5	0,001	0,017	0,456	0,649	-0,006	0,075	-0,784	0,435
6	0,000	0,016	0,001	0,999	-0,006	0,078	-0,751	0,455
7	-0,001	0,022	-0,292	0,771	-0,007	0,088	-0,741	0,461
8	0,001	0,015	0,830	0,409	-0,006	0,092	-0,574	0,567
9	0,003	0,025	0,994	0,323	-0,003	0,094	-0,294	0,770
10	0,006	0,028	2,065	0,042**	0,003	0,104	0,289	0,773

*, **, *** sırasıyla %10, %5 ve %1 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı değerlerdir.

3.5.3. Üçüncü Hipotezin BİST100’de Test Edilmesi

Benzer sonuçlar sergilediği gözlemlenen ilk iki hipotez BİST100’de test edildikten sonra oluşturulan üçüncü hipotez (*“Olumlu” dışında denetim görüşüne sahip işletmelerin ortalama anormal getirileri ve kümülatif ortalama anormal getirileri*

sıfırdır.) BİST100’de analiz edilmiştir. Üçüncü hipotez sonuçları yıllar itibariyle Tablo 21, 22, 23, 24 ve 25’te gösterilmektedir.

Tablo 21. Türkiye Piyasasında 2014 Yılı “Olumlu” Harici Raporların Etkileri

Günler	AAR (N=10)				CAAR (N=10)			
	Ortalama	Standart Sapma	t istatistiği	Sig. (2-tailed)	Ortalama	Standart Sapma	t istatistiği	Sig. (2-tailed)
-10	-0,003	0,010	-0,951	0,367	-0,003	0,010	-0,951	0,367
-9	0,000	0,009	0,164	0,874	-0,003	0,012	-0,688	0,509
-8	-0,005	0,010	-1,491	0,170	-0,007	0,018	-1,298	0,227
-7	0,012	0,023	1,644	0,135	0,005	0,026	0,563	0,587
-6	0,000	0,011	-0,041	0,968	0,005	0,029	0,507	0,625
-5	0,007	0,023	0,918	0,382	0,011	0,044	0,814	0,437
-4	0,009	0,028	1,015	0,336	0,020	0,069	0,921	0,381
-3	-0,014	0,016	-2,676	0,025**	0,007	0,058	0,359	0,728
-2	-0,003	0,015	-0,712	0,494	0,003	0,046	0,222	0,830
-1	-0,006	0,014	-1,392	0,197	-0,003	0,038	-0,227	0,826
0	0,007	0,025	0,924	0,379	0,005	0,059	0,247	0,811
1	-0,008	0,012	-2,176	0,058*	-0,003	0,061	-0,177	0,864
2	-0,005	0,011	-1,344	0,212	-0,008	0,060	-0,434	0,674
3	0,005	0,013	1,179	0,269	-0,004	0,058	-0,193	0,851
4	0,002	0,008	0,876	0,404	-0,001	0,061	-0,068	0,947
5	0,000	0,012	-0,036	0,972	-0,001	0,060	-0,078	0,939
6	-0,002	0,011	-0,523	0,614	-0,003	0,054	-0,190	0,854
7	0,000	0,008	0,182	0,860	-0,003	0,054	-0,162	0,875
8	0,002	0,008	0,596	0,566	-0,001	0,054	-0,068	0,947
9	-0,003	0,008	-1,087	0,305	-0,004	0,056	-0,223	0,828
10	0,000	0,009	0,100	0,922	-0,004	0,052	-0,225	0,827

*, **, *** sırasıyla %10, %5 ve %1 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı değerlerdir.

2014 yılında halka açıklanan ve 2013 faaliyet yılına ait denetim raporlarında “olumlu” görüş bulunmayan 10 adet raporda “şartlı” görüş bildirilmiştir. Tablo 21’de gösterilen bulgulara göre bu işletmelerin denetim raporu ilan tarihinden üç gün önce ve ilan tarihinden bir gün sonra istatistiksel olarak anlamlı anormal getiriler bulunmaktadır.

Bu getiriler negatif değerlere sahiptirler. Kümülatif anormal getirilerde ise istatistiksel olarak anlamlı herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

Üçüncü hipotezin 2015 yılında halka açıklanan ve 2014 faaliyet yılına ait denetim raporları için yapılan analize 8 adet işletme dâhil edilmiştir. Tablo 22’de gösterildiği gibi yapılan analiz sonuçlarından denetim raporları ilan edilmeden önce birinci ve altıncı günlerde ve ilan edildikten sonra ikinci günde istatistiksel olarak anlamlı ortalama anormal getirinin gerçekleştiği anlaşılmıştır. Kümülatif getiriler incelendiğinde ise ilan tarihinden sonra ikinci, yedinci ve dokuzuncu günlerde istatistiksel olarak anlamlı sonuçlara ulaşılmıştır.

Tablo 22. Türkiye Piyasasında 2015 Yılı “Olumlu” Harici Raporların Etkileri

Günler	AAR (N=8)				CAAR (N=8)			
	Ortalama	Standart Sapma	t istatistiği	Sig. (2-tailed)	Ortalama	Standart Sapma	t istatistiği	Sig. (2-tailed)
-10	-0,002	0,007	-0,744	0,481	-0,002	0,007	-0,744	0,481
-9	0,001	0,018	0,218	0,834	0,000	0,023	-0,046	0,964
-8	0,002	0,019	0,287	0,782	0,002	0,020	0,217	0,835
-7	0,000	0,014	0,013	0,990	0,002	0,016	0,275	0,791
-6	-0,017	0,019	-2,614	0,035**	-0,016	0,024	-1,866	0,104
-5	0,010	0,018	1,542	0,167	-0,006	0,031	-0,537	0,608
-4	0,005	0,017	0,821	0,439	-0,001	0,022	-0,129	0,901
-3	0,000	0,013	-0,089	0,931	-0,001	0,032	-0,126	0,903
-2	-0,001	0,016	-0,200	0,848	-0,003	0,033	-0,219	0,833
-1	-0,009	0,010	-2,389	0,048**	-0,011	0,027	-1,160	0,284
0	-0,008	0,019	-1,147	0,289	-0,019	0,029	-1,847	0,107
1	-0,007	0,017	-1,267	0,246	-0,026	0,040	-1,836	0,109
2	-0,013	0,013	-3,000	0,020**	-0,040	0,051	-2,187	0,065*
3	0,006	0,012	1,558	0,163	-0,033	0,052	-1,788	0,117
4	0,000	0,005	-0,096	0,926	-0,033	0,052	-1,810	0,113
5	-0,001	0,010	-0,396	0,704	-0,035	0,053	-1,840	0,108
6	0,006	0,027	0,625	0,552	-0,029	0,045	-1,795	0,116
7	-0,003	0,020	-0,363	0,727	-0,031	0,042	-2,111	0,073*
8	0,003	0,011	0,777	0,463	-0,028	0,043	-1,889	0,101
9	0,003	0,014	0,545	0,603	-0,026	0,036	-2,034	0,081*
10	0,005	0,008	1,654	0,142	-0,021	0,034	-1,728	0,128

*, **, *** sırasıyla %10, %5 ve %1 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı değerlerdir.

Tablo 23’te gösterilen 2016 yılı içinde halka açıklanan 2015 faaliyet yılına ait denetim raporlarının analizinde eksi onuncu, eksi üçüncü ve artı onuncu günlerde istatistiksel olarak anlamlı ve negatif ortalama anormal getiriler tespit edilmiştir. Kümülatif anormal getirilerde ise eksi onuncu, eksi dokuzuncu, eksi sekizinci, eksi

yedinci, eksi üçüncü, eksi ikinci ve artı onuncu günlerde istatistiksel olarak anlamlı, negatif ortalamalar bulunmaktadır.

Tablo 23. Türkiye Piyasasında 2016 Yılı “Olumlu” Harici Raporların Etkileri

Günler	AAR (N=8)				CAAR (N=8)			
	Ortalama	Standart Sapma	t	Sig. (2-tailed)	Ortalama	Standart Sapma	t	Sig. (2-tailed)
-10	-0,006	0,009	-2,147	0,069*	-0,006	0,009	-2,147	0,069*
-9	-0,007	0,011	-1,803	0,114	-0,013	0,018	-2,117	0,072*
-8	-0,004	0,011	-1,045	0,331	-0,017	0,017	-2,860	0,024**
-7	0,002	0,014	0,339	0,745	-0,016	0,018	-2,456	0,044**
-6	-0,003	0,012	-0,677	0,520	-0,018	0,028	-1,829	0,110
-5	0,006	0,015	1,044	0,331	-0,013	0,027	-1,361	0,216
-4	-0,003	0,008	-1,115	0,302	-0,016	0,031	-1,476	0,183
-3	-0,006	0,009	-2,015	0,084*	-0,022	0,031	-2,028	0,082*
-2	-0,004	0,013	-0,835	0,431	-0,026	0,037	-1,994	0,086*
-1	-0,001	0,011	-0,378	0,717	-0,027	0,045	-1,714	0,130
0	-0,001	0,016	-0,215	0,836	-0,029	0,047	-1,734	0,126
1	0,007	0,018	1,093	0,311	-0,022	0,047	-1,283	0,240
2	0,001	0,016	0,116	0,911	-0,021	0,054	-1,100	0,308
3	-0,001	0,010	-0,311	0,765	-0,022	0,058	-1,062	0,324
4	-0,005	0,012	-1,091	0,311	-0,027	0,067	-1,129	0,296
5	-0,002	0,011	-0,598	0,569	-0,029	0,069	-1,192	0,272
6	-0,006	0,013	-1,329	0,226	-0,035	0,063	-1,570	0,160
7	-0,002	0,008	-0,849	0,424	-0,038	0,065	-1,631	0,147
8	0,002	0,011	0,521	0,619	-0,036	0,066	-1,533	0,169
9	0,000	0,011	-0,125	0,904	-0,036	0,060	-1,692	0,134
10	-0,007	0,006	-3,334	0,013**	-0,043	0,063	-1,949	0,092*

*, **, *** sırasıyla %10, %5 ve %1 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı değerlerdir.

Türkiye borsasında 2017 yılı içerisinde halka açıklanan denetim raporlarında “olumlu” görüş dışında bir görüş bulunan sadece 6 adet işletme bulunmaktadır. Bu işletmelerin Tablo 24’te gösterilen anormal getirilerinden eksi dokuzuncu ve artı üçüncü günlerdeki değerler; kümülatif getirilerde ise eksi ikinci, eksi birinci ve artı bir, iki, üç, dört beş altı dokuz ve onuncu günlerdeki değerler istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır.

Bu raporlarda bildirilen görüş olumlu olmamasına rağmen istatistiksel olarak anlamlı bu değerlerin pozitif olması teorik beklentinin aksine bir durum olarak değerlendirilebilir.

Tablo 24. Türkiye Piyasasında 2017 Yılı “Olumlu” Harici Raporların Etkileri

Günler	AAR (N=6)				CAAR (N=6)			
	Ortalama	Standart Sapma	t	Sig. (2-tailed)	Ortalama	Standart Sapma	t	Sig. (2-tailed)
-10	-0,001	0,015	-0,104	0,921	-0,001	0,015	-0,104	0,921
-9	-0,007	0,007	-2,400	0,062*	-0,007	0,021	-0,871	0,424
-8	-0,003	0,011	-0,708	0,511	-0,011	0,030	-0,872	0,423
-7	-0,004	0,009	-1,038	0,347	-0,014	0,031	-1,143	0,305
-6	0,001	0,008	0,459	0,666	-0,013	0,029	-1,100	0,321
-5	0,013	0,018	1,776	0,136	0,000	0,029	0,031	0,977
-4	-0,005	0,010	-1,189	0,288	-0,004	0,025	-0,416	0,694
-3	0,004	0,007	1,462	0,204	0,000	0,022	0,015	0,989
-2	0,010	0,028	0,870	0,424	0,010	0,012	2,084	0,092*
-1	0,005	0,010	1,264	0,262	0,015	0,015	2,406	0,061*
0	0,002	0,014	0,315	0,765	0,017	0,022	1,836	0,126
1	-0,001	0,016	-0,127	0,904	0,016	0,018	2,116	0,088*
2	0,002	0,009	0,431	0,685	0,018	0,018	2,428	0,060*
3	0,008	0,009	2,116	0,088*	0,026	0,012	5,184	0,004***
4	0,002	0,008	0,500	0,638	0,027	0,007	9,309	0,000***
5	-0,001	0,012	-0,117	0,912	0,027	0,011	5,819	0,002***
6	0,008	0,025	0,767	0,478	0,034	0,019	4,488	0,006***
7	0,033	0,082	0,996	0,365	0,068	0,098	1,694	0,151
8	0,004	0,011	0,784	0,468	0,071	0,091	1,912	0,114
9	-0,007	0,025	-0,632	0,555	0,065	0,067	2,372	0,064*
10	0,000	0,009	-0,072	0,946	0,064	0,071	2,213	0,078*

*, **, *** sırasıyla %10, %5 ve %1 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı değerlerdir.

2017 faaliyet dönemi için analiz edilen toplam 95 işletmeden 85 işletmenin denetim raporunda “olumlu” görüş, 7 işletmenin raporunda “şartlı” görüş bildirilmiş, 3 işletmenin raporu ise “görüş bildirmekten kaçınma” şeklinde düzenlenmiştir. Denetim raporu sonucu “görüş bildirmekten kaçınma” olan işletmeler İPEKE, KOZAL ve

KOZAA işletmeleridir. Üçüncü hipotezin 2018 içerisinde açıklanan ve denetim raporu “şartlı” görüş ve “görüş bildirmekten kaçınma” şeklinde olan 10 işletmenin dâhil edildiği analiz bulguları Tablo 25’te gösterilmektedir. Elde edilen sonuçlara göre ilan tarihinden önceki beşinci ve altıncı günler ile ilan tarihinden sonraki üçüncü günlerde istatistiksel olarak anlamlı anormal getiriler bulunmuş, kümülatif değerlerde ise istatistiksel olarak herhangi bir bulgu ile karşılaşılmamıştır. Bir önceki yılda olduğu gibi buradaki sonuçlardan eksi beşinci ve artı üçüncü günlerdeki pozitif ortalama anormal getirilerin beklenti ile uyuşmadıklarını söylemek mümkündür.

Tablo 25. Türkiye Piyasasında 2018 Yılı “Olumlu” Harici Raporların Etkileri

Günler	AAR (N=10)				CAAR (N=10)			
	Ortalama	Standart Sapma	t	Sig. (2-tailed)	Ortalama	Standart Sapma	t	Sig. (2-tailed)
-10	-0,002	0,021	-0,263	0,799	-0,002	0,021	-0,263	0,799
-9	0,001	0,014	0,112	0,913	-0,001	0,027	-0,144	0,889
-8	0,009	0,045	0,661	0,525	0,008	0,033	0,771	0,460
-7	-0,008	0,019	-1,404	0,194	0,000	0,023	-0,039	0,970
-6	-0,010	0,013	-2,628	0,027**	-0,011	0,024	-1,406	0,193
-5	0,008	0,013	2,038	0,072*	-0,003	0,027	-0,298	0,773
-4	0,002	0,020	0,254	0,805	-0,001	0,031	-0,086	0,933
-3	-0,001	0,030	-0,069	0,946	-0,002	0,044	-0,108	0,916
-2	0,004	0,012	0,965	0,360	0,002	0,041	0,160	0,877
-1	-0,002	0,013	-0,452	0,662	0,000	0,034	0,015	0,988
0	0,007	0,013	1,813	0,103	0,007	0,043	0,534	0,606
1	0,007	0,023	1,015	0,337	0,015	0,049	0,950	0,367
2	0,001	0,032	0,120	0,907	0,016	0,070	0,711	0,495
3	0,010	0,012	2,525	0,032**	0,026	0,070	1,163	0,275
4	-0,002	0,029	-0,214	0,836	0,024	0,079	0,946	0,369
5	0,000	0,014	-0,005	0,996	0,024	0,087	0,858	0,413
6	0,000	0,021	0,046	0,964	0,024	0,088	0,860	0,412
7	0,006	0,026	0,776	0,458	0,030	0,101	0,951	0,367
8	0,000	0,012	-0,115	0,911	0,030	0,100	0,942	0,371
9	0,002	0,013	0,551	0,595	0,032	0,100	1,020	0,334
10	0,003	0,016	0,567	0,585	0,035	0,095	1,160	0,276

*, **, *** sırasıyla %10, %5 ve %1 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı değerlerdir.

3.6. Almanya Borsasının Analizi

Almanya Borsasında işlem gören işletmeler de Türkiye Borsasında olduğu gibi genel itibarıyla 1 Ocak-31 Aralık periyodunu faaliyet yılı olarak kabul etmektedirler ve genellikle dönem sonu denetim raporları bir sonraki yılın ilk üç ayı içerisinde

yayımlanmaktadır. Ancak, Ek 4’te de gösterildiği gibi IFX, SIE ve TKA kodlu işletmeler faaliyet yılı olarak 1 Ekim - 30 Eylül periyodunu baz almakta ve buna göre finansal raporlarını hazırlamaktadırlar. Almanya borsasında analize dâhil edilen işletmelerin tamamının son beş yıllık periyotta denetim raporlarında “olumlu” görüş bildirilmiştir. Bu yüzden oluşturulan hipotezlerden sadece birinci hipotez test edilebilmiştir.

Tablo 26. Almanya Piyasası 2014 Yılı Sonuçları

Günler	AAR (N=28)				CAAR (N=28)			
	Ortalama	Standart Sapma	t isticistiği	Sig. (2-tailed)	Ortalama	Standart Sapma	t isticistiği	Sig. (2-tailed)
-10	0,002	0,008	0,995	0,328	0,002	0,008	0,995	0,328
-9	0,004	0,017	1,331	0,194	0,006	0,019	1,618	0,117
-8	0,000	0,008	0,254	0,801	0,006	0,021	1,555	0,132
-7	0,000	0,010	-0,109	0,914	0,006	0,024	1,272	0,214
-6	0,001	0,009	0,630	0,534	0,007	0,025	1,483	0,150
-5	0,000	0,009	-0,055	0,957	0,007	0,026	1,382	0,178
-4	-0,001	0,013	-0,590	0,560	0,005	0,026	1,095	0,283
-3	-0,002	0,011	-1,181	0,248	0,003	0,021	0,741	0,465
-2	0,003	0,007	2,487	0,019**	0,006	0,023	1,449	0,159
-1	0,002	0,007	1,449	0,159	0,008	0,022	2,042	0,051*
0	0,002	0,025	0,447	0,659	0,011	0,031	1,801	0,083*
1	-0,006	0,018	-1,788	0,085*	0,004	0,040	0,577	0,569
2	0,000	0,012	0,172	0,864	0,005	0,039	0,638	0,529
3	0,000	0,009	-0,012	0,990	0,005	0,039	0,649	0,522
4	0,000	0,009	0,133	0,895	0,005	0,040	0,648	0,523
5	-0,002	0,010	-0,860	0,398	0,003	0,044	0,396	0,695
6	-0,001	0,008	-0,780	0,442	0,002	0,044	0,249	0,805
7	0,000	0,009	-0,103	0,919	0,002	0,042	0,239	0,813
8	0,003	0,012	1,129	0,269	0,004	0,043	0,540	0,594
9	0,002	0,008	1,355	0,187	0,006	0,045	0,758	0,455
10	0,000	0,009	0,008	0,994	0,006	0,047	0,727	0,474

*, **, *** sırasıyla %10, %5 ve %1 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı değerlerdir.

Almanya borsasında işlem gören ve 2014 yılı içerisinde halka açıklanan denetim raporlarının analiz sonuçları Tablo 26’da gösterilmektedir. Bu işletmelerin anormal getirilerine bakıldığında eksi ikinci ve artı birinci günlerde istatistiksel olarak anlamlı

değerler görülmektedir. Kümülatif değerlerde ise denetim raporu ilan edildiği gün ve bir önceki günlerde %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı değerler tespit edilmiştir.

Tablo 27. Almanya Piyasası 2015 Yılı Sonuçları

Günler	AAR (N=28)				CAAR (N=28)			
	Ortalama	Standart Sapma	t isticistiği	Sig. (2-tailed)	Ortalama	Standart Sapma	t isticistiği	Sig. (2-tailed)
-10	0,004	0,013	1,655	0,110	0,004	0,013	1,655	0,110
-9	0,000	0,009	-0,033	0,974	0,004	0,019	1,141	0,264
-8	-0,001	0,009	-0,387	0,701	0,003	0,019	0,969	0,341
-7	-0,002	0,009	-0,906	0,373	0,002	0,016	0,616	0,543
-6	-0,002	0,008	-0,950	0,351	0,000	0,017	0,126	0,900
-5	0,001	0,007	0,666	0,511	0,001	0,020	0,353	0,726
-4	0,000	0,008	0,217	0,830	0,002	0,021	0,422	0,677
-3	0,002	0,012	1,008	0,322	0,004	0,021	0,984	0,334
-2	-0,002	0,009	-1,012	0,321	0,002	0,021	0,556	0,583
-1	0,002	0,009	1,217	0,234	0,004	0,025	0,919	0,366
0	-0,008	0,019	-2,196	0,037**	-0,004	0,037	-0,494	0,625
1	0,002	0,014	0,731	0,471	-0,002	0,046	-0,189	0,852
2	-0,001	0,008	-0,621	0,540	-0,003	0,049	-0,277	0,784
3	0,000	0,012	0,182	0,857	-0,002	0,051	-0,228	0,821
4	0,003	0,011	1,289	0,208	0,001	0,047	0,068	0,946
5	0,004	0,012	1,717	0,097*	0,005	0,046	0,533	0,598
6	0,002	0,011	1,175	0,250	0,007	0,043	0,863	0,396
7	0,002	0,008	1,072	0,293	0,009	0,045	1,027	0,313
8	0,000	0,009	-0,206	0,839	0,008	0,046	0,964	0,344
9	0,002	0,009	0,945	0,353	0,010	0,048	1,092	0,285
10	0,000	0,010	0,063	0,950	0,010	0,048	1,112	0,276

*, **, *** sırasıyla %10, %5 ve %1 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı değerlerdir.

Almanya borsasında 2015 yılı içerisinde halka açıklanan denetim raporlarının analiz sonuçlarının gösterildiği Tablo 27’de denetim raporu ilan tarihinde ve bu tarihten

sonraki beşinci günde istatistiksel olarak anlamlı anormal getiriler bulunmaktadır. Kümülatif değerlerde ise istatistiksel olarak anlamlı herhangi bir bulguya rastlanılmamıştır.

Tablo 28. Almanya Piyasası 2016 Yılı Sonuçları

Günler	AAR (N=29)				CAAR (N=29)			
	Ortalama	Standart Sapma	t isticistiği	Sig. (2-tailed)	Ortalama	Standart Sapma	t isticistiği	Sig. (2-tailed)
-10	0,001	0,019	0,372	0,713	0,001	0,019	0,372	0,713
-9	0,002	0,016	0,660	0,515	0,003	0,025	0,715	0,481
-8	0,000	0,014	0,118	0,907	0,004	0,029	0,673	0,506
-7	0,002	0,013	0,820	0,419	0,006	0,034	0,879	0,387
-6	0,001	0,013	0,317	0,754	0,006	0,040	0,846	0,405
-5	0,001	0,013	0,528	0,602	0,008	0,040	1,034	0,310
-4	-0,001	0,012	-0,276	0,785	0,007	0,038	0,992	0,330
-3	0,000	0,008	-0,109	0,914	0,007	0,039	0,963	0,344
-2	-0,001	0,010	-0,688	0,497	0,006	0,039	0,789	0,437
-1	0,004	0,014	1,729	0,095*	0,010	0,043	1,275	0,213
0	0,001	0,031	0,108	0,915	0,011	0,054	1,068	0,294
1	-0,006	0,013	-2,285	0,030**	0,005	0,056	0,483	0,633
2	0,000	0,010	0,257	0,799	0,005	0,056	0,530	0,601
3	-0,002	0,013	-1,007	0,323	0,003	0,053	0,301	0,766
4	0,004	0,014	1,604	0,120	0,007	0,054	0,720	0,477
5	-0,001	0,012	-0,570	0,573	0,006	0,057	0,564	0,577
6	0,001	0,011	0,443	0,661	0,007	0,061	0,603	0,551
7	-0,001	0,011	-0,380	0,707	0,006	0,060	0,543	0,591
8	-0,003	0,013	-1,193	0,243	0,003	0,062	0,275	0,786
9	-0,004	0,011	-1,905	0,067*	-0,001	0,061	-0,074	0,942
10	-0,001	0,013	-0,340	0,737	-0,002	0,062	-0,144	0,887

*, **, *** sırasıyla %10, %5 ve %1 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı değerlerdir.

Almanya borsası DAX30 endeksinde bulunan işletmelerin 2015 faaliyet yılı denetim raporları (2016 yılında açıklanan) analiz sonuçları Tablo 28’de

gösterilmektedir. Bu sonuçlara göre Almanya borsasında 2016 yılında denetim raporları açıklanma tarihinden bir önceki ve bir sonraki günler ile artı dokuzuncu günlerde istatistiksel olarak anlamlı ortalama anormal getiriler bulunmaktadır. Kümülatif anormal getirilerde ise önceki yılda olduğu gibi istatistiksel olarak anlamlı herhangi bir bulguya rastlanılmamıştır.

Tablo 29. Almanya Piyasası 2017 Yılı Sonuçları

Günler	AAR (N=29)				CAAR (N=29)			
	Ortalama	Standart Sapma	t	Sig. (2-tailed)	Ortalama	Standart Sapma	t	Sig. (2-tailed)
-10	0,000	0,015	-0,117	0,908	0,000	0,015	-0,117	0,908
-9	0,001	0,014	0,482	0,633	0,001	0,023	0,220	0,827
-8	0,001	0,011	0,699	0,490	0,002	0,023	0,569	0,574
-7	0,001	0,010	0,639	0,528	0,004	0,023	0,846	0,405
-6	0,002	0,011	1,155	0,258	0,006	0,023	1,389	0,176
-5	-0,001	0,012	-0,252	0,803	0,005	0,028	1,022	0,315
-4	-0,001	0,010	-0,520	0,607	0,004	0,031	0,781	0,442
-3	-0,003	0,007	-1,900	0,068*	0,002	0,027	0,364	0,718
-2	-0,001	0,010	-0,596	0,556	0,001	0,031	0,119	0,906
-1	0,000	0,008	0,318	0,753	0,001	0,033	0,188	0,852
0	-0,003	0,029	-0,557	0,582	-0,002	0,051	-0,196	0,846
1	0,001	0,015	0,488	0,629	-0,001	0,050	-0,057	0,955
2	0,002	0,009	0,943	0,354	0,001	0,049	0,114	0,910
3	-0,001	0,011	-0,630	0,534	0,000	0,050	-0,031	0,975
4	-0,001	0,009	-0,780	0,442	-0,002	0,047	-0,185	0,854
5	0,001	0,009	0,568	0,575	-0,001	0,049	-0,076	0,940
6	0,003	0,007	2,225	0,034**	0,002	0,049	0,255	0,801
7	-0,002	0,018	-0,709	0,484	0,000	0,056	-0,008	0,993
8	-0,003	0,009	-1,585	0,124	-0,003	0,056	-0,267	0,791
9	0,000	0,011	0,233	0,818	-0,002	0,055	-0,223	0,825
10	-0,004	0,007	-2,661	0,013**	-0,006	0,055	-0,578	0,568

*, **, *** sırasıyla %10, %5 ve %1 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı değerlerdir.

2017 yılı içerisinde açıklanan denetim raporlarının analiz sonuçları Tablo 29’da gösterilmektedir. Almanya borsasında 2017 yılı analiz sonuçlarına göre eksi üçüncü,

artı altıncı ve artı onuncu günlerde istatistiksel olarak anlamlı ortalama anormal getiriler bulunmaktadır. Kümülatif anormal getirilerde ise önceki iki yılda olduğu gibi istatistiksel olarak anlamlı herhangi bir bulguya rastlanılmamıştır.

Almanya borsasında 2018 yılı içerisinde açıklanan denetim raporlarının analiz sonuçlarının gösterildiği Tablo 30 incelendiğinde denetim raporları ilan tarihlerinden önceki üç gün ile ilan tarihinden bir gün sonrasında ve üç gün sonrasında istatistiksel olarak anlamlı ortalama anormal getiriler görülmektedir. Kümülatif anormal getirilerde ise önceki üç yılda olduğu gibi istatistiksel olarak anlamlı herhangi bir bulgu tespit edilmemiştir.

Tablo 30. Almanya Piyasası 2018 Yılı Sonuçları

Günler	AAR (N=30)				CAAR (N=30)			
	Ortalama	Standart Sapma	t istatistiği	Sig. (2-tailed)	Ortalama	Standart Sapma	t istatistiği	Sig. (2-tailed)
-10	0,000	0,008	0,161	0,873	0,000	0,008	0,161	0,873
-9	-0,002	0,010	-1,102	0,280	-0,002	0,011	-0,889	0,381
-8	-0,001	0,011	-0,432	0,669	-0,003	0,016	-0,914	0,368
-7	-0,002	0,007	-1,452	0,157	-0,005	0,018	-1,374	0,180
-6	0,001	0,014	0,577	0,568	-0,003	0,023	-0,737	0,467
-5	0,000	0,010	-0,118	0,907	-0,003	0,025	-0,729	0,472
-4	-0,001	0,013	-0,249	0,805	-0,004	0,028	-0,755	0,456
-3	0,003	0,008	1,858	0,073*	-0,001	0,031	-0,196	0,846
-2	-0,004	0,011	-1,701	0,100*	-0,005	0,034	-0,740	0,465
-1	0,006	0,018	1,861	0,073*	0,001	0,045	0,173	0,864
0	0,005	0,029	0,976	0,337	0,007	0,048	0,743	0,463
1	0,007	0,014	2,665	0,012**	0,013	0,055	1,354	0,186
2	0,002	0,010	1,260	0,218	0,016	0,054	1,612	0,118
3	-0,006	0,017	-1,901	0,067*	0,010	0,057	0,952	0,349
4	-0,002	0,009	-1,280	0,211	0,008	0,061	0,699	0,490
5	-0,001	0,008	-0,824	0,417	0,006	0,062	0,575	0,570
6	-0,001	0,013	-0,580	0,566	0,005	0,063	0,446	0,659
7	0,002	0,010	1,115	0,274	0,007	0,067	0,585	0,563
8	-0,001	0,009	-0,633	0,531	0,006	0,069	0,481	0,634
9	0,000	0,011	0,199	0,844	0,006	0,070	0,509	0,614
10	-0,003	0,008	-1,717	0,097	0,004	0,070	0,300	0,766

*, **, *** sırasıyla %10, %5 ve %1 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı değerlerdir.

Oluşturulan her bir hipotez her iki borsada (BİST100 ve DAX30) ayrı ayrı test edildikten sonra “Kukla Değişken Yöntemi” ile bu borsalarda denetim raporu ilanlarının

hisse senedi özelinde nasıl bir etkiye sahip olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Her bir yıl için önce Türkiye borsası, hemen arkasında da Almanya borsası analiz edilerek elde edilen bulgular tablo halinde raporlanmıştır. Eşitlik 10'da 2014 yılı için kullanılan model gösterilmektedir.

$$R_{it_2014} = \alpha_i + \beta_i R_{mt_2014} + \gamma_i D_{t_2014} + \delta_i D_t R_{mt_2014} + \varepsilon_{it_2014} \quad (10)$$

Eşitlik 10'da gösterilen modelin Türkiye borsası analiz sonuçları Tablo 31'de Almanya borsası analiz sonuçları Tablo 32'de gösterilmektedir.

Tablo 31. BİST100 Bileşenlerinin 2014 Yılı Analiz Sonuçları

	D.Görüşü	α	Dummy1	p-value1	β	Dummy2	p-value2
AEFES	Olumlu	-0,0003	-0,0115	0,5503	0,6652	0,0105	0,5887
AFYON	Olumlu	-0,0002	0,0052	0,4370	0,9050	0,0013	0,8840
AKBNK	Şartlı	-0,0003	0,0204	0,0171**	1,2363	-0,0207	0,0177**
AKENR	Olumlu	-0,0013	0,0033	0,6657	0,8353	0,0009	0,9190
AKSA	Olumlu	0,0026	-0,0127	0,1974	0,6987	0,0110	0,2769
AKSEN	Olumlu	-0,0016	-0,0013	0,6575	1,0962	0,0017	0,6460
ALARK	Olumlu	0,0005	-0,0003	0,9357	0,8269	-0,0027	0,5027
ALGYO	Olumlu	0,0002	-0,0113	0,0069***	0,7767	0,0047	0,2175**
ANACM	Olumlu	-0,0008	0,0007	0,7885	0,8739	0,0021	0,5734
ANELE	Şartlı	-0,0015	-0,0009	0,9068	0,7696	0,0015	0,8587
ARCLK	Olumlu	0,0016	-0,0179	0,2023	0,9307	0,0183	0,1845
ASELS	Olumlu	0,0000	0,0050	0,3765	0,9526	-0,0035	0,5130
AYGAZ	Olumlu	-0,0006	-0,0017	0,5195	0,6077	0,0116	0,8258
BAGFS	Olumlu	-0,0014	0,0018	0,6467	0,6899	0,0530	0,3035
BANVT	Olumlu	-0,0015	-0,0001	0,9737	0,8894	-0,2333	0,0513*
BERA	Şartlı	-0,0018	-0,0003	0,9257	0,4999	0,1391	0,0260**
BIMAS	Olumlu	0,0005	0,0001	0,9803	0,7869	-0,0611	0,3910
BIZIM	Olumlu	-0,0010	0,0010	0,6847	0,6000	0,0061	0,9133
BJKAS	Şartlı	-0,0003	0,0005	0,8767	0,6657	0,1502	0,2422
BRISA	Olumlu	0,0011	-0,0033	0,2251	0,7001	0,0747	0,4094
BRSAN	Olumlu	0,0004	-0,0043	0,2414	0,9267	0,2328	0,0398**
CCOLA	Olumlu	0,0004	0,0032	0,2300	0,7073	0,0767	0,1742
CEMTS	Olumlu	0,0004	-0,0029	0,4308	0,4637	-0,0027	0,9755
DEVA	Olumlu	-0,0005	0,0017	0,4410	0,7001	0,1015	0,1484
DGKLB	Şartlı	-0,0003	0,0007	0,7970	0,3136	0,0261	0,7690
DOAS	Olumlu	0,0000	-0,0005	0,8768	1,3427	0,1255	0,0326**
DOHOL	Olumlu	-0,0018	-0,0004	0,9111	0,5970	0,0938	0,2041

ECILC	Olumlu	0,0001	-0,0015	0,4088	0,5852	0,0342	0,2700
EGEEN	Olumlu	0,0012	-0,0009	0,8478	0,7550	-0,0496	0,7266
EKGYO	Olumlu	-0,0006	-0,0040	0,0622*	0,8674	0,0402	0,5428
ENKAI	Olumlu	0,0021	-0,0056	0,0336**	0,5686	-0,0276	0,6080
ERBOS	Olumlu	-0,0003	-0,0021	0,6535	0,8609	0,0493	0,6402
EREGL	Olumlu	0,0023	-0,0006	0,8552	0,6631	0,1176	0,0419**
FENER	Olumlu	0,0014	-0,0014	0,5718	0,7057	0,0251	0,7721
FROTO	Olumlu	0,0007	0,0052	0,1040	1,0458	-0,0320	0,5948
GARAN	Şartlı	-0,0002	0,0003	0,8725	1,2901	0,0068	0,8724
GLYHO	Olumlu	-0,0006	-0,0010	0,6740	0,8213	0,0616	0,2554
GOLTS	Olumlu	0,0001	-0,0008	0,7405	1,0525	0,0979	0,0344**
GOODY	Olumlu	0,0005	-0,0009	0,8082	0,9010	-0,1043	0,1303
GOZDE	Olumlu	0,0025	0,0058	0,1140	1,1502	0,0226	0,8586
GSDHO	Olumlu	0,0002	-0,0017	0,6738	1,1151	-0,0161	0,7919
GSRAY	Şartlı	-0,0010	-0,0014	0,4867	0,6613	-0,0400	0,5887
GUBRF	Olumlu	0,0010	-0,0073	0,0200**	0,9112	0,0954	0,2972
HALKB	Şartlı	-0,0005	-0,0025	0,1937	1,2600	-0,0168	0,5376

Tablo 31. (Devamı) BİST100 Bileşenlerinin 2014 Yılı Analiz Sonuçları

	D.Görüşü	α	Dummy1	p-value1	β	Dummy2	p-value2
HLGYO	Olumlu	0,0001	0,0016	0,5504	0,4676	0,0566	0,2014
HURGZ	Olumlu	-0,0011	0,0018	0,6448	0,7461	-0,0987	0,6026
ICBCT	Olumlu	0,0019	0,0001	0,9747	1,0474	0,0920	0,3369
IEYHO	Olumlu	-0,0001	-0,0018	0,6187	0,7488	-0,3259	0,0147**
IHLAS	Olumlu	-0,0024	0,0017	0,7459	0,5929	0,1525	0,3429
IHLGM	Olumlu	0,0035	0,0002	0,9851	0,7067	0,1011	0,6537
IPEKE	Olumlu	-0,0008	-0,0008	0,8540	1,1779	-0,0048	0,9514
ISCTR	Şartlı	-0,0006	0,0007	0,6974	1,1162	0,0281	0,3567
ISGYO	Olumlu	0,0005	0,0022	0,3943	0,7907	0,0015	0,9628
KARSN	Olumlu	0,0008	0,0000	0,9894	0,8834	0,1186	0,3348
KARTN	Olumlu	0,0002	-0,0037	0,0733*	0,9083	0,0629	0,1512
KCHOL	Olumlu	0,0003	0,0014	0,4379	0,9618	-0,0872	0,1216
KIPA	Olumlu	-0,0008	-0,0018	0,6674	0,4758	0,2047	0,2321
KORDS	Olumlu	-0,0005	-0,0014	0,6009	0,5372	0,0222	0,6065
KOZAA	Olumlu	-0,0011	-0,0037	0,4233	1,2039	-0,0349	0,6971
KOZAL	Olumlu	-0,0015	0,0005	0,9262	1,0020	-0,1011	0,2495
KRDMD	Olumlu	0,0004	0,0020	0,6220	1,2855	0,0472	0,2828
METRO	Olumlu	0,0021	0,0027	0,6102	0,9433	0,0176	0,6007
MGROS	Olumlu	-0,0003	0,0007	0,7850	1,0714	-0,0118	0,7774
NETAS	Olumlu	-0,0019	0,0005	0,8490	0,9636	0,0560	0,5801
NTHOL	Olumlu	0,0000	0,0035	0,0770*	0,3294	-0,0273	0,6992
ODAS	Olumlu	-0,0001	-0,0047	0,2500	0,7776	0,0377	0,6260
OTKAR	Olumlu	0,0018	0,0035	0,3566	1,2500	-0,0058	0,9607
PETKM	Olumlu	0,0001	0,0014	0,5641	0,7073	-0,1485	0,1158
PGSUS	Olumlu	0,0043	0,0026	0,4078	1,0485	0,1047	0,0773*
PRKME	Olumlu	-0,0001	0,0010	0,7580	0,9714	0,0683	0,3822
SAHOL	Olumlu	0,0002	-0,0004	0,8320	1,1306	0,0057	0,8468

SASA	Olumlu	0,0005	-0,0043	0,2434	0,8433	-0,0008	0,9873
SISE	Olumlu	0,0004	0,0037	0,1675	0,9125	0,0485	0,3169
SKBNK	Olumlu	0,0011	-0,0065	0,0559*	0,6348	-0,0003	0,9952
SNGYO	Olumlu	-0,0016	0,0015	0,5292	1,0787	-0,0143	0,8317
SODA	Olumlu	0,0019	-0,0018	0,4844	0,5751	0,0457	0,4283
TATGD	Olumlu	0,0009	0,0034	0,2928	0,6702	0,0833	0,3380
TAVHL	Olumlu	0,0033	-0,0018	0,5941	0,8647	0,0194	0,7244
TCELL	Olumlu	0,0005	-0,0006	0,8002	0,5626	-0,0315	0,4525
THYAO	Olumlu	0,0019	-0,0013	0,6204	1,1005	0,0614	0,3743
TKFEN	Şartlı	-0,0004	0,0006	0,7953	0,9061	-0,0377	0,5416
TKNSA	Olumlu	0,0020	0,0005	0,8851	0,8468	0,0775	0,2400
TMSN	Olumlu	0,0030	-0,0018	0,4742	1,0530	-0,1121	0,1479
TOASO	Olumlu	0,0014	0,0089	0,0248**	1,1582	0,0371	0,5647
TRCAS	Olumlu	-0,0002	0,0010	0,5670	1,0219	0,0382	0,3474
TRKCM	Olumlu	0,0002	0,0054	0,0191**	0,8947	0,0687	0,1802
TSKB	Olumlu	0,0005	0,0002	0,9423	0,9092	-0,0101	0,8701
TTKOM	Olumlu	-0,0003	0,0006	0,8177	0,7505	-0,0427	0,4213

Tablo 31. (Devamı) BİST100 Bileşenlerinin 2014 Yılı Analiz Sonuçları

	D.Görüşü	α	Dummy1	p-value1	β	Dummy2	p-value2
TTRAK	Olumlu	0,0005	0,0030	0,3333	0,7930	0,0032	0,9583
TUPRS	Olumlu	-0,0001	0,0022	0,4153	0,8818	-0,0319	0,5879
ULKER	Olumlu	0,0008	0,0049	0,0812*	0,7104	-0,1965	0,0304**
VAKBN	Olumlu	-0,0004	-0,0009	0,6377	1,2515	-0,0742	0,0603*
VESTL	Olumlu	-0,0001	0,0027	0,5863	0,9723	-0,0062	0,9643
VKGYO	Olumlu	0,0051	-0,0059	0,4244	0,5586	0,0042	0,9710
YATAS	Olumlu	0,0001	0,0020	0,5898	0,7251	0,0896	0,3617
YKBNK	Olumlu	-0,0005	0,0013	0,4704	1,1939	-0,0588	0,0819*
ZOREN	Olumlu	-0,0013	0,0041	0,5068	0,8777	0,2339	0,3387

*, **, *** sırasıyla %10, %5 ve %1 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı değerlerdir.

Tablo 31’den de görüleceği üzere Türkiye borsasında denetim raporlarının ilan edilmesi 2014 yılında sekiz işletmenin sadece α_i sabitini, on işletmenin sadece β_i katsayısını, üç işletmenin ise aynı anda hem α_i sabitini hem de β_i katsayısını etkilemiştir.

Tablo 32 incelendiğinde ise 2014 yılında Almanya borsasında denetim raporlarının ilan edilmesi üç işletmenin sadece α_i sabitini, beş işletmenin sadece β_i katsayısını, bir işletmenin ise hem α_i sabitini hem de β_i katsayısını etkilediği görülmektedir.

Tablo 32. DAX30 Bileşenlerinin 2014 Yılı Analiz Sonuçları

	D.Görüşü	α	Dummy1	p-value1	β	Dummy2	p-value2
ADS	Olumlu	-0,0004	0,0007	0,7733	0,9924	-0,4282	0,0610*

ALV	Olumlu	-0,0002	0,0007	0,5223	1,1747	-0,2715	0,0138
BASF	Olumlu	-0,0004	-0,0023	0,0512*	1,0878	0,0678	0,6055
BAY	Olumlu	-0,0001	0,0011	0,3981	1,1211	0,0106	0,9428
BEI	Olumlu	-0,0003	-0,0002	0,8526	0,5797	-0,0024	0,9855
BMW	Olumlu	0,0000	0,0007	0,5760	1,0835	0,2524	0,0348**
CBK	Olumlu	0,0011	-0,0038	0,1229	1,2755	-0,1139	0,6274
CON	Olumlu	0,0017	-0,0023	0,1582	1,2170	-0,0253	0,8674
DAI	Olumlu	0,0004	-0,0014	0,3575	1,2872	-0,2924	0,0638*
DBK	Olumlu	-0,0007	-0,0008	0,6140	1,1490	-0,0152	0,9186
DB1	Olumlu	0,0002	0,0009	0,6182	0,8054	0,1224	0,5142
DPW	Olumlu	0,0008	-0,0003	0,8218	1,0148	-0,1862	0,1473
DTE	Olumlu	0,0009	0,0007	0,6619	0,8761	0,0589	0,6933
EON	Olumlu	-0,0005	-0,0004	0,7797	0,8220	0,2829	0,0563*
FME	Olumlu	-0,0008	0,0012	0,4260	0,3783	-0,1040	0,4645
FRE	Olumlu	0,0003	0,0009	0,5561	0,4158	0,0226	0,8750
HEI	Olumlu	-0,0006	-0,0030	0,0682*	1,0611	0,2438	0,1178
HNK	Olumlu	0,0000	0,0002	0,9079	0,7643	0,1331	0,4965
IFX	Olumlu	-0,0002	0,0046	0,0970*	1,2553	-0,5573	0,0056***
LHA	Olumlu	0,0000	-0,0055	0,0476**	1,1894	-0,0935	0,7237

Tablo 32. (Devamı) DAX30 Bileşenlerinin 2014 Yılı Analiz Sonuçları

	D.Görüşü	α	Dummy1	p-value1	β	Dummy2	p-value2
MRC	Olumlu	-0,0003	0,0018	0,3540	0,7075	-0,1802	0,3320
MUV	Olumlu	-0,0005	0,0010	0,3267	0,9311	0,0222	0,8174
RWE	Olumlu	-0,0005	-0,0030	0,1543	0,7940	0,2391	0,2536
SAP	Olumlu	-0,0009	0,0016	0,2271	0,8016	0,1088	0,3777
SIE	Olumlu	0,0001	0,0011	0,5016	0,8736	-0,0891	0,4103
TKA	Olumlu	-0,0005	0,0010	0,6488	1,1947	-0,1620	0,3317
VOW	Olumlu	-0,0001	0,0015	0,2786	1,1502	0,0116	0,9288
VNA	Olumlu	0,0005	-0,0009	0,6388	0,2207	0,1441	0,5321

*, **, *** sırasıyla %10, %5 ve %1 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı değerlerdir.

2015 yılı için kullanılan model Eşitlik 11’de gösterilmektedir. Tablo 33’te Eşitlik 11’de gösterilen modelin Türkiye borsası analiz sonuçları, Tablo 34’te ise Almanya borsası analiz sonuçları gösterilmektedir.

$$R_{it_2015} = \alpha_i + \beta_i R_{mt_2015} + \gamma_i D_{t_2015} + \delta_i D_t R_{mt_2015} + \varepsilon_{it_2015} \quad (11)$$

Tablo 33. BİST100 Bileşenlerinin 2015 Yılı Analiz Sonuçları

	D.Görüşü	α	Dummy1	p-value1	β	Dummy2	p-value2
AEFES	Olumlu	-0,0009	-0,0055	0,5512	0,5377	0,0083	0,3886
AFYON	Olumlu	0,0034	0,0010	0,9753	0,6045	0,0213	0,5383
AKBNK	Şartlı	-0,0002	-0,0036	0,5120	1,4952	0,0044	0,4029
AKENR	Olumlu	0,0004	-0,0029	0,7850	0,6403	0,0060	0,5936
AKSA	Olumlu	0,0000	-0,0007	0,9417	0,4383	-0,0052	0,5496
AKSEN	Olumlu	0,0002	-0,0012	0,9209	0,9230	-0,0010	0,9347

ALARK	Olumlu	-0,0014	-0,0010	0,7559	0,7717	0,0035	0,3436
ALGYO	Olumlu	-0,0004	-0,0096	0,6150	0,6760	0,0086	0,6456
ANACM	Olumlu	0,0003	-0,0049	0,2560	0,7518	0,0059	0,2390
ANELE	Olumlu	0,0009	-0,0005	0,9671	0,6714	-0,0013	0,9157
ARCLK	Olumlu	-0,0002	0,0237	0,0994*	0,7387	-0,0230	0,1014
ASELS	Olumlu	0,0008	0,0021	0,4458	0,5146	0,9754	0,0000***
AYGAZ	Olumlu	0,0003	0,0004	0,8417	0,4189	0,0258	0,5926
BAGFS	Olumlu	0,0024	-0,0004	0,8765	0,8837	0,0123	0,3596
BANVT	Olumlu	0,0008	0,0037	0,1862	0,7914	-0,2636	0,0273**
BERA	Şartlı	0,0000	0,0016	0,5584	0,3884	0,2435	0,0000***
BIMAS	Olumlu	0,0000	0,0020	0,3439	0,4877	-0,0178	0,6709
BIZIM	Olumlu	-0,0017	0,0028	0,2591	0,6211	0,2033	0,0006***
BJKAS	Şartlı	0,0002	0,0018	0,4200	0,7117	0,3079	0,0009***
BRISA	Olumlu	0,0018	-0,0024	0,3644	0,7681	0,0623	0,2551
BRSAN	Olumlu	0,0005	0,0000	0,9940	0,6964	0,1541	0,0021***
CCOLA	Olumlu	-0,0006	-0,0006	0,7994	0,7092	0,0629	0,0635*
CEMTS	Olumlu	0,0016	0,0036	0,3347	0,4308	-0,1937	0,0250**
DEVA	Olumlu	0,0012	-0,0025	0,6030	0,7321	0,3192	0,0052***
DGKLB	Şartlı	-0,0002	-0,0016	0,7332	0,5697	-0,1335	0,3766

Tablo 33. (Devamı) BİST100 Bileşenlerinin 2015 Yılı Analiz Sonuçları

	D.Görüşü	α	Dummy1	p-value1	β	Dummy2	p-value2
DOAS	Olumlu	0,0015	-0,0021	0,6281	0,8317	0,0733	0,5286
DOHOL	Olumlu	-0,0001	0,0016	0,6847	0,4057	0,0834	0,3861
ECILC	Olumlu	0,0008	-0,0031	0,3838	0,5826	0,1015	0,1903
EGEEN	Olumlu	0,0039	0,0047	0,2856	0,7601	0,0109	0,9403
EKGYO	Olumlu	0,0002	-0,0036	0,1645	1,1093	0,2126	0,0015***
ENKAI	Olumlu	-0,0010	0,0008	0,7428	0,7472	0,0944	0,2573
ERBOS	Olumlu	0,0026	-0,0039	0,2464	0,6542	0,1522	0,0551*
EREGL	Olumlu	0,0021	-0,0002	0,9561	0,5585	-0,1157	0,1949
FENER	Olumlu	0,0012	-0,0020	0,6214	0,6140	-0,0658	0,6396
FROTO	Olumlu	0,0015	0,0001	0,9708	0,5698	0,0783	0,1397
GARAN	Şartlı	0,0000	-0,0016	0,4519	1,5315	-0,0113	0,5882
GLYHO	Olumlu	0,0021	-0,0066	0,2008	0,3403	0,0175	0,8237
GOLTS	Olumlu	0,0010	-0,0023	0,5007	0,7891	0,0452	0,4206
GOODY	Olumlu	0,0010	0,0034	0,2054	0,8586	0,0228	0,5991
GOZDE	Olumlu	0,0008	-0,0019	0,4364	0,5937	0,1541	0,0021***
GSDHO	Olumlu	0,0018	-0,0057	0,1467	0,7578	-0,0069	0,9065
GSRAY	Şartlı	0,0015	-0,0069	0,1496	1,0418	-0,0099	0,9485
GUBRF	Olumlu	0,0016	-0,0063	0,1043	0,7717	-0,0694	0,5737
HALKB	Olumlu	-0,0006	-0,0034	0,1012	1,5272	0,0015	0,9722
HLGYO	Olumlu	-0,0001	-0,0028	0,2705	0,5919	-0,1424	0,0094***
HURGZ	Olumlu	0,0008	0,0017	0,7121	0,5648	0,0819	0,4865
ICBCT	Olumlu	0,0019	0,0015	0,5620	0,2974	-0,0809	0,2165
IEYHO	Olumlu	-0,0003	-0,0004	0,9290	0,2121	0,0241	0,8843
IHLAS	Olumlu	-0,0006	0,0008	0,8720	0,4950	0,0374	0,5854
IHLGM	Olumlu	-0,0012	0,0010	0,8172	0,3986	0,2552	0,0047***

IPEKE	Olumlu	-0,0018	-0,0013	0,8613	0,4960	-0,2961	0,1067
ISCTR	Şartlı	0,0002	-0,0001	0,9754	1,3401	0,1169	0,0066***
ISGYO	Olumlu	0,0005	-0,0093	0,0046***	0,6889	0,0256	0,4947
KARSN	Olumlu	0,0024	-0,0033	0,2771	0,7051	0,0444	0,6554
KARTN	Olumlu	-0,0005	-0,0007	0,8692	0,6324	0,0396	0,5300
KCHOL	Olumlu	0,0004	0,0013	0,4892	0,8063	-0,0557	0,3336
KIPA	Olumlu	0,0013	-0,0006	0,8762	0,4944	0,0725	0,6089
KORDS	Olumlu	0,0016	-0,0097	0,0451**	0,6708	-0,0297	0,6188
KOZAA	Olumlu	-0,0014	0,0005	0,9441	0,5832	-0,0251	0,8890
KOZAL	Olumlu	-0,0003	-0,0107	0,0956*	0,3952	-0,1004	0,3237
KRDMD	Olumlu	0,0015	0,0017	0,5186	0,9664	0,0552	0,0813*
METRO	Olumlu	-0,0009	-0,0007	0,9089	0,3722	0,2117	0,0165**
MGROS	Olumlu	0,0007	-0,0010	0,6358	0,7050	0,0212	0,2791
NETAS	Olumlu	0,0024	-0,0105	0,0888*	0,9156	0,1962	0,4180
NTHOL	Olumlu	0,0022	-0,0002	0,9392	0,2456	0,0636	0,4651
ODAS	Olumlu	0,0038	-0,0123	0,0051***	0,4593	0,1397	0,1857
OTKAR	Olumlu	0,0020	-0,0029	0,4755	0,6373	0,1322	0,0348**
PETKM	Olumlu	0,0008	0,0019	0,3438	0,7997	0,0320	0,6707
PGSUS	Olumlu	-0,0008	0,0021	0,3884	0,9223	0,0645	0,0722*

Tablo 33. (Devamı) BİST100 Bileşenlerinin 2015 Yılı Analiz Sonuçları

	D.Görüşü	α	Dummy1	p-value1	β	Dummy2	p-value2
PRKME	Olumlu	-0,0009	0,0065	0,0957*	0,3256	0,0386	0,5653
SAHOL	Olumlu	-0,0003	0,0007	0,6965	1,2544	-0,0005	0,9741
SASA	Olumlu	0,0024	-0,0024	0,5148	0,3952	0,0260	0,5028
SISE	Olumlu	0,0018	0,0000	0,9906	0,8369	0,0121	0,8676
SKBNK	Olumlu	-0,0009	0,0000	0,9897	0,4581	0,0261	0,4900
SNGYO	Olumlu	-0,0001	-0,0013	0,5472	0,8478	0,1372	0,0238**
SODA	Olumlu	0,0027	-0,0058	0,0602*	0,4348	0,0613	0,1109
TATGD	Olumlu	0,0018	0,0046	0,2799	0,6514	-0,1636	0,0619*
TAVHL	Olumlu	0,0002	0,0008	0,8121	0,4793	-0,0361	0,5266
TECELL	Olumlu	0,0002	-0,0031	0,3197	0,6062	-0,1065	0,0865*
THYAO	Olumlu	0,0007	0,0003	0,8895	0,9237	0,0705	0,3591
TKFEN	Şartlı	0,0001	-0,0003	0,8942	0,7012	0,2295	0,0000***
TKNSA	Olumlu	-0,0015	0,0042	0,1582	0,6848	0,0770	0,1125
TMSN	Olumlu	0,0010	-0,0076	0,1288	0,5768	0,0711	0,6964
TOASO	Olumlu	0,0006	0,0014	0,7290	0,8309	0,0192	0,7200
TRCAS	Olumlu	-0,0004	0,0009	0,6528	0,6461	0,0606	0,1987
TRKCM	Olumlu	0,0019	-0,0029	0,2280	0,7002	0,1041	0,0429**
TSKB	Olumlu	0,0005	-0,0009	0,7827	0,8252	-0,0050	0,9433
TTKOM	Olumlu	-0,0001	-0,0011	0,7246	0,7756	0,0459	0,4325
TTRAK	Olumlu	0,0008	-0,0017	0,5681	0,6008	0,0069	0,8730
TUPRS	Olumlu	0,0004	0,0028	0,2516	0,6734	0,1585	0,0053***
ULKER	Olumlu	0,0004	-0,0006	0,8371	0,5734	-0,0324	0,6567
VAKBN	Olumlu	0,0001	-0,0033	0,1150	1,5291	0,0289	0,6197
VESTL	Olumlu	0,0058	-0,0024	0,6935	0,7249	0,1401	0,4403
VKGYO	Olumlu	-0,0046	-0,0013	0,7405	0,4806	0,2690	0,0006***

YATAS	Olumlu	0,0025	-0,0037	0,4242	0,7915	0,1522	0,0301**
YKBNK	Olumlu	0,0000	-0,0003	0,8735	1,2652	-0,0518	0,1054
ZOREN	Olumlu	0,0031	0,0026	0,5497	0,9355	0,5060	0,0003***

*, **, *** sırasıyla %10, %5 ve %1 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı değerlerdir.

Tablo 33'ten de görüleceği üzere Türkiye borsasında denetim raporlarının ilan edilmesi 2015 yılında sekiz işletmenin sadece α_i sabitini, yirmi sekiz işletmenin ise sadece β_i katsayısını etkilemiştir. Aynı anda hem α_i sabiti hem de β_i katsayısı etkilenen herhangi bir işletmeye rastlanılmamıştır.

Tablo 34 sonuçlarına göre 2015 yılında Almanya borsasında denetim raporlarının ilan edilmesi iki işletmenin sadece α_i sabitini, on işletmenin ise sadece β_i katsayısını etkilediği görülmektedir.

Tablo 34. DAX30 Bileşenlerinin 2015 Yılı Analiz Sonuçları

	D.Görüşü	α	Dummy1	p-value1	β	Dummy2	p-value2
ADS	Olumlu	-0,0013	0,0004	0,8297	0,7560	-0,1030	0,5288
ALV	Olumlu	0,0003	0,0014	0,2188	0,7315	0,0907	0,3171
BASF	Olumlu	-0,0006	-0,0022	0,0652*	1,1587	-0,0115	0,9040
BAY	Olumlu	0,0002	0,0015	0,2775	1,2796	-0,1899	0,0796*
BEI	Olumlu	0,0001	-0,0010	0,5654	0,6449	-0,0040	0,9737
BMW	Olumlu	0,0000	-0,0008	0,5943	1,1886	-0,2987	0,0133**
CBK	Olumlu	-0,0015	-0,0002	0,9102	1,1118	0,1319	0,4067
CON	Olumlu	-0,0001	0,0011	0,5006	1,2039	-0,2438	0,0683*
DAI	Olumlu	0,0002	-0,0023	0,1882	1,1447	-0,0211	0,8583
DBK	Olumlu	-0,0011	-0,0015	0,4548	1,0550	0,0782	0,6297
DB1	Olumlu	0,0003	-0,0022	0,2642	0,7256	0,2907	0,0517*
DPW	Olumlu	-0,0003	0,0005	0,7682	1,0511	-0,1229	0,3649
DTE	Olumlu	0,0008	-0,0007	0,6602	1,0068	0,0109	0,9351
EON	Olumlu	-0,0008	0,0019	0,5109	1,0828	0,0471	0,8404
FME	Olumlu	0,0013	-0,0009	0,5789	0,5321	0,2653	0,0448**
FRE	Olumlu	0,0010	-0,0011	0,5339	0,5923	0,3656	0,0113**
HEI	Olumlu	-0,0004	0,0005	0,7836	1,0545	-0,0505	0,6976
HNK	Olumlu	0,0007	-0,0023	0,1974	0,6255	0,3374	0,0177**
IFX	Olumlu	0,0002	0,0084	0,0165**	1,1118	0,1104	0,6026
LHA	Olumlu	-0,0021	0,0024	0,3872	0,9714	0,4067	0,0661*
MRC	Olumlu	0,0011	-0,0028	0,1146	0,7110	0,5624	0,0001***
MUV	Olumlu	0,0001	-0,0001	0,9217	0,7883	-0,1825	0,0532*
RWE	Olumlu	-0,0016	0,0012	0,7840	1,0580	0,1576	0,6609

SAP	Olumlu	-0,0003	0,0017	0,1871	0,9144	-0,0666	0,5233
SIE	Olumlu	-0,0003	-0,0013	0,4745	1,0685	0,0534	0,6135
TKA	Olumlu	0,0004	-0,0001	0,9590	1,1156	0,0116	0,9462
VOW	Olumlu	0,0001	-0,0032	0,4141	1,0070	-0,0797	0,7982
VNA	Olumlu	0,0022	-0,0024	0,3278	0,3399	0,0782	0,6911

*, **, *** sırasıyla %10, %5 ve %1 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı değerlerdir.

2016 yılı için Eşitlik 12’de gösterilen modelin, Türkiye borsası analiz sonuçları Tablo 35’te, Almanya borsası analiz sonuçları ise Tablo 36’da gösterilmektedir.

$$R_{it_2016} = \alpha_i + \beta_i R_{mt_2016} + \gamma_i D_{t_2016} + \delta_i D_t R_{mt_2016} + \varepsilon_{it_2016} \quad (12)$$

Tablo 35. BİST100 Bileşenlerinin 2016 Yılı Analiz Sonuçları

	D.Görüşü	α	Dummy1	p-value1	β	Dummy2	p-value2
AEFES	Olumlu	0,0000	-0,0291	0,0188**	0,7398	0,0324	0,0104**
AFYON	Olumlu	0,0044	-0,0002	0,9814	1,2992	0,0053	0,5767
AKBNK	Şartlı	0,0003	0,0019	0,6013	1,2845	-0,0040	0,2218
AKENR	Olumlu	-0,0002	0,0056	0,4311	0,8264	-0,0027	0,7266
AKSA	Olumlu	0,0009	-0,0082	0,2086	0,8665	0,0114	0,1004
AKSEN	Olumlu	0,0001	-0,0111	0,3061	0,9496	0,0138	0,1951

Tablo 35. (Devamı) BİST100 Bileşenlerinin 2016 Yılı Analiz Sonuçları

	D.Görüşü	α	Dummy1	p-value1	β	Dummy2	p-value2
ALARK	Olumlu	-0,0002	0,0029	0,4950	0,9750	-0,0036	0,4968
ALGYO	Olumlu	0,0011	0,0047	0,3228	0,9538	0,0021	0,7259
ANACM	Olumlu	0,0003	-0,0001	0,9891	0,9210	0,0025	0,6954
ANELE	Olumlu	0,0004	0,0012	0,6993	0,8021	0,9466	0,0000***
ARCLK	Olumlu	0,0006	-0,0024	0,4883	0,7027	0,9623	0,0000***
ASELS	Olumlu	0,0019	0,0011	0,6222	0,7825	0,9449	0,0000***
AYGAZ	Olumlu	0,0010	0,0005	0,8495	0,6606	0,0249	0,6452
BAGFS	Olumlu	0,0005	0,0007	0,7764	0,8874	0,0591	0,0878*
BANVT	Olumlu	0,0002	0,0097	0,1635	0,7328	-0,0211	0,9431
BERA	Şartlı	-0,0001	0,0022	0,3259	0,6717	0,0541	0,2794
BIMAS	Olumlu	0,0011	-0,0003	0,8994	0,5719	-0,0767	0,2205
BIZIM	Olumlu	-0,0003	-0,0019	0,5097	0,9037	0,0310	0,6522
BJKAS	Şartlı	0,0044	-0,0059	0,2642	1,0200	0,1834	0,2325
BRISA	Olumlu	-0,0007	0,0019	0,3098	0,8116	0,0286	0,3463
BRSAN	Olumlu	0,0002	-0,0014	0,6018	0,8812	0,1026	0,1315
CCOLA	Olumlu	-0,0011	0,0030	0,3250	0,7332	-0,0343	0,6004
CEMTS	Olumlu	0,0006	0,0023	0,6534	0,7532	-0,0549	0,5986
DEVA	Olumlu	0,0026	0,0019	0,4910	1,1204	-0,0480	0,5799
DGKLB	Şartlı	-0,0001	0,0043	0,2132	0,7107	0,1970	0,0655*
DOAS	Olumlu	-0,0002	0,0000	0,9880	1,2026	0,0483	0,5128
DOHOL	Olumlu	-0,0002	0,0034	0,4320	0,3531	0,0227	0,5746
ECILC	Olumlu	0,0013	-0,0013	0,6446	1,0378	0,0970	0,2693
EGEEN	Olumlu	0,0017	0,0000	0,9893	0,8670	0,0274	0,7378

EKGYO	Olumlu	-0,0003	0,0026	0,1920	1,1894	0,0292	0,5245
ENKAI	Olumlu	0,0001	0,0011	0,6577	0,5297	0,0002	0,9974
ERBOS	Olumlu	-0,0002	0,0020	0,5467	0,9016	0,1167	0,2289
EREGL	Olumlu	-0,0005	0,0005	0,8691	0,8070	-0,1795	0,0142**
FENER	Olumlu	-0,0003	0,0011	0,6375	0,6549	0,0177	0,7946
FROTO	Olumlu	0,0006	-0,0021	0,4443	0,7902	-0,0232	0,5344
GARAN	Şartlı	0,0001	-0,0006	0,7443	1,3614	-0,0256	0,4041
GLYHO	Olumlu	-0,0003	0,0010	0,6720	0,6951	-0,0160	0,7221
GOLTS	Olumlu	0,0011	0,0002	0,9579	1,1495	0,0460	0,5273
GOODY	Olumlu	0,0007	0,0030	0,5423	1,0634	-0,0838	0,2725
GOZDE	Olumlu	-0,0008	0,0055	0,0655*	0,7296	0,0332	0,5918
GSDHO	Olumlu	-0,0017	-0,0003	0,9359	0,6138	0,1134	0,2218
GSRAY	Şartlı	-0,0001	0,0040	0,4463	0,7741	0,0265	0,8996
GUBRF	Olumlu	0,0002	-0,0011	0,7184	0,9323	0,0047	0,9559
HALKB	Şartlı	-0,0006	0,0023	0,2329	1,4895	0,0602	0,1493
HLGYO	Olumlu	-0,0002	0,0008	0,7155	0,8502	-0,0526	0,1942
HURGZ	Olumlu	-0,0003	0,0012	0,7787	0,4942	0,6521	0,0006***
ICBCT	Olumlu	0,0015	0,0013	0,6924	0,3376	-0,1115	0,2040
IEYHO	Olumlu	-0,0004	0,0029	0,6164	0,6247	-0,2118	0,4316
IHLAS	Olumlu	-0,0003	0,0024	0,6612	0,6236	0,0185	0,9031
IHLGM	Olumlu	-0,0012	0,0033	0,4415	1,1596	0,2519	0,0118**

Tablo 35. (Devamı) BİST100 Bileşenlerinin 2016 Yılı Analiz Sonuçları

	D.Görüşü	α	Dummy1	p-value1	β	Dummy2	p-value2
ISCTR	Şartlı	-0,0004	0,0014	0,4755	1,2919	-0,0318	0,3194
ISGYO	Olumlu	0,0012	0,0031	0,1961	0,8042	0,0145	0,6089
KARSN	Olumlu	0,0000	0,0010	0,7410	1,0457	0,0460	0,2377
KARTN	Olumlu	0,0016	0,0051	0,0973*	0,7591	0,0884	0,2501
KCHOL	Olumlu	0,0007	-0,0022	0,2472	0,8462	-0,0704	0,1539
KIPA	Olumlu	0,0015	0,0008	0,8778	0,9647	0,4201	0,0851*
KORDS	Olumlu	0,0004	0,0011	0,7532	1,0333	0,0674	0,1739
KRDMD	Olumlu	-0,0014	-0,0007	0,7964	1,1969	0,0546	0,1228
METRO	Olumlu	-0,0003	0,0046	0,4020	1,0477	-0,0095	0,9064
MGROS	Olumlu	-0,0008	0,0053	0,0143**	1,0566	0,8461	0,0000***
NETAS	Olumlu	0,0018	0,0013	0,6998	1,2900	-0,1988	0,1783
NTHOL	Olumlu	-0,0007	0,0017	0,3562	0,3973	-0,0501	0,5030
ODAS	Olumlu	-0,0019	0,0049	0,1566	0,8897	0,0667	0,3942
OTKAR	Olumlu	0,0007	-0,0004	0,9162	0,7865	0,0863	0,1942
PETKM	Olumlu	0,0017	-0,0024	0,3563	0,7325	-0,1045	0,2872
PGSUS	Olumlu	-0,0012	0,0007	0,7890	1,0742	0,0423	0,1081
PRKME	Olumlu	0,0000	0,0054	0,1802	0,9113	0,1243	0,1171
SAHOL	Olumlu	0,0003	0,0003	0,8537	1,0004	0,7617	0,0000***
SASA	Olumlu	0,0003	0,0061	0,1900	0,5229	0,9880	0,0000***
SISE	Olumlu	0,0010	-0,0001	0,9762	1,0146	-0,0211	0,7001
SKBNK	Olumlu	-0,0002	0,0028	0,2786	0,7555	-0,0224	0,4016
SNGYO	Olumlu	-0,0008	0,0017	0,5095	0,5327	0,0532	0,4836
SODA	Olumlu	0,0008	-0,0030	0,2675	0,6345	0,0728	0,1563

TATGD	Olumlu	0,0025	0,0040	0,2304	0,7703	0,1618	0,1026
TAVHL	Olumlu	0,0000	0,0045	0,2620	0,6279	-0,0149	0,8161
TECELL	Olumlu	-0,0003	-0,0039	0,0768*	0,8214	-0,0222	0,6619
THYAO	Olumlu	-0,0002	0,0002	0,9233	1,1914	0,0655	0,2665
TKFEN	Olumlu	0,0000	0,0013	0,7406	0,9289	0,0489	0,6048
TKNSA	Olumlu	-0,0007	0,0016	0,6158	0,9351	0,1264	0,0082***
TMSN	Olumlu	0,0019	0,0005	0,8412	1,2204	-0,1907	0,0690*
TOASO	Olumlu	0,0014	-0,0032	0,3759	0,7869	0,0460	0,2307
TRCAS	Olumlu	-0,0006	0,0021	0,3055	0,8294	0,0199	0,7437
TRKCM	Olumlu	-0,0011	0,0037	0,1252	1,0854	-0,0208	0,7611
TSKB	Olumlu	-0,0002	0,0039	0,2202	0,8209	0,0012	0,9826
TTKOM	Olumlu	-0,0008	-0,0011	0,6739	0,7474	0,0630	0,2837
TTRAK	Olumlu	0,0000	-0,0009	0,7447	0,6785	-0,0456	0,4087
TUPRS	Olumlu	0,0021	0,0001	0,9755	0,8128	-0,0536	0,2364
ULKER	Olumlu	0,0004	-0,0002	0,9520	0,7226	0,1640	0,0960*
VAKBN	Olumlu	-0,0003	0,0008	0,7304	1,4179	0,0896	0,0953*
VESTL	Olumlu	-0,0006	0,0007	0,8490	1,6034	0,0731	0,1453
VKGYO	Olumlu	0,0000	0,0030	0,2745	1,0816	0,1459	0,0117**
YATAS	Olumlu	0,0030	0,0011	0,7714	1,0099	0,0467	0,6465
YKBNK	Olumlu	-0,0003	-0,0049	0,0374**	1,2308	-0,1596	0,0001***
ZOREN	Olumlu	0,0006	0,0007	0,8033	1,2556	0,2887	0,0011***

*, **, *** sırasıyla %10, %5 ve %1 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı değerlerdir.

Tablo 35 incelendiğinde Türkiye borsasında denetim raporlarının ilan edilmesi 2016 yılında üç işletmenin sadece α_i sabitini, on yedi işletmenin ise sadece β_i katsayısını etkilemiştir. Üç işletmenin ise aynı anda hem α_i sabiti hem de β_i katsayısı denetim raporu ilanından etkilenmiştir.

2016 yılında Almanya borsasında denetim raporları ilanından iki işletmenin sadece α_i sabiti, dokuz işletmenin sadece β_i katsayısı, bir işletmenin ise hem α_i sabiti hem de β_i katsayısı aynı anda etkilenmiştir.

Tablo 36. DAX30 Bileşenlerinin 2016 Yılı Analiz Sonuçları

	D.Görüşü	α	Dummy1	p-value1	β	Dummy2	p-value2
ADS	Olumlu	0,0021	-0,0021	0,3641	0,7419	0,0140	0,9208
ALV	Olumlu	0,0002	0,0005	0,7171	0,9201	0,2262	0,0129**
BASF	Olumlu	-0,0006	0,0024	0,0785*	1,0417	0,1288	0,1055
BAY	Olumlu	-0,0003	0,0007	0,7136	1,1525	0,0792	0,4690
BEI	Olumlu	0,0011	-0,0041	0,0359**	0,8535	-0,4440	0,0001***
BMW	Olumlu	-0,0006	0,0016	0,2853	1,1430	-0,0009	0,9928
CBK	Olumlu	-0,0012	-0,0023	0,4926	1,1110	-0,0698	0,7432
CON	Olumlu	0,0005	0,0000	0,9935	1,0097	0,1833	0,0819*
1COV	Olumlu	0,0013	0,0056	0,0580*	0,8463	-0,1976	0,2555
DAI	Olumlu	-0,0004	0,0006	0,7341	1,1871	0,2492	0,0094***
DBK	Olumlu	-0,0019	-0,0006	0,8584	1,2270	0,0571	0,8006

DB1	Olumlu	0,0011	-0,0022	0,3538	0,8331	-0,2141	0,1201
DPW	Olumlu	-0,0004	0,0008	0,5733	0,9118	-0,0357	0,6792
DTE	Olumlu	0,0007	-0,0020	0,2031	1,1285	-0,1972	0,0295**
EON	Olumlu	-0,0009	-0,0033	0,2569	1,1146	-0,2580	0,1604
FME	Olumlu	0,0008	-0,0014	0,4138	0,9574	-0,4194	0,0002***
FRE	Olumlu	0,0014	-0,0005	0,7804	0,9465	-0,0823	0,4830
HEI	Olumlu	0,0006	-0,0005	0,7832	0,9971	-0,2291	0,0326**
HNK	Olumlu	0,0003	-0,0012	0,4656	0,8580	-0,3894	0,0001***
IFX	Olumlu	0,0009	-0,0050	0,1453	1,0090	0,4222	0,2831
LHA	Olumlu	0,0010	-0,0038	0,1539	0,7332	0,2494	0,1411
MRC	Olumlu	-0,0003	0,0011	0,5491	0,9958	-0,4437	0,0001***
MUV	Olumlu	0,0001	-0,0021	0,1151	0,6322	0,1049	0,2225
RWE	Olumlu	-0,0019	-0,0028	0,4824	1,0786	-0,0990	0,6933
SAP	Olumlu	0,0009	-0,0005	0,6789	0,8237	-0,0130	0,8646
SIE	Olumlu	-0,0004	-0,0001	0,9767	0,8965	-0,0301	0,9133
TKA	Olumlu	-0,0010	-0,0057	0,1898	1,0588	0,4340	0,4059
VOW	Olumlu	-0,0022	0,0003	0,8992	1,1585	0,0283	0,8406
VNA	Olumlu	0,0004	-0,0027	0,2166	0,8510	-0,6860	0,0000***

*, **, *** sırasıyla %10, %5 ve %1 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı değerlerdir.

2017 yılı için kullanılan model Eşitlik 13'te gösterilmektedir. Tablo 37'de Türkiye borsası analiz sonuçları, Tablo 38'de ise Almanya borsası analiz sonuçları yer almaktadır.

$$R_{it_2017} = \alpha_i + \beta_i R_{mt_2017} + \gamma_i D_{t_2017} + \delta_i D_t R_{mt_2017} + \varepsilon_{it_2017} \quad (13)$$

Tablo 37. BİST100 Bileşenlerinin 2017 Yılı Analiz Sonuçları

	D.Görüşü	α	Dummy1	p-value1	β	Dummy2	p-value2
AEFES	Olumlu	-0,0002	0,0026	0,8074	0,8817	-0,0038	0,7186
AFYON	Olumlu	0,0016	0,0003	0,9666	1,0379	-0,0046	0,5380
AKBNK	Şarhı	-0,0003	0,0068	0,0704*	1,2353	-0,0045	0,1817
AKENR	Olumlu	-0,0004	0,0012	0,8643	0,9074	0,0010	0,8962
AKSA	Olumlu	0,0001	-0,0043	0,6444	0,8833	-0,0001	0,9886
AKSEN	Olumlu	0,0003	0,0079	0,4112	0,9557	-0,0052	0,5928
ALARK	Olumlu	0,0010	-0,0082	0,1050	0,9422	0,0112	0,0528*
ALGYO	Olumlu	0,0015	0,0024	0,6919	1,0155	-0,0024	0,6800
ANACM	Olumlu	0,0021	-0,0026	0,5531	0,8148	0,0014	0,7810
ANELE	Olumlu	0,0012	0,0068	0,8177	0,7106	-0,0052	0,8576
ARCLK	Olumlu	0,0005	0,0007	0,9376	0,8536	-0,0028	0,7716
ASELS	Olumlu	0,0018	0,0158	0,0642*	0,6744	-0,0115	0,1323
AYGAZ	Olumlu	0,0007	-0,0020	0,3926	0,5579	-0,0337	0,6319
BAGFS	Olumlu	-0,0015	-0,0008	0,7320	1,0030	0,0577	0,2192
BANVT	Olumlu	0,0073	-0,0038	0,5369	0,9207	-0,1510	0,6040
BERA	Olumlu	-0,0008	0,0072	0,3079	0,7090	0,2307	0,1892
BIMAS	Olumlu	-0,0008	0,0016	0,4599	0,6869	-0,0711	0,1228

BIZIM	Olumlu	-0,0013	-0,0013	0,5785	0,9285	0,1075	0,0488**
BJKAS	Şartlı	0,0000	-0,0024	0,3031	0,5601	0,0528	0,4015
BRISA	Olumlu	-0,0009	-0,0004	0,8279	0,7186	0,1803	0,0007***
BRSAN	Olumlu	0,0017	-0,0029	0,4458	0,7540	-0,0975	0,3374
CCOLA	Olumlu	-0,0003	-0,0007	0,7723	0,9207	0,0032	0,9169
CEMTS	Olumlu	0,0020	-0,0034	0,4139	0,6809	0,0410	0,6838
DEVA	Olumlu	0,0001	0,0001	0,9843	0,9626	0,0538	0,2014
DGKLB	Şartlı	0,0012	0,0041	0,4822	0,4417	0,2249	0,1958
DOAS	Olumlu	-0,0012	-0,0009	0,6430	0,9556	0,1078	0,0926*
DOHOL	Olumlu	0,0017	0,0042	0,2434	1,0444	0,0133	0,7244
ECILC	Olumlu	0,0014	0,0006	0,8548	0,8878	0,0045	0,8777
EGEEN	Olumlu	-0,0006	-0,0027	0,4629	0,9579	0,0383	0,7093
EKGYO	Olumlu	0,0001	0,0001	0,9690	1,1731	0,1490	0,0090***
ENKAI	Olumlu	0,0009	0,0003	0,8920	0,6015	-0,0197	0,8177
ERBOS	Olumlu	0,0009	-0,0029	0,6113	0,9518	0,2823	0,0847*
EREGL	Olumlu	0,0018	0,0001	0,9751	1,0073	-0,0222	0,6451
FENER	Olumlu	-0,0004	-0,0004	0,8038	0,4388	0,0327	0,5955
FROTO	Şartlı	-0,0004	-0,0004	0,8840	0,9296	-0,0120	0,8025
GARAN	Şartlı	-0,0002	0,0024	0,2224	1,2454	-0,0165	0,6327
GLYHO	Olumlu	0,0022	-0,0068	0,1306	0,6481	0,0223	0,6799
GOLTS	Olumlu	-0,0003	-0,0007	0,7348	0,9864	0,0258	0,7245
GOODY	Olumlu	0,0006	0,0010	0,6440	0,9886	0,1470	0,0005***
GOZDE	Olumlu	-0,0005	0,0019	0,7336	1,0279	0,2072	0,0534*
GSDHO	Olumlu	-0,0001	-0,0004	0,8760	0,9224	0,0109	0,8622

Tablo 37. (Devamı) BİST100 Bileşenlerinin 2017 Yılı Analiz Sonuçları

	D.Görüşü	α	Dummy1	p-value1	β	Dummy2	p-value2
GSRAY	Olumlu	0,0014	0,0005	0,8849	0,6914	0,0525	0,7296
GUBRF	Olumlu	-0,0009	-0,0008	0,7051	0,9357	-0,0707	0,3913
HALKB	Olumlu	-0,0003	-0,0040	0,2483	1,4272	0,0111	0,7892
HLGYO	Olumlu	-0,0003	-0,0017	0,5838	0,6966	0,0023	0,9696
HURGZ	Olumlu	0,0017	0,0064	0,2068	0,9829	0,3218	0,1736
ICBCT	Olumlu	0,0005	0,0027	0,7616	0,4692	0,1985	0,4037
IEYHO	Olumlu	0,0020	-0,0014	0,7992	0,5108	0,0843	0,7073
IHLAS	Olumlu	0,0026	-0,0028	0,6210	0,5807	0,1129	0,2346
IHLGM	Olumlu	0,0006	0,0039	0,6112	0,7836	0,0919	0,7148
ISCTR	Olumlu	0,0004	-0,0013	0,5662	1,1449	-0,0131	0,4935
ISGYO	Olumlu	-0,0001	0,0013	0,5375	0,6283	0,0711	0,0449**
KARSN	Olumlu	-0,0003	0,0008	0,8453	0,8516	0,2453	0,0133**
KARTN	Olumlu	-0,0003	0,0007	0,8037	0,9005	0,1188	0,1366
KIPA	Olumlu	-0,0006	-0,0009	0,8066	1,0458	0,2328	0,0616*
KRDMD	Olumlu	-0,0007	0,0056	0,1299	1,2026	0,0698	0,1282
METRO	Olumlu	0,0023	-0,0008	0,9100	0,6280	0,0331	0,4137
MGROS	Olumlu	0,0004	-0,0006	0,8126	1,0072	0,9643	0,0000***
NETAS	Olumlu	-0,0003	0,0026	0,5451	0,7316	-0,0080	0,9565
NTHOL	Olumlu	-0,0004	0,0004	0,8946	0,3367	0,0748	0,5785
ODAS	Olumlu	0,0019	0,0024	0,4808	0,8884	0,0432	0,4018

OTKAR	Olumlu	0,0013	0,0022	0,5914	0,5579	0,0425	0,6119
PETKM	Olumlu	0,0006	0,0001	0,9513	0,7034	0,0043	0,9601
PGSUS	Olumlu	-0,0005	0,0045	0,1644	1,0575	0,0889	0,1502
PRKME	Olumlu	-0,0011	0,0051	0,3311	0,8967	0,4322	0,0018***
SAHOL	Olumlu	0,0000	-0,0015	0,4055	1,0903	0,8882	0,0000***
SASA	Olumlu	0,0041	0,0048	0,4872	0,5213	0,9992	0,0000***
SISE	Olumlu	0,0007	0,0021	0,2504	0,8875	-0,0160	0,5966
SKBNK	Olumlu	-0,0011	0,0028	0,4585	0,6868	-0,0237	0,6181
SNGYO	Olumlu	-0,0004	0,0022	0,4735	0,7352	-0,0412	0,6303
SODA	Olumlu	0,0012	-0,0007	0,7569	0,5656	0,0445	0,1793
TATGD	Olumlu	0,0014	-0,0040	0,2901	0,9837	0,0512	0,4681
TAVHL	Olumlu	-0,0010	0,0002	0,9417	1,1097	0,1168	0,0281**
TCELL	Olumlu	-0,0002	-0,0009	0,7453	0,6756	-0,0107	0,8074
THYAO	Olumlu	-0,0017	0,0053	0,0399**	1,1351	0,0455	0,5496
TKFEN	Olumlu	0,0020	0,0000	0,9993	0,7579	0,0915	0,1653
TKNSA	Olumlu	-0,0022	-0,0024	0,5807	1,0077	0,0791	0,0840*
TMSN	Olumlu	-0,0005	0,0034	0,3041	1,0082	0,1119	0,3962
TOASO	Olumlu	0,0008	0,0010	0,7126	0,9522	-0,0395	0,0634*
TRCAS	Olumlu	0,0002	-0,0032	0,3936	0,9221	0,1757	0,2075
TRKCM	Olumlu	0,0019	0,0025	0,2659	0,7832	0,0172	0,6700
TSKB	Olumlu	0,0001	0,0026	0,3075	1,0014	0,0009	0,9819
TTKOM	Şartlı	-0,0003	0,0008	0,7606	0,7409	0,0215	0,7725
TTRAK	Olumlu	-0,0002	-0,0013	0,5643	0,6468	0,0933	0,0224**
TUPRS	Olumlu	0,0001	-0,0032	0,2745	0,7809	-0,0676	0,2720

Tablo 37. (Devamı) BİST100 Bileşenlerinin 2017 Yılı Analiz Sonuçları

	D.Görüşü	α	Dummy1	p-value1	β	Dummy2	p-value2
ULKER	Olumlu	-0,0005	-0,0012	0,6266	0,7727	-0,1012	0,1607
VAKBN	Olumlu	0,0004	-0,0001	0,9487	1,3786	-0,0157	0,7187
VESTL	Olumlu	0,0003	0,0043	0,2287	1,1448	-0,0362	0,6070
VKGYO	Olumlu	0,0002	-0,0001	0,9793	0,9735	0,1038	0,0823*
YATAS	Olumlu	0,0040	0,0019	0,6371	0,7493	-0,0287	0,7296
YKBNK	Olumlu	-0,0008	0,0006	0,8106	1,1955	-0,1266	0,0335**
ZOREN	Olumlu	-0,0007	0,0031	0,2591	0,9232	0,1349	0,0062***

*, **, *** sırasıyla %10, %5 ve %1 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı değerlerdir.

Tablo 37 sonuçlarına göre Türkiye borsasında 2017 yılında üç işletmenin sadece α_i sabiti, yirmi iki işletmenin sadece β_i katsayısı denetim raporundan etkilemiştir. Aynı anda hem α_i sabiti hem de β_i katsayısı etkilenen işletmeye rastlanmamıştır.

Tablo 38 incelendiğinde 2017 yılında Almanya borsasında denetim raporlarının ilan edilmesi sadece bir işletmenin α_i sabitini, beş işletmenin β_i katsayısını, bir işletmenin ise aynı anda hem α_i sabitini hem de β_i katsayısını etkilediği görülmektedir.

Tablo 38. DAX30 Bileşenlerinin 2017 Yılı Analiz Sonuçları

	D.Görüşü	α	Dummy1	p-value1	β	Dummy2	p-value2
ADS	Olumlu	0,0013	-0,0003	0,8796	0,6290	-0,3810	0,2270
ALV	Olumlu	-0,0003	-0,0005	0,5652	1,1834	-0,1444	0,2323
BASF	Olumlu	0,0007	0,0002	0,8776	0,9664	0,2397	0,1031
BAY	Olumlu	-0,0005	-0,0017	0,2496	1,0008	-0,2475	0,2376
BEI	Olumlu	-0,0002	-0,0009	0,4726	0,4968	0,5414	0,0017***
BMW	Olumlu	-0,0007	0,0024	0,0269**	1,2766	-0,5293	0,0016***
CBK	Olumlu	-0,0010	0,0001	0,9698	1,5197	-0,4287	0,2466
CON	Olumlu	-0,0007	0,0000	0,9785	1,1176	-0,0389	0,8376
1COV	Olumlu	0,0032	-0,0018	0,5037	0,8785	-0,1618	0,6812
DAI	Olumlu	-0,0007	0,0020	0,1047	1,2436	-0,2654	0,1317
DBK	Olumlu	-0,0004	0,0012	0,6260	1,8817	-1,1941	0,0016***
DB1	Olumlu	-0,0003	-0,0011	0,5652	0,8236	0,4118	0,1378
DPW	Olumlu	0,0005	0,0008	0,4922	0,9400	0,1942	0,2338
DTE	Olumlu	-0,0006	-0,0003	0,8393	0,8070	0,1364	0,4614
EON	Olumlu	-0,0006	0,0007	0,7381	1,1447	0,1452	0,6409
FME	Olumlu	-0,0006	0,0016	0,2219	0,6686	0,0010	0,9961
FRE	Olumlu	0,0001	-0,0005	0,7463	0,8426	0,1687	0,4287
HEI	Olumlu	0,0000	0,0004	0,8051	1,0173	-0,4028	0,0859*
HNK	Olumlu	0,0005	-0,0020	0,1296	0,4890	0,4226	0,0321**
IFX	Olumlu	0,0007	-0,0038	0,1387	1,0846	-0,3909	0,2992
LHA	Olumlu	-0,0008	0,0013	0,6069	1,1508	-0,0163	0,9641
MRC	Olumlu	0,0010	-0,0012	0,4305	0,5878	0,0603	0,7779
MUV	Olumlu	-0,0006	0,0003	0,7754	0,9075	0,1849	0,3000

Tablo 38. DAX30 Bileşenlerinin 2017 Yılı Analiz Sonuçları

	D.Görüşü	α	Dummy1	p-value1	β	Dummy2	p-value2
RWE	Olumlu	0,0003	-0,0017	0,5260	1,0856	0,6035	0,1356
SAP	Olumlu	0,0004	-0,0011	0,2498	0,8078	0,3917	0,0054***
SIE	Olumlu	0,0008	0,0022	0,1851	0,9882	-0,2739	0,2370
TKA	Olumlu	0,0009	0,0050	0,0786*	1,4282	-0,1412	0,7381
VOW	Olumlu	-0,0002	-0,0002	0,9206	1,4802	-0,2713	0,3360
VNA	Olumlu	-0,0001	-0,0003	0,8517	0,3184	0,2619	0,1785

*, **, *** sırasıyla %10, %5 ve %1 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı değerlerdir.

2018 yılı için kullanılan model Eşitlik 14'te gösterilmektedir. Tablo 39'da Türkiye borsası analiz sonuçları, Tablo 40'ta ise Almanya borsası analiz sonuçları yer almaktadır.

$$R_{it,2018} = \alpha_i + \beta_i R_{mt,2018} + \gamma_i D_{t,2018} + \delta_i D_t R_{mt,2018} + \varepsilon_{it,2018} \quad (14)$$

Tablo 39. BİST100 Bileşenlerinin 2018 Yılı Analiz Sonuçları

	D.Görüşü	α	Dummy1	p-value1	β	Dummy2	p-value2
AEFES	Olumlu	0,0008	0,0100	0,0605*	0,4256	-0,0144	0,0189**
AFYON	Olumlu	-0,0016	-0,0002	0,9688	0,9078	-0,0017	0,7397
AKBNK	Şartlı	-0,0010	0,0071	0,4552	1,3561	-0,0120	0,2186

AKENR	Olumlu	-0,0004	0,0085	0,2471	1,0379	-0,0113	0,1275
AKSA	Olumlu	0,0008	0,0020	0,8392	0,7411	-0,0008	0,9331
AKSEN	Olumlu	0,0012	-0,0139	0,0590*	0,7063	-0,0010	0,8600
ALARK	Olumlu	0,0004	-0,0011	0,8805	0,8160	0,0031	0,6369
ALGYO	Olumlu	-0,0001	0,0071	0,2812	0,7622	-0,0110	0,0911*
ANACM	Olumlu	0,0013	0,0152	0,1204	0,8872	-0,0257	0,0247**
ANELE	Olumlu	0,0014	-0,0096	0,2640	0,6525	0,0024	0,7326
ARCLK	Olumlu	-0,0010	0,0029	0,4096	0,8790	0,0009	0,7967
ASELS	Olumlu	0,0023	-0,0027	0,6981	0,9587	0,0006	0,9363
AYGAZ	Olumlu	-0,0005	0,0022	0,6007	0,6859	0,0051	0,3230
BAGFS	Olumlu	-0,0010	0,0023	0,4620	0,7801	0,1442	0,4885
BANVT	Olumlu	0,0028	-0,0024	0,7148	0,9992	-0,2448	0,6315
BERA	Şartlı	0,0055	0,0146	0,3735	0,4842	-0,0940	0,8832
BIMAS	Olumlu	0,0009	0,0013	0,7444	0,3798	-0,0601	0,7101
BIZIM	Olumlu	-0,0012	0,0083	0,1054	0,7755	-0,0871	0,6591
BRISA	Olumlu	0,0003	-0,0021	0,5354	0,5497	-0,2704	0,3317
BRSAN	Olumlu	0,0009	-0,0030	0,5781	0,7147	0,0787	0,8253
CCOLA	Olumlu	-0,0009	-0,0003	0,9424	0,5786	0,2336	0,0779*
CEMTS	Olumlu	0,0016	-0,0160	0,0158**	1,0429	0,0033	0,9899
DEVA	Olumlu	-0,0008	0,0039	0,5240	1,0704	-0,2982	0,2788
DGKLB	Şartlı	0,0015	-0,0001	0,9808	0,9408	-0,3132	0,3018
DOAS	Olumlu	-0,0010	-0,0015	0,7555	0,7023	0,2550	0,2351
DOHOL	Olumlu	-0,0007	0,0467	0,0006***	1,1345	-0,5349	0,4233
ECILC	Olumlu	-0,0004	0,0041	0,3868	1,0108	-0,3172	0,2226
EGEEN	Olumlu	0,0001	0,0064	0,2886	0,7830	0,3188	0,1081

Tablo 39. (Devamı) BİST100 Bileşenlerinin 2018 Yılı Analiz Sonuçları

	D.Görüşü	α	Dummy1	p-value1	β	Dummy2	p-value2
EKGYO	Olumlu	-0,0020	0,0024	0,4815	0,9974	-0,1654	0,4319
ENKAI	Olumlu	-0,0005	0,0028	0,3655	0,4801	-0,0942	0,3149
ERBOS	Olumlu	0,0017	-0,0124	0,0484**	0,7964	0,9292	0,0000***
EREGL	Olumlu	0,0013	0,0023	0,5613	1,0419	0,4240	0,1745
FROTO	Olumlu	0,0017	0,0039	0,3836	0,6041	0,1203	0,5863
GARAN	Şartlı	-0,0007	-0,0044	0,1340	1,4113	-0,0300	0,6713
GLYHO	Olumlu	0,0006	-0,0073	0,4642	1,1588	0,0999	0,6985
GOLTS	Olumlu	-0,0023	0,0030	0,3335	0,8833	-0,1618	0,2869
GOODY	Olumlu	-0,0007	0,0006	0,7982	1,0286	-0,0254	0,7957
GOZDE	Olumlu	0,0030	-0,0034	0,6384	1,0538	-0,0194	0,7921
GSDHO	Olumlu	0,0010	0,0061	0,5665	0,6528	-0,3258	0,5025
GUBRF	Şartlı	-0,0012	-0,0027	0,5335	1,0184	0,1909	0,4162
HALKB	Olumlu	-0,0019	0,0027	0,3635	1,3703	0,2483	0,4997
HLGYO	Olumlu	-0,0009	0,0010	0,7364	0,7716	0,0611	0,3373
HURGZ	Olumlu	0,0011	0,0274	0,0367**	1,3740	-0,0231	0,9565
IEYHO	Olumlu	0,0002	-0,0062	0,4660	0,8770	-0,1026	0,6933
IHLAS	Olumlu	0,0000	0,0008	0,9125	1,1231	0,1253	0,6300
IHLGM	Olumlu	0,0033	-0,0043	0,6501	1,2963	-0,4809	0,4756
IPEKE	G.B.Kaçınma	0,0031	0,0021	0,6904	1,4334	2,5092	0,0000***

ISCTR	Şartlı	-0,0009	-0,0054	0,1414	1,2547	0,5191	0,5211
ISGYO	Olumlu	-0,0007	-0,0048	0,1094	0,5340	0,0503	0,5873
KARSN	Olumlu	0,0013	-0,0028	0,7648	1,3849	0,7402	0,0130**
KCHOL	Olumlu	-0,0004	-0,0003	0,9145	0,9982	0,2950	0,3826
KIPA	Olumlu	0,0043	-0,0239	0,0900*	0,3968	0,6025	0,4678
KORDS	Olumlu	-0,0005	0,0003	0,9376	0,8058	0,1275	0,8005
KOZAA	G.B.Kaçınma	0,0031	0,0125	0,1048	1,5992	-0,0557	0,5238
KOZAL	G.B.Kaçınma	0,0016	0,0126	0,0767*	1,3526	0,0563	0,8012
KRDMD	Olumlu	0,0031	0,0079	0,1464	1,6013	0,0626	0,8354
MAVI	Olumlu	0,0009	0,0026	0,6372	0,3280	0,3058	0,2652
METRO	Olumlu	-0,0019	0,0099	0,0765*	0,9590	0,4859	0,0729*
MGROS	Olumlu	-0,0004	0,0026	0,5319	0,6719	0,0095	0,9285
NETAS	Olumlu	0,0011	-0,0024	0,6256	0,7625	0,1195	0,4261
NTHOL	Olumlu	-0,0015	-0,0071	0,2854	0,6855	0,0147	0,9608
ODAS	Olumlu	0,0020	-0,0048	0,5052	0,7377	-0,2273	0,1609
OTKAR	Olumlu	-0,0016	0,0026	0,5713	0,8370	-0,1621	0,6587
PETKM	Olumlu	0,0010	0,0009	0,8339	0,9427	-0,0917	0,6867
PGSUS	Olumlu	0,0022	0,0014	0,8061	1,5107	-0,0635	0,7360
PRKME	Olumlu	0,0010	0,0056	0,1993	1,2944	0,1300	0,4878
SAHOL	Olumlu	-0,0007	0,0020	0,3788	0,8945	-0,0424	0,4068
SASA	Olumlu	0,0051	0,0153	0,1417	1,2624	-0,4567	0,1473
SISE	Olumlu	0,0001	0,0018	0,6255	0,9059	0,0376	0,7922
SKBNK	Olumlu	0,0003	0,0105	0,0490**	1,0831	-0,0410	0,8803
SNGYO	Olumlu	0,0003	-0,0025	0,6889	0,6892	0,1385	0,3279
SODA	Olumlu	-0,0007	0,0037	0,2572	0,5841	-0,0535	0,8157

Tablo 39. (Devamı) BİST100 Bileşenlerinin 2018 Yılı Analiz Sonuçları

	D.Görüşü	α	Dummy1	p-value1	β	Dummy2	p-value2
TATGD	Olumlu	-0,0021	0,0011	0,8492	0,9929	0,1338	0,7358
TAVHL	Olumlu	0,0005	0,0016	0,7224	0,9998	0,0016	0,9957
TCELL	Olumlu	0,0001	0,0002	0,9659	0,7999	0,2968	0,3960
THYAO	Olumlu	0,0036	-0,0019	0,7824	1,4965	-0,1564	0,5276
TKFEN	Olumlu	0,0017	-0,0035	0,5356	0,8534	-0,3139	0,3987
TKNSA	Olumlu	0,0007	-0,0049	0,2454	0,9725	0,1287	0,5378
TMSN	Olumlu	0,0002	0,0065	0,5352	0,8042	-0,5713	0,2599
TOASO	Olumlu	0,0002	-0,0016	0,7021	0,6541	0,2308	0,5481
TRCAS	Olumlu	0,0001	0,0009	0,9037	0,9591	-0,0196	0,8368
TRKCM	Olumlu	0,0021	0,0053	0,1539	0,8582	-0,1943	0,3149
TSKB	Olumlu	-0,0003	-0,0044	0,3409	0,8421	0,1149	0,4649
TTKOM	Olumlu	-0,0003	0,0018	0,6726	0,7910	-0,0458	0,7920
TTRAK	Olumlu	-0,0009	0,0026	0,4592	0,6186	-0,6017	0,0215**
TUPRS	Olumlu	0,0006	0,0044	0,1693	0,6934	0,2337	0,0057***
ULKER	Olumlu	0,0007	-0,0050	0,3700	0,5925	0,3695	0,0500**
VAKBN	Şartlı	-0,0003	-0,0029	0,4047	1,5265	0,0034	0,9841
VESTL	Olumlu	0,0004	0,0123	0,2813	1,5373	-0,0442	0,8833
VKGYO	Olumlu	-0,0008	-0,0017	0,7136	1,0820	-0,0686	0,6788
YATAS	Olumlu	0,0045	0,0145	0,0192**	0,5792	0,4336	0,1077

YKBNK	Olumlu	-0,0009	-0,0007	0,8330	1,2715	-0,0538	0,7492
ZOREN	Olumlu	0,0012	-0,0015	0,8423	1,2065	0,1565	0,5184

*, **, *** sırasıyla %10, %5 ve %1 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı değerlerdir.

Tablo 39 incelendiğinde Türkiye borsasında denetim raporlarının ilan edilmesi 2018 yılında sekiz işletmenin sadece α_i sabitini, yine sekiz işletmenin ise sadece β_i katsayısını, iki işletmenin ise hem α_i sabitini hem de β_i katsayısını aynı anda etkilediği görülmektedir.

Tablo 40. DAX30 Bileşenlerinin 2018 Yılı Analiz Sonuçları

	D.Görüşü	α	Dummy1	p-value1	β	Dummy2	p-value2
ADS	Olumlu	-0,0001	0,0005	0,8773	0,9443	-0,2327	0,5025
ALV	Olumlu	0,0004	-0,0018	0,1971	0,9292	-0,0603	0,6631
BASF	Olumlu	-0,0003	-0,0008	0,5478	1,1365	0,0086	0,9490
BAY	Olumlu	-0,0005	0,0008	0,6264	1,0621	0,0789	0,6356
BEI	Olumlu	0,0001	0,0026	0,1776	0,7879	-0,3535	0,0759*
BMW	Olumlu	0,0001	-0,0009	0,6177	0,8114	0,0366	0,8491
CBK	Olumlu	0,0015	-0,0057	0,1122	1,1059	0,4353	0,2463
CON	Olumlu	0,0006	-0,0018	0,4059	0,9102	0,0715	0,7494
1COV	Olumlu	0,0009	-0,0056	0,0526*	0,9274	-0,0682	0,8084
DAI	Olumlu	0,0000	-0,0033	0,0774*	0,8083	0,2152	0,2323
DBK	Olumlu	-0,0009	-0,0023	0,4771	1,2982	0,1557	0,6415
DB1	Olumlu	0,0010	-0,0033	0,1796	0,6839	-0,1047	0,6628
DPW	Olumlu	0,0006	-0,0025	0,2467	1,0157	0,3004	0,1656

Tablo 40. (Devamı) DAX30 Bileşenlerinin 2018 Yılı Analiz Sonuçları

	D.Görüşü	α	Dummy1	p-value1	β	Dummy2	p-value2
DTE	Olumlu	-0,0008	0,0017	0,3770	0,6947	-0,2375	0,2298
EON	Olumlu	0,0008	-0,0001	0,9743	0,9128	-0,8872	0,0004***
FME	Olumlu	0,0004	-0,0004	0,8582	1,0023	0,1653	0,4426
FRE	Olumlu	-0,0006	-0,0005	0,8380	1,0880	-0,0153	0,9462
HEI	Olumlu	-0,0003	-0,0006	0,7286	0,8668	0,1464	0,4001
HNK	Olumlu	-0,0007	0,0000	0,9948	0,8681	-0,2933	0,1692
LIN1	Olumlu	0,0011	-0,0002	0,9324	0,9222	0,3924	0,1641
LHA	Olumlu	0,0026	-0,0007	0,8457	0,8787	0,6479	0,0697*
MRC	Olumlu	-0,0010	0,0013	0,6203	0,7283	-0,0809	0,7693
MUV	Olumlu	0,0000	-0,0010	0,6020	0,8167	0,0043	0,9826
RWE	Olumlu	0,0006	-0,0042	0,2406	1,0717	-0,7771	0,0332**
SAP	Olumlu	-0,0004	0,0030	0,0544*	1,0066	-0,1160	0,4669
VOW	Olumlu	0,0007	0,0002	0,9475	1,0774	0,1969	0,4047
VNA	Olumlu	0,0005	0,0004	0,8646	0,6517	-0,3778	0,0793*

*, **, *** sırasıyla %10, %5 ve %1 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı değerlerdir.

2018 yılı Almanya borsası analiz sonuçlarının gösterildiği Tablo 40 incelendiğinde denetim raporlarının ilan edilmesi üç işletmenin sadece α_i sabitini, beş

işletmenin ise sadece β_i katsayısını etkilediği görülmektedir. Denetim raporlarının ilanından aynı anda hem α_i sabiti hem de β_i katsayısı etkilenen herhangi bir işletmeye rastlanılmamıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Gün geçtikçe ekonomik ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak finansal işlemler ülke sınırlarını aşmakta ve finansal piyasalar birbirlerine daha çok yakınlaşmaktadır. Bu nedenle küreselleşen dünyada iktisadi anlamda karar almak yatırımcılar için karmaşıklaşmakta ve zorlaşmaktadır. Doğrudan bilginin kaynağına ulaşamaması, dolayısıyla finansal kararlar alınırken bir başkası tarafından hazırlanan bilgilerin kullanılması bu bilgilerin doğruluğu ve güvenilirliğini gündeme getirmektedir. Bu nedenle işletmeler tarafından yatırımcılara sağlanan mali bilgilerin doğruluğunun ve güvenilirliğinin bağımsız bir otorite tarafından denetlenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Gerek işletme içi gerekse işletme dışı tarafların alacakları finansal kararların daha doğru ve isabetli olabilmesi için bağımsız denetime ihtiyaç kaçınılmaz hale gelmekte ve önemi artmaktadır.

Bu çalışmada finansal piyasalar ve yatırımcılar için önem arz eden ve bağımsız denetimin çıktılarından biri olan bağımsız denetim raporlarının finansal piyasaları ve

yatırımcıları nasıl etkilediği Türkiye ve Almanya borsalarında incelenmiştir. Yöntem olarak vaka analizi kullanılan çalışmada, denetim raporunun ilan edildiği günlerin öncesinde ve sonrasında anormal getiriler hesaplanmıştır. Elde edilen bulgulara göre her iki piyasada da bağımsız denetim raporlarının genel olarak piyasayı etkilediği söylenebilir. Türkiye borsasında daha uzun, Almanya borsasında ise Türkiye’ye göre daha kısa süren bu etkinin her iki piyasada da süreklilik arz etmediği gözlemlenmiştir.

Yapılan analizler neticesinde Türkiye piyasasında, genel olarak denetim raporları ilan edildikten sonraki günlerde istatistiksel olarak anlamlı anormal getiriler tespit edilmiştir. Dolayısıyla Türkiye piyasasının denetim raporlarına karşı “re-aktif” bir davranış sergilediği çıkarımında bulunmak mümkündür. Denetim raporları ilan edildikten sonraki günlerde istatistiksel olarak anlamlı anormal getirilerin negatif gerçekleşmesi yatırımcıların genel olarak iyimser; pozitif anormal getirilerin gerçekleşmesi ise kötümser bir tavır içinde olduklarının göstergesi şeklinde yorumlanabilir. Bu noktadan hareketle Türkiye piyasasında özellikle 2015’ten itibaren artan sistematik risklerin hisse senedi fiyat hareketlerine yansıtıldığını söylemek mümkündür.

Bağımsız denetim raporlarında bildirilen görüşün “olumlu” olmasına rağmen ortalama anormal getirilerin negatif çıkması; “olumlu” dışında “şartlı” ve “görüş bildirmekten kaçınılan” raporlara rağmen pozitif anormal getirilerin hesaplanmış olması, analiz edilen dönemde yatırımcıların bağımsız denetim raporlarında bildirilen görüş haricinde yerel ve küresel sistematik riskler gibi başka faktörlerden de etkilendiğinin göstergesidir. Sistematik risklere ek olarak Türkiye piyasasında finansal okuryazarlığın düşük olması ve bağımsız denetimin öneminin tam olarak istenilen düzeyde anlaşılamamış olması beklenilenin tersinde çıkan sonuçların altında yatan faktörler arasında gösterilebilir. Bu yüzden ileride yapılacak çalışmalarda bu irrasyonel davranışın altında yatan faktörler analiz edilebilir.

Gelişmekte olan Türkiye piyasasının yanı sıra, analize dâhil edilen bir diğer piyasa da gelişmiş ülkelerden olan Almanya piyasasıdır. Almanya piyasasının sonuçları Türkiye piyasası sonuçları ile karşılaştırıldığında denetim raporlarının piyasayı daha kısa süreli etkilediği, bildirilen görüşlerin bir kaç gün içerisinde fiyatlara yansıtıldığı görülmektedir. Bu da Almanya piyasasının Türkiye piyasasına göre daha etkin bir piyasa olduğunun göstergesi olarak kabul edilebilir. Özellikle kümülatif getirilerde

istatistiksel olarak anlamlı bulguların çok az olması bu sonucu destekler niteliktedir. Almanya piyasasında analize dâhil edilen şirketlerin denetim raporu ilan tarihlerine her bir şirketin internet sitesinde bulunan “finansal takvimden (financial calendar)” ulaşılmıştır.³² Her şirketin finansal takvimi birbirinden farklılık gösterse de her bir şirketin denetim raporu ilan tarihi önceden belirlenerek kamuya duyurulmaktadır. Bu da piyasada şeffaflığı arttırmakta ve yatırımcıların bilgiye aynı anda ulaşmasını sağlamaktadır. Türkiye piyasasında da Almanya piyasasına benzer bir uygulamanın geliştirilmesi, piyasanın etkinliğini ve yatırımcıların alacağı kararların rasyonelliğini arttıracığı düşünülmektedir.

Denetim raporlarının genel olarak piyasaya etkisinin yanı sıra çalışmada, piyasa modeline (market model) kukla değişken eklenerek, şirket özelinde de analizler yapılmıştır. Yapılan bu analizde denetim raporu ilanlarının hisse getirilerine herhangi bir etkisi olup olmadığı, eğer etkisi var ise bu etkinin büyüklüğü ve hisse getirisinin alfa sabitinde mi yoksa beta katsayısında mı bir değişikliğe yol açtığını saptamak amaçlanmıştır. Elde edilen bulgulara göre bazı şirketlerde sadece alfa sabitinin, bazı şirketlerde sadece beta katsayısının ve bazı şirketlerde ise hem alfa sabitinin hem de beta katsayısının denetim raporu ilanlarından etkilendiği görülmüştür. Kukla değişkenin istatistiksel olarak tamamen anlamsız çıkan şirketlerin tespiti de bulgular arasındadır. İstatistiksel olarak anlamlı çıkan kuklaların katsayıları, denetim bildirimlerinin getiriye ne kadar etkilediğini ortaya koymaktadır.

Elde edilen bulgulardan hareketle, daha önceki çalışmalarda olduğu gibi Türkiye piyasasının yarı etkin dahi olmadığı, yatırımcıların denetim raporu ilanlarına karşı “reaktif” bir davranış sergiledikleri, Almanya borsasının Türkiye borsasına göre daha etkin olduğu ve Almanya borsasında fiyatlandırmaların daha hızlı gerçekleştiği sonuçlarına ulaşılmaktadır. Şirket ve sektörler arasındaki farklılıkların incelenmesi, denetim raporuna ek olarak getirilerin başka hangi faktörlerden etkilendiğinin araştırılması ve çalışmaya daha fazla borsa ve şirket katılarak kapsamının genişletilmesi daha sonra yapılabilecek araştırma konuları olarak sıralanabilmektedir.

³² İlgili internet siteleri Ek 5’te verilmektedir.

KAYNAKLAR

- Anıl, G. (2010). *Denetim Firmalarında Ücret Hesaplaması*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Arens, A. A., Elder, R. J. and Mark, S. B. (2010). *Auditing and Assurance Services: An Integrated Approach*, 14th Edition, Prentice Hall, New Jersey.
- Arens, A. A., Elder, R. J. and Mark, S. B. (2014). *Auditing and Assurance Services: An Integrated Approach*, 15th Edition, Prentice Hall, New Jersey.
- Arens, A.A., and Loebbecke, J. K. (1980). *Auditing, an Integrated Approach*, Prentice-Hall, New Jersey.
- Arıkan, Y. (2010). “Muhasebe Mesleğinin Geleceği ve TÜRMOB Bağımsız Denetim Merkezi”, *Mali Çözüm Dergisi*, 101, 7-12.
- Arslan, Ö. (2015). “Bağımsız Denetim Yaptırılmamasının Hukuki Sonuçları”, *Mali Çözüm Dergisi*, 132, 73-86.
- Avrupa Parlamentosu ve Konseyi. (2014). *16 Nisan 2014 tarihli ve 537/1024 EU Sayılı Düzenlemesi*, 27/5/2014 tarih ve L 158/77 sayılı Avrupa Birliği Resmi Gazetesi,

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0537&qid=1457688615166&from=EN> (05.02.2018).

- Aydın, N. (2004). *Finansal Sistem ve Finansal Piyasalar*, (Ed. Aydın, N.) *Sermaye Piyasaları ve Finansal Kurumlar*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 1581, Ünite 1, Eskişehir.
- Aygören, H. ve Uyar, S. (2007). “İstanbul Menkul Kıymetler Borsası’nda (İMKB) Denetim Görüşlerinin Hisse Senedi Getirileri Üzerindeki Etkisi”, *İMKB Dergisi*, 9/36, 33-51.
- Ayrancı, K. (2010). *Türkiye’de Bağımsız Denetim ve Bir İşletme Uygulaması*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Bağımsız Denetim Derneği. (2017). Hakkımızda, <http://www.bdd.org.tr/default.asp?PG=TRHAK> (05.12.2017).
- Basdas, U. ve Oran, A. (2014). “Event studies in Turkey”, *Borsa Istanbul Review*, 14/3, 167-188.
- Benninga, S. and Czaczkes, B. (2014). *Financial Modeling*. MIT Press Books, Londra.
- Bezirci, M. ve Karasioğlu, F. (2011). “Türkiye’de Denetimin Tarihsel Gelişimi”, *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 11/21, 571-592.
- Büyükmirza, H. K. (2009). *Maliyet ve Yönetim Muhasebesi: Tekdüzen’e Uygun Bir Sistem Yaklaşımı*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Can, V. ve Uyar, S. (2010). *İşletmelerde Faaliyet Denetimi*, Nobel Yayınevi, Ankara.
- Cengiz, S., Dinç, Y. ve Güngör, S. (2017). “Bağımsız Denetim Kalitesinin Finansal Performans Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi: Borsa İstanbul’da Bir Uygulama”, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9/19, 171-197.
- Cohen, D. A. (2003). “Quality of Financial Reporting Choice: Determinants and Economic Consequences”, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.422581> (03.03.2018).
- Çarıkçıoğlu, P. (1995). “Türkiye’de Muhasebe Denetiminin Gelişimi”, *I. Uluslararası Muhasebe Sempozyumu*, 6-8 Nisan 1995, İstanbul.
- Çelik, Ü. (2012). *Eski Türk Ticaret Kanunu Sermaye Piyasası Kanunu ve Yeni Türk Ticaret Kanununun Bağımsız Denetim Yönünden İncelenmesi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Duman, H. (2011). “Sermaye Piyasasının Etkinliği Açısından, Kamunun Aydınlatılması Sürecinde, Şirket Çevresinin İhtiyaç Duyduğu Bilginin Özellikleri: İMKB’de Bir Uygulama”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 50, 95-132.

- Durak, G. ve Gürel, E. (2014). “Finansal Raporların Kalitesine Etki Eden Ülkeye Özgü Faktörler”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 64, 95-110.
- Durmuş, A. H. ve Aytulun, A. (2016). *Muhasebe Mesleğini İlgilendiren Ulusal ve Uluslararası Kuruluşlar, Risk Tabanlı Denetim ve Denetim Standartları*, TMUD Yayınları, No: 11, İstanbul.
- Elliott, R. K. (1998). “Accounting in the 21st Century”, http://newman.baruch.cuny.edu/digital/saxe/saxe_1998/elliott_98.htm (15.12.2017).
- Ercinler, S. (2014). *Muhasebe Hile ve Hatalarının Engellenmesinde Bağımsız Denetim Faaliyetleri ve Bir Anket Uygulaması*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Erdoğan, M., Erdoğan, N., Cömert, N. ve Uzun, A. Yılcı, M. (2012). *Denetim*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Erdoğan, N. (2004). *Bilginin Doğruluğu, Güvenirliği ve Bağımsız Denetim* (Ed. Çömlekçi, F.) *Muhasebe Denetimi ve Mali Analiz*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 839, Ünite 1, Eskişehir.
- Erdoğan, S. (2015). “Finansal Skandalların Bağımsız Denetim Boyutu”, *Mali Çözüm*, 128, 15-32.
- Fırat, A. ve Şahin, M. (2013). “Türkiye’de Bağımsız Denetimin Gözetimi ve Denetim Faaliyetlerinin Gelişimi ve Tarihçesi”, *Muhasebe ve Denetim Dünyası*, http://www.kgkuzder.org.tr/upload/files/Turkiyede_Bagimsiz_Denetimin_Gelismisi.pdf (12.12.2017).
- Gökçen, G., Ataman, B. ve Çakıcı, C. (2011). *Türkiye Finansal Raporlama Standartları Uygulamaları*, Türkmen Kitabevi, İstanbul.
- Gürbüz, H. (1995). *Muhasebe Denetimi*, Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul.
- Güredin, E. (1988). *Denetim*, Muhasebe Enstitüsü Yayın No: 62, Avcıol Matbaası, İstanbul.
- Güvemli O. (2013). “Cumhuriyet Döneminde Muhasebe Mesleğinin Örgütlenmesi Üzerine”, *Muhasebe Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 4, 136-151.
- Haftacı, V. (2016). *Muhasebe Denetimi*, Umuttepe Yayınları, Kocaeli.
- Hogan, C. E. and Wilkins, M. S. (2008). “Evidence on the Audit Risk Model: Do Auditors Increase Audit Fees in the Presence of Internal Control Deficiencies?”, *Contemporary Accounting Research*, 25/1, 219-242.
- Houqe, M. N., Ahmed, K., and Van Zijl, T. (2017). “Audit Quality, Earnings Management, and Cost of Equity Capital: Evidence from India”, *International Journal of Auditing*, 21/2, 177-189.

- Houqe, N. (2018). "A Review of the Current Debate on the Determinants and Consequences of Mandatory IFRS Adoption", *International Journal of Accounting and Information Management*, <https://doi.org/10.1108/IJAIM-03-2017-0034> (10.05.2018).
- Ianniello, G. and Galloppo, G. (2015). "Stock Market Reaction to Auditor Opinions–Italian Evidence", *Managerial Auditing Journal*, 30/6-7, 610-632.
- International Federation of Accountants. (2018). IFAC, www.ifac.org (01.01.2018).
- Ittonen, K. (2009). *Audit Reports And Stock Markets*, (Doctoral Dissertation), University of Vaasa, https://www.univaasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-256-4.pdf (20.04.2018).
- Kalaycı, Ş., Tekşen, Ö. ve Dalgıç, H. (2005). "Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulamalarının Genel Bir Değerlendirilmesi ve Batı Akdeniz Bölgesine Yönelik Uygulama", *Muhasebe Ve Finansman Dergisi*, 25, 173-186.
- Kalkan, G. (2015). *Temsilcilik Teorisi Yönünden Bankalarda Kurumsal Yönetim: Türk Bankacılık Sektöründe Bir Araştırma*, (Basılmamış Doktora Tezi), Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Kamu Gözetimi Kurumu. (2013). *Bağımsız Denetim Standardı 315 İşletme ve Çevresini Tanımak Suretiyle "Önemli Yanlışlık" Risklerinin Belirlenmesi ve Değerlendirilmesi*, 30/12/2013 tarih ve 28867 sayılı T.C. Resmi Gazete.
- Kamu Gözetimi Kurumu. (2014). *Bağımsız Denetim Standardı 570 İşletmenin Sürekliliği*, 23/1/2014 tarih ve 28891 sayılı T.C. Resmi Gazete.
- Kamu Gözetimi Kurumu. (2014). *Bağımsız Denetim Standardı 720 Bağımsız Denetçinin Denetlenmiş Finansal Tabloları İçeren Dokümanlardaki Diğer Bilgilere İlişkin Sorumlulukları*, 14/03/2014 tarih ve 28941 sayılı T.C. Resmi Gazete.
- Kamu Gözetimi Kurumu. (2014). *Sınırlı Bağımsız Denetim Standardı 2410 Ara Dönem Finansal Bilgilerin, İşletmenin Yıllık Finansal Tablolarının Bağımsız Denetimini Yürüten Denetçi Tarafından Sınırlı Bağımsız Denetimi*, 10/07/2014 tarih ve 29056 sayılı T.C. Resmi Gazete.
- Kamu Gözetimi Kurumu. (2017). *Bağımsız Denetim Standardı 700 Finansal Tablolara İlişkin Görüş Oluşturma ve Raporlama*, 24/03/2017 tarih ve 30017(M) sayılı T.C. Resmi Gazete.
- Kamu Gözetimi Kurumu. (2017). *Bağımsız Denetim Standardı 701 Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi*, 09/03/2017 tarih ve 30002 sayılı T.C. Resmi Gazete.
- Kamu Gözetimi Kurumu. (2017). *Bağımsız Denetim Standardı 705 Bağımsız Denetçi Raporunda Olumlu Görüş Dışında Bir Görüş Verilmesi*, 24/03/2017 tarih ve 30017(M) sayılı T.C. Resmi Gazete.

- Kamu Gözetimi Kurumu. (2017). *Bağımsız Denetim Standardı 706 Bağımsız Denetçi Raporunda Yer Alan Dikkat Çekilen Hususlar ve Diğer Hususlar Paragrafları*, 4/03/2017 tarih ve 30017(M) sayılı T.C. Resmi Gazete.
- Kamu Gözetimi Kurumu. (2017). *Bağımsız Denetim Standardı 710 Karşılaştırmalı Bilgiler-Önceki Dönemlere Ait Karşılık Gelen Bilgiler ve Karşılaştırmalı Finansal Tablolar*, 24/03/2017 tarih ve 30017(M) sayılı T.C. Resmi Gazete.
- Kamu Gözetimi Kurumu. (2018). Bağımsız Denetim Kuruluşları, <http://denkur.kgk.gov.tr/> (02.03.2018).
- Kamu Gözetimi Kurumu. (2018). Bakanlar Kurulu Kararları, *Bağımsız Denetime Tabi Olacak Şirketlerin Belirlenmesine Dair Bakanlar Kurulu Kararı*, <http://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v1/Kurul%20Kararlar%C4%B1/BAKANLAR%20KURULU%20KARARI%20MART%202016.pdf> (10.03.2018).
- Kamu Gözetimi Kurumu. (2018). Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu Anasayfa, <http://kgk.gov.tr/Home/> (02.03.2018).
- Kamu Gözetimi Kurumu. (2018). Stratejik Plan 2016-2020, http://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/PDF%20linkleri/STRATEJIK_PLAN_18_10_sonweb.pdf (01.03.2018).
- Kamu Gözetimi Kurumu. (2018). TMS/TFRS 2018 Seti, *Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeve*, <http://kgk.gov.tr/DynamicContentDetail/7890/TMS/TFRS-2018-Seti> (01.01.2018).
- Kamu Gözetimi Kurumu. (2018). Türkiye Denetim Standartları, <http://kgk.gov.tr/DynamicContentDetail/5173/Genel-Bilgiler> (01.01.2018).
- Kamu Gözetimi Kurumu. (2018). Yönetmelikler, *Bağımsız Denetim Yönetmeliği*, http://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/Mevzuat/BDY/Bagimsiz_Denetim_Yonetmeliği_Guncel.pdf (10.03.2018).
- Kamuyu Aydınlatma Platformu. (2018). KAP, <https://www.kap.org.tr/tr/> (02.03.2018).
- Kara, S. (2015). “Denetim Görüşlerinin Hisse Senedi Anormal Getirileri Üzerine Etkisinin 2009-2014 Yılları Bazında Ölçümlenmesi”, *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 8/2, 137-152.
- Karacan, S. ve Uygun, R. (2016). *Denetim ve Raporlama*, Umuttepe Yayınları, Kocaeli.
- Kaval, H. (2008). *Muhasebe Denetimi*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Kavut, L., Taş O. ve Şavlı, T. (2009). *Uluslararası Denetim Standartları Kapsamında Bağımsız Denetim*, İSMIMO Yayınları, İstanbul.
- Khan, M. A. (1995). “Yeni Başlayanlar İçin Denetime Giriş”, (Çev. Faruk Eroğlu), *Sayıştay Dergisi*, 19, 15-30.

- Kimmel, P. D., Weygant, J. J. and Kieso D. E. (2011). *Accounting Tools for Business Decision Making*, John Wiley & Sons Inc. Hoboken, New Jersey.
- Kravin, D., Patton, R., Rose, E. and Tabak, D. (2003). "Determination of the Appropriate Event Window Length in Individual Stock Event Studies", *NERA Economic Consulting*, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.466161> (04.05.2018).
- Kutukız, D. ve Öncü, M. A. (2009). "Bağımsız Denetimin Anonim Ortaklıklarda Kurumsal Yönetimin Gelişmesine Etkisi", *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 41, 131-139.
- Ma, J., Pagan, J. A. and Chu, Y. (2009). "Abnormal Returns to Mergers and Acquisitions in Ten Asian Stock Markets", *International Journal of Business*, 14/3, 235-250.
- Mackintosh, I. (2014). "The Importance and Challenges of Establishing Standards for Global Finance", *Speech at the Manchester Business School*, <https://www.iasplus.com/en/news/2014/05/mackintosh-speech> (03.05.2018)
- Mert, H. ve Güleriyüz, M. (2015). "Muhasebe Tahminlerinin Denetimi: Stoklar ve Ticari Alacaklar İçin Bir Uygulama", *Mali Çözüm Dergisi*, 25/130, 41-60.
- Mishkin, F. S. (2001). "Financial Policies and the Prevention of Financial Crises in Emerging Market Countries", *NBER Working Papers No: 8087*, <http://www.nber.org/papers/w8087> (20.04.2018).
- Moray, S. (2013). "Bağımsız Denetim Yaptırmak Zorunda Olan Şirketler ve 6455 sayılı Kanun İle Bu Denetim Kapsamı Dışında Kalan Anonim Şirketlere İlişkin Getirilen Hükümler", *Mali Çözüm Dergisi*, 117, 139-146.
- Nikbakht, E., Sarkar, S. and Spieler, A. C. (2017). "External Monitoring of Private Firms: A Cross-Country Empirical Analysis", *Global Finance Journal*, 32, 113-127.
- Odabaşı, C. ve Ergen, H. (2015). "Bağımsız Denetimde Kamu Gözetimi ve Skandallar", *Muhasebe ve Denetim Dünyası*, http://www.kgkuzder.org.tr/upload/files/Bagimsiz_Denetimde_Kamu_gozetimi_ve_Skandallar.pdf (12.12.2017).
- Öncü, M. A., Yücel, S. ve Bağdat, A. (2014). "Türkiye’de Bağımsız Denetim ve İlişkili Konularda Yayımlanmış Akademik Çalışmalar (2007-2014 Arası Literatür Taraması)", *Bartın Üniversitesi İİBF Dergisi*, 5/10, 105-122.
- Örten, R., Kaval, H. ve Karapınar, A. (2011). *Türkiye Muhasebe-Finansal Raporlama Standartları (TMS-TFRS) Uygulama ve Yorumları*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Özer, A., Öztürk, M. ve Kaya, A. (2010). "İşletmelerde Etkinlik ve Performans Ölçmede VZA, Kümeleme ve TOPSIS Analizlerinin Kullanımı: İMKB İşletmeleri Üzerine Bir Uygulama", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14/1, 233-260.
- Pekdemir, R. (2011). "TMS-TFRS Diye Diye", *Mali Çözüm Dergisi*, 107, 117-128.

- Peterson, P. P. (1989). "Event Studies: A Review of Issues and Methodolgy", *Quarterly Journal of Business and Economics*, 28/3, 36-66.
- Pirgaip, B. (2004). *Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartlarının Uluslararası Denetim Standartları ile Harmonizasyonu*, (SPK Yeterlik Etüdü), SPK Muhasebe Dairesi, Ankara.
- Porter, B., Simon J. and Hatherly, D. (2003). *Principles of External Auditing*, Somerset, John Wiley, New Jersey.
- Sakarya, Ş. (2011). "İMKB Kurumsal Yönetim Endeksi Kapsamındaki Şirketlerin Kurumsal Yönetim Derecelendirme Notu ve Hisse Senedi Getirileri Arasındaki İlişkinin Olay Çalışması (Event Study) Yöntemi İle Analizi", *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 7/13, 147-162.
- Sakin, T. (2008). *Türk Muhasebe Hukukunda Bağımsız Denetim İle İlgili Standartların Yeterliliğinin ve Uygulama Düzeyinin Türk Ekonomisine Etkilerinin Araştırılması*, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sanlı, N. ve Özbirecikli, M. (2012). "Türkiye’de Denetim Mesleğinin Gelişim Süreci: Geçmişten Geleceğe Bir Araştırma", *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*, 38, 1-27.
- Sekizsu, B. (2017). *Şirketlerin Bağımsız Denetim Raporlarının Analizi: Borsa İstanbul’da Bir Araştırma*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Semba, H. D. (2002). "The Usefulness of Financial Statements Under Chinese GAAP vs. IAS: Evidence from the Shanghai Stock Exchange in PRC", *Kobe U, Japan Nonograph Working Paper No. 0215*, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.314001> (01.06.2018).
- Sermaye Piyasası Kurulu. (1996). *Seri:X, No:16 sayılı Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Hakkında Tebliğ*, 04/03/1996 tarih ve 22570 sayılı T.C. Resmi Gazete.
- Sermaye Piyasası Kurulu. (2006). *Seri:X, No:22 sayılı Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ*, 12/06/2006 tarih ve 26196(M) sayılı T.C. Resmi Gazete.
- Şen, A. (2006). "Asimetrik Bilgi-Finansal Kriz İlişkisi", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14, 1-24.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı. (2004). *Büyüme Stratejileri Çalışma Grubu Raporu*, <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Yaynlar/Attachments/289/cilt11.pdf> (01.07.2018).
- T.C. Yasaları. (1989). *3568 Sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik (SMMM ve YMM) Kanunu*, 13/06/1989 tarih ve 20194 sayılı T.C. Resmi Gazete.

- T.C. Yasaları. (2011). *6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu*, 14/02/2011 tarih ve 27846 sayılı T.C. Resmi Gazete.
- T.C. Yasaları. (2011). *660 Sayılı Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumunun Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname*, 02/11/2011 tarih ve 28103 sayılı T.C. Resmi Gazete.
- T.C. Yasaları. (2061). *Vergi Usul Kanunu*, 10/01/1961 tarih ve 10703 sayılı T.C. Resmi Gazete.
- Tahinakis, P., Mylonakis, J. and Daskalopoulou, E. (2010). “An Appraisal of the Impact of Audit Qualifications on Firms’ Stock Exchange Price Fluctuations”, *Journal Name Enterprise Risk Management*, 1/1, E5, 86-99.
- Thompson, R. (1995). *Empirical Methods of Event Studies in Corporate Finance*, (Eds. Jarrow, R. et al.) *Handbooks in Operations Research and Management Science*, 9, CH 29, 963-992.
- Türk Dil Kurumu. (2018). *İktisat Terimleri Sözlüğü*, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5b5dc1cf750cf4.77239446 (01.01.2018).
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. (2015). *Finansal İstikrar, Türkiye’de Finansal İstikrar Gelişmeleri*, TCMB Yayını, Ankara.
- Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği. (2018). Tarihçemiz, <http://tmud.org.tr/DocumentPage.aspx?MenuID=14> (28.01.2018).
- Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği. (2017). *TÜRMOB Hakkında*, <https://www.turmob.org.tr/Kurumsal/TURMOB-Hakkinda> (28.10.2017)
- Ulusoy, Y. (2006). *Halka Açık Anonim Ortaklıklarda Bağımsız Dış Denetim*, (Basılmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Uyar, U. ve Küçük Kaplan, İ. (2011). “Finansal Tablolarda Yapılan Hile ve Hataların Firmaların Hisse Senedi Getirilerine Etkisi”, *III. Ulusal Kurumsal Yönetim, Yolsuzluk, Etik ve Sosyal Sorumluluk Konferansı*, 7-11 Haziran 2011, Nevşehir.
- Uzay, Ş. ve Bayat, S. B. (2016). “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununun Bağımsız Denetim Alanında Getirdiği Yenilikler ve Tartışılmalı Konular”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, 21, 1503-1513.
- Uzay, Ş., Tanç, A. ve Erciyes, M. (2009). “Türkiye’de Muhasebe Denetimi: Geçmişten Geleceğe”, *Mali Çözüm Dergisi*, 95, 125-140.
- White, F. and Hollingsworth, K. (1999). *Audit, Accountability and Government*, Clarendon Press, Oxford.
- Yanık, S. ve Karataş, M. (2017). “Denetim Raporlarının Geleceği: Yeni Düzenlemeler ve Ülke Uygulamaları”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 73, 1-26.

- Yılancı, M. ve Yıldız, B. (2001). “Yeminli Mali Müşavir-Bağımsız Denetçi ve Tasdik-Mali Tablo Denetimi Çelişkisi: Mesleğin Gelişimine Etkileri”, *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*, 5, 67-78
- Yurdakul H. (2005). *Bağımsız Denetimde Kalite Kontrol ve Türkiye’deki Uygulamaları*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

EKLER

Ek 1. Uluslararası Bağımsız Denetim Standatları

GENEL İLKE VE SORUMLULUKLAR			
BDS 200	Bağımsız Denetçinin Genel Amaçları Ve Bağımsız Denetimin Bağımsız Denetim Standartlarına Uygun Olarak Yürütülmesi	ISA 200	Overall Objectives of the Independent Auditor and the Conduct of an Audit in Accordance with International Standards on Auditing
BDS 210	Bağımsız Denetim Sözleşmesinin Şartları Üzerinde Anlaşmaya Varılması	ISA 210	Agreeing the Terms of Audit Engagements
BDS 220	Finansal Tabloların Bağımsız Denetiminde Kalite Kontrol	ISA 220	Quality Control for an Audit of Financial Statements
BDS 230	Bağımsız Denetimin Belgelendirilmesi	ISA 230	Audit Documentation
BDS 240	Finansal Tabloların Bağımsız Denetiminde Bağımsız Denetçinin Hileye İlişkin	ISA 240	The Auditor's Responsibilities Relating to Fraud in an Audit of Financial

	Sorumlulukları		Statements
BDS 250	Finansal Tabloların Bağımsız Denetiminde İlgili Mevzuatın Dikkate Alınması	ISA 250	Consideration of Laws and Regulations in an Audit of Financial Statements
BDS 260	Üst Yönetimden Sorumlu Olanlarla Kurulacak İletişim	ISA 260	Communication with Those Charged with Governance
BDS 265	İç Kontrol Eksikliklerinin Üst Yönetimden Sorumlu Olanlara ve Yönetime Bildirilmesi	ISA 265	Communicating Deficiencies in Internal Control to Those Charged with Governance and Management
RİSK DEĞERLENDİRMESİ VE DEĞERLENDİRİLMİŞ RİSKLERE VERİLECEK KARŞILIKLAR			
BDS 300	Finansal Tabloların Bağımsız Denetiminin Planlanması	ISA 300	Planning an Audit of Financial Statements
BDS 315	İşletme Ve Çevresini Tanımak Suretiyle Önemli Yanlışlık Risklerinin Belirlenmesi	ISA 315	Identifying and Assessing the Risks of Material Misstatement through Understanding the Entity and Its Environment
BDS 320	Bağımsız Denetimin Planlanmasında Ve Yürütülmesinde Önemlilik	ISA 320	Materiality in Planning and Performing an Audit
BDS 330	Bağımsız Denetçinin Risk Olarak Değerlendirilmiş Hususlara Karşı Yapacağı İşler	ISA 330	The Auditor's Responses to Assessed Risks
BDS 402	Hizmet Kuruluşu Kullanan Bir İşletmenin Bağımsız Denetiminde Dikkate Alınacak Hususlar	ISA 402	Audit Considerations Relating to an Entity Using a Service Organization
BDS 450	Bağımsız Denetimin Yürütülmesi Sırasında Belirlenen Yanlışlıkların Değerlendirilmesi	ISA 450	Evaluation of Misstatements Identified during the Audit

Ek 1. (Devamı) Uluslararası Bağımsız Denetim Standartları

BAĞIMSIZ DENETİM KANITLARI			
BDS 500	Bağımsız Denetim Kanıtları	ISA 500	Audit Evidence
BDS 501	Bağımsız Denetimi Kanıtları Belirli Kalemler İçin Dikkate Alınması Gereken Özel Hususlar	ISA 501	Audit Evidence-Specific Considerations for Selected Items
BDS 505	Dış Teyitler	ISA 505	External Confirmations
BDS 510	İlk Bağımsız Denetimler- Açılış Bakiyeleri	ISA 510	Initial Audit Engagements-Opening Balances
BDS 520	Analitik Prosedürler	ISA 520	Analytical Procedures
BDS 530	Bağımsız Denetimde Örneklem	ISA 530	Audit Sampling
BDS 540	Gerçeğe Uygun Değere İlişkin Olanlar Dâhil Muhasebe Tahminlerinin Ve İlgili Açıklamaların Bağımsız Denetimi	ISA 540	Auditing Accounting Estimates, Including Fair Value Accounting Estimates, and Related Disclosures

BDS 550	İlişkili Taraflar	ISA 550	Related Parties
BDS 560	Bilanço Tarihinden Sonraki Olaylar	ISA 560	Subsequent Events
BDS 570	İşletmenin Sürekliliği	ISA 570	Going Concern
BDS 580	Yazılı Beyanlar	ISA 580	Written Representations
BAŞKALARININ ÇALIŞMALARININ KULLANILMASI			
BDS 600	Özel Hususlar-Topluluk Finansal Tablolarının Bağımsız Denetimi (Topluluğa Bağlı Birim Denetçilerinin Çalışmaları Dâhil)	ISA 600	Special Considerations-Audits of Group Financial Statements (Including the Work of Component Auditors)
BDS 610	İç Denetçi Çalışmalarının Kullanılması	ISA 610	Using the Work of Internal Auditors
BDS 620	Uzman Çalışmalarının Kullanılması	ISA 620	Using the Work of an Auditor's Expert
BAĞIMSIZ DENETİMİN SONUÇLARI VE RAPORLAMA			
BDS 700	Finansal Tablolara İlişkin Görüş Oluşturma Ve Raporlama	ISA 700	Forming an Opinion and Reporting on Financial Statements
BDS 701	Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi	ISA 701	Communicating Key Audit Matters in the Independent Auditor's Report
BDS 705	Bağımsız Denetçi Raporunda Olumlu Görüş Dışında Bir Görüş Verilmesi	ISA 705	Modifications to the Opinion in the Independent Auditor's Report
BDS 706	Bağımsız Denetçi Raporunda Yer Alan Dikkat Çekilen Hususlar Ve Diğer Hususlar Paragrafları	ISA 706	Emphasis of Matter Paragraphs and Other Matter Paragraphs in the Independent Auditor's Report
BDS 710	Önceki Dönemlere Ait Karşılık Gelen Bilgiler Ve Karşılaştırmalı Finansal Tablolar	ISA 710	Comparative Information- Corresponding Figures and Comparative Financial Statements
BDS 720	Bağımsız Denetçinin Denetlenmiş Finansal Tabloları İçeren Dokümanlardaki Diğer Bilgilere İlişkin Sorumlulukları	ISA 720	The Auditor's Responsibilities Relating to Other Information in Documents Containing Audited Financial Statements

Ek 1. (Devamı) Uluslararası Bağımsız Denetim Standartları

ÖZEL ALANLAR			
BDS 800	Özel Hususlar – Özel Amaçlı Çerçevelere Göre Hazırlanan Finansal Tabloların Bağımsız Denetimi	ISA 800	Special Considerations-Audits of Financial Statements Prepared in Accordance with Special Purpose Frameworks
BDS 805	Özel Hususlar–Tek Bir Finansal Tablonun Bağımsız Denetimi İle Finansal Tablolardaki Belirli Unsurların, Hesapların Veya Kalemlerin Bağımsız Denetimi	ISA 805	Special Considerations-Audits of Single Financial Statements and Specific Elements, Accounts or Items of a Financial Statement
BDS 810	Özet Finansal Tablolara İlişkin Rapor Vermek Üzere Yapılan Denetimler	ISA 810	Engagements to Report on Summary Financial Statements

Kaynak: Kamu Gözetimi Kurumu
http://kgk.gov.tr

International Federation of Accountants
www.ifac.org

Ek 2. Türkiye Denetim İlke ve Esasları Mevzuatı ve Resmi Gazetede Yayımlanma Tarihleri

Türkiye Denetim Standartları (TDS)		İlk Yayımlanma			Son Değişiklik		
		Resmi Gazete Yayımlanma Tarihi	Resmi Gazete Sayısı	Yürürlük Tarihi	Resmi Gazete Yayımlanma Tarihi	Resmi Gazete Sayısı	Yürürlük Tarihi
ETİK KURALLAR							
TDS	Bağımsız Denetçiler için Etik Kurallar Standardı	21.05.2015	29362	21.05.2015	30.11.2017	30256	30.11.2017
KALİTE KONTROL STANDARTLARI							
KKS1	Finansal Tabloların Bağımsız Denetim ve Sınırlı Bağımsız Denetimleri ile Diğer Güvence Denetimleri ve İlgili Hizmetleri Yürüten Bağımsız Denetim Kuruluşları ve Bağımsız Denetçiler için Kalite Kontrol	02.10.2013	28783	01.01.2013	-	-	-
BAĞIMSIZ DENETİM STANDARTLARI							
BDS 200	Bağımsız Denetçinin Genel Amaçları ve Bağımsız Denetimin Bağımsız Denetim Standartları'na Uygun Olarak Yürütülmesi	13.10.2013	28794	01.01.2013	07.12.2017	30263	01.01.2017
BDS 210	Bağımsız Denetim Sözleşmesinin Şartları Üzerinde Anlaşmaya Varılması	14.11.2013	28821	01.01.2013	09.03.2017	30002	01.01.2017
BDS 220	Finansal Tabloların Bağımsız Denetiminde Kalite Kontrol	14.11.2013	28821	01.01.2013	07.12.2017	30263	01.01.2017
BDS 230	Bağımsız Denetimin Belgelendirilmesi	14.11.2013	28821	01.01.2013	07.12.2017	30263	01.01.2017
BDS 240	Finansal Tabloların Bağımsız Denetiminde Bağımsız Denetçinin Hileye İlişkin Sorumlulukları	10.12.2013	28847	01.01.2013	16.12.2017	30272	01.01.2017
BDS 250	Finansal Tabloların Bağımsız Denetiminde İlgili Mevzuatın Dikkate Alınması	10.12.2013	28847	01.01.2013	-	-	-
BDS 260	Üst Yönetimden Sorumlu Olanlarla Kurulacak İletişim	10.12.2013	28847	01.01.2013	09.03.2017	30002	01.01.2017
BDS 265	İç Kontrol Eksikliklerinin Üst Yönetimden Sorumlu Olanlara ve Yönetime Bildirilmesi	12.12.2013	28849	01.01.2013	-	-	-
BDS 300	Finansal Tabloların Bağımsız Denetiminin Planlanması	30.12.2013	28867	01.01.2013	13.12.2017	30269	01.01.2017
BDS 315	İşletme Ve Çevresini Tanımak Suretiyle Önemli Yanlışlık Risklerinin Belirlenmesi	30.12.2013	28867	01.01.2013	13.12.2017	30269	01.01.2017
BDS 320	Bağımsız Denetimin Planlanmasında Ve Yürütülmesinde Önemlilik	24.12.2013	28861	01.01.2013	08.12.2017	30264	01.01.2017
BDS 330	Bağımsız Denetçinin Risk Olarak Değerlendirilmiş Hususlara Karşı Yapacağı İşler	24.12.2013	28861	01.01.2013	08.12.2017	30264	01.01.2017
BDS 402	Hizmet Kuruluşu Kullanan Bir İşletmenin Bağımsız Denetiminde Dikkate Alınacak Hususlar	30.12.2013	28867	01.01.2013	-	-	-

Ek 2. (Devamı) Türkiye Denetim İlke ve Esasları Mevzuatı ve Resmi Gazetede Yayımlanma Tarihleri

Türkiye Denetim Standartları (TDS)		İlk Yayınlanma			Son Değişiklik		
		Resmi Gazete Yayınlanma Tarihi	Resmi Gazete Sayısı	Yürürlük Tarihi	Resmi Gazete Yayınlanma Tarihi	Resmi Gazete Sayısı	Yürürlük Tarihi
BDS 450	Bağımsız Denetimin Yürütülmesi Sırasında Belirlenen Yanlışlıkların Değerlendirilmesi	31.12.2013	28868	01.01.2013	13.12.2017	30269	01.01.2017
BDS 500	Bağımsız Denetim Kanıtları	30.12.2013	28867	01.01.2013	13.12.2017	30269	01.01.2017
BDS 501	Bağımsız Denetimi Kanıtları Belirli Kalemler İçin Dikkate Alınması Gereken Özel Hususlar	10.01.2014	28878	01.01.2013	-	-	-
BDS 505	Dış Teyitler	30.12.2013	28867	01.01.2013			
BDS 510	İlk Bağımsız Denetimler- Açılış Bakiyeleri	29.01.2014	28897	01.01.2013	13.12.2017	30269	01.01.2017
BDS 520	Analitik Prosedürler	09.01.2014	28877	01.01.2013	-	-	-
BDS 530	Bağımsız Denetimde Örneklem	22.01.2014	28890	01.01.2013	-	-	-
BDS 540	Gerçeğe Uygun Değere İlişkin Olanlar Dâhil Muhasebe Tahminlerinin Ve İlgili Açıklamaların Bağımsız Denetimi	24.01.2014	28892	01.01.2013	-	-	-
BDS 550	İlişkili Taraflar	29.01.2014	28897	01.01.2013	-	-	-
BDS 560	Bilanço Tarihinden Sonraki Olaylar	22.01.2014	28890	01.01.2013	13.12.2017	30269	01.01.2017
BDS 570	İşletmenin Sürekliliği	23.01.2014	28891	01.01.2013	24.03.2017	30017	01.01.2017
BDS 580	Yazılı Beyanlar	29.01.2014	28897	01.01.2013	13.12.2017	30269	01.01.2017
BDS 600	Özel Hususlar-Topluluk Finansal Tablolarının Bağımsız Denetimi (Topluluğa Bağlı Birim Denetçilerinin Çalışmaları Dâhil)	20.02.2014	28919	01.01.2013	01.10.2014	29136	01.01.2014
BDS 610	İç Denetçi Çalışmalarının Kullanılması	14.02.2014	28913	01.01.2013	-	-	-
BDS 620	Uzman Çalışmalarının Kullanılması	31.01.2014	28899	01.01.2013	-	-	-
BDS 700	Finansal Tablolara İlişkin Görüş Oluşturma Ve Raporlama	18.03.2014	28945	01.01.2013	24.03.2017	30017	01.01.2017
BDS 701	Kilit Denetim Konularının Bağımsız Denetçi Raporunda Bildirilmesi	09.03.2017	30002	01.01.2017	-	-	-
BDS 705	Bağımsız Denetçi Raporunda Olumlu Görüş Dışında Bir Görüş Verilmesi	18.03.2014	28945	01.01.2013	24.03.2017	30017	01.01.2017
BDS 706	Bağımsız Denetçi Raporunda Yer Alan Dikkat Çekilen Hususlar Ve Diğer Hususlar Paragrafları	14.03.2014	28941	01.01.2013	24.03.2017	30017	01.01.2017
BDS 710	Önceki Dönemlere Ait Karşılık Gelen Bilgiler Ve Karşılaştırmalı Finansal Tablolar	18.03.2014	28945	01.01.2013	24.03.2017	30017	01.01.2017

Ek 2. (Devamı) Türkiye Denetim İlke ve Esasları Mevzuatı ve Resmi Gazetede Yayınlanma Tarihleri

Türkiye Denetim Standartları (TDS)		
---	--	--

		İlk Yayınlanma			Son Değişiklik		
		Resmi Gazete Yayınlanma Tarihi	Resmi Gazete Sayısı	Yürürlük Tarihi	Resmi Gazete Yayınlanma Tarihi	Resmi Gazete Sayısı	Yürürlük Tarihi
BDS 720	Bağımsız Denetçinin Denetlenmiş Finansal Tabloları İçeren Dokümanlardaki Diğer Bilgilere İlişkin Sorumlulukları	14.03.2014	28941	01.01.2013	-	-	-
BDS 800	Özel Hususlar – Özel Amaçlı Çerçeveslere Göre Hazırlanan Finansal Tabloların Bağımsız Denetimi	09.04.2014	28967	01.01.2013	11.12.2017	30267	01.01.2017
BDS 805	Özel Hususlar–Tek Bir Finansal Tablonun Bağımsız Denetimi İle Finansal Tablolardaki Belirli Unsurların, Hesapların Veya Kalemlerin Bağımsız Denetimi	24.04.2014	28981	01.01.2013	16.12.2017	30272	01.01.2017
BDS 810	Özet Finansal Tablolara İlişkin Rapor Vermek Üzere Yapılan Denetimler	22.04.2014	28980	01.01.2013	11.12.2017	30267	01.01.2017
SINIRLI BAĞIMSIZ DENETİM STANDARTLARI							
SBDS 2410	Ara Dönem Finansal Bilgilerin, İşletmenin Yıllık Finansal Tablolarının Bağımsız Denetimini Yürüten Denetçi Tarafından Sınırlı Bağımsız Denetimi	10.07.2014	29056	01.01.2014	01.10.2014	29136	01.01.2014
GÜVENCE DENETİMİ STANDARTLARI							
GDS 3400	İleriye Yönelik Finansal Bilgilerin İncelenmesi	12.11.2014	29173	12.11.2014	-	-	-
GDS 3420	Bir İzahnamede Yer Alan Proforma Finansal Bilgilerin Derlenmesine İlişkin Raporlama Yapmak Üzere Üstlenilen Güvence Denetimleri	10.12.2014	29201	10.12.2014	-	-	-
GDS 3402	Hizmet Kuruluşundaki Kontrollere İlişkin Güvence Raporları	17.01.2015	29239	17.01.2015	-	-	-
GDS 3000	Tarihi Finansal Bilgilerin Bağımsız Denetimi veya Sınırlı Bağımsız Denetimi Dışındaki Diğer Güvence Denetimleri Standardı	06.11.2015	29524	06.11.2015	-	-	-
İLGİLİ HİZMETLER STANDARTLARI							
İHS 4400	Finansal Bilgilere İlişkin, Üzerinde Mutabık Kalınan Prosedürlerin Uygulanmasına Yönelik İşler	22.07.2014	29068	22.07.2014	-	-	-
İLKE KARARLARI							
TDS	Riskin Erken Saptanması Sistemi ve Komitesi Hakkında Denetçi Raporuna İlişkin Esaslara Yönelik İlke Kararı	18.03.2014	28945	1.01.2013	-	-	-

Kaynak: Kamu Gözetimi Kurumu, <http://kgk.gov.tr>

Ek 3. Türkiye Borsasında Analiz Edilen İşletmeler

KODU	İŞLETME ADI	FAALİYET DÖNEMİ
AFYON	AFYON ÇİMENTO SANAYİ T.A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
AKBNK	AKBANK T.A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
AKENR	AKENERJİ ELEKTRİK ÜRETİM A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
AKSA	AKSA AKRİLİK KİMYA SANAYİİ A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
AKSEN	AKSA ENERJİ ÜRETİM A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
ALGYO	ALARKO GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
ALARK	ALARKO HOLDİNG A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
ANACM	ANADOLU CAM SANAYİİ A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
AEFES	ANADOLU EFES BİRACILIK VE MALT SANAYİİ A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
ANELE	ANEL ELEKTRİK PROJE TAAHHÜT VE TİCARET A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
ARCLK	ARÇELİK A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
ASELS	ASELSAN ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
AYGAZ	AYGAZ A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
BAGFS	BAGFAŞ BANDIRMA GÜBRE FABRİKALARI A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
BANVT	BANVİT BANDIRMA VİTAMİNLİ YEM SANAYİİ A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
BERA	BERA HOLDİNG A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
BJKAS	BEŞİKTAŞ FUTBOL YATIRIMLARI SAN. VE TİC. A.Ş.	1 Haziran - 31 Mayıs
BIMAS	BİM BİRLEŞİK MAĞAZALAR A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
BIZIM	BİZİM TOPTAN SATIŞ MAĞAZALARI A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
BRSAN	BORUSAN MANNESMANN BORU SANAYİ VE TİC. A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
BRISA	BRİSA BRIDGESTONE SABANCI LAS. SAN. VE TİC. A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
CCOLA	COCA-COLA İÇECEK A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
CEMTS	ÇEMTAŞ ÇELİK MAKİNA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
DEVA	DEVA HOLDİNG A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
DOHOL	DOĞAN ŞİRKETLER GRUBU HOLDİNG A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
DGKLB	DOĞTAŞ KELEBEK MOBİLYA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
DOAS	DOĞUŞ OTOMOTİV SERVİS VE TİCARET A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
EGEEN	EGE ENDÜSTRİ VE TİCARET A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
ECILC	EİS ECZACIBAŞI İLAÇ, SIN.VE FİN. YAT. SN.VE TİC. A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
EKGYO	EMLAK KONUT GAYRİMENKUL YATIRIM ORT. A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
ENJSA	ENERJİSA ENERJİ A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
ENKAI	ENKA İNŞAAT VE SANAYİ A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
ERBOS	ERBOSAN ERCİYES BORU SANAYİİ VE TİCARET A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
EREGL	EREĞLİ DEMİR VE ÇELİK FABRİKALARI T.A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
FENER	FENERBAHÇE FUTBOL A.Ş.	1 Haziran - 31 Mayıs
FROTO	FORD OTOMOTİV SANAYİ A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
GSRAY	GALATASARAY SPOR TİF SİNAİ VE TİCARİ YAT. A.Ş.	1 Haziran - 31 Mayıs
GLYHO	GLOBAL YATIRIM HOLDİNG A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
GOODY	GOODYEAR LASTİKLERİ T.A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
GOLTS	GÖLTAŞ GÖLLER BÖLGESİ ÇİMENTO SAN. VE TİC. A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
GOZDE	GÖZDE GİRİŞİM SERMAYESİ YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
GSDHO	GSD HOLDİNG A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
GUBRF	GÜBRE FABRİKALARI T.A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık

Ek 3. (Devamı) Türkiye Borsasında Analiz Edilen İşletmeler

SAHOL	HACI ÖMER SABANCI HOLDİNG A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
HLGYO	HALK GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
HURGZ	HÜRRİYET GAZETECİLİK VE MATBAACILIK A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
ICBCT	ICBC TURKEY BANK A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
IEYHO	IŞIKLAR ENERJİ VE YAPI HOLDİNG A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
IHLGM	İHLAS GAYRİMENKUL PROJE GELİŞTİRME VE TİC. A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
IHLAS	İHLAS HOLDİNG A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
IPEKE	İPEK DOĞAL ENERJİ KAY. ARAŞ. VE ÜRET. A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
ISGYO	İŞ GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
KRDMD	KARDEMİR KARABÜK DEMİR ÇELİK SAN. VE TİC. A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
KARSN	KARSAN OTOMOTİV SANAYİİ VE TİCARET A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
KARTN	KARTONSAN KARTON SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
KIPA	KİPA TİCARET A.Ş.	1 Mart - 28 Şubat
KCHOL	KOÇ HOLDİNG A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
KORDS	KORDSA TEKNİK TEKSTİL A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
KOZAL	KOZA ALTIN İŞLETMELERİ A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
KOZAA	KOZA ANADOLU METAL MADENCİLİK İŞLETME. A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
MAVI	MAVİ GİYİM SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
METRO	METRO TİCARİ VE MALİ YATIRIMLAR HOLDİNG A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
MGROS	MİGROS TİCARET A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
MPARK	MLP SAĞLIK HİZMETLERİ A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
NTHOL	NET HOLDİNG A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
NETAS	NETAŞ TELEKOMÜNİKASYON A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
ODAS	ODAŞ ELEKTRİK ÜRETİM SANAYİ TİCARET A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
OTKAR	OTOKAR OTOMOTİV VE SAVUNMA SANAYİ A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
PRKME	PARK ELEKTRİK ÜRETİM MADEN. SAN. VE TİC. A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
PGSUS	PEGASUS HAVA TAŞIMACILIĞI A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
PETKM	PETKİM PETROKİMYA HOLDİNG A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
SASA	SASA POLYESTER SANAYİ A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
SNGYO	SİNPAŞ GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
SODA	SODA SANAYİİ A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
SKBNK	ŞEKERBANK T.A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
TATGD	TAT GIDA SANAYİ A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
TAVHL	TAV HAVALİMANLARI HOLDİNG A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
TKFEN	TEKFEN HOLDİNG A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
TKNSA	TEKNOSA İÇ VE DIŞ TİCARET A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
TOASO	TOFAŞ TÜRK OTOMOBİL FABRİKASI A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
TRKCM	TRAKYA CAM SANAYİİ A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
TRCAS	TURCAS PETROL A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
TCELL	TURKCELL İLETİŞİM HİZMETLERİ A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
TMSN	TÜMOSAN MOTOR VE TRAKTÖR SANAYİ A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
TUPRS	TÜPRAŞ-TÜRKİYE PETROL RAFİNERİLERİ A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
THYAO	TÜRK HAVA YOLLARI A.O.	1 Ocak - 31 Aralık
TTKOM	TÜRK TELEKOMÜNİKASYON A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık

Ek 3. (Devamı) Türkiye Borsasında Analiz Edilen İşletmeler

TTRAK	TÜRK TRAKTÖR VE ZİRAAT MAKİNELERİ A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
GARAN	TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
HALKB	TÜRKİYE HALK BANKASI A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
ISCTR	TÜRKİYE İŞ BANKASI A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
TSKB	TÜRKİYE SİNAİ KALKINMA BANKASI A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
SISE	TÜRKİYE ŞİŞE VE CAM FABRİKALARI A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
VAKBN	TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI T.A.O.	1 Ocak - 31 Aralık
ULKER	ÜLKER BİSKÜVİ SANAYİ A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
VKGYO	VAKIF GAYRİMENKUL YATIRIM ORTAKLIĞI A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
VESTL	VESTEL ELEKTRONİK SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
YKBNK	YAPI VE KREDİ BANKASI A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
YATAS	YATAŞ YATAK VE YORGAN SANAYİ VE TİCARET A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık
ZOREN	ZORLU ENERJİ ELEKTRİK ÜRETİM A.Ş.	1 Ocak - 31 Aralık

Ek 4. Almanya Borsasında Analiz Edilen İşletmeler

KODU	İŞLETME ADI	FAALİYET DÖNEMİ
ADS	ADIDAS AG	1 Ocak - 31 Aralık
ALV	ALLIANZ AG	1 Ocak - 31 Aralık
BASF	BASF SE	1 Ocak - 31 Aralık
BAY	BAYER AG	1 Ocak - 31 Aralık
BEI	BEIERSDORF AG	1 Ocak - 31 Aralık
BMW	BAYERISCHE MOTOREN WERKE AG	1 Ocak - 31 Aralık
CBK	COMMERZBANK AG	1 Ocak - 31 Aralık
CON	CONTINENTAL AG	1 Ocak - 31 Aralık
1COV	COVESTRO AG	1 Ocak - 31 Aralık
DAI	DAIMLER AG	1 Ocak - 31 Aralık
DBK	DEUTSCHE BANK AG	1 Ocak - 31 Aralık
DB1	DEUTSCHE BOERSE AG	1 Ocak - 31 Aralık
DPW	DEUTSCHE POST AG	1 Ocak - 31 Aralık
DTE	DEUTSCHE TELEKOM AG	1 Ocak - 31 Aralık
EON	E.ON AG	1 Ocak - 31 Aralık
FME	FRESENIUS MEDICAL CARE & CO	1 Ocak - 31 Aralık
FRE	FRESENIUS SE VZ	1 Ocak - 31 Aralık
HEI	HEIDELBERGCEMENT AG	1 Ocak - 31 Aralık
HNK	HENKEL & CO KGAA AG PREF	1 Ocak - 31 Aralık
IFX	INFINEON TECHNOLOGIES AG	1 Ekim - 30 Eylül
LIN1	LINDE AG 1	1 Ocak - 31 Aralık
LHA	DEUTSCHE LUFTHANSA AG	1 Ocak - 31 Aralık
MRC	MERCK KGAA	1 Ocak - 31 Aralık
MUV	MUNCHENER RUCK AG	1 Ocak - 31 Aralık
RWE	RWE AG	1 Ocak - 31 Aralık
SAP	SAP SE	1 Ocak - 31 Aralık
SIE	SIEMENS AG CLASS N	1 Ekim - 30 Eylül
TKA	THYSSENKRUPP AG	1 Ekim - 30 Eylül
VOW	VOLKSWAGEN AG VZ	1 Ocak - 31 Aralık
VNA	VONOVIA SE	1 Ocak - 31 Aralık

Ek 5. Almanya Borsasında Analiz Edilen İşletmelerin İnternet Adresleri

İŞLETME ADI	İNTERNET ADRESİ
ADIDAS AG	https://www.adidas-group.com/en/investors/investor-events/
ALLIANZ AG	https://www.allianz.com/en/investor_relations/conferences-presentations/financial-calendar/#!n77b9649b-3368-47da-8098-ad9ce719dfc5
BASF SE	https://www.basf.com/en/company/investor-relations/calendar-and-publications/publication-finder.html
BAYER AG	https://www.investor.bayer.de/en/events/calendar/
BEIERSDORF AG	https://www.beiersdorf.de/
BAYERISCHE MOTOREN WERKE AG	https://www.bmwgroup.com/en/dates.html
COMMERZBANK AG	https://www.commerzbank.de/en/hauptnavigation/aktionaere/publikationen_und_veranstaltungen/unternehmensberichterstattung_1/index.html
CONTINENTAL AG	https://www.continental-corporation.com/
COVESTRO AG	https://www.covestro.de/
DAIMLER AG	https://www.daimler.com/investors/reports/annual-reports/
DEUTSCHE BANK AG	https://www.db.com/ir/en/financial-calendar.htm
DEUTSCHE BOERSE AG	http://deutsche-boerse.com/dbg-en/investor-relations/financial-reports/annual-reports/archive
DEUTSCHE POST AG	https://www.deutschepost.de/de.html
DEUTSCHE TELEKOM AG	https://www.telekom.com/en/investor-relations/service/downloads
E.ON AG	https://www.eon.com/en/investor-relations/events.html
FRESENIUS MEDICAL CARE & CO	https://www.freseniusmedicalcare.com/en/investors/news-publications/annual-reports/
FRESENIUS SE VZ	https://www.fresenius.com/financial-reports
HEIDELBERGCEMENT AG	https://www.heidelbergcement.com/en/archive-financial-reports#2013
HENKEL & CO KGAA AG PREF	https://www.henkel.de/investoren-und-analysten/finanzberichte/geschaeftsberichte
INFINEON TECHNOLOGIES AG	https://www.infineon.com/cms/en/about-infineon/investor/reporting/download-center/#!view=downloadCenter&doc_group=annualReports
LİNDE AG 1	https://www.the-linde-group.com/en/news_and_media/publications/index.html
DEUTSCHE LUFTHANSA AG	https://investor-relations.lufthansagroup.com/en/veranstaltungen/annual-general-meeting/2018.html
MERCK KGAA	https://www.merckgroup.com/en/company/press.html
MUNCHENER RUCK AG	https://www.munichre.com/en/ir/result-center/index.html
RWE AG	http://www.rwe.com/web/cms/en/1838136/rwe/investor-relations/reports/2013/
SAP SE	https://news.sap.com/2015/03/sap-announces-availability-of-2014-annual-report-and-u-s-securities-and-exchange-commission-filing-of-annual-report-on-form-20-f/
SIEMENS AG CLASS N	https://www.siemens.com/investor/en/publications_calendar.php
THYSSENKRUPP AG	https://www.thyssenkrupp.com/en/investors/reporting-and-publications/reporting-2013-2014.html
VOLKSWAGEN AG VZ	https://www.volkswagenag.com/en/InvestorRelations/news-and-publications/Annual_Reports.html
VONOVIA SE	http://investoren.vonovia.de/websites/vonovia/English/8012/financial-calendar.html

ÖZ GEÇMİŞ

KİMLİK BİLGİLERİ

Adı Soyadı : Göksal Selahatdin KELTEN

Doğum Yeri : Manavgat / Antalya

Doğum Tarihi : 15/02/1990

E-posta : gkelten@pau.edu.tr

EĞİTİM BİLGİLERİ

Lise : Kırımlı İsmail Rüştü Olcay Y.D.A. Lisesi

Lisans : İstanbul Üniversitesi - İşletme Fakültesi - İşletme (İng)

Yüksek Lisans : Pamukkale Üniversitesi - İşletme ABD - Muh. ve Finansman

Yabancı Dil : İngilizce

İŞ DENEYİMİ : Arş. Gör. Şubat 2016/- Pamukkale Üni. – İng. İşletme ABD

ARAŞTIRMA ALANLARI: IFRS, Denetim, Muhasebe, Finans